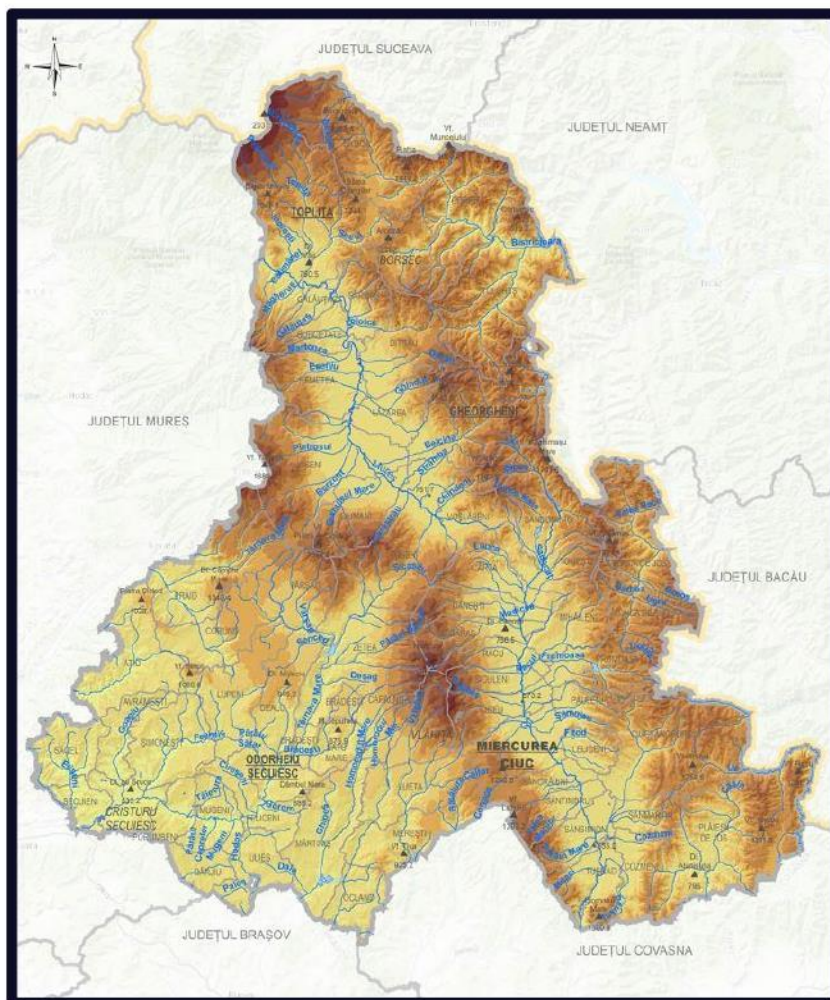

Plan de Amenajare a Teritoriului Județean **HARGHITA**

FAZA I - ANALIZA ȘI DIAGNOZA DEZVOLTĂRII SPAȚIALE ȘI ELABORAREA STUDIILOR DE FUNDAMENTARE

Volumul 1 – Studii de fundamentare

Patrimoniul cultural (SF8)

AUGUST 2023

Beneficiar:

**JUDEȚUL HARGHITA PRIN
CONSILIUL JUDEȚEAN HARGHITA**

Contractant general:

SC AEDILIS PROIECT SRL

Subcontractant:

**SC CIVITTA
STRATEGY&CONSULTING SA**

FOAIE DE GARDĂ

TITLU LUCRARE:	Reactualizarea Planului de Amenajare a Teritoriului Județean (PATJ) HARGHITA
FAZA 1	Analiza și diagnoza dezvoltării spațiale și elaborarea studiilor de fundamentare
Studiu de fundamentare	Patrimoniul cultural (SF 8 - CULT)
CONTRACT NR.: PROIECT NR.:	112303/03.02.2023 AED- 008- 2023
BENEFICIAR:	JUDEȚUL HARGHITA PRIN CONSILIUL JUDEȚEAN HARGHITA
CONTRACTANT GENERAL:	SC AEDILIS PROIECT SRL
COORDONATOR PROIECT:	Dr. arh. Gabriel PASCARIU
COORDONATOR STUDIU:	Arh. urb. Doina Mihaela BUBULETE
	SC AEDILIS PROIECT SRL: Arh. urb. Doina Mihaela BUBULETE, Expert MC, 121E, Specialist RUR - F6 Dr. ing. Păunița Iuliana BOANCĂ
ELABORATORI STUDIU:	SC CIVITTA STRATEGY&CONSULTING SA: Dr. urb. Arh. Ana Maria PETRESCU, Specialist MC Urb. Diana RISTEA Urb. Alina DINCĂ Urb. Ana BOBE Geogr. Anamaria PALANICI Urb. Bianca HORJAN

Arh. urb. Dan Florin FLORUȚ

MANAGEMENT PROIECT:

Ing. Codruța RADU

Ec. Dalina ROMAN

DATA ELABORARE:

August 2023

Cuprins

1. Introducere	11
1.1 Obiectivele studiului de fundamentare.....	11
1.2 Metodologie.....	12
1.3 Surse utilizate	13
2. Analiza critică a situației existente	16
2.1 Date generale și contextul interjudețean, regional și național.....	17
2.2 Patrimoniul construit protejat al județului Harghita.....	25
2.2.1 Monumente istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial	26
2.2.1.1 Criteriile de clasare în Lista Patrimoniului Mondial	27
2.2.1.2 Contextul istoric și caracteristicile arhitecturale ale bisericii fortificate din Dârjiu 30	
2.2.1.3 Starea actuală de conservare a monumentului.....	31
2.2.1.4 Proiectele și documentațiile de urbanism ce au avut un impact direct asupra bisericii fortificate din Dârjiu	32
2.2.2 Monumente istorice înscrise în Lista Indicativă a Patrimoniului Mondial	33
2.2.3 Valorile patrimoniului cultural de interes național conform PATN – Secțiunea III, Zone Protejate	35
2.2.4 Monumente istorice.....	39
2.2.4.1 Distribuția monumentelor istorice la nivel județean	41
2.2.4.2 Caracteristicile monumentelor istorice	48
2.2.4.3 Starea monumentelor istorice	62
2.2.5 Patrimoniul arheologic	66
2.2.6 Zone protejate, imobile propuse pentru înscriere în Lista Monumentelor Istorice, construcții și amenajări cu valoare arhitecturală sau urbanistică protejate la nivel local, propuse prin documentații de urbanism aprobate sau prin studii de specialitate	77
2.2.6.1 Zone protejate și zone de protecție	80
2.2.6.2 Imobile propuse pentru clasarea în Lista Monumentelor Istorice, prin documentații de urbanism	87
2.2.6.3 Imobile, situri și ansambluri cu valoare arhitecturală sau urbanistică, protejate la nivel local	90
2.3 Zone etnografice la nivel județean și interjudețean	93
2.4 Tipologii de peisaj. Peisaj cultural – zone etno-geografice	101
2.4.1 Tipologii de peisaj – caracterul natural și cel antropic prezent la nivelul județului Harghita	101

2.4.2	Peisajul cultural – zonele etno-geografice	109
2.5	Patrimoniul cultural imaterial al județului Harghita	130
2.6	Patrimoniul cultural mobil al județului Harghita.....	139
2.7	Culte religioase și distribuția principalelor lăcașuri de cult.....	152
2.7.1	Culte religioase prezente în județul Harghita	152
2.7.2	Distribuția principalelor lăcașuri de cult din județul Harghita.....	153
2.8	Valorificarea patrimoniului cultural.....	157
3.	Evidențierea disfuncționalităților, amenințărilor și priorități de intervenție. Analiza SWOT	166
3.1	Analiza SWOT	172
4.	Propuneri de eliminare/diminuare a disfuncționalităților și amenințărilor	177
5.	Elemente de sinteză, concluzii și recomandări	181
5.1	Ierarhia UATB-ului în raport cu existența patrimoniului construit valoros de importanță locală, națională și internațională	184
6.	Bibliografie	190
7.	Anexe	193

Lista tabelelor din text

Tabel nr. 1: Situri arheologice ce aparțin Frontierelor Imperiului Roman – Dacia, în județul Harghita	34
Tabel nr. 2: Valori de patrimoniu cultural de interes național (monumente istorice de valoare excepțională) – 1. Monumente și ansambluri de arhitectură	35
Tabel nr. 3: Numărul total al monumentelor istorice din județul Harghita.....	41
Tabel nr. 4: Lista Monumentelor Istorice (LMI 2015) din Județul Harghita.....	42
Tabel nr. 5: Tipologii de monumente de arheologie (I), din județul Harghita	48
Tabel nr. 6: Tipologii de monumente de arhitectură (II), din județul Harghita	50
Tabel nr. 7: Tipologii de monumente de for public (III), din județul Harghita.....	52
Tabel nr. 8: Tipologii de monumente memoriale și funerare (IV), din județul Harghita..	52
Tabel nr. 9: Proiecte de restaurare finanțate prin programul “Protecția monumentelor istorice de pe teritoriul județului Harghita” în perioada 2008-2022	61
Tabel nr. 10: Proiecte de restaurare finanțate prin Programul Național de Restaurare în perioada 2018-2023.....	61
Tabel nr. 11: Proiecte de restaurare finanțate prin Timbrul Monumentelor Istorice în perioada 2018-2023.....	62
Tabel nr. 12: Situri arheologice ce aparțin Frontierelor Imperiului Roman – Dacia, în județul Harghita	66
Tabel nr. 13: Numărul total al siturilor arheologice înscrise în Repertoriul Arheologic Național (RAN)	70
Tabel nr. 14: Planurile Urbanistice Generale analizate în cadrul Capitolului 2.2.6.	77
Tabel nr. 15: Caracteristicile etnografice ale UATB-urilor	96
Tabel nr. 16: Caracterul natural și cel antropic prezent la nivelul județului Harghita ...	105
Tabel nr. 17: Zone naturale protejate de interes național și monumente ale naturii....	109
Tabel nr. 18: Clasificarea instituțiilor specializate ce dețin bunuri culturale mobile.....	140
Tabel nr. 19: Distribuția valorilor de patrimoniu cultural mobil	150
Tabel nr. 20: Distribuția lăcașurilor de cult în teritoriu	154
Tabel nr. 21: Segmente din ruta Via Transilvanica ce traversează județul Harghita	157
Tabel nr. 22: Segmente din ruta Via Mariae ce traversează județul Harghita	158
Tabel nr. 23: Obligatorietatea realizării de studii istorice și/ sau peisagistice în cadrul PUG	182
Tabel nr. 24: Matrice logică pentru identificarea UATB-urilor care prezintă o importanță semnificativă din punct de vedere al patrimoniului construit valoros de importanță locală, națională și internațională	185

Lista figurilor din text

Figura nr. 1: Satul Dârjiu, limita zona înscrisă în Lista Patrimoniului Mondial	27
Figura nr. 2: Ansamblul bisericii fortificate din Dârjiu – se vede biserica fortificată, o parte din zidul de apărare, turnul de apărare din partea sud-vestică și clopotnița	30
Figura nr. 3: Integrarea ansamblului Bisericii Fortificate în configurația arhitectonică a satului	31
Figura nr. 4: Distribuția monumentelor istorice la nivel național în anul 2015	39
Figura nr. 5: Distribuția numărului total de monumente istorice pe categorii	40
Figura nr. 6: Distribuția numărului total de monumente istorice pe județe, la nivelul Regiunii Centru	40
Figura nr. 7: Tipologia monumentelor istorice restaurate în cadrul programului "Protecția monumentelor istorice de pe teritoriul județului Harghita" în perioada 2005-2022 .	60
Figura nr. 8: Siturile arheologice identificate în cadrul Programului Național Limes	68
Figura nr. 9: Ruinele turnului bisericii medievale „Csonkatorony” din Tomești	76
Figura nr. 10: Perspectivă din orașul Borsec (1922)	84
Figura nr. 11: Numărul lăcașurilor de cult raportate la cultele religioase existente în județul Harghita	153
Figura nr. 12: Numărul lăcașurilor de cult raportate la cultele religioase existente în mediul urban și mediul rural în județul Harghita	155

Lista cartogramelor

Cartograma nr. 1: UATB-uri cu concentrare foarte mare a patrimoniului construit desemnate prin Legea nr. 5/ 2000	37
Cartograma nr. 2: Monumente istorice înscrise în LPM și LiPM și valori de patrimoniu cultural de interes național, conform PATN – Secțiunea III, Zone Protejate.....	38
Cartograma nr. 3: Numărul monumentelor istorice la nivel de UATB	45
Cartograma nr. 4: Distribuția monumentelor istorice pe UATB-uri (grupe valorice și categorii de monumente: I-IV) conform LMI 2015 și OMC privind clasarea monumentelor istorice emise în perioada 2016-2023	47
Cartograma nr. 5: Densitatea monumentelor istorice, ce se încadrează în categoria I, la nivel de UATB	49
Cartograma nr. 6: Densitatea monumentelor istorice, ce se încadrează în categoria II, la nivel de UATB	51
Cartograma nr. 7: Densitatea monumentelor istorice, ce se încadrează în categoriile III și IV, la nivel de UATB	53
Cartograma nr. 8: Monumente istorice (categoriile II, III, IV) aflate în stare de colaps și precolaps	63
Cartograma nr. 9: Regimul de proprietate al monumentelor istorice (categoriile II, III, IV) aflate în stare de colaps și precolaps.....	65
Cartograma nr. 10: Numărul de situri arheologice înscrise în RAN	69
Cartograma nr. 11: Distribuția pe UATB-uri a siturilor arheologice înscrise în RAN	73
Cartograma nr. 12: UATB-uri în care sunt localizate zone valoroase propuse pentru protejarea locală în cadrul documentațiilor de urbanism	86
Cartograma nr. 13: UATB-uri în care sunt localizate imobile cu valoare culturală complexă, propuse spre clasare ca monumente istorice în cadrul documentațiilor de urbanism	89
Cartograma nr. 14: UATB-uri în care sunt localizate imobile, situri și ansambluri cu valoare ambientală, protejate la nivel local, în cadrul documentațiilor de urbanism.....	92
Cartograma nr. 15: Distribuția comunităților etnice istorice în teritoriu.....	100
Cartograma nr. 16: Zonele etno-geografice din județul Harghita	115
Cartograma nr. 17: UATB-uri care includ zone cu peisaj cultural valoros.....	129
Cartograma nr. 18: UATB-uri care prezintă valori ale patrimoniului cultural imaterial .	138
Cartograma nr. 19: Distribuția valorilor de patrimoniu cultural mobil	149
Cartograma nr. 20: Culte și lăcașuri de cult în județul Harghita.....	156
Cartograma nr. 21: Rute cultural-turistice dezvoltate pe plan transnațional	159
Cartograma nr. 22: Rutele cultural-turistice din județul Harghita.....	161
Cartograma nr. 23: Obiectivele incluse în rutele turistice/ culturale în vederea promovării acestora (PNRR)	163

Cartograma nr. 24: Obiective incluse în rute turistice/ culturale în vederea restaurării acestora (PNRR)	165
Cartograma nr. 25: Disfuncționalități – monumente istorice (categoriile II, III, IV)	169
Cartograma nr. 26: Disfuncționalități – protejarea patrimoniului cultural	171
Cartograma nr. 27: Ierarhia UATB-urilor în raport cu existența patrimoniului construit valoros de importanță locală, națională și internațională	189

Lista acronimelor utilizate în text

ADR	Agenția de Dezvoltare Regională;
CCJH	Centrul Cultural Județean Harghita;
GAL	Grup de Acțiune Locală;
ICOMOS	The International Council on Monuments and Sites (Consiliul Internațional al Monumentelor și Siturilor);
IUCN	The International Union for Conservation of Nature (Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii);
LMI	Lista Monumentelor Istorice;
LPM	Lista Patrimoniului Mondial;
MC	Ministerul Culturii;
MDRT	Ministerul Dezvoltării regionale și Turismului;
ODD	Obiective de Dezvoltare Durabilă;
PATJ	Plan de Amenajare a Teritoriului Județean;
PATN	Planul de Amenajare al Teritoriului Național;
PNR	Programul Național de Restaurare;
PUG	Plan Urbanistic General;
PUZ	Plan Urbanistic Zonal;
RLU	Regulament Local de Urbanism;
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură).

1. Introducere

Actualizarea PATJ Harghita va avea ca rezultat elaborarea unui document director, ce are ca scop transpunerea spațială a programului de dezvoltare economică și socială, culturală și instituțională a județului, care va armoniza, intențiile de acțiune și proiectele de dezvoltare propuse județului, având ca obiectiv principal valorificarea unor resurse proprii - naturale, economice, turistice și culturale specifice.

Studiile de fundamentare sunt lucrări de specialitate prin care se efectuează analize și propuneri de soluționare a problemelor teritoriului și localităților, pe domenii. Concluziile acestora se formează pe baza analizei situației existente.

Prezentul studiu privește secțiunea patrimoniu cultural și se încadrează în cele 13 studii de fundamentare aferente procesului de reactualizare a PATJ Harghita:

NR. SF	TITLU STUDIU DE FUNDAMENTARE
SF 1	Cadrul natural și peisajul, condiții geotehnice și hidrotehnice, climatice, pedologice și ecologice
SF 2	Evoluția teritoriului județean din punct de vedere istoric, cultural, demografic, economic, etnografic, peisagistic, urbanistic și arhitectural
SF 3	Rețeaua de așezări, așezări informale (Legea nr. 151/2019), populația, incluziunea socială
SF 4	Resurse naturale și economia
SF 5	Organizarea circulației, transporturilor
SF 6	Dotarea tehnico-edilitară
SF 7	Ariile naturale și mediul
SF 8	Patrimoniul cultural
SF 9	Stabilirea și delimitarea zonelor de risc natural și antropic
SF 10	Evaluarea impactului social
SF 11	Valorificare potențialului turistic și balnear
SF 12	Delimitarea zonelor metropolitane și periurbane
SF 13	Capacitatea administrativă de implementarea a PATJ Harghita

1.1 Obiectivele studiului de fundamentare

Noua Cartă de la Atena din 2003 prezintă viziunea colectivă a Consiliului European al Urbaniștilor, iar primul punct al acestei viziuni este: *„orașele vor păstra bogăția culturală și diversitatea care rezultă din îndelungata lor istorie”*. Conform Cartei, în activitatea de urbanism se are în vedere protejarea integrității mediului natural, valorilor compoziției urbane și protejarea moștenirii culturale culturală a mediului construit pentru generațiile viitoare.

Legea nr. 350/ 2001, privind amenajarea teritoriului și urbanismul prevede faptul că unul dintre obiectivele activității de urbanism este protejarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural construit și natural¹.

Studiul de fundamentare nr. 8 CULT – „Patrimoniul cultural” este un studiu cu caracter analitic ce vizează analiza și evidențierea valorilor de patrimoniu cultural de pe teritoriul județului Harghita, identificarea problemelor și disfuncționalităților din domeniul protejării patrimoniului cultural – construit, imaterial și mobil - și identificarea unor propuneri de

¹ L350/2001, în forma ei consolidată până la 17.06.2023, Articolul 13.

dezvoltare în vederea valorificării potențialului și diminuării/eliminării disfuncționalităților. Prin analiza următoarelor domenii și/sau componente se are în vedere obținerea unei imagini de ansamblu, clare în ceea ce privește patrimoniul cultural al județului Harghita:

- Patrimoniul construit protejat: monumente istorice de valoare națională și excepțională (conform PATN – secțiunea Zone Protejate, Lista Patrimoniului Mondial, Lista Indicativă a Patrimoniului Mondial); monumente, ansambluri și situri arheologice; monumente, situri și ansambluri de arhitectură, monumente memoriale funerare, monumente de for public înscrise în LMI; situri arheologice înscrise în RAN;
- Clădiri, construcții sau imobile care pot fi clasate ca monumente istorice, propuse prin documentații de urbanism aprobate (PUG, PUZ);
- Zone construite protejate delimitate prin documentațiile de urbanism (PUG);
- Valori arhitecturale sau urbanistice care trebuie protejate la nivel local prin PUG, PUZ;
- Zone etnografice;
- Patrimoniul imaterial;
- Patrimoniul mobil;
- Cultele religioase prezente la nivel județean;
- Peisaje, culturale, care necesită conservare.

Acest studiu de fundamentare are ca scop principal analiza critică a situației existente a patrimoniului construit protejat în ceea ce privește starea și acțiunile de protecție și conservare a obiectivelor valoroase existente la nivelul județului Harghita. Studiul își propune o analiză critică a situației existente la nivelul fiecărei componente, urmată de identificarea disfuncționalităților, de propuneri de diminuare și/sau eliminare a acestora, precum și de prezentarea unor posibile recomandări de protecție și punere în valoare a patrimoniului cultural.

1.2 Metodologie

Metodologia aplicată este cea de colectare și analiză a informațiilor existente în teritoriu pe baza datelor furnizate de către Consiliu Județean Harghita și alte instituții publice, alături de consultarea bazelor de date statistice și a colectării de date din diverse studii de specialitate, publicații de specialitate, literatură de specialitate, document strategice, documentații de amenajarea teritoriului național și județean, surse web. Identificarea disfuncționalităților și a priorităților de intervenție s-a realizat în urma analizei situației existente.

În vederea caracterizării situației existente, au fost prelucrate date informații furnizate de următoarele instituții: Consiliul Județean Harghita, Asociația de Dezvoltare Intercomunitară Harghita și Direcția Județeană pentru Cultură Harghita. De asemenea, au fost prelucrate date și din studiile de specialitate, publicațiile de specialitate, literatura de specialitate și surse web.

Analiza critică a situației existente este limitată la nivelul informațiilor regăsite în urma procesului de colectare a datelor. În cadrul prezentului studiu a fost realizată o analiză calitativă și critică a patrimoniului cultural, care acoperă o analiză detaliată a patrimoniului construit, patrimoniului natural, patrimoniului imaterial, patrimoniului mobil și a peisajului cultural prezente pe teritoriul județului Harghita.

Pentru o coerență a studiului, acesta se poate consulta împreună cu următoarele studii de fundamentare:

- **SF 1. Cadrul natural și peisajul, condiții geotehnice și hidrotehnice, climatice, pedologice și ecologice** – corelarea cu analiza cadrului natural și peisajului, a resurselor și a ariilor naturale protejate.
- **SF 2. Evoluția teritoriului județean din punct de vedere istoric, cultural, demografic, economic, etnografic, peisagistic, urbanistic și arhitectural** – corelarea cu analiza evoluției teritoriului din punct de vedere istoric și cultural.
- **SF 3. Rețeaua de așezări, așezări informale (Legea nr. 151/2019), populație, incluziune socială** – corelarea rețeaua de așezări.
- **SF 11. Valorificarea potențialului turistic și balnear** – corelarea cu secțiunea privind traseele cultural turistice prezente la nivel județean.
- **SF 13. Capacitatea administrativă de implementare a PATJ Harghita.**

Studiul de fundamentare conține piese scrise și piese desenate, care sunt susținute de baza de date realizată în GIS și materializată spațial prin cartograme, în scopul identificării disfuncționalităților teritoriale și a puneri în valoare a elementelor de patrimoniu valoroase.

Prezentul studiu oferă o imagine de ansamblu asupra elementelor de patrimoniu cultural, alături de o analiză cantitativă și calitativă a localizării acestora, stării în care se află, modul în care sunt valorificate, precum și a tipologiilor prezente la nivel județean.

1.3 Surse utilizate

Consiliul Județean Harghita și instituțiile aflate în subordinea acestuia, primăriile UATB-urilor din județ, a Direcției Județene de Cultură Harghita și a instituțiilor socio-culturale, cât și studii de specialitate efectuate anterior la nivelul județului Harghita, disponibile în mediul on-line sau puse la dispoziție de instituții publice sau specialiști în domeniu.

O parte a datelor au fost corelate prin consultarea bazei de date Serverul Cartografic pentru Patrimoniu Cultural Național, precum și a site-urilor de specialitate: Épített örökség – Műemlékvédelem, Visit Harghita, Baza de date Muzee și Colecții din România - INP etc. Alături de acestea au fost extrase date și informații relevante în urma analizei surselor documentare în vederea fundamentării și asigurării necesarului de informații și date pentru cercetarea cantitativă și calitativă.

Cadrul legislativ care vizează monumentele istorice cuprinde actele normative prezentate în continuare, fără a se limita însă la acestea. Unele dintre cele mai importante surse de care s-a ținut cont și au fost utilizate în prezentul studiu sunt prezentate în continuare, iar o detaliere a surselor bibliografice poate fi consultată în secțiunea dedicată din capitolul Bibliografie:

Legislația în domeniu:

- Legea nr. 5 din 6 martie 2000, privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național – Secțiunea a III-a – zone protejate, actualizată;
- Ordonanța nr. 43 din 30 ianuarie 2000, privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național, republicată;

- Legea nr. 350 din 6 iunie 2001, privind amenajarea teritoriului și urbanismul, cu completările și modificările ulterioare;
- Legea nr. 422 din 18 iulie 2001, privind Protejarea monumentelor istorice, republicată.

Publicații de specialitate:

- Köllő, M. (2021), Peisajul cultural, în *Transilvania noastră*;

Studii de specialitate:

- Agenția pentru Dezvoltare Regională Centru (2020), Planul de Dezvoltare a Regiunii Centru 2021-2027
- Celac *et al.* (2020), Strategia națională pentru dezvoltarea durabilă a României 2030. Miercurea Ciuc: Editura Alutus;
- Ministerul Culturii (MC), Institutul Național al Patrimoniului (INP), Strategia națională privind protejarea monumentelor istorice 2022-2032 – Proiectul „Monumente istorice – planificare strategică și politici publice optimizate” SIPOCA 389/ SMIS 115895;
- Ordinul Arhitecților din România (OAR), Ghid de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural – Zona Secuime;
- PLANIFICATIO DEZVOLTARE ȘI ENERGIE S.R.L. (2021), Strategia culturală a Județului Harghita 2021-2030;
- PLANIFICATIO DEZVOLTARE ȘI ENERGIE S.R.L. (2021), Strategia de dezvoltare rurală a Județului Harghita în perioada 2021-2030;
- Plant Studio (2015), Modernizarea casei țărănești – Protejarea patrimoniului local privat prin oferirea de exemple concrete de restaurare și modernizare a caselor din comunele și satele Zonei gal – Csik;
- S.C. CPCP STUDIO (2010), Studiul istoric privind patrimoniul cultural al județului Harghita – Analiza diagnostic referitoare la situația monumentelor istorice;
- The International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) (1999), **Advisory Body Evaluation: Villages in Transylvania (Romania)** [Evaluarea Organismului Consultativ: Sate din Transilvania (România)];
- Tövissi Zsolt (2013), Strategia de protecție a monumentelor istorice din județul Harghita 2013-2023.

Literatură de specialitate:

- Köllő, M. (2023), Teză de doctorat „Morfologia așezărilor din secuime și tipologiile constructive. Evoluție istorică, situația din prezent. Diagnostic și tendințe”, manuscris. București: Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”;
- Lăcătușu, I. (2008), Structuri etnice și confesionale în județele Covasna și Harghita. Târgu-Mureș: Editura Universității „Petru Maior”.

Resurse web:

O listă completă a resurselor web este cuprinsă în secțiunea de Bibliografie.

Date furnizate de instituțiile publice:

- Consiliul Județean Harghita – date privind planurile anterioare de amenajare ale teritoriului județean, strategiile județene care vizează patrimoniul cultural, programele culturale, evenimentele culturale etc.;
- Consiliul Județean Harghita – date privind Programul „Protecția monumentelor istorice de pe teritoriul județului Harghita”;
- Arhiepiscopia Romano-Catolică Alba Iulia – informații privind protopopiatele romano-catolice din județul Harghita;
- Adresa nr. 1045/ 17.07.2023, , emisă de către Direcția Județeană pentru Cultură Harghita.

2. Analiza critică a situației existente

Județul Harghita este localizat în partea centrală a României și în partea estică a regiunii istorice Transilvania. Acesta se învecinează cu următoarele județe: la nord – județul Suceava; la est – județul Neamț și județul Bacău; la sud – județul Brașov și județul Covasna; la vest – județul Mureș. De asemenea, județul face parte din Regiunea de Dezvoltare Centru.

Județul Harghita are o suprafață totală de 6.639 km², fiind al 13-lea județ la nivel național și al 2-lea la nivel regional, din punct de vedere al suprafeței. Din punct de vedere al populației, în 2022 județul avea 326.758 de locuitori, dintre care 142.396 locuiau în mediul urban, iar 184.362 locuiau în mediul rural.

Din punct de vedere al organizării administrativ-teritoriale județul Harghita are ca reședință municipiul Miercurea Ciuc și este format din 67 UATB:

- 4 municipii: Miercurea Ciuc, Gheorgheni, Odorheiu Secuiesc, Toplița;
- 5 orașe: Băile Tușnad, Bălan, Borsec, Cristuru Secuiesc și Vlăhița;
- 58 comune;

În componența UATB-urilor, conform Legii 2/1968, cu modificările și completările ulterioare, sunt incluse:

- 29 localități componente ale municipiilor și ale orașelor;
- 235 sate.

Județul Harghita a fost atestat, ca și unitate administrativ-teritorială, în 1968 prin Legea nr. 2/1968, privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii Socialiste Române, acesta ocupând în mare parte teritoriul județelor istorice Ciuc și Odorhei, formate după Marea Unire prin Legea nr. 95/1925, pentru unificare administrativă. Teritoriul județelor se suprapunea cu teritoriul comitatelor medievale din Transilvania: Ciuc și Odorhei, formate în 1867 după constituirea Imperiului Austro-Ungar. De asemenea, teritoriile comitatelor se suprapuneau total sau parțial cu teritoriile scaunelor secuiești Ciuc și Odorhei, entități administrativ-teritoriale ce au apărut în secolele XIV–XV, pentru gruparea zonelor locuite de secui din Regatul Ungariei – Voievodatul Transilvaniei.

Din punct de vedere istoric, teritoriul actual al județului Harghita era locuit din Paleoliticul Mijlociu. În perioada dacică s-a dezvoltat un sistem de fortificații format din 16 cetăți ce supravegheau căile de comunicație și comerț în și dinspre Transilvania, Moldova și Țara Românească. Acestea aveau rolul de a apăra atât accesul către capitala Daciei, Sarmizegetusa, cât și importantele zăcămintele de sare, minereu de fier și cupru din zonă. Cucerirea romană a cuprins, parțial, și teritoriul Județului Harghita - pe teritoriul actualului județ trecând și frontiera (limes-ul) de est a Imperiului Roman – provincia Dacia (cu castre, așezări civile și turnuri de pază) (S.C. CPCP STUDIO, 2010: 1f.). În secolele XII-XIII în această zonă au fost relocate comunități de secui, organizate în „clanuri”.

Astfel, județul Harghita are o istorie bogată ce a dus la dezvoltarea unui patrimoniu cultural important atât la nivel local, cât și la nivel național. Prin Legea 5/ 2000, privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național – Secțiunea a III-a – zone protejate, au fost stabilite următoarele unități administrativ-teritoriale cu concentrare foarte mare a patrimoniului construit cu valoare culturală de interes național: Miercurea-Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Borsec, Cristuru Secuiesc, Gheorgheni, Toplița, Bilbor, Brădești, Ciucsângeorgiu, Cârța, Dârjiu, Ditrău, Feliceni, Gălăuțaș, Lăzarea, Mugeni, Sărmaș, Sândominic, Suseni, Ulieș și Zetea.

2.1 Date generale și contextul interjudețean, regional și național

Prezentul studiu de fundamentare a luat în considerare și a integrat: tendințele actuale și cele de perspectivă în dezvoltarea județului Harghita, problemele majore și potențialul de dezvoltare care ar putea contribui la rezolvarea acestora, strategiile sectoriale relevante, planurile de dezvoltare la nivel local, județean, regional, național și european, planurile și proiectele de mare anvergură care influențează dezvoltarea județului, politicile, liniile directe la nivel local, județean, regional și național, liniile directe ale documentelor strategice și de politici sectoriale la nivelul Uniunii Europene, aspecte majore care marchează dezvoltarea Uniunii Europene, identificarea direcțiilor strategice prioritare în raport cu rolul, locul, atribuțiile, precum și competențele și responsabilitățile legale ale Consiliului Județean Harghita.

CONTEXTUL EUROPEAN

Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă a U.E.² reprezintă noul cadru global de dezvoltare durabilă și stabilește 17 obiective de dezvoltare durabilă (ODD), în toate domeniile esențiale ale societății umane. Aceasta a fost adoptată de liderii mondiali în anul 2015, iar obiectivele la care agenda face referire pun un mare accent pe sectorul cultural și patrimoniu.

Cadrul acordă prioritate domeniilor care sunt relevante pentru mandatul UNESCO în domeniul culturii și turismului.

Agenda europeană pentru cultură³ a fost adoptată la 22 mai 2018 de către Comisia Europeană și succedă agenda adoptată în 2007. Agenda a propus 3 obiective strategice ce înglobează dimensiuni sociale, economice și externe:

- Valorificarea puterii culturii pentru coeziune și bunăstare socială;
- Sprijinirea creativității bazate pe cultură în domeniul educației și al inovării, precum și pentru crearea de locuri de muncă și pentru creșterea economică;
- Consolidarea relațiilor internaționale.

Agenda a fost pusă în aplicare prin *Rezoluția Consiliului privind planul de lucru al U.E. în domeniul culturii pentru perioada 2023-2026*, adoptată de Consiliu la 29 noiembrie 2022. Rezoluția se axează pe patru priorități, dintre care 3 sunt relevante pentru prezentul studiu, după cum urmează:

- Artiști și profesioniști din domeniul culturii: consolidarea capacității de acțiune a sectoarelor culturale și creative;
- Cultura pentru oameni: creșterea participării culturale și a rolului culturii în societate;
- Cultura pentru planetă: valorificarea puterii culturii.

Convenția privind protecția și promovarea diversității expresiilor culturale⁴ a fost adoptată prin Decizia 2006/515/CE a Consiliului din 18 mai 2006 privind încheierea Convenției

² Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Text disponibil la adresa: <https://sdgs.un.org/2030agenda> [18.07.2023]

³ Parlamentul European – Cultura. Text disponibil la adresa: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/ro/FTU_3.6.1.pdf [18.07.2023]

⁴ Convenția pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale. Text disponibil la adresa: http://publications.europa.eu/resource/cellar/f96f573e-8844-11ec-8c40-01aa75ed71a1.0020.02/DOC_1 [18.07.2023]

pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale și a intrat în vigoare la data de 18 martie 2007. Aceasta prezintă 10 obiective dintre care 9 sunt relevante pentru prezentul studiu, după cum urmează:

- Protecția și promovarea diversității expresiilor culturale;
- Crearea condițiilor care să permită culturilor să se dezvolte și să interacționeze astfel încât să se îmbogățească reciproc;
- Încurajarea dialogului între culturi și a unor schimburi culturale mai intense în lume, bazate pe respect și o cultură a păcii;
- Stimularea interculturalității, adică a expresiilor culturale împărtășite prin dialog și respect reciproc, dezvoltarea interacțiunii culturale și construirea unor punți între popoare;
- Promovarea respectului pentru diversitatea expresiilor culturale și conștientizarea valorii acestora la nivel local, național și internațional;
- Reafirmarea importanței legăturii dintre cultură și dezvoltare pentru toate țările, în special pentru țările în curs de dezvoltare, și încurajarea acțiunilor întreprinse în plan național și internațional în vederea recunoașterii valorii veritabile a legăturii respective;
- Recunoașterea naturii specifice a activităților, a bunurilor și a serviciilor culturale, în calitatea acestora de purtători de identitate, de valori și de sensuri;
- Consolidarea cooperării și a solidarității internaționale în spiritul unui parteneriat, vizând, în special, creșterea capacităților țărilor în curs de dezvoltare de a proteja și a promova diversitatea expresiilor culturale.

Cadrul de acțiune european pentru patrimoniul cultural 2019⁵ are la bază rezultatele Anului european al patrimoniului cultural și asigură perpetuarea acestuia prin dezvoltarea altor acțiuni concrete. Cadrul de acțiune promovează și pune în practică o acțiune integrată și participativă în ceea ce privește patrimoniul cultural și contribuie la integrarea patrimoniului cultural în politicile U.E. Cadrul de acțiune prezintă 4 principii pentru abordarea patrimoniului cultural european:

- Abordarea holistică: dimensiunile materială, imaterială și digitală a patrimoniului cultural sunt inseparabile și interconectate;
- Integrarea și abordarea integrată: cadrul se intersectează cu diverse domenii ale U.E.: dezvoltarea regională, urbană și rurală, educația și coeziunea socială, transformarea digitală, mediul (inclusiv conservarea naturii), turismul, accesibilitatea, agenda privind adaptarea la efectele schimbărilor climatice, cercetarea și inovarea, precum și relațiile externe;
- Elaborarea politicilor bazate pe date concrete: măsurarea impactului acțiunilor asupra patrimoniului cultural;
- Cooperarea între mai multe părți interesate: înființarea unui grup informal de experți ai Comisiei Europene – *Forumul privind patrimoniul cultural*.

⁵ Cadrul de acțiune european pentru patrimoniul cultural 2019. Text disponibil la adresa: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/5a9c3144-80f1-11e9-9f05-01aa75ed71a1> [18.07.2023]

De asemenea, cadrul de acțiune se bazează pe 5 piloni, după cum urmează:

- Patrimoniul cultural pentru o Europă favorabilă incluziunii: participare și acces pentru toți;
- Patrimoniul cultural pentru o Europă durabilă: soluții inteligente pentru un viitor coerent și durabil;
- Patrimoniul cultural pentru o Europă rezilientă: protejarea patrimoniului aflat în pericol;
- Patrimoniul cultural pentru o Europă inovatoare: mobilizarea cunoștințelor și a cercetării;
- Patrimoniul cultural pentru parteneriate mondiale mai puternice: intensificarea cooperării internaționale.

O serie de alte documente cu caracter strategic la nivel european, care reglementează și stabilesc dezvoltarea sectorului cultural sunt: Convenția privind protecția patrimoniului mondial, cultural și natural, Convenția pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei, Rezoluția Parlamentului European privind promovarea sectoarelor culturale și creative europene ca surse de creștere economică și generatoare de locuri de muncă.

CONTEXTUL NAȚIONAL

Planul de Amenajarea al Teritoriului Național (PATN) reprezintă sinteza programelor strategice de dezvoltare sectorială, pe termen mediu și lung, iar acesta se întocmește pe secțiuni specializate care se referă la aspectele de interes major pentru dezvoltarea echilibrată și durabilă a teritoriului național.

Secțiunea a III-a a PATN evidențiază zonele cuprinse în rețeaua națională de arii naturale protejate și identifică valorile de patrimoniu cultural național, care necesită instituirea de zone protejate pentru asigurarea protecției acestor valori⁶. Secțiunea a III-a PATN a intrat în vigoare prin intermediul *Legii nr. 5 din 6 martie 2000, privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național – Secțiunea a III-a – zone protejate*.

Astfel, Secțiunea a III-a a PATN stabilește: zone naturale de interes național și monumente ale naturii, gruparea geografică și localizarea teritorială a zonelor naturale protejate, de interes național, valorile de patrimoniu cultural de interes național (monumente istorice de valoare excepțională), unități administrative cu concentrare foarte mare a patrimoniului construit cu valoare culturală de interes național.

La nivelul județului Harghita au fost identificate: 37 de obiective declarate zone naturale protejate, 13 obiective declarate valori de patrimoniu construit de interes național și 21 de unități administrativ-teritoriale cu concentrare foarte mare a patrimoniului construit cu valoare culturală de interes național. Mai multe informații despre aceste obiective se regăsesc în Capitolul 2.2.3. Valorile patrimoniului cultural de interes național conform PATN – Secțiunea III, Zone Protejate.

⁶ L5/2000, în forma ei consolidată până la 18.06.2023, Articolul 2.

Strategia națională pentru dezvoltare durabilă a României 2030⁷ stabilește cadrul național pentru susținerea Agendei 2030 și implementarea setului de 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD). Strategia susține dezvoltarea României pe 3 piloni principali, respectiv economic, social și de mediu. În contextul dezvoltării durabile, protejarea patrimoniului cultural devine esențială în vederea asigurării transmiterii acestei moșteniri generațiilor viitoare (Celac *et al.*, 2020: 72).

Printre țintele stabilite până în anul 2030, evidențiate în Strategia națională pentru dezvoltarea durabilă a României 2030, următoarele au impact direct asupra patrimoniului cultural din județul Harghita:

- Consolidarea eforturilor de protecție și salvagardare a patrimoniului cultural și natural, a elementelor de peisaj din mediul urban și rural;
- Susținerea instituțiilor și infrastructurilor de cercetare-dezvoltare de interes național și European pentru studierea, gestionarea, protejarea și conservarea diversității patrimoniului natural.

Strategia națională privind protejarea monumentelor istorice 2022-2032⁸ pornește de la premisa că patrimoniul cultural este o resursă esențială pentru identitatea României și pentru dezvoltarea unor societăți prospere, bazate pe incluziune socială și participativitate, o resursă strategică ce trebuie să adauge comunității plusvaloare economică, socială și culturală, printr-o gestionare modernă și eficientă. Astfel, documentul stabilește prioritățile de acțiune din domeniul monumentelor istorice și al patrimoniului cultural imobil în ansamblul său, și are rol de structurare și coordonare a activităților din sector, indicând și direcția generală, principiile, noile orientări teoretice și practice și principalele soluții pentru protejarea patrimoniului cultural, într-un orizont de timp de 10 ani (MC, INP: 5f.).

Strategia națională privind protejarea monumentelor istorice 2022-2032 a fost elaborată urmărindu-se 5 principii generale, după cum urmează (MC, INP: 90f.):

- Principiul digitalizării și al datelor deschise, în protejarea patrimoniului cultural;
- Principiul recunoașterii și prioritizării patrimoniului cultural ca resursă pentru dezvoltare durabilă;
- Principiul valorificării durabile și conservării integrate a monumentelor istorice și a patrimoniului cultural imobil ca resursă non-regenerabilă;
- Principiul educației și formării de specialitate și al abordării interdisciplinare a patrimoniului cultural;
- Principiul responsabilității colective și al guvernantei participative a monumentelor istorice și patrimoniului cultural imobil.

⁷ Strategia națională pentru dezvoltarea durabilă a României 2030. Text disponibil la adresa: https://dezvoltaredurabila.gov.ro/files/public/10000001/strategia-nationala-pentru-dezvoltarea-durabila-a-romaniei-2030_002_1628616127.pdf [18.07.2023]

⁸ Strategia națională privind protejarea monumentelor istorice 2022-2032. Text disponibil la adresa: <http://www.cultura.ro/sites/default/files/inline-files/Strategia%20nationala%20privind%20protejarea%20monumentelor%20istorice.pdf> [17.07.2023]

Obiectivele generale strategice (OG) esențiale ale strategiei, care au impact asupra județului Harghita, sunt:

- Gestiunea integrată și durabilă a datelor privind monumentele istorice și patrimoniul cultural imaterial;
- Optimizarea raportului dintre resursele alocate și nevoile de gestiune, protejare și valorificare ale monumentelor istorice și patrimoniului cultural imaterial;
- Stabilirea măsurilor de punere în aplicare a legislației în domeniul protejării monumentelor istorice și patrimoniului cultural imaterial, precum și în domeniile conexe;
- Crearea și consolidarea unui sistem performant de educație, formare, cercetare și inovare în domeniu monumentelor istorice și al patrimoniului cultural imaterial;
- Creșterea accesibilității publicului larg la monumentele istorice și la patrimoniul cultural imaterial;
- Dezvoltarea durabilă a României, recurgând la patrimoniu ca resursă;
- Stabilirea unor principii și criterii de intervenție asupra monumentelor istorice și patrimoniului cultural, care să asigure un cadru sustenabil de transmitere a acestora către generațiile viitoare.

CONTEXTUL REGIONAL

Planul de Dezvoltare a Regiunii Centru 2021-2027⁹ este principalul document de planificare și programare la nivel regional, prin care au fost stabilite: viziunea de dezvoltare, obiectivul global și obiectivele specifice de atins la finalul perioadei de programare 2021-2027, direcțiile de acțiune și măsurile necesare pentru atingerea obiectivelor.

Regiunea Centru prezintă numeroase obiective de patrimoniu cultural cu o valoare semnificativă, o parte dintre monumentele istorice încadrate în grupa valorică A din regiune, 9 dintre acestea, sunt monumente aflate în patrimoniul UNESCO, unul dintre acestea fiind Biserica fortificată de la Dârjiu din județul Harghita (mai multe informații despre monument se regăsesc în Capitolul 2.2.1. Monumente istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial).

Strategia de Dezvoltare a Regiunii Centru pentru perioada 2021-2027¹⁰ urmărește pe tot parcursul său concentrarea tematică în jurul obiectivelor majore stabilite la nivel european în cadrul Noii Politici de Coeziune pentru perioada 2021-2027: inovare, digitalizare, transformare economică, reducerea emisiilor de carbon și combaterea schimbărilor climatice, creșterea gradului de conectare prin dezvoltarea rețelelor de transport și de internet, incluziune socială prin creșterea accesului la educație, ocupare și la servicii de sănătate de calitate și, nu în ultimul rând apropierea de nevoile concrete ale comunităților (ADR Centru, 2020: 4).

Viziunea care stă la baza dezvoltării regionale este ambiția ca, pe termen mediu, „Regiunea Centru să devină o regiune curată, atractivă pentru locuitorii săi și turism, cu o economie competitivă bazată pe cunoaștere și inovare, în care grija pentru exploatarea și utilizarea durabilă a resurselor să se afle în atenția fiecărui cetățean” (ADR Centru, 2020: 4).

⁹ Planul de Dezvoltare a Regiunii Centru 2021-2027, avizat. Text disponibil la adresa: <https://www.adrcentru.ro/dez-reg/pdr2021-2027-avizat/> [18.07.2023]

¹⁰ Parte a Planului de dezvoltare a Regiunii Centru 2021-2027.

Unul dintre cele 6 domenii strategice de dezvoltare al Strategiei de Dezvoltare a Regiunii Centru este *Turismul și patrimoniul cultural*, obiectivul strategic al acestui domeniu este: dezvoltarea sectorului turistic și a sectoarelor economice conexe prin valorificarea potențialului natural și antropic.

Astfel, prin intermediul strategiei fiind propuse o serie de priorități specifice pentru domeniul strategic 5. Turism și patrimoniu cultural, dintre acestea cele care au un impact direct asupra patrimoniului cultural din județul Harghita sunt:

5.1. Conservarea, restaurarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural-istoric, valorificarea patrimoniului turistic natural și creșterea utilizării potențialului balnear:

5.1.1. Conservarea, restaurarea și punerea în circuitul turistic a patrimoniului cultural-istoric;

5.1.2. Protejarea și valorificarea în scop turistic a patrimoniului natural.

CONTEXTUL JUDEȚEAN

Strategia de protecție a monumentelor istorice din județul Harghita 2013-2023.

Obiectivul strategiei este cunoașterea de valori și de identitate care fac patrimoniul agreabil, drag și important pentru cetățeni precum și formarea imaginii județene, regionale și locale. Pe termen lung sunt vizate: tradiția, colaborarea socială și organizațională, sistemul localităților integrate în peisajul cultural sustenabil și integrarea în dezvoltarea sustenabilă. Prioritățile pe termen scurt au fost: salvarea, conștientizarea și asigurarea unor specialiști în domeniu (Zsolt, 2013: 36f.).

Strategia a avut următoarele obiective strategice principale:

- Lărgirea cunoștințelor în materie și inventariere (cercetări arheologice și de istoria artei);
- Definitivarea activității de salvare;
- Prevenirea distrugerii, cultura întreținerii;
- Integrarea în politica de dezvoltare și piața de muncă locală;
- Identitate regională, de peisaj cultural, locală, destinație;
- Formarea, susținerea parteneriatelor organizaționale (sinergie);
- Eficientizarea cadrului juridic;
- Discurs social, mediatizare, învățământ, formare scară de valori;
- Formarea specialiștilor;
- Creșterea calității vieții, asigurarea accesului la patrimoniu, creșterea participării societății.

Strategia culturală a județului Harghita 2021-2030 a fost inițiată de Centrul Cultural Județean Harghita, instituție centrală subordonată Consiliului Județean Harghita, cu scopul de a articula o viziune și un plan de acțiune care să direcționeze activitățile județului în perioada 2021-2030, îmbunătățind infrastructura culturală, cadrul administrativ și legislativ de lucru propunând obiective strategice și programe care să conducă spre un sector cultural sustenabil, economic și generator de venit pentru județ (Planificatio dezvoltare și energie S.R.L., 2021: 2).

Obiectivul general al strategiei exprimă ideea că: „în viitor politicile culturale vor reprezenta în județul Harghita o importanță strategică, pe baza căreia până în 2030 va sta la dispoziție o infrastructură modernă, sigură și de înaltă calitate, care va servi cerințele culturale multiple ale locuitorilor din județ, asigurând totodată posibilitatea consolidării unui turism cultural bazat pe festivaluri, evenimente și valori” (Planificatio dezvoltare și energie S.R.L., 2021: 66).

Obiectivele strategice care au în vedere patrimoniul cultural, și sunt:

- Realizarea unei infrastructuri culturale de bază de înaltă calitate, care poate fi utilizată în siguranță în fiecare zonă;
- Consolidarea rolului generator de valori ale culturii religioase și bisericești;
- Protejarea orientată a patrimoniului construit, creșterea numărului clădirilor patrimoniale, popularizarea patrimoniului construit;
- Organizarea zonală a infrastructurii culturale de bază, conform diviziunii teritoriale a muncii, având în vedere și localitățile din județele învecinate ca arii de atracție culturală;
- Consolidarea rolului profesional al muzeelor, în primul rând prin susținerea activităților de restaurare, de arheologie și de pedagogie muzeală;
- Îmbunătățirea accesului la cultură a locuitorilor din mediul rural, în primul rând prin deplasarea în sate a diferitelor spectacole din orașe.

Strategia de dezvoltare rurală a județului Harghita pe perioada 2021-2030 trasează traiectoria de dezvoltare a fiecărui domeniu de activitate de la economic, social, cultural, al învățământului, al sănătății etc. din zonele rurale prin valorificarea resurselor materiale, financiare, informaționale și umane de care dispun comunitățile respective (Planificatio dezvoltare și energie S.R.L., 2021: 7).

Patrimoniul cultural este abordat în unul dintre programele incluse în strategie, și anume programul nr. 3 *Cultura rurală: tradiții și sport*. Programul nr. 3 prezintă o serie de subprograme, dintre care următoarele au un impact direct asupra patrimoniului cultural:

- Promovarea tradițiilor – dans, cântec și tradiții: după reabilitarea și modernizarea caselor de cultură din mediul rural, în majoritatea localităților din județ, accentul trebuie pus pe conținutul vieții culturale (evenimente, spectacole, grupuri de dans, teatru, cântec, fanfară, de preservare a tradițiilor) care contribuie la dezvoltarea și bunăstarea comunităților, preservarea și afirmarea identității culturale a diferitelor zone.

CONTEXTUL LOCAL

Strategia Integrată de Dezvoltare Urbană a Municipiului Miercurea-Ciuc, precum și a Zonei Urbane Funcționale aferente 2021-2030 reprezintă elementul central al programului de dezvoltare al municipiului Miercurea Ciuc în perioada 2021-2030, fiind aprobată prin hotărârea Consiliul Județean Harghita nr. 302/2022.

Strategia prevede 4 seturi de programe, după cum urmează:

- Programul privind calitatea vieții și bunăstarea socială (infrastructură);
- Competitivitate și program inteligent (dezvoltare economică, incubare, inteligență, imagine urbană);

- Programul „Miercurea Ciuc verde” (protecția mediului, spații verzi, apropiere de natură, recreere);
- Programul de incluziune socială (servicii sociale, dezvoltare).

În cadrul strategiei se regăsesc următoarele programe ce fac referire la patrimoniul cultural din Miercurea Ciuc:

- Reabilitarea zonei din jurul Castelului Mikó: Dezvoltarea zonei din jurul Castelului Mikó este o sarcină cheie în implementarea strategiei de dezvoltare pe termen mediu pentru Miercurea Ciuc. Reamenajarea acestei zone, care conține, de asemenea, bunuri culturale și istorice, are ca scop crearea unui spațiu care poate fi folosit pentru activități de agrement, turism și cultură.

Strategia Integrată de Dezvoltare Urbană Durabilă a Municipiului Odorheiu Secuiesc pe perioada 2015-2020-2025¹¹ are ca scop transformarea Odorheiului Secuiesc într-un centru microregional dinamic, care are întotdeauna în vedere tradițiile și obiceiurile sale, și într-un oraș atrăgător atât pentru investitori, cât și pentru turiști, precum și într-un oraș cu nivel de trai ridicat. Strategia a fost revizuită și aprobată în anul 2018 prin HCL nr. 104/2018.

Strategia prezintă 12 obiective pe termen lung, dintre care următoarele fac referire la patrimoniul cultural:

- Păstrarea, ocrotirea, restaurarea patrimoniului construit, valorificarea corespunzătoare în scopuri culturale și turistice;
- Valorificarea eficientă a valorilor naturale de mediu ale regiunii și ale municipiului Odorheiu Secuiesc. Dezvoltarea turismului terapeutic la Băile Szejke și în alte localități ale regiunii;
- Dezvoltarea conștientă și permanentă a serviciilor culturale. Ocrotirea, păstrarea și conștientizarea necesității valorilor tradiționale.

Strategia Integrată de Dezvoltare Urbană Orașul Borsec 2021-2027¹² este structurată în jurul a 3 direcții strategice, respectiv regenerare urbană, dezvoltarea durabilă a turismului și dezvoltarea economiei locale. Fiecare direcție strategică este la rândul ei susținută de mai multe obiective specifice pe baza cărora sunt enunțate propunerile de intervenție.

În ceea ce privește proiectele ce vizează patrimoniul cultural acestea se regăsesc în cadrul următoarelor direcții strategice: regenerare urbană și dezvoltarea durabilă a turismului. Astfel, proiectele aferente direcției strategice *regenerare urbană* care vizează patrimoniul cultural sunt:

- Reabilitarea parcurilor componente ale zonei istorice – între str. Carpați și Bulevardul 7 Izvoare (având la bază planurile originare inițiale) – cu restaurarea componentelor artistice/ monumentelor de for public – statui, fântâni etc. – proiect de amenajare peisageră a ansamblului de parcuri, cu utilizarea tipologiei de floră și plantații înalte specifice parcurilor realizate la sfârșitul sec. XIX, începutul sec. XX și materiale

¹¹ Strategia Integrată de Dezvoltare urbană Durabilă a Municipiului Odorheiu Secuiesc pe perioada 2015-2020-2025. Text disponibil la adresa: <https://www.udvarhely.ro/wp-content/uploads/2021/03/strategia-integrata-de-dezvoltare-urbana-durabila-odorheiu-secuiesc.pdf> [18.07.2023]

¹² Strategia de Dezvoltare Durabilă Urbană Orașul Borsec 2021-2027. Text disponibil la adresa: <https://statiuneaborsec.ro/content/docs/VARIANTA-FINALA-STRATEGIE-DEZV.-DURABILA-2021-2027.-15.09.21.pdf> [18.07.2023]

adecvate pentru amenajare alei, restaurare și amplasare de elemente decorative /monumente de for public;

- Restaurarea clădirilor de pe Bulevardul 7 Izvoare – clădirile de pe Bulevardul 7 Izvoare fac parte din categoria clădirilor monumentale, însă în acest moment, acestea se află într-o stare degradată afectând imaginea stațiunii, din aceste considerente sunt necesare renovări majore.

Proiectele aferente direcției strategice *dezvoltarea durabilă a turismului* care vizează patrimoniul cultural sunt:

- Sistem de semnalizare/signaletică cu marcarea unor trasee culturale/ de patrimoniu prin panouri explicative: traseu al clădirilor balneare mai importante și istoricul acestora, proiect și execuție panouri; traseu al izvoarelor (incluzând marcarea izvoarele dispărute); proiect și realizare/ execuție panouri, zone belvedere – în vederea marcării unor trasee de vizitare/promenadă ce cuprind elementele definitorii ale unei stațiuni balneare (clădiri, izvoare, zone de odihnă). Se va realiza o tipologie de panouri explicative de marcarea a clădirilor sau a spațiilor publice și private cu istoria lor, din materiale moderne de calitate. Zonele de belvedere se vor încadra în același context de realizare formală și tip de materiale ca și sistemele de semnalizare a traseelor culturale.

2.2 Patrimoniul construit protejat al județului Harghita

Monumentele istorice fac parte integrată din patrimoniul cultural național și sunt protejate prin lege. Măsurile de protejare a monumentelor istorice se realizează în interes public. Activitatea de protejare prevede un ansamblu de măsuri cu caracter științific, juridic, administrativ, financiar, fiscal și tehnic menite să asigure identificarea, cercetarea, inventarierea, clasarea, evidența, conservarea, inclusiv paza și întreținerea, consolidarea, restaurarea, punerea în valoare a monumentelor istorice și integrarea lor social-economică și culturală în viața colectivităților locale¹³.

Legea nr. 422/2001, privind protejarea monumentelor istorice, republicată, stabilește următoarele categorii de monumente istorice, bunuri imobile situate supradetran, subteran și subacvatic¹⁴, identificate pe teritoriul județului Harghita:

- **monument** – construcție sau parte de construcție, împreună cu instalațiile, componentele artistice, elementele de mobulare interioară sau exterioară care fac parte integrantă din acestea, precum și lucrări artistice comemorative, funerare, de for public, împreună cu terenul aferent delimitat topografic, care constituie mărturie cultural-istorice semnificative din punct de vedere arhitectural, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, științific sau tehnic;
- **ansamblu** – grup coerent din punct de vedere cultural, istoric, arhitectural, urbanistic ori muzeistic de construcții urbane sau rurale care împreună cu terenul aferent formează o unitate delimitată topografic ce constituie o mărturie cultural-istorică semnificativă din punct de vedere arhitectural, urbanistic, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, științific sau tehnic;

¹³ L422/2001, în forma ei consolidată până la 17.06.2023, Articolul 4.

¹⁴ L422/2001, în forma ei consolidată până la 08.05.2023, Articolul 3.

- **sit** – teren delimitat topografic cuprinzând acele creații umane în cadru natural care sunt mărturii cultural-istorice semnificative din punct de vedere arhitectural, urbanistic, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, științific, tehnic sau al peisajului cultural.

Cea mai mare parte a monumentelor din județul Harghita este reprezentată de bisericile și ansamblurile monastice. Acestea sunt urmate de gospodăriile rurale și ansamblurile rurale, apoi de conacele și casele individuale din orașe, de marile clădiri publice și ansamblurile urbane (Zsolt, 2013: 10). Valoarea arhitecturală, culturală și istorică a monumentelor este dată de elemente tradiționale specifice diferitelor perioade de timp și stilurilor arhitecturale, care diferă în Regiunea Ciuc, Regiunea Gheorgheni și Regiunea Odorhei.

2.2.1 Monumente istorice înscrise în Lista Patrimoniului Mondial

La nivelul județului Harghita există un monument istoric înscris în Lista Patrimoniului Mondial în categoria: *Sate cu biserici fortificate din Transilvania*, și anume: *Situl rural Dârjiu*, (cod LMI 2015: HR-II-s-A-12812), alături de alte 6 localități din județele Alba, Sibiu, Mureș și Brașov. Cele șapte localități au fost înscrise în Lista Patrimoniului Mondial în anul 1999, la poziția 596, ca extindere a sitului „Biertan”, înscris în LPM în 1993.

Atât satul Dârjiu, cât și celelalte șase localități înscrise în această categorie, păstrează structura și imaginea istorică generate de prezența pe teritoriul așezării a unei biserici fortificate. Această caracteristică este un fenomen arhitectural tipic satelor de colonizare săsească din Transilvania, satul Dârjiu, așezare secuiască, reprezentând un exemplu de preluare de la sași a modului de protejare a comunităților prin fortificarea bisericilor¹⁵. Suprafața Sitului rural Dârjiu este de 2.94 ha, iar suprafața zonei de protecție este de 83.79 ha.

¹⁵ Sate cu biserici fortificate din Transilvania, la adresa: <https://bit.ly/3HvsBc8> [02.05.2023]

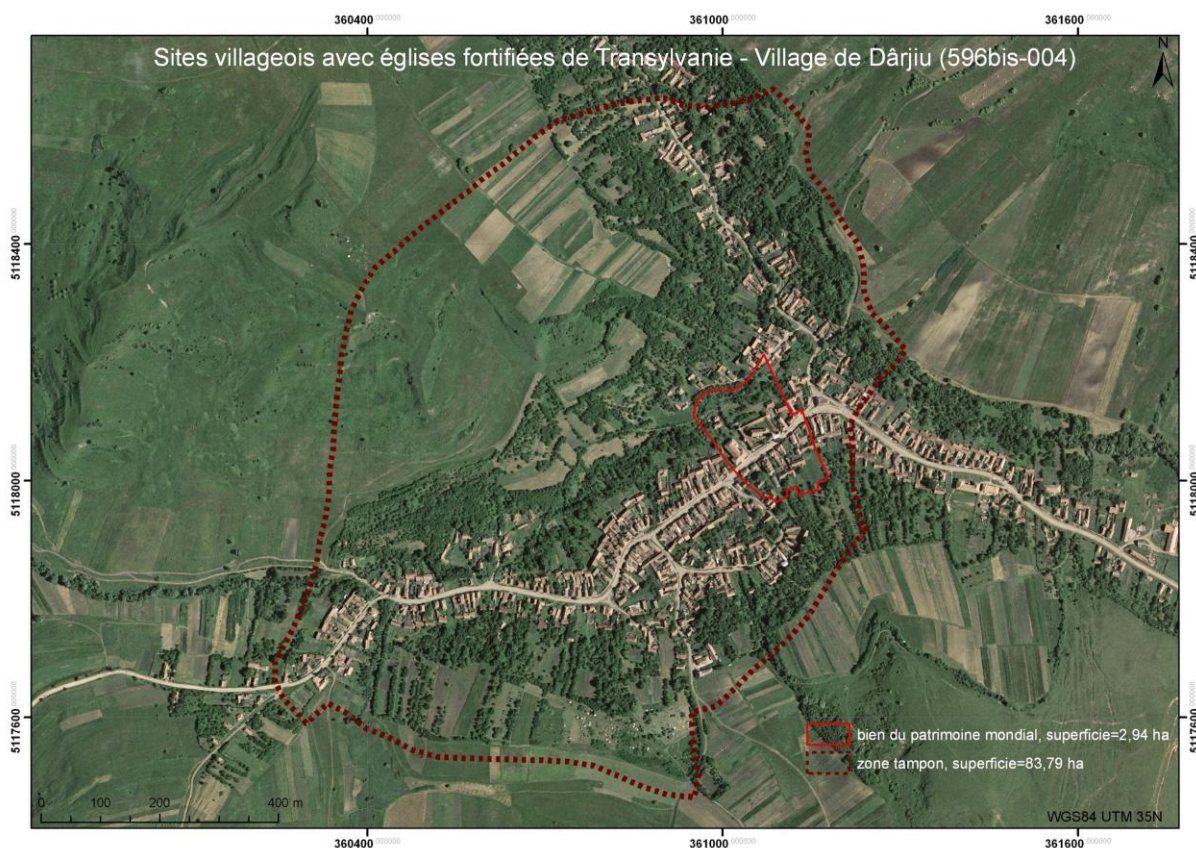

Figura nr. 1: Satul Dârjiu, limita zona înscrisă în Lista Patrimoniului Mondial

Sursa: UNESCO, Villages with Fortified Churches in Transylvania. Resursă disponibilă la adresa: <https://bit.ly/3AIMf0i> [02.05.2023]

2.2.1.1 Criteriile de clasare în Lista Patrimoniului Mondial

Situl rural Dârjiu a fost înscris în Lista Patrimoniului Mondial prin luarea în considerare a 4 din cele zece criterii de selecție¹⁶:

- (II) Prezintă un schimb important de valori umane, de-a lungul unei perioade de timp sau într-o zonă culturală a lumii, cu privire la progresele din domeniul arhitecturii sau al tehnologiei, al artelor monumentale, al urbanismului sau al peisagisticii;
- (III) Aduc o mărturie unică sau cel puțin excepțională a unei civilizații care încă există sau care a dispărut;
- (IV) Este un exemplu excepțional al unui tip de construcție, al unui ansamblu arhitectural sau tehnologic ori al unui natural, care ilustrează o etapă semnificativă din istoria umanității;
- (V) Este un exemplu excepțional de așezare umană tradițională, de utilizare a terenului sau de utilizare a mării, care este reprezentativă pentru o cultură (sau pentru mai multe culturi) sau pentru interacțiunea umană cu mediul înconjurător, în special atunci când a devenit vulnerabilă sub impactul unor schimbări ireversibile;

¹⁶ The Criteria for Selection, la adresa: <https://bit.ly/3Vqd8jo> [03.05.2023]

Situl „Sate cu biserici fortificate din Transilvania” a fost înscris în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO în anul 1999, în baza **criteriului IV**: *sunt un exemplu excepțional al unui tip de construcție, al unui ansamblu arhitectural sau tehnologic ori al unui natural, care ilustrează o etapă semnificativă din istoria umanității*. Valorile siturilor, ca și semnificația acestora, așa cum au fost definite la momentul înscrierii și extensiei sale au rămas, în linii mari, neschimbate (INP, 2015: 2).

Situl cultural se încadrează în criteriul de selecție numărul IV datorită următoarelor considerente:

- Nicăieri altundeva nu se regăsește un număr atât de mare de biserici fortificate într-o zonă atât de restrânsă, dovadă că acest fenomen era răspândit în cadrul zonei geografice și culturale (etnice) vizate. Ele prezintă un caracter arhitectural excepțional datorită utilizării unei varietăți de elemente arhitecturale defensive specifice Evului Mediu târziu din Europa. Anumite sisteme de apărare folosite în cazul bisericilor fortificate vizate se regăsesc și în vestul și nordul Europei (de exemplu în Franța și în țările nordice, unde sunt prezente bisericile fortificate, și în Germania și Austria, unde sunt prezente bisericile cu incintă fortificată) (ICOMOS, 199: 177);
- În situl cultural Sate cu biserici fortificate din Transilvania vizat există 3 tipuri de biserici fortificate: **biserica cu incintă** (de exemplu Prejmer), **biserica fortificată** (de exemplu Saschiz) și **biserica-cetate** (de exemplu complexul de la Valea Viilor, Dârjiu). Se remarcă faptul că aceste biserici fortificate au preluat și adaptat condițiile speciale ale monumentelor anterioare. Cele mai multe dintre ele prezintă o transformare, în scop defensiv, a întregului repertoriu de forme și planuri ale bazilicilor romanice de dimensiuni reduse, cu sau fără turn vestic, și a bisericilor cu o singură navă ce aparțineau perioadei în care s-a manifestat arhitectura gotică târzie. În anumite cazuri, aceste fortificații au creat monumente cu dublă funcțiune: sacră și defensivă, care sunt echilibrate perfect din punct de vedere al formei și al funcției (de exemplu Saschiz) (ICOMOS, 199: 177);
- La caracteristicile valoroase ale arhitecturii defensive se adaugă elemente valoroase specifice anumitor stiluri arhitecturale, de la romanic la goticul târziu, care se regăsesc în biserici sub forma elementelor de decor și de mobilier: altarele din Prejmer (în jurul anului 1450), fragmente de picturi murale (Dârjiu), mobilier din secolul al XVI-lea (Prejmer, Saschiz și Valea Viilor). De asemenea, locuințele fortificate ale nobililor sunt autentice și neprețuite din punct de vedere arhitectural (ICOMOS, 199: 177).

De altfel, în conformitate cu raportul întocmit de ICOMOS în 1999 *Advisory Body Evaluation: Villages in Transylvania (Romania)*, situl cultural „Sate cu biserici fortificate din Transilvania” îndeplinește parțial și alte criterii de selecție, relevante pentru *situl rural Dârjiu* după cum urmează:

- **Criteriul II:** Clădirile și sistemele defensive ridicate de sașii din Transilvania au avut o influență culturală asupra regiunii înconjurătoare, începând cu satele săsești subjugate, care au încercat să imite cât mai mult posibil structurile defensive și organizatorice ale comunităților libere. Această influență s-a extins și la secui (biserici cu incintă și alte structuri defensive simple, exemplu cel mai elocvent fiind Dârjiu), precum și la români, modificând atât aspectul cartierelor românești din satele săsești, cât și satele românești din colonizarea săsească, care au copiat fațadele

caselor, vocabularul ornamental și sistemul de împărțire al terenurilor în parcele (de exemplu Rășinari);

- **Criteriul III:** Situl cultural nominalizat cuprinde sate tipice colonizării săsești din Transilvania și formează un ansamblu coerent, o entitate cu valoare istorică, având un echilibru și un caracter propriu, incluzând în același timp un sistem specific de organizare a spațiului, a construcțiilor și a mărturiilor activităților umane care modelează mediul înconjurător. Ele prezintă un mod de constituire ce reflectă condițiile istorice, juridice, religioase și sociale ale creatorilor lor
- **Criteriul V:** Satele componente ale sitului cultural prezintă caracteristicile unor sate construite de către coloniștii sași pe fostele „pământuri regale”, caracteristici ce sunt prezente în majoritatea celor 250 de colonii săsești din Transilvania. **Rețeaua stradală regulată** este o caracteristică prevalentă în satele săsești, majoritatea satelor s-au dezvoltat de-a lungul unei străzi sau a unei vaste zone centrale, uneori dublată de străzi secundare (exemple găsindu-se la: Călnic, Valea Viilor, Biertan și Viscri).

Zona protejată, care de cele mai multe ori este formată din nucleul istoric, prezintă **parcele tradiționale** (adânci și înguste) atestate prin documente și cercetări, având un mod de organizare aparte: casa cu zidul fronton amplasate pe aliniamentul străzii și o succesiune de anexe. De asemenea, în cazul satului Viscri, este posibilă reconstituirea configurației istorice a loturilor cultivate, deoarece toponimele care desemnează vechile proprietăți sunt încă folosite în tradițiile transmise pe cale orală.

Satele săsești au un **caracter închis**, care este marcat de către prezența unui rând continuu de case, care prezintă următoarele caracteristici: o pivniță pe jumătate îngropată, parter supraînălțat, ferestre puține, frontoane și ziduri de hotar, care au aceeași înălțime ca și fațada principală și care uneori preiau decorul fațadei.

De-a lungul timpului **poziția clădirilor de uz public** s-a păstrat, iar majoritatea clădirilor dispuse în proximitatea bisericilor fortificate și-au păstrat funcțiunea până în prezent, de exemplu: prezbiteriul sau locuința preotului paroh, școala și casa învățătorului, care sunt amplasate fie în interiorul zidurilor școlii, fie în apropiere, centrul municipal, primăria satului, hambarele pentru depozitarea cerealelor etc. Numărul clădirilor cu valoare arhitecturală semnificativă sunt numeroase în toate satele sitului cultural.

În satele săsești ce s-au dezvoltat pe fostele „pământuri regale”, cu precădere în satele componente ale sitului cultural, se regăsesc **două tipuri de case de locuit** care au rămas neschimbate, existând totuși o varietate foarte mare în ceea ce privește elementele decorative și ornamentele specifice. Până în anii 1980, satele și-au păstrat caracterul multietnic, având cartiere etnice diferite, care se pot fi remarcate și în prezent.

Satele cu biserici fortificate din Transilvania oferă o imagine vie a peisajului cultural al sudului Transilvaniei. Ele se caracterizează prin sistemul specific de utilizare al terenului, dispunerea și modul de organizare a gospodăriilor, care se păstrează încă din Evul Mediu și prin dominanta bisericilor fortificate ilustrând perioade de construcție succesive, între secolele al XIII-lea și al XVII-lea (INP, 2017: 109).

2.2.1.2 Contextul istoric și caracteristicile arhitecturale ale bisericii fortificate din Dârjiu

Satul Dârjiu este localizat în partea sudică a județului Harghita și este reședința comunei Dârjiu. Din punct de vedere geografic satul se află în zona depresionară a Subcarpaților Transilvaniei, având un relief fragmentat, care este reprezentat de culmi și coloane depresionare (Fundăția Civitas, 2015: 18).

Atestarea documentară a localității a fost făcută pentru prima oară în anul 1334, când a fost menționată în registrul dijmelor papale sub numele de origine latină „Ers”. În evul mediu satul făcea parte din Scaunul Odorhei (Udvarhelyszék), care avea un nivel de importanță ridicat în cadrul celor șapte unități de administrate judecătorească din Transilvania¹⁷, ce aparțineau secuilor.

Ansamblul bisericii care include biserica fortificată, zidul de apărare, turnurile de apărare și clopotnița, este localizat în zona centrală a satului, în proximitatea punctului de intersecție a celor 3 drumuri principale. Ansamblul a fost construit pe un teren plat, iar în partea de est al acestuia se regăsește o casă parohială unitariană (Lungu *et al.*, 2007: 144).

Figura nr. 2: Ansamblul bisericii fortificate din Dârjiu – se vede biserica fortificată, o parte din zidul de apărare, turnul de apărare din partea sud-vestică și clopotnița

Sursa:, Biserica fortificată din Dârjiu. Resursă disponibilă la adresa: <https://bit.ly/42m5t7Z> [03.05.2023]

Biserica fortificată este de confesiune unitariană și a fost construită în jurul anului 1419. Construcția se înscrie în stilul arhitectural gotic. Configurația actuală a edificiului a fost

¹⁷ Scaunele secuiești au fost forme de organizare administrativă a Ținutului Secuiesc, care au apărut în secolul al XIV-lea. La început au fost în număr de șapte, ulterior transformându-se în cinci, fiind desființate în anul 1876 prin adoptarea reformei administrative a Regatului Ungariei.

realizată în urma unor importante lucrări de refacere realizate la începutul secolului al XVI-lea. De asemenea, în jurul anului 1520, întreaga construcție a fost supraînălțată cu un etaj, ce avea rol de apărare (Fundăția Civitas, 2015: 18f.). Lucrările de fortificare a bisericii au avut rolul de a o transforma într-un ultim bastion de rezistență, în cazul în care zidul de apărare ar fi căzut în fața agresorilor. Incinta ansamblului are formă dreptunghiulară și o înălțime de aproximativ 8 metri, iar în fiecare colț și la mijlocul laturii de vest sunt prevăzute turnuri pătrate. De asemenea, incinta ansamblului prezintă și o clopotniță înaltă de 40 metri, localizată într-un turn de pază vechi, transformat în stil neo-gotic în secolul al XIX-lea, amplasat pe latura de sud-est (Lungu *et al.*, 2007: 146). În prima jumătate a secolului al XVII-lea rezistența secuiască împotriva habsburgilor a dus la asedii care au generat distrugerii la nivelul ansamblului. Astfel, în perioada 1606-1607 s-au efectuat lucrări de reparații. De altfel, o inscripție localizată pe peretele nordic al naosului menționează reconstrucția bisericii în anul 1640, în timpul domniei Prințului Gyorgy Rákóczi (Lungu *et al.*, 2007: 147).

Biserica fortificată din Dârjiu reprezintă cel mai sugestiv exemplu de diseminare a modelului bisericii-cetate constituit pe teritoriul secuiesc. Ansamblul poate fi considerat elementul dominant al configurației arhitectonice a satului, care reprezintă, de altfel, o excepție în contextul arhitecturii defensive specifice secuilor. Acest ansamblu reprezintă un exemplu rar de biserică-cetate prezent în Ținutul Secuiesc (Fundăția Civitas, 2015: 18f.).

Figura nr. 3: Integrarea ansamblului Bisericii Fortificate în configurația arhitectonică a satului

Sursa: INP, Satul rural Dârjiu. Resursă disponibilă la adresa: <https://bit.ly/3VmeQ5f> [02.05.2023]

2.2.1.3 Starea actuală de conservare a monumentului

În Raportul de monitorizare a sitului „Sate cu biserici fortificate din Transilvania”, înscris în Lista Patrimoniului Mondial/UNESCO, din 2017¹⁸ au fost semnalate următoarele constatări efectuate pe teren, în ceea ce privește starea de conservare:

- Lucrările de restaurare ale bisericii fortificate au fost finanțate prin PNR și sunt programate să fie finalizate în anul 2018.

¹⁸ Cel mai recent raport publicat.

De asemenea, pentru protecția imaginii tradiționale rurale a satului Dârjiu a fost implementat: Programul pentru ocrotirea imaginii satului tradițional *Faluhép védelmi program*.

În prezent monumentul se află într-o stare bună de conservare, ansamblul bisericii fortificate fiind restaurat prin Programul Național de Restaurare, finanțat de Ministerul Culturii. În ceea ce privește construcțiile din zona de protecție se observă faptul că majoritatea și-au păstrat caracterul original, existând totuși inserții noi care nu se conformează configurației arhitectonice istorice, în partea estică a satului. De asemenea, există clădiri abandonate care se află într-o stare avansată de degradare, deteriorarea stării fondului construit fiind cauzată de lipsa investițiilor directe pentru conservarea acestuia.

2.2.1.4 Proiectele și documentațiile de urbanism ce au avut un impact direct asupra bisericii fortificate din Dârjiu

DOCUMENTAȚII DE URBANISM

Zona de protecție sau zona tampon a monumentului a fost stabilită concomitent cu înaintarea Dosarului de nominalizare și admiterea în Lista Patrimoniului Mondial, au fost incluse în *Retrospective Inventory*¹⁹ în anul 2009 și validate prin Decizia 34 COM 8D din 2010 a Comitetului Patrimoniului Mondial²⁰ (INP, 2015: 3). Zona de protecție trebuie și inclusă în documentațiile de urbanism.

În ceea ce privește Planul Urbanistic General a Comunei Dârjiu, acesta a fost aprobat în 2001, iar în anul 2018²¹ a fost prelungit termenul de valabilitate al documentației de urbanism până la data de 31 decembrie 2023.

PROIECTE CU IMPACT DIRECT ASUPRA MONUMENTULUI ISTORIC

Principalele proiecte de restaurare și valorificare a monumentului istoric din ultimul deceniu au în vedere:

Restaurarea Bisericii fortificate, proiect finanțat prin intermediul Programului Național de Restaurare, realizat în perioada 2015-2018

Bisericile Fortificate UNESCO din Transilvania - o rețea pentru „apărarea” patrimoniului cultural, cu „porțile” deschise pentru facilitarea accesului la el,²². Acest proiect a fost realizat în perioada 2015-2016 și a avut ca și obiectiv general protejarea și conservarea patrimoniului cultural pentru generațiile viitoare și facilitarea accesului la patrimoniu a publicului larg, prin

¹⁹ *Retrospective Inventory* este un proiect lansat de Comitetul Patrimoniului Mondial, în anul 2004, în scopul clarificării delimitării bunurilor înscrise în Lista Patrimoniului Mondial și a zonelor lor de protecție, în perioada 1978-1998.

²⁰ Decision 34 COM 8D Clarifications of property boundaries and areas by States Parties in response to the Retrospective Inventory. Mai multe detalii pot fi consultate la adresa: <https://bit.ly/425m0NF> [04.05.2023]

²¹ Prin Hotărârea nr. 52/2018, privind modificarea HCL nr. 35/2014 privind prelungirea termenului de valabilitate al Planului Urbanistic General al Comunei Dârjiu.

²² Mai multe informații pot fi consultate în documentul: Bisericile Fortificate UNESCO din Transilvania – o rețea pentru „apărarea” patrimoniului cultural, cu „porțile” deschise pentru facilitarea accesului la el, la adresa: <https://bit.ly/425dUEK> [04.05.2023]

înființarea unei rețele de colaborare între cele 7 biserici fortificate din Transilvania, care fac parte din patrimoniul UNESCO. Din punct de vedere al impactului proiectul a avut următoarele rezultate²³:

- A fost înființată rețea de colaborare și promovare a celor 7 biserici fortificate din Transilvania prin: publicarea de broșuri care propun itinerarii cultural-turistice și prezintă informații detaliate despre regiunile în cauză și despre cele 7 monumente aflate pe Lista Patrimoniului Mondial, realizarea de hărți pentru itinerariile turistice, dezvoltarea unei pagini web de promovare și realizarea unui film documentar.

2.2.2 Monumente istorice înscrise în Lista Indicativă a Patrimoniului Mondial

Lista Indicativă a Patrimoniului Mondial reprezintă un inventar al acelor proprietăți pe care fiecare stat membru intenționează să le ia în considerare pentru nominalizare. Obiectivele nominalizate pentru înscrierea în Lista Patrimoniului Mondial se iau în considerare numai dacă acestea au fost înscrise anterior pe lista indicativă²⁴. În Lista Indicativă a Patrimoniului Mondial UNESCO au fost înscrise Frontierele Imperiului Roman – Dacia. La nivel național s-a dezvoltat în 2014 Programul Național Limes care urmărește definirea unui monument trans-național – mai multe detalii pot fi consultate în Capitolul 2.2.5. Patrimoniul arheologic. Cercetările realizate în cadrul programului au stat la baza înscrierii Frontierelor Imperiului Roman – Dacia în Lista Indicativă a Patrimoniului Mondial.

La nivel național au fost descoperite circa 100 de castre 50 de mici fortificații și mai mult de 150 de turnuri, cu toate acestea numărul real este presupus a fi mult mai mare. De asemenea, există și alte structuri care fac parte din sistemul de frontieră, cele mai importante fiind barajele artificiale, constituite în general din valuri de pământ și ziduri de piatră. Dintre castre doar o parte dintre acestea (4-5) sunt deschise publicului și pot fi vizitate. În marea majoritate a locurilor, limesul nu mai este vizibil fiind dificil de identificat. Din punct de vedere topografic, limesul este parțial protejat, niciunul dintre elementele sale nu se întâlnesc în zonele urbane.

În conformitate cu articolul *Frontiers of the Roman Empire – Dacia*, înscrierea frontierei romane în Lista Patrimoniului Mondial este justificată de îndeplinirea următoarelor criterii de selecție²⁵:

- **Criteriul II:** Vestigiile frontierelor romane ale provinciei Dacia, constituie, alături de Limesul Germano-Retic, Zidul lui Hadrian și Valul lui Antoninus Pius, cele mai semnificative elemente ale frontierelor romane, prezente în Europa. Castrele, burgii, turnurile, valurile, zidurile, alături de infrastructura conectată și așezările civile indică un schimb important de valori umane și culturale, la apogeul Imperiului Roman, prin dezvoltarea arhitecturii militare romane, extinzând cunoștințele tehnice în construcții și management până la marginile Imperiului. Aceste structuri reflectă impunerea unui sistem complex de graniță societăților existente începând din partea

²³ Mai multe informații pot fi consultate în documentul: Biserici Fortificate UNESCO din Transilvania – o rețea pentru „apărarea” patrimoniului cultural, cu „porțile” deschise pentru facilitarea accesului la el, la adresa: <https://bit.ly/425dUEK> [15.05.2023]

²⁴ Mai multe informații pot fi consultate în documentul: Tentative Lists, la adresa: <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/> [04.08.2023]

²⁵ Mai multe informații pot fi consultate în documentul: Frontiers of the Roman Empire – Dacia, la adresa: <https://bit.ly/3Wrv1yJ> [29.05.2023]

de nord a Imperiului Roman, introducând în premieră instalații militare și așezările civile dependente conectate printr-o rețea extinsă de infrastructură. Frontierele romane nu au fost o barieră impermeabilă, ci au controlat și permis mișcările populațiilor: nu doar a trupelor militare, ci și a civililor și negustorilor. Astfel, au declanșat schimbul de valori culturale prin dislocarea soldaților și civililor de diferite etnii. Acest fapt a provocat schimbări profunde și dezvoltări în regiunile afectate, în ceea ce privește obiceiurile de așezare umană, arhitectură și peisagistică, într-un cuvânt, organizarea spațiului înconjurător. Chiar și în ziua de azi, frontierele romane sunt o parte evidentă a peisajului;

- **Criteriul III:** Ca parte integrantă a sistemului general defensiv al Imperiului Roman, limesul dacic are o valoare culturală extraordinară. Este o mărturie incontestabilă a maximei extinderi a puterii Imperiului Roman, prin consolidarea frontierei sale nordice, constituind o manifestare fizică a politicii imperiale romane. Ilustrează ambiția Imperiului Roman de a domina întreaga lume, pentru a-și impune legile și stilul de viață într-o perspectivă de termen lung. Este mărturie a colonizării romane în teritoriile aferente, a distribuirii culturii romane și a tradițiilor variate – militare, ingineresti, arhitecturale, religioase, economice și politice – și a numeroaselor așezări umane asociate apărării statului, care contribuie la înțelegerea vieții soldaților romani și a familiilor lor, în această parte a Imperiului;
- **Criteriul IV:** Limesul dacic este un exemplu remarcabil al arhitecturii militare romane, al tehnicilor de construcție și evoluției lor, desăvârșite de inginerii vremii, de-a lungul mai multor generații. Demonstrează varietatea și sofisticarea răspunsului romanilor la topografia specifică și climat, sau la circumstanțele politice, militare și sociale din partea de nord a Imperiului, care se găsesc în toată partea europeană a Imperiului și astfel influențează majoritatea evoluțiilor ulterioare în această parte a lumii.

Siturile arheologice ce fac parte din Frontierele Imperiului Roman – Dacia și sunt localizate în județul Harghita fac parte din tipologia²⁶: **Livezile – Brețcu (Olt)**, zonă montană în care se regăsesc caste, turnuri și într-o singură zonă fiind identificat un val de pământ (Câmpu Cetății, la 10 km est de castrul de la Călugăreni și 11 km nord de Sărățeni).

La nivelul județului Harghita se găsesc 5 situri arheologice care aparțin Frontierelor Imperiului Roman – Dacia, după cum urmează:

Tabel nr. 1: Situri arheologice ce aparțin Frontierelor Imperiului Roman – Dacia, în județul Harghita

Nr. Crt.	Denumire Uatb	Localitate Componentă	Nr. Arheologice Apartinătoare	Situri	Tipologie Arheologic	Sit
1.	Comuna Mărtiniș	Satul Sânpaul	1		Castru auxiliar	
2.	Comuna Mărtiniș	Satul Bădeni	2		Burg	
3.	Municipiul Odorheiu Secuiesc	Municipiul Odorheiu Secuiesc	1		Castru auxiliar	

²⁶ În documentul *Frontiers of the Roman Empire – Dacia*, sunt amintite șapte tipuri diferite de limes, realizate în raport cu localizarea geografică a acestora. Mai multe detalii la adresa: <https://bit.ly/3Wrv1yJ> [29.05.2023]

Nr. Crt.	Denumire Uatb	Localitate Componentă	Nr. Arheologice Apartinătoare	Situri	Tipologie Arheologic	Sit
4.	Comuna Atid	Satul Inlăceni	1		Castru auxiliar	

Sursa: Documentul: Frontiers of the Roman Empire – Dacia, la adresa: <https://bit.ly/3Wrv1yJ> [23.05.2023]

2.2.3 Valorile patrimoniului cultural de interes național conform PATN – Secțiunea III, Zone Protejate

Legea nr. 5 din 2000, privind aprobarea Planului de Amenajare a Teritoriului Național - Secțiunea a III-a - zone protejate, actualizată, definește zonele protejate drept zonele naturale sau construite, delimitate geografic și/sau topografic, care cuprind valori de patrimoniu natural și/sau cultural și sunt declarate ca atare pentru atingerea obiectivelor specifice de conservare a valorilor de patrimoniu²⁷.

În ceea ce privește **valorile de patrimoniu construit de interes național** (monumente istorice de valoare excepțională) au fost identificate 13 obiective, înscrise în categoria monumente și ansambluri de arhitectură²⁸, care se împart în următoarele subcategorii: o biserică fortificată-cetate, un castel, 3 biserici de lemn, 6 biserici și ansambluri mănăstirești, un monument de arhitectură populară și o fortificație dacică (vezi Tabel nr. 2).

Tabel nr. 2: Valori de patrimoniu cultural de interes național (monumente istorice de valoare excepțională) – 1. Monumente și ansambluri de arhitectură

Nr. Crt.	Nr. Crt. cf. L5/2000	Denumire	Localizare
BISERICI FORTIFICATE - CETĂȚI			
1	c) 8.	Cetatea sătească cu biserica unitariană	Comuna Dârjiu, satul Dârjiu
CASTELE, CONACE, PALATE			
2	d) 12.	Castelul Lazăr	Comuna Lăzarea, satul Lăzarea
BISERICI DE LEMN			
3	h) 30.	Biserica Sfântul Nicolae	Comuna Bilbor, satul Bilbor
4	h) 31.	Biserica Sfântul Gheorghe	Comuna Sândominic, satul Sândominic
5	h) 32.	Biserica fostei Mănăstiri Sfântul Ilie din Săuceni	Orașul Toplița
BISERICI ȘI ANSAMBLURI MĂNĂSTIREȘTI			
6	k) 67.	Biserica Sfântul Nicolae	Comuna Mugeni, satul Porumbenii Mari
7	k) 68.	Turnul și vestigiile bisericii medievale	Comuna Cârța, satul Tomești
8	k) 69.	Biserica reformată	Comuna Ulieș, satul Daia

²⁷ L5/2000, în forma ei consolidată până la data 08.05.2023, Articolul 1.

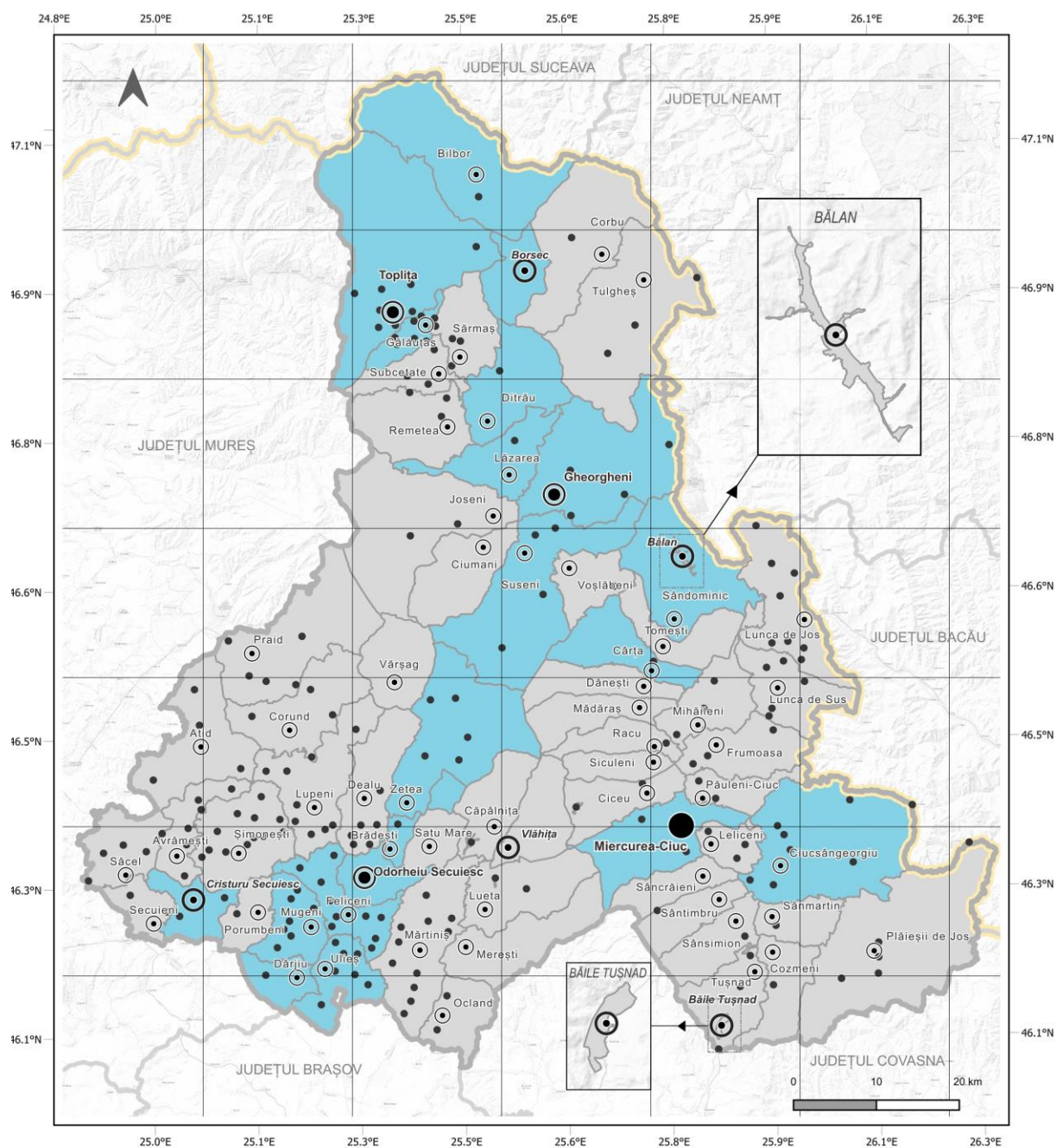
²⁸ Legea 5/2000, în forma ei consolidată până la data 08.05.2023, Anexa III.

Nr. Crt.	Nr. Crt. cf. L5/2000	Denumire	Localizare
9	k) 70.	Biserica romano-catolică	Comuna Ciucsângeorgiu, satul Armășeni
10	k) 71.	Mănăstirea Franciscană și capelele de pe dealul Șumuleul Mic	Municipiul Miercurea-Ciuc
11	k) 72.	Biserica reformată	Comuna Mugeni, satul Mugeni
MONUMENTE DE ARHITECTURĂ POPULARĂ (LOCUIŢE SĂTEȘTI)			
12	m) 7.	Porți secuiești	Comuna Brădești, satul Satu Mare
FORTIFICAȚII DACICE			
13	e) 17.	Cetate dacică cu zid din piatră, 3 șanțuri și valuri de pământ (în punctul "Dealul Desag")	Comuna Zetea, satul Sub Cetate

Sursa: Legea nr. 5 din 6 martie 2000 (actualizată), privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a III-a - zone protejate

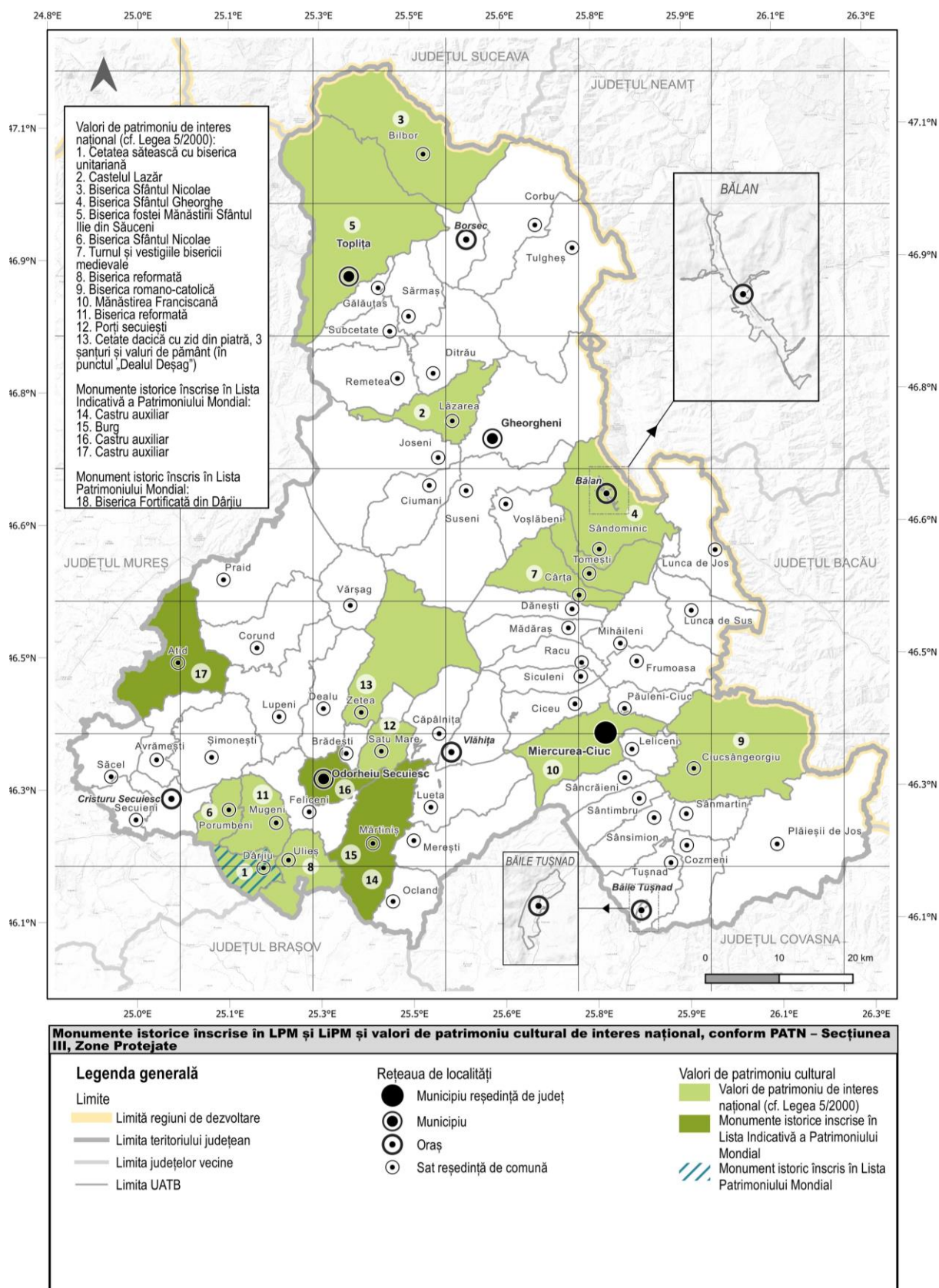
În cadrul Legii nr. 5 din 2000, privind aprobarea Planului de Amenajare a Teritoriului Național - Secțiunea a III-a - zone protejate, actualizată, au fost desemnate, de asemenea, următoarele **unități administrativ-teritoriale cu concentrare foarte mare a patrimoniului construit cu valoare culturală de interes național la nivel județean**²⁹: municipiul Miercurea Ciuc, municipiul Odorheiu Secuiesc, municipiul Gheorgheni, municipiul Toplița, orașul Borsec, orașul Cristuru Secuiesc, comuna Bilbor, comuna Brădești, comuna Ciucsângeorgiu, comuna Cârța, comuna Dârjiu, comuna Ditrău, comuna Feliceni, comuna Gălăuțăș, comuna Lăzarea, comuna Mugeni, comuna Sărmaș, comuna Sândominic, comuna Suseni, comuna Ulieș și comuna Zetea.

²⁹ L5/2000, în forma ei consolidată până la data 08.05.2023, Anexa III.

Cartograma nr. 1: UATB-uri cu concentrare foarte mare a patrimoniului construit desemnate prin Legea nr. 5/ 2000

Sursa: Legea nr. 5 din 6 martie 2000, privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național – Secțiunea a III-a – zone protejate, actualizată. Anexa III.

Cartograma nr. 2: Monumente istorice înscrise în LPM și LiPM și valori de patrimoniu cultural de interes național, conform PATN – Secțiunea III, Zone Protejate

Sursa: Legea nr. 5 din 6 martie 2000, privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național – Secțiunea a III-a – zone protejate, actualizată. LPM. LiPM

2.2.4 Monumente istorice

Lista Monumentelor Istorice din România³⁰ este realizată pe județe, iar din punct de vedere structural, monumentele sunt grupate în patru categorii, în funcție de natura lor, și anume:

- **Categoria I:** monumente de arheologie;
- **Categoria II:** monumente de arhitectură;
- **Categoria III:** monumente de for public;
- **Categoria IV:** monumente memoriale și funerare.

Din punct de vedere valoric, monumentele sunt grupate în două categorii, după cum urmează:

- **Categoria A:** monumente de interes național;
- **Categoria B:** monumente de interes local.

La nivel național se regăsesc 30.142 monumente istorice ce sunt împărțite în diferite categorii, în funcție de natura lor: *ansambluri, situri și monumente*. Dintre acestea, cea mai mare pondere o au monumentele istorice de interes local (grupa valorică B), fiind de 3 ori mai multe decât monumentele istorice de interes național (grupa valorică A), care reprezintă 23% din totalul monumentelor. În general, această pondere se păstrează și la nivelul regiunilor de dezvoltare sau al UAT-urilor.

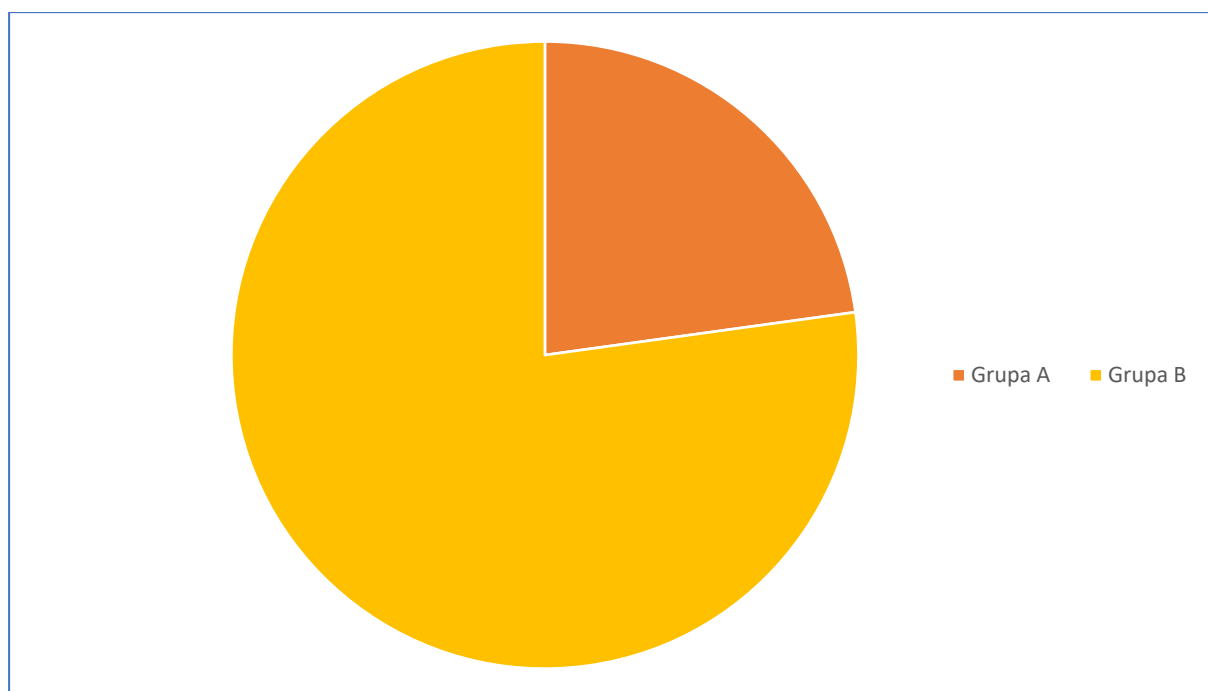

Figura nr. 4: Distribuția monumentelor istorice la nivel național în anul 2015

Sursa: Strategia națională privind protejarea monumentelor istoric.

³⁰ Lista Monumentelor Istorice din 2015 este anexată la Ordinul ministrului culturii nr. 2.828/2015, pentru modificarea anexei nr. 1 la Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2.314/2004 privind aprobarea Listei monumentelor istorice, actualizată, și a Listei monumentelor istorice dispărute, cu modificările ulterioare din 24.12.2015.

Cele mai multe monumente istorice sunt înscrise în categoria II, *monumente de arhitectură* (60%), având o pondere dublă față de categoria I, *monumente de arheologie* (30%), iar cele mai puține fiind în categoria III, *monumente de for public* (cu doar 688 monumente istorice listate).

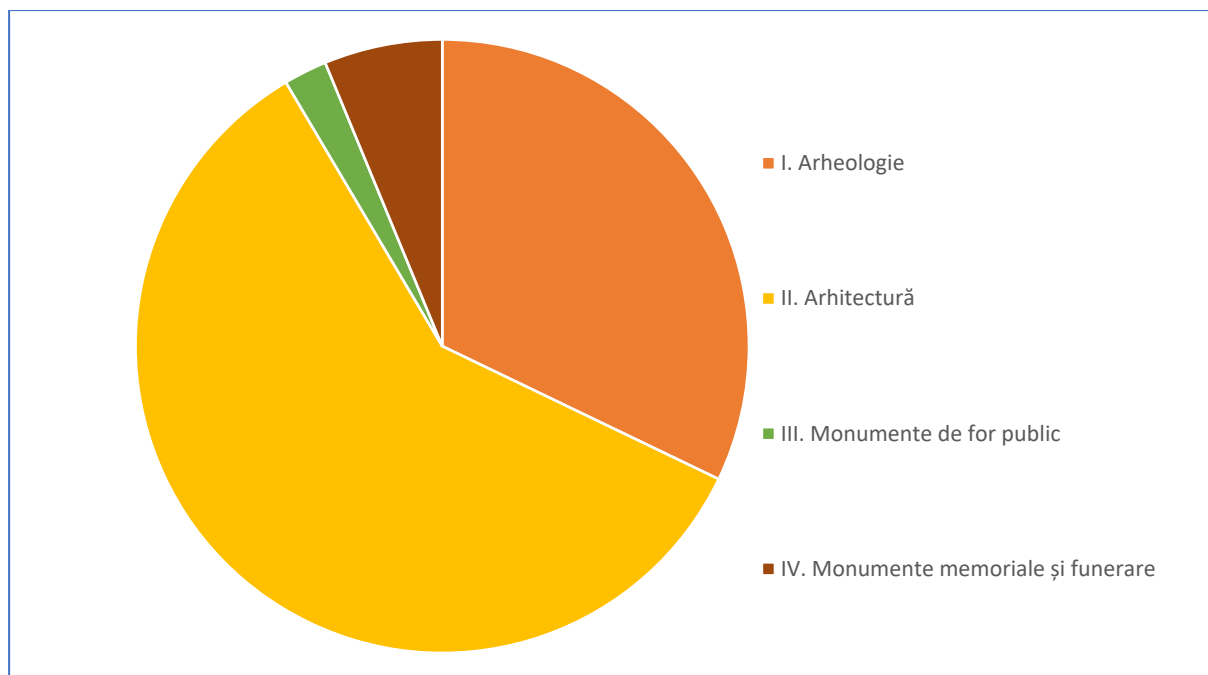

Figura nr. 5: Distribuția numărului total de monumente istorice pe categorii

Sursa: Strategia națională privind protejarea monumentelor istoric.

În cadrul Regiunii de dezvoltare Centru se regăsesc cele mai multe monumente listate la nivel regional, cu un număr total de 5.077. Acesta ocupă primul loc și la numărul total de monumente istorice de importanță națională – grupa valorică A (1.945), având o distribuție relativ uniformă a acestora, comparativ cu alte regiuni de dezvoltare. Județul cu cele mai multe monumente istorice este Sibiu (1.051), iar județul cu cele mai puține monumente istorice este Covasna (589). Județul Harghita se clasează pe locul 4 la nivel regional, din punct de vedere al numărului de monumente.

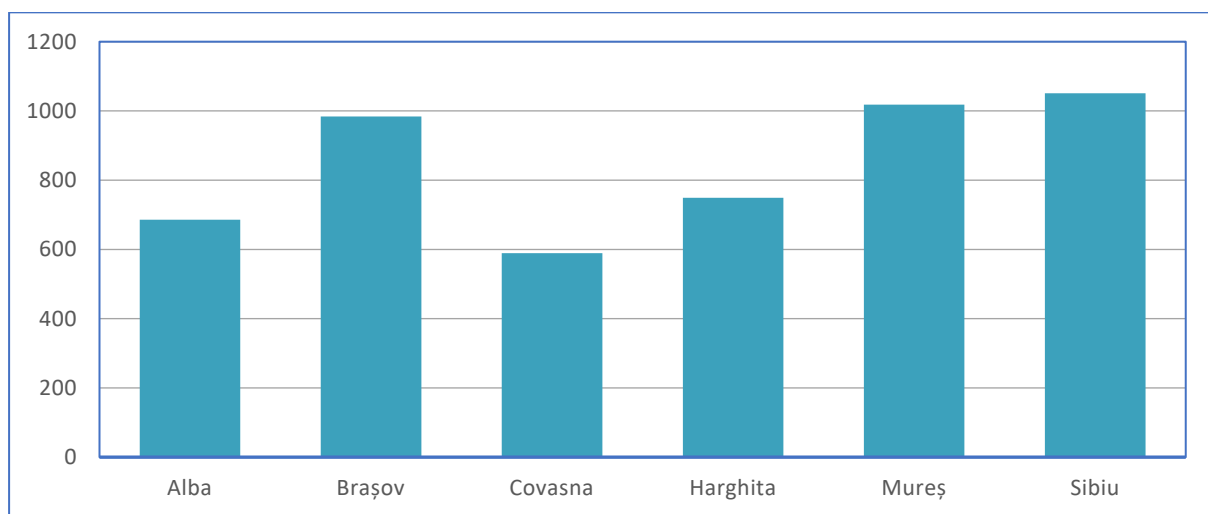

Figura nr. 6: Distribuția numărului total de monumente istorice pe județe, la nivelul Regiunii Centru

Sursa: Strategia națională privind protejarea monumentelor istoric.

La nivelul județului Harghita se regăsesc 742 de monumente istorice înscrise în Lista Monumentelor Istorice 2015, cele mai multe dintre acestea fiind înscrise în categoria *monumente de arhitectură*, care este urmată de categoria *monumente de arheologie*, iar cele mai puține fiind *monumentele de for public*. În perioada 2016-2023 LMI 2015 a fost modificată prin clasarea a 3 monumente istorice de importanță locală (grupa B), în categoria II (monumente de arhitectură), categoria "m" (monument), localizate în UATB Miercurea Ciuc (redută), Toplița (Castelul Urmanczy), Gheorgheni (Sinagoga cultului mozaic ortodox) ³¹. Astfel, numărul total al monumentelor istorice de pe teritoriul județului Harghita ajunge, în prezent la 745 monumente. Din punct de vedere valoric, 27,5% din monumentele istorice sunt de interes național, restul de 72,5% încadrându-se în categoria monumentelor cu valoare locală (vezi Tabel nr. 3).

Tabel nr. 3: Numărul total al monumentelor istorice din județul Harghita

TIPOLOGIE MONUMENT	TOTAL
I. Monumente de arheologie	257
II. Monumente de arhitectură	467
III. Monumente de for public	4
IV. Monumente memoriale și funerare	17
TOTAL	745
CATEGORIE MONUMENT ISTORIC	TOTAL
Monumente istorice de interes național „A”	204
Monumente istorice de interes local „B”	541

Sursa: Lista Monumentelor Istorice 2015, Județul Harghita

2.2.4.1 Distribuția monumentelor istorice la nivel județean

La nivel județean 26% din monumentele istorice sunt localizate în mediul urban, iar restul de 74% în mediul rural. Cele mai multe monumente istorice din mediul urban se găsesc în municipiul Miercurea Ciuc (63), care este urmat de municipiul Odorheiu Secuiesc, iar cele mai puține se găsesc în municipiul Toplița și în orașul Vlăhița. În ceea ce privește mediul rural, cele mai multe monumente istorice se regăsesc în comuna Ciucsângeorgiu, care este urmată de

³¹ OMC nr. 4075/27.12.2016 privind clasarea în Lista monumentelor istorice a Sinagogii cultului mozaic ortodox, str. Nicolae Bălcescu nr. 9, localitatea Gheorgheni, județul Harghita, categoria II - arhitectură, categoria m - monument, grupa valorică B publicat în Monitorul Oficial al României nr. 370/18.05.2017

OMCIN nr. 2586/06.06.2019 privind clasarea ca monument istoric a imobilului situat la adresa poștală strada Mihail Kogălniceanu, municipiul Toplița, județul Harghita, în Lista monumentelor istorice, cu denumirea Castelul Urmanczy, în categoria II - arhitectură, m - monument, grupa valorică B publicat în Monitorul Oficial al României nr. 617/25.07.2019

OMCIN nr. 3108/01.11.2019 privind clasarea ca monument istoric a imobilului situat la adresa poștală strada Petőfi Sándor nr. 38, municipiul Miercurea-Ciuc, județul Harghita, în Lista monumentelor istorice, cu denumirea Reduta/Vigadó, în categoria II - arhitectură, m-monument, grupa valorică B publicat în Monitorul Oficial al României nr. 96/10.02.2020

comunele Mărtiniș și Mugeni. De altfel, există și unități teritorial-administrative de bază în care nu se regăsesc monumente istorice, după cum urmează: Brădești, Căpâlnița, Ciumani, Corbu, Dănești și Lunca de Sus (vezi Tabel nr. 4).

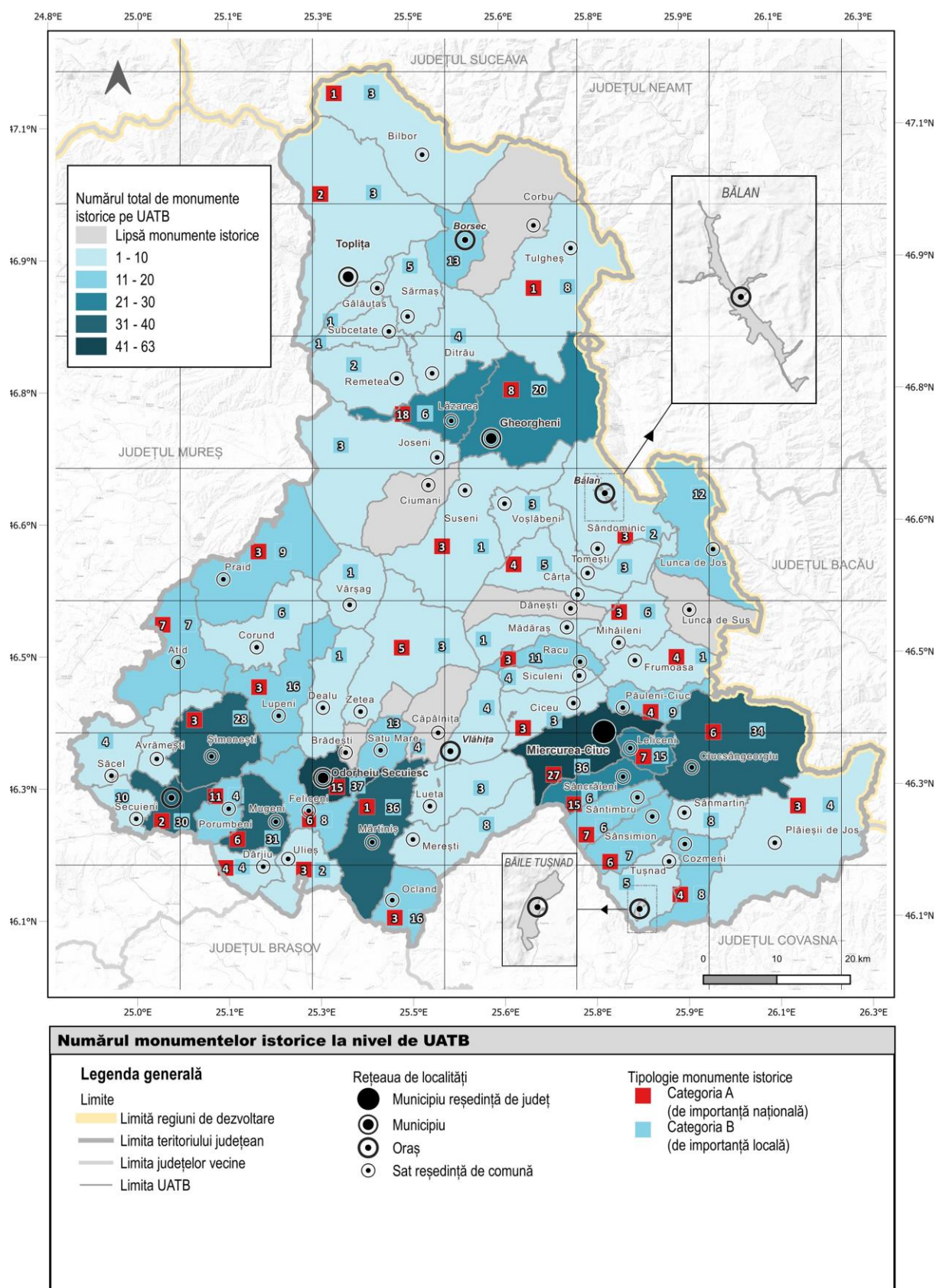
Tabel nr. 4: Lista Monumentelor Istorice (LMI 2015) din Județul Harghita

Nr. crt.	Cod SIRUTA	Denumire UATB	de		de		de		și		de		de	
			I.	Monumente arheologie	II.	Monumente arhitectură	III.	Monumente for public	IV.	Monumente memoriale funerare	TOTAL	Monumente interes național „A”	Monumente interes local „B”	
1	83320	Miercurea Ciuc	12	49	-	-	2	-	-	63	27	36	-	-
2	83561	Gheorgheni	6	22	-	-	-	-	-	28	8	20	-	-
3	83133	Odorheiu Secuiesc	11	39	-	-	2	-	-	52	15	37	-	-
4	83632	Toplița	-	5	-	-	-	-	-	5	2	3	-	-
TOTAL MUNICIPII			29	115	0	-	4	-	-	148	52	96	-	-
1	83428	Băile Tușnad	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	83464	Bălan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	83491	Borsec	-	13	-	-	-	-	-	13	-	13	-	-
4	83525	Cristuru Secuiesc	17	15	-	-	-	-	-	32	2	30	-	-
5	83749	Vlăhița	2	2	-	-	-	-	-	4	-	4	-	-
TOTAL ORAȘE			19	30	0	-	0	-	-	49	2	47	-	-
TOTAL URBAN			48	145	0	-	4	-	-	197	54	143	-	-
1	83785	Atid	4	10	-	-	-	-	-	14	7	7	-	-
2	83847	Avrămești	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-
3	83936	Bilbor	-	4	-	-	-	-	-	4	1	3	-	-
4	83151	Brădești	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5	83963	Căpâlnița	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6	84102	Cârța	-	8	1	-	-	-	-	9	4	5	-	-
7	86461	Ciceu	3	3	-	-	-	-	-	6	3	3	-	-
8	83981	Ciucsângeorgiu	7	32	1	-	-	-	-	40	6	34	-	-
9	84086	Ciumani	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10	84148	Corbu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	84175	Corund	4	2	-	-	-	-	-	6	-	6	-	-
12	86446	Cozmeni	3	7	1	1	-	1	-	12	4	8	-	-
13	84237	Dănești	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14	84380	Dârjiu	-	8	-	-	-	-	-	8	4	4	-	-
15	84264	Dealul	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-
16	84344	Ditrău	-	4	-	-	-	-	-	4	-	4	-	-
17	83197	Felicești	6	8	-	-	-	-	-	14	6	8	-	-
18	84415	Frumoasa	-	5	-	-	-	-	-	5	4	1	-	-
19	84460	Gălăuțș	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-

Nr. crt.	Cod SIRUTA	Denumire UATB	I. Monumente de arheologie	II. Monumente de arhitectură	III. Monumente de for public	IV. Monumente memoriale funerare	și TOTAL	Monumente de interes național „A”	Monumente de interes local „B”
20	84558	Joseni	-	3	-	-	3	-	3
21	84594	Lăzarea	5	17	-	2	24	18	6
22	86479	Lelicieni	15	6	-	1	22	7	15
23	84629	Lueta	-	3	-	-	3	-	3
24	84656	Lunca de Jos	-	12	-	-	12	-	12
25	84754	Lunca de Sus	-	-	-	-	-	-	-
26	84825	Lupeni	7	10	-	2	19	3	16
27	86438	Mădăraș	-	1	-	-	1	-	1
28	84923	Mărtiniș	12	25	-	-	37	1	36
29	85056	Merești	7	1	-	-	8	-	8
30	85074	Mihăileni	3	6	-	-	9	3	6
31	85127	Mugeni	28	9	-	-	37	6	31
32	85243	Ocland	9	10	-	-	19	3	16
33	83375	Păuleni-Ciuc	8	4	-	1	13	4	9
34	85289	Plăieșii de Jos	-	7	-	-	7	3	4
35	86487	Porumbeni	8	7	-	-	15	11	4
36	85341	Praid	4	8	-	-	12	3	9
37	86495	Racu	8	5	1	-	14	3	11
38	85412	Remetea	-	2	-	-	2	-	2
39	85467	Săcel	-	4	-	-	4	-	4
40	85680	Sâncrăieni	13	8	-	-	21	15	6
41	85760	Sândominic	-	5	-	-	5	3	2
42	85788	Sânmartin	4	4	-	-	8	-	8
43	85840	Sânsimion	6	5	-	2	13	6	7
44	86519	Sântimbru	3	9	-	1	13	7	6
45	85528	Sârmaș	-	5	-	-	5	-	5
46	86501	Satu Mare	2	11	-	-	13	-	13
47	85582	Secuieni	6	4	-	-	10	-	10
48	85626	Siculeni	-	3	-	1	4	-	4
49	85984	Șimonești	22	9	-	-	31	3	28
50	85877	Subcetate	-	1	-	-	1	-	1
51	85920	Suseni	-	4	-	-	4	3	1
52	86453	Tomești	1	2	-	-	3	-	3
53	86133	Tulgheș	-	9	-	-	9	1	8
54	86188	Tușnad	4	-	-	1	5	-	5
55	86222	Ulieș	-	5	-	-	5	3	2
56	86311	Vărșag	1	-	-	-	1	-	1

Nr. crt.	Cod SIRUTA	Denumire UATB	I. Monumente de arheologie	II. Monumente de arhitectură	III. Monumente de for public	IV. Monumente memoriale și funerare	TOTAL	Monumente de interes național „A”	Monumente de interes local „B”
57	86339	Voșlăbeni	-	3	-	-	3	-	3
58	86366	Zetea	5	2	-	1	8	5	3
TOTAL COMUNE			209	322	4	13	548	150	398
TOTAL JUDEȚ			257	467	4	17	745	204	541

Sursa: Lista Monumentelor Istorice 2015, Județul Harghita | OMC privind clasarea monumentelor emise în perioada 2016-2023

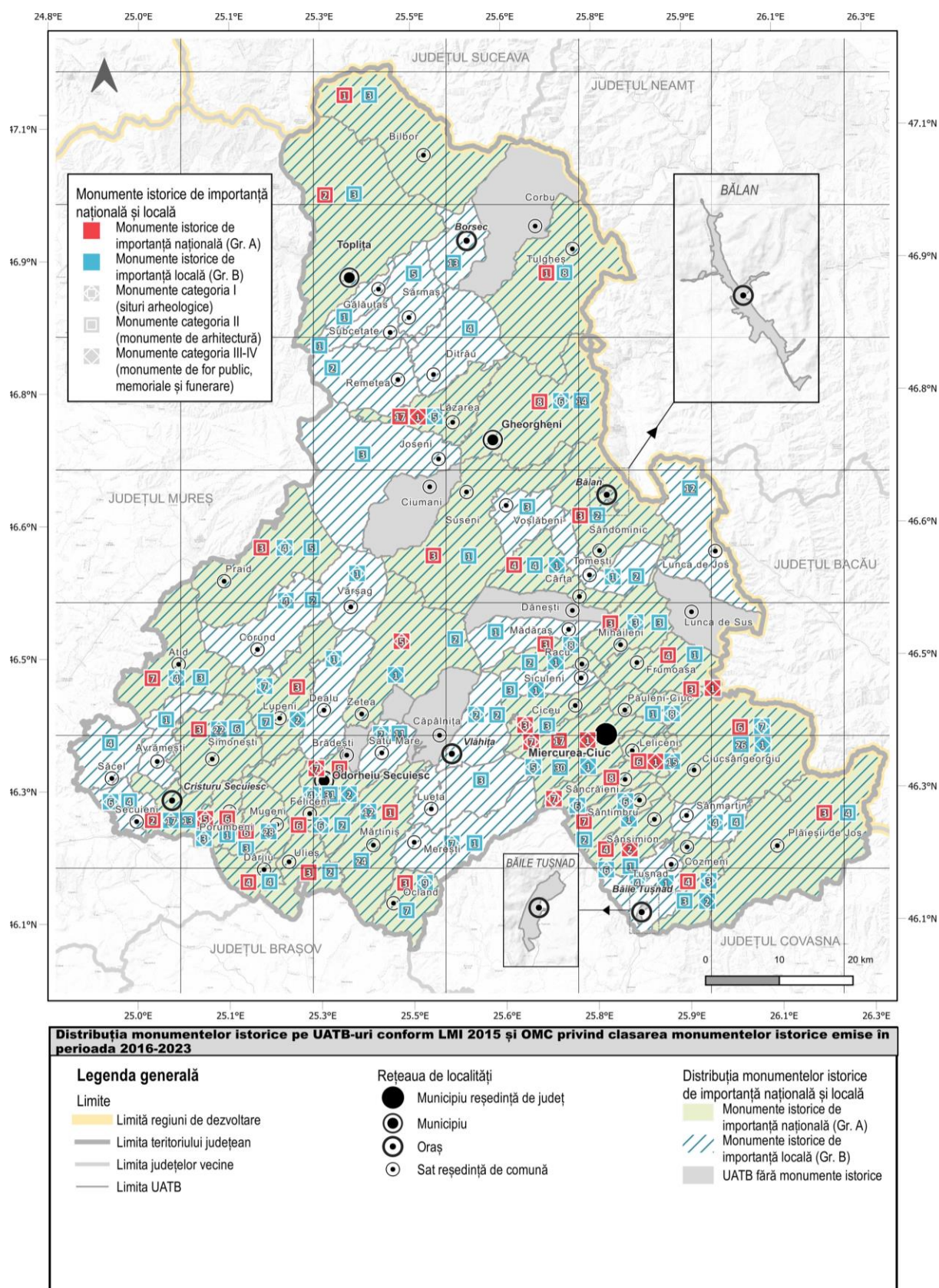
Cartograma nr. 3: Numărul monumentelor istorice la nivel de UATB

Sursa: Lista Monumentelor Istorice 2015, Județul Harghita | OMC privind clasarea monumentelor emise în perioada 2016-2023

La nivelul județului Harghita cele mai multe monumente de arheologie (I) sunt localizate în mediul rural, unitățile administrativ-teritoriale de bază în care acestea se regăsesc într-un număr ridicat sunt: comuna Mugeni (28) și comuna Șimonești (22). La nivelul mediului urban cele mai multe monumente de arheologie se regăsesc în orașul Cristuru Secuiesc (17) și în municipiul Miercurea Ciuc (12).

În ceea ce privește monumentele de arhitectură (II), acestea sunt prevalente, de asemenea, în mediul rural. Cu toate acestea, din punct de vedere al numărului de monumente/ unitate administrativ-teritorială de bază, cele mai multe monumente se regăsesc în municipiul Miercurea Ciuc, care este urmat de municipiul Odorheiu Secuiesc. Ținând cont de indicatorul menționat anterior, la nivelul mediului rural cele mai multe monumente de arhitectură se regăsesc în comuna Ciucsângeorgiu, care este urmată de comuna Mărtiniș.

Monumentele de for public (III) și monumentele memoriale și funerare (IV) prezintă un număr semnificativ mai mic comparativ cu primele două categorii. Monumentele de for public sunt prezente numai în mediul rural în comunele: Cârța, Ciucsângeorgiu, Cozmeni și Racu, iar monumentele memoriale și funerare sunt prezente în mediul urban în municipiile: Miercurea Ciuc și Odorheiu Secuiesc și în mediul rural în comunele: Cozmeni, Lăzarea, Lelicieni, Lupeni, Păuleni-Ciuc, Sânsimion, Sântimbru, Siculeni, Tușnad și Zetea.

Cartograma nr. 4: Distribuția monumentelor istorice pe UATB-uri (grupe valorice și categorii de monumente: I-IV) conform LMI 2015 și OMC privind clasarea monumentelor istorice emise în perioada 2016-2023

Sursa: LMI 2015 și OMC privind clasarea monumentelor istorice emise în perioada 2016-2023

2.2.4.2 Caracteristicile monumentelor istorice

TIPOLOGII DE MONUMENTE ISTORICE

Județul Harghita dispune de importante resurse de patrimoniu cultural și istoric, cu valoare arhitecturală și urbanistică complexă, care sunt protejate și recunoscute la nivel local și național. Monumentele istorice sunt reprezentative pentru dezvoltarea comunităților locale urbane și rurale, pentru dezvoltarea regiunii istorice Transilvania sub diferite influențe culturale și pentru rolul pe care teritoriul județean l-a avut în evoluția sa.

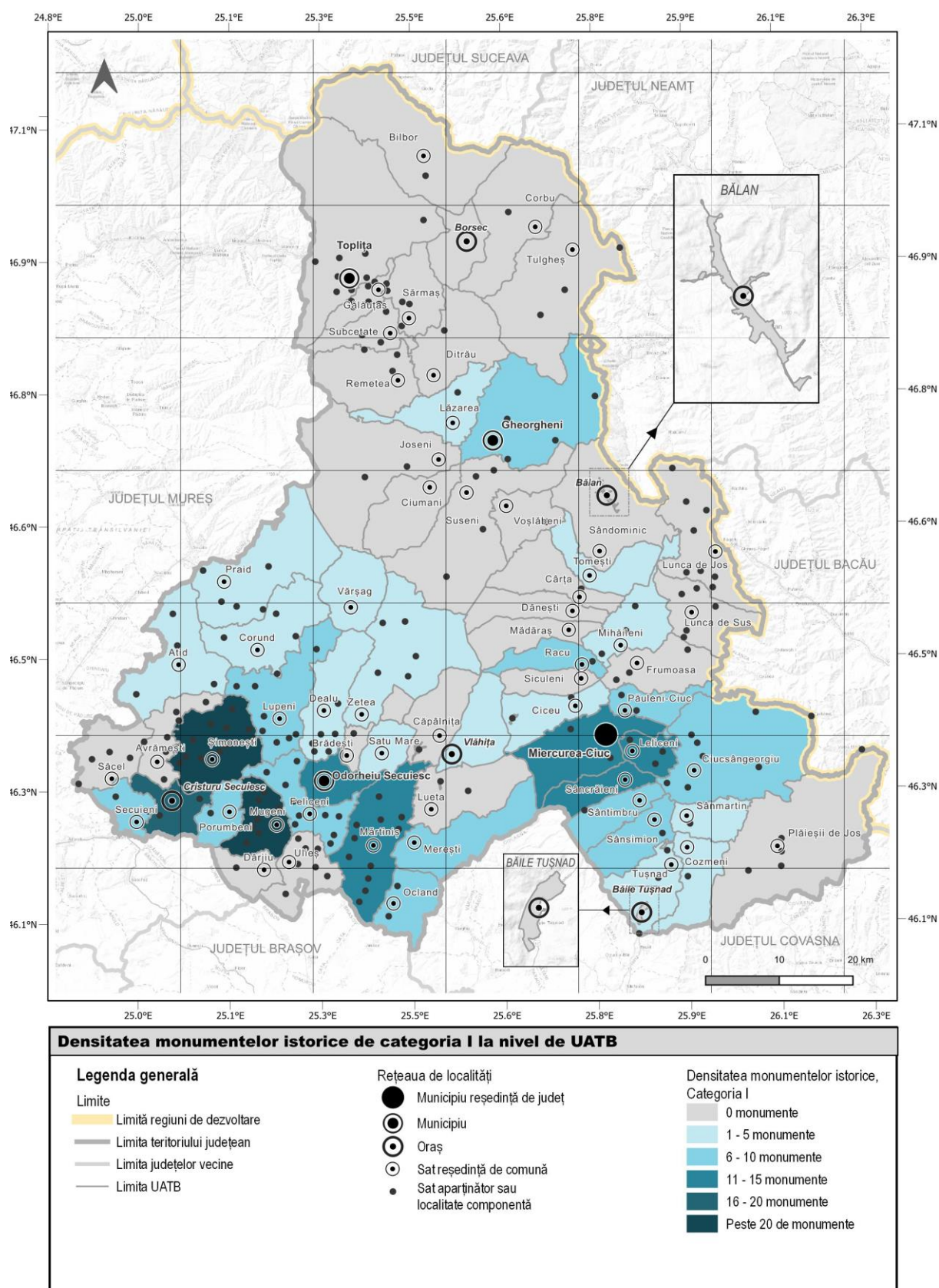
În perioada medievală (secolele XIV- XVI) încep să apară primele orașe: Odorheiu Secuiesc, Gheorgheni, Cristuru Secuiesc, Tușnad și Miercurea Ciuc. Apariția acestor orașe se datorează caracteristicilor geografice³², care ofereau siguranță, favorizând astfel construirea localităților în vetre consacrate (S.C. CPCP STUDIO, 2010: 5).

Principale categorii de monumente istorice aflate pe teritoriul județului Harghita, reprezentative pentru imaginea localităților și pentru dezvoltarea lor, sunt ilustrate în tabelele de mai jos (conform Listei Monumentelor Istorice 2015), în timp ce cartogramele ilustrează distribuția spațială a acestora:

Tabel nr. 5: Tipologii de monumente de arheologie (I), din județul Harghita

Tipologie	Importanță națională (grupa A)	Importanță locală (grupa B)
Așezare/ așezare civilă/ așezare fortificată	10	122
Burgus	-	4
Capelă	-	4
Castru	-	4
Cetate	7	19
Curie	-	1
Descoperire	3	1
Fortificație	3	4
Locuire	2	5
Necropolă	-	6
Conac	-	2
Clădire publică	-	2
Sit	-	41
Terme	-	2
Tumuli	-	2
Turn	-	4

³² Amplasarea localităților pe văile de la poalele munților oferea un nivel de siguranță mai ridicat, care asigura dezvoltarea continuă în timp a acestora.

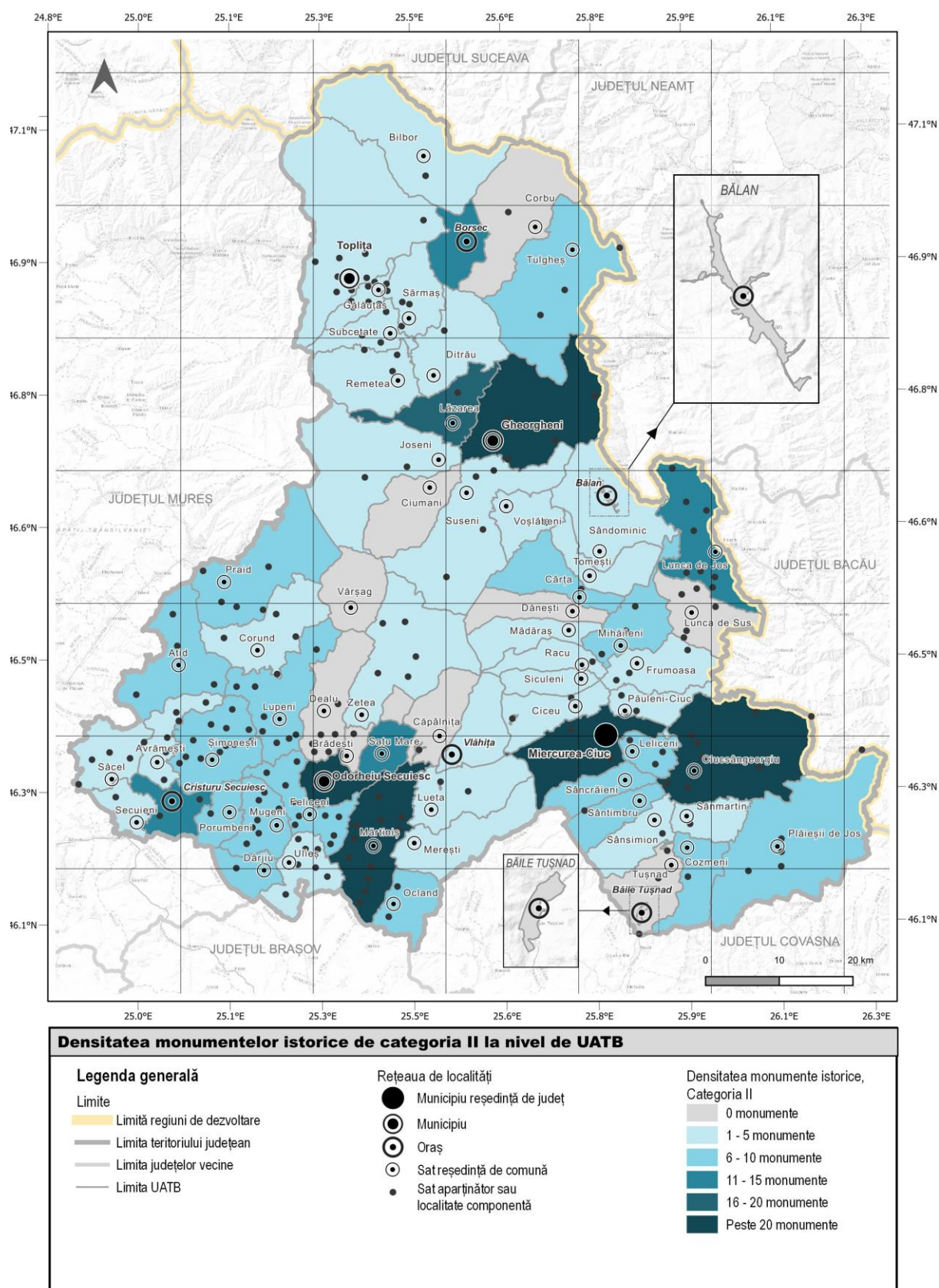
Cartograma nr. 5: Densitatea monumentelor istorice, ce se încadrează în categoria I, la nivel de UATB

Sursa: LMI 2015 și OMC privind clasarea monumentelor istorice emise în perioada 2016-2023

Tabel nr. 6: Tipologii de monumente de arhitectură (II), din județul Harghita

Tipologie	Importanță națională (grupa A)	Importanță locală (grupa B)
Ansamblu	41	28
Bastion	4	-
Clădiri de cult	45	52
Bucătărie	-	5
Capelă	9	7
Casă	1	58
Casă parohială	6	3
Celar	-	1
Cetate	3	1
Clădire comercială	-	5
Clădire industrială	-	12
Clădire publică	2	27
Clastru	2	1
Clopotniță	1	9
Conac	4	11
Cruce	1	-
Poartă	2	25
Cuptor	-	2
Fântână	-	1
Gospodărie	-	13
Grajd	-	2
Incintă fortificată	1	2
Moară de apă	-	10
Moară de vânt	-	1
Parc/ Parc etnografic	1	1
Pavilion de protecție	-	4
Piuă	-	2
Sit	1	0
Șură	-	8
Șopron	-	1
Temniță	1	-
Turn	1	2
Zid de incintă	34	7

Sursa: Lista Monumentelor Istorice 2015, Județul Harghita

Cartograma nr. 6: Densitatea monumentelor istorice, ce se încadrează în categoria II, la nivel de UATB

Sursa: LMI 2015 și OMC privind clasarea monumentelor istorice emise în perioada 2016-2023

Tabel nr. 7: Tipologii de monumente de for public (III), din județul Harghita

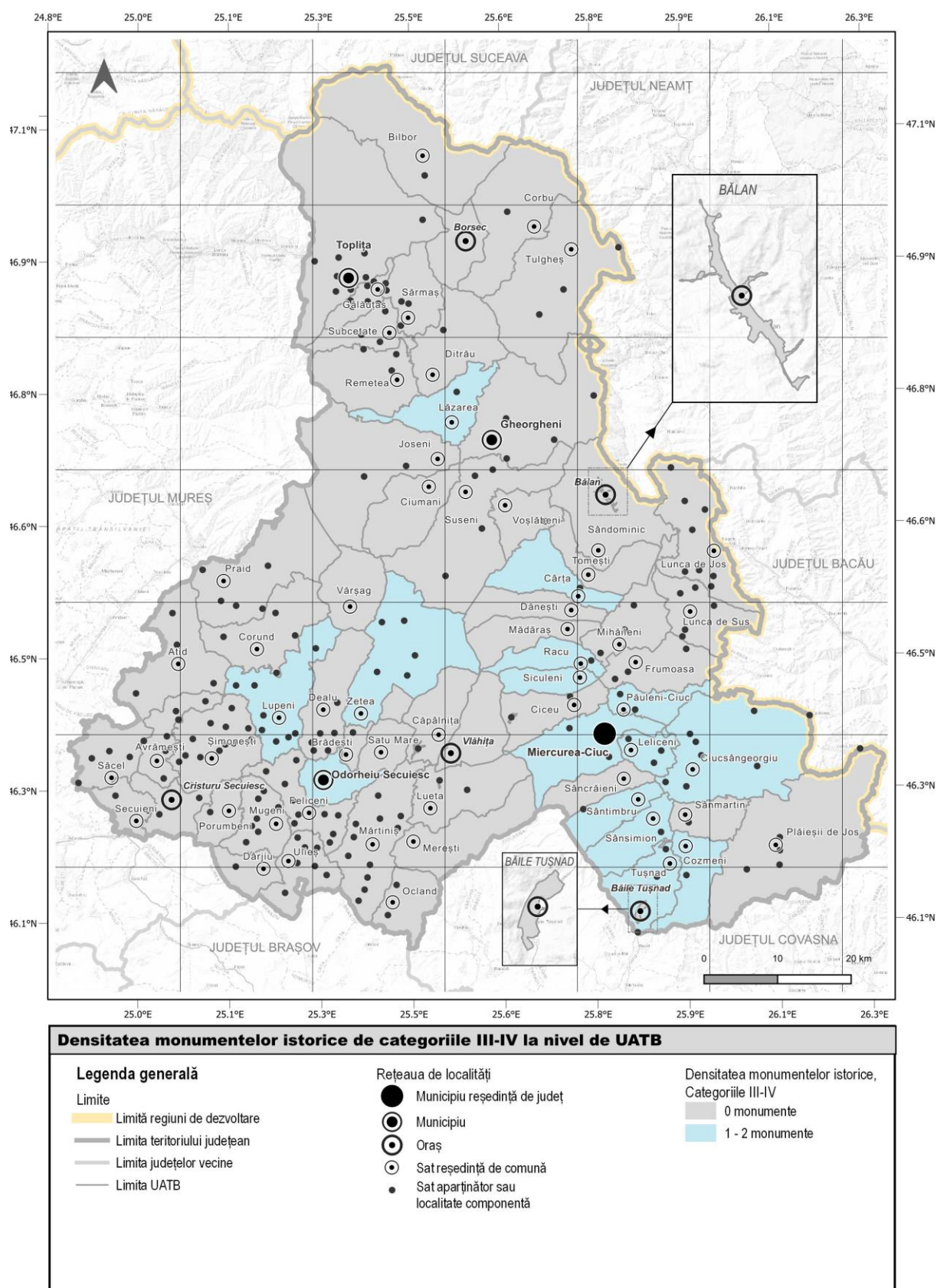
Tipologie	Importanță națională (grupa A)	Importanță locală (grupa B)
Statuie	-	2
Monument comemorativ	-	2

Sursa: Lista Monumentelor Istorice 2015, Județul Harghita

Tabel nr. 8: Tipologii de monumente memoriale și funerare (IV), din județul Harghita

Tipologie	Importanță națională (grupa A)	Importanță locală (grupa B)
Casă memorială	-	3
Cimitir	1	-
Coloană	-	1
Cruce de piatră	4	3
Monument comemorativ/ monument funerar	1	3
Poartă de lemn	-	1

Sursa: Lista Monumentelor Istorice 2015, Județul Harghita

Cartograma nr. 7: Densitatea monumentelor istorice, ce se încadrează în categoriile III și IV, la nivel de UATB

Sursa: LMI 2015 și OMC privind clasarea monumentelor istorice emise în perioada 2016-2023

TIPOLOGII DE CLĂDIRI CLASATE CA MONUMENTE ISTORICE – MONUMENTE DE ARHITECTURĂ (CATEGORIA II)

Principalele tipologii de clădiri clasate ca monumente istorice, organizate pe programe arhitecturale, la nivel județean sunt prezentate în continuare:

Locuințe urbane: reprezintă ilustrări reprezentative ale modului de viață din mediul urban, începând cu secolul al XVIII-lea și continuând până la jumătatea secolului al XX-lea. De asemenea, în perioada secolelor XIX-XX s-au construit ansambluri urbane importante, specifice centrelor istorice din Transilvania, deoarece erau ridicate pe amprenta zonelor centrale constituite în secolele XV-XVI. Aceste ansambluri se regăsesc în: Miercurea Ciuc, Cristuru Secuiesc, Gheorgheni și Odorheiu Secuiesc.

Printre cele mai valoroase locuințe urbane din județul Harghita se numără: Casa Zakarias din Miercurea Ciuc (HR-II-m-B-12736), Casa Gál din Miercurea Ciuc (HR-II-m-B-12732), Casa Csiszér din Miercurea Ciuc (HR-II-m-B-12733), Casa Kalot din Miercurea Ciuc (HR-II-m-B-12744), Casa Lengyel din Cristuru Secuiesc (HR-II-m-B-12802), Vila Nyirö din Odorheiu Secuiesc (HR-II-m-B-12907) etc.

Locuințe rurale: arhitectura tradițională din zonele rurale ale județului folosește ca materiale și tehnici de construcție lemnul și zidăria de cărămidă. Anumite aspecte ale arhitecturii tradiționale (gospodăriile țărănești și anexele gospodărești) sunt conservate *in situ* oferind o imagine aproape completă a vieții în zona rurală din secolul al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea (S.C. CPCP STUDIO, 2010: 6f.). În zonele rurale din județul Harghita s-a practicat construirea în clăci³³, ceea ce a asigurat o tehnologie comună de construcție, lucru ce a dus la o înfățișare comună. Chiar dacă tematica unității este una prevalentă la nivel județean, se observă anumite nuanțe, precum: în Ciucul de Jos se resimte influența săsească, iar în Iacobenii și în Plăieșii de Jos apar exemple de fronturi urbane, curți înșirate și case din cărămidă cu frontoane trunchiate, acoperite cu țiglă (Zsolt *et al.*, 2015: 11).

Printre cele mai valoroase locuințe rurale din județul Harghita se numără: Conacul de lemn Emeric Adorjan din Armășeni (HR-II-m-B-12747.01), Casa de lemn Gál Sándor din Ciucsângeorgiu (HR-II-m-B-12781), Casa de lemn Albert József din Ciucsângeorgiu (HR-II-m-B-12784), Gospodăria Tamás Irma din Ciucsângeorgiu (HR-II-a-B-12788), Casa Kerekes Julcsa din Mărtiniș (HR-II-m-B-12866), Casa de lemn Nemes Ferenc din Rugănești (HR-II-m-B-12941) etc.

Locuințe nobiliare: se regăsesc de cele mai multe ori în mediul rural, fiind prezente însă, într-un număr semnificativ și în mediul urban. Acestea sunt reprezentate de conace, castele și cetăți, ilustrând o imagine cuprinzătoare a vieții burgheze din Transilvania și reprezentând piloni importanți ai dezvoltării comunităților locale. Multe dintre aceste programe de locuire au fost refuncționalizate de-a lungul timpului, primind funcțiuni cu caracter socio-cultural, instituțional, administrativ și de loisir. Rețeaua județeană compusă din astfel de ansambluri permite realizarea unei rețele teritoriale de interes cultural, turistic sau comunitar.

Printre cele mai valoroase locuințe nobiliare din județul Harghita se numără: Ansamblul castelului Lázár din Lăzarea (HR-II-a-A-12854), Conacul Mikó din Miercurea Ciuc (HR-II-m-B-12737.01), Conacul Lázár (HR-II-m-B-12739), Conacul de lemn Emeric Adorjan din Armășeni (HR-II-m-B-12747.01), Conacul Ugron din Mărtiniș (HR-II-m-A-12867), Conacul

³³ Claca reprezenta munca colectivă benevolă prestată de țărani pentru a se ajuta unii pe alții, conform DEX 2009.

Endes Miklos din Sânsimion (HR-II-m-A-12968), Conacul Henter din Sântimbru (HR-II-m-A-12973.01), Conacul Gyárfás din Cristuru Secuiesc (HR-II-m-B-12807.01) etc.

Clădiri balneare: arhitectura balneară a apărut pe teritoriul județului Harghita în perioada începutul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea, datorită dezvoltării stațiunilor balneoclimaterice la nivel european. Stațiunile balneoclimaterice din județul Harghita sunt: Borsec, Lacul Roșu, Praid, Harghita-Băi și Băile Tușnad. Arhitectura balneară prezintă caracteristici stilistice specifice Belle Époque și Secession.

Orașul Borsec a fost recunoscut ca și stațiune la nivel național în anul 1807, iar la nivel internațional în 1873, când a primit Medalia de Aur a Târgului Internațional de la Viena. Stațiunea Borsec prezintă 23 de izvoare minerale cu ape carbogazoase, bicarbonatate, calcice și magneziene (Makfalvi *et al.*, 1979: 235).

Lacul Roșu, localitate componentă a municipiului Gheorgheni, este o stațiune climaterică dezvoltată într-un bazin larg din cursul superior al Bicazului la altitudinea de 980 m, într-un cadru natural special dat de vârful Suhardul Mic (Makfalvi *et al.*, 1979: 234).

Comuna Praid este o veche așezare rurală, localizată la confluența Apei Mari cu Târnava Mică. Caracterul de stațiune balneară este dat de prezența băilor hipotermale sărate, izvoarelor sărate și a Salinei Praid.

Harghita-Băi, localitate componentă a municipiului Miercurea-Ciuc, este o stațiune balneoclimaterică montană cunoscută pentru mofetele descoperite în secolul al IX-lea, pentru apele minerale și pentru condițiile favorabile sporturilor de iarnă³⁴.

Orașul Băile Tușnad primește denumirea „Mica Elveție” în 1852 datorită construcției vilelor cu arhitectură specifică Elveției din acea perioadă, care s-a realizat în urma distrugerii stațiunii din 1849, ca urmare a Revoluției de la 1848. În 1858 este construit primul pavilion balnear, iar în 1890 devine o stațiune de nivel mondial datorită „Institutului Balnear Ștefania”, care prezenta dotări moderne (S.C. CPCP STUDIO, 2010: 7f.). Din punct de vedere al cadrului natural Munții Harghita și Masivul Ciomatu înconjoară stațiunea, oferind un peisaj natural de calitate ridicat.

Printre cele mai valoroase clădiri balneare din județul Harghita se numără: Ansamblul balnear 7 izvoare din Borsec (HR-II-a-B-12759), Pavilionul de protecție al izvorului nr. 3 – Madonna din Borsec (HR-II-a-B-12760), Pavilionul de protecție al izvorului nr. 6 – Lázár din Borsec (HR-II-a-B-12761), Pavilionul de protecție al izvorului nr. 5 – László din Borsec (HR-II-a-B-12761), Vila 49, azi nr. 51 – Emil din Borsec (HR-II-a-B-12765), Vila 50, azi nr. 53 – Doru din Borsec (HR-II-a-B-12766) etc.

Construcții de apărare: sunt reprezentate de structurile de apărare ce s-au dezvoltat de-a lungul timpului în județul Harghita.

Printre cele mai valoroase construcții de apărare de pe teritoriul județean se numără: Ruinele cetății Székely Támadt din Odorheiu Secuiesc (HR-II-m-A-12918), Cetatea Bothvár din Gheorgheni (HR-I-s-B-12668), Cetatea Budvár din Odorheiu Secuiesc (HR-I-s-A-12693), Fortificația cu val de pământ Merești – Várhegy din Merești (HR-I-s-B-12680), Cetatea Tartód din Vărșag (HR-I-s-B-12719) etc.

³⁴ Mai multe informații pot fi consultate la adresa: <https://visitharghita.com/ro/places/2jy5vuzvtmzpjg#:~:text=Sta%C5%A3iunea%20B%C4%83ile%20Harghita%2C%20localitate%20balneoclimateric%C4%83,condi%C5%A3iile%20favorabile%20sporturilor%20de%20iarn%C4%83.> [07.06.2023]

Clădiri de cult: la nivelul județului se regăsește un grad ridicat de varietate al clădirilor de cult determinat de influențele specifice ale cultelor prezente pe teritoriul județean, precum: Biserica Ortodoxă Română, Biserica Romano-Catolică din România, Biserica Unitariană Maghiară, Biserica Reformată din România etc. De asemenea, gradul de varietate este dat și de materialele și tehnicile de construcție utilizate, precum: zidăria de piatră (de exemplu: Biserica Romano-Catolică Cârța, Biserica Unitariană din Ocland, Biserica Reformată din Mujna etc.), cărămidă (de exemplu: Biserica Reformată-Calvină din Daia, Biserica Romano-Catolică din Cozmeni, Biserica „Sfântul Anton” din Ciceu etc.) și din lemn (de exemplu: Biserica de lemn din Bodogoaia, Biserica de lemn „Schimbarea la Față” din Borsec, Biserica de lemn „Sfântul Nicolae” din Bilbor, Biserica de lemn a fostei mănăstiri „Pârâul Doamnei” – Moglănești etc.). Un alt element ce a influențat diversitatea clădirilor de cult este perioada în care au fost construite cele mai vechi datând din secolul al XIII-lea, iar cele mai noi din secolele XIX- XX. Clădirile de cult din județ prezintă sub-tipologii date de elementele arhitecturale constructive, precum: ansamblu religios, biserica, biserica cu turn, clopotnița, capela, claustru etc. (S.C. CPCP STUDIO, 2010: 5).

Printre cele mai valoroase clădiri de cult din județul Harghita se numără: Biserica Unitariană fortificată de la Dârjiu (HR-II-a-A-12813), Mănăstirea Franciscană din Lăzarea (HR-II-a-A-12853), Biserica Romano-Catolică „A tuturor sfinților” din Lăzarea (HR-II-a-A-12852), Ansamblul Bisericii Reformate din Daia (HR-II-a-A-12811), Ansamblul Bisericii Unitariene din Inlăceni (HR-II-a-A-12848), Biserica Romano-Catolică „Înălțarea Sfintei Cruci” din Miercurea-Ciuc (HR-II-a-B-12735), Biserica Armeano-Catolică „Nașterea Maicii Domnului” din Gheorgheni (HR-II-a-A-12838) etc.

Monumente funerare: în județul Harghita se regăsesc 17 monumente funerare și memoriale, care se încadrează în 4 sub-tipologii, după cum urmează: cimitire – Cimitirul Bisericii Romano-Catolice „Sf. Simion și Iuda din Cetățuia” (HR-IV-m-A-12775.03); cruci de piatră – Crucea de piatră din Miercurea Ciuc (HR-IV-m-A-12745.04), Crucea de piatră din Cetățuia (HR-IV-m-A-12775.04), Crucea de piatră din Cozmeni (HR-IV-m-B-13019), Crucea din piatră din Delnița (HR-IV-m-A-12814.03) etc.; monumente funerare comemorative: Monument comemorativ în amintirea luptelor cu tătarii din 1657 din Lăzarea (HR-IV-m-B-13021), Monumentul funerar al lui Ioannes Kájoni din Lăzarea (HR-IV-m-A-12853.03), Monumentul lui Tamási Aron din Lupeni (HR-IV-m-B-13023), Monumentul funerar al istoricului Orbán Balázs (HR-IV-m-B-13024), Coloana Siculicidium din Siculeni (HR-IV-m-B-13027); case memoriale: Casa memorială Nagy Imre din Miercurea Ciuc (HR-IV-m-B-13018), Casa memorială a scriitorului Tamási Áron din Lupeni (HR-IV-m-B-13022), Casa memorială Tompa László din Odorheiu Secuiesc (HR-IV-m-B-13025).

Monumente de for public (comemorative): în județul Harghita sunt localizate 4 monumente de for public (comemorative), după cum urmează: Statuia ostașului rănit din Armășeni (HR-III-m-B-13014), Statuia „Sf. Ana” (HR-III-m-B-13015), Monumentul comemorativ al luptătorilor de la 1848-2849 din Cozmeni (HR-III-m-B-13016) și Monument comemorativ al eroilor căzuți în primul război mondial din Racu (HR-III-m-B-13017);

Clădiri preindustriale: prezintă funcțiuni diverse ce se încadrează în domeniul producției înainte de începerea procesului de industrializare. Printre clădirile preindustriale valoroase ce sunt localizate pe teritoriul județului se numără: Moară de apă din Gheorgheni, fosta moară Tinka (HR-II-m-B-12830), Moara de apă din Mihăileni (HR-II-m-B-12876), Moara de apă și joagărul din Sântimbru (HR-II-m-B-12971), Grâнарul conacului Mikó din Miercurea Ciuc (HR-II-m-B-12737.02) etc.

Clădiri industriale: în județul Harghita clădirile industriale clasate ca și monumente istorice datează de la jumătatea secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Majoritatea acestora au fost refuncționalizate de-a lungul timpului, primind funcțiuni cu caracter de depozitare și de birouri, în cea mai mare parte.

Printre cele mai valoroase clădiri industriale din județul Harghita se numără: Stația de electrificare din Odorheiu Secuiesc, azi birouri (HR-II-m-B-12919), Prima moară cu aburi din Cristuru Secuiesc (HR-II-m-B-12808), Vechea uzină electrică din Borsec, azi depozit al stațiunii balneare (HR-II-m-B-12767), Clădirile fostei fabrici de bere din Miercurea Ciuc, azi birouri S.C. Electrica S.A. și VamRom Expediții SRL (HR-II-a-B-12730), Forja veche din Vlăhița (HR-II-m-B-13009) etc.

Clădiri destinate instituțiilor publice și administrative: un număr semnificativ din clădirile destinate instituțiilor publice și administrative din județul Harghita sunt clasate ca și monumente istorice în Lista Monumentelor Istorice 2015, având o valoare arhitecturală deosebită. Aceste clădiri au fost, de cele mai multe ori, refuncționalizate sau transformate de-a lungul timpului, fără a-și pierde însă caracteristicile arhitecturale simbolice, ce le conferă valoare.

Printre cele mai valoroase clădiri destinate instituțiilor publice și administrative de pe teritoriul județean se numără: Tribunalul județean din Miercurea Ciuc (HR-II-m-B-12734), Fostul Sediul al comitatului Ciuc, azi Primăria Municipiului Miercurea Ciuc (HR-II-m-B-12725), Fostul Sediul al comitatului Odorhei, azi primăria Municipiului Odorheiu Secuiesc (HR-II-m-B-12910), Liceul Salamon Ernő din Gheorgheni (HR-II-m-B-12834), Fostul Gimnaziu catolic, azi Liceul teoretic „Tamási Áron” din Odorheiu Secuiesc (HR-II-m-B-12897), Liceul teoretic „Márton Áron” din Miercurea Ciuc (HR-II-a-B-12731), Clădirea primei Cooperative de Credit din Gheorgheni (HR-II-m-B-12828) etc.

Clădiri destinate activităților socio-culturale: asemănător cu tipologia anterioară, majoritatea clădirilor destinate activităților socio-culturale își au sediul în clădiri cu valoare arhitecturală deosebite, ce au fost refuncționalizate și transformate de-a lungul timpului.

Printre cele mai valoroase clădiri destinate activităților socio-culturale de pe teritoriul județean se numără: Cetatea Mikó, azi Muzeul Secuiesc al Ciucului și Biblioteca Județeană din Miercurea Ciuc (HR-II-a-B-12726), Muzeul sătesc, cu poarta de lemn din Corund (HR-II-m-B-12794), Fostul cazinou, azi Muzeul „Molnár István” din Cristuru Secuiesc (HR-II-m-B-12804), Muzeul orașenesc „Tarisznyas Marton”, fosta casă Vertan (HR-II-m-B-12840) etc.

Clădiri destinate comerțului/ activităților meșteșugărești: sunt localizate de cele mai multe ori în mediul urban, în zona centrală, fiind reprezentate de clădiri ce au parterul dedicat activităților comerciale sau meșteșugărești și etajele superioare locuirii.

Printre cele mai valoroase clădiri și ansambluri de clădiri destinate comerțului și/sau activităților meșteșugărești din județul Harghita se numără: Ansamblul urban "Str. Kossuth Lajos" – strada comercială din Odorheiu Secuiesc (HR-II-a-B-12890), Clădirea primei tipografii din Odorheiu Secuiesc, azi unitate comercială (HR-II-m-B-12899), Casă de meșteșugar Uroldi Anna, cu prăvălie la parter din Odorheiu Secuiesc (HR-II-m-B-12913), Ansamblul urban „Piața Libertății I” - clădiri de locuit cu magazine la parter din Cristuru Secuiesc (HR-II-a-B-12799) etc.

Așadar, în cazul monumentelor istorice din mediul urban se observă o tendință de reconversie funcțională, în special a acelor care se înscriu în categoriile: locuințe nobiliare, clădiri preindustriale și clădiri industriale. De asemenea, în cazul centrelor urbane, în zonele central-

istorice au fost delimitate ansambluri urbane care cumulează, în funcție de caz, clădiri destinate activităților socio-culturale, locuințe urbane, locuințe nobiliare, clădiri destinate instituțiilor publice și administrative, clădiri de cult și clădiri destinate comerțului și/sau activităților meșteșugărești. Acest spațiu, reprezentativ pentru imaginea urbană a orașelor, constituie un element important al identității locale și județene. Ansamblurile urbane, dincolo de patrimoniul arhitectural important de care dispun, reprezintă un important suport pentru viața urbană a comunităților, pentru infrastructura culturală și turistică, pentru desfășurarea activităților culturale în aer liber sau în cadrul clădirilor de profil. Revitalizarea acestor ansambluri trebuie să constituie o prioritate a administrațiilor publice.

La nivel național se înregistrează o tendință de pietonalizare a centrelor istorice și de argumentare a activităților culturale și recreative desfășurate în aceste areale, fiind susținute de un fond construit reabilitat și revitalizat, o infrastructură de spații publice pietonale și spații verzi adaptate necesităților de utilizare ale comunităților locale. La nivel, național, exemple de bune practici privind modul de abordare a procesului de revitalizare a acestor tipuri de areale se regăsesc în municipiile Oradea, Craiova și Sibiu. În județul Harghita există următoarele lucrări de pietonalizare la nivelul centrelor istorice urbane: în Miercurea Ciuc – Strada Petőfi Sándor și în Gheorgheni – Strada Miron Cristea.

În județul Harghita există, de altfel, un patrimoniu cultural rural foarte bogat, evidențiindu-se elemente de **arhitectură vernaculară**, locuințe tradiționale de lemn și biserici, reprezentative pentru modul istoric de organizare a comunităților locale. Astfel, în mediul rural, într-un sat obișnuit, există aproximativ 5-10 modele de case tradiționale, influențate de evoluția unui tip de locuință, preluarea unor tipuri noi de locuințe, combinația și rezultatul acestora. Așadar, arhitectura și tipologia locuințelor și gospodăriilor rurale este una foarte bogată, care se înscriu totuși într-un țesut rural tipic zonei Secuime, din care face parte și județul Harghita, compus din mai multe tipologii de parcelar, după cum urmează: „zecimile”, lărgirile ulterioare cu parcelarul în „piaptăn”, „curțile”, „parcelarul invers” și parcelarul „liber montan” (OAR: 12f.).

PROGRAME ȘI PROIECTE DE VALORIFICARE ȘI PROTEJARE A MONUMENTELOR ISTORICE DIN JUDEȚUL HARGHITA

Așadar, datorită patrimoniului cultural valoros prezent la nivelul județului Harghita, au fost lansate, de-a lungul timpului, programe și proiecte legate de protejarea și valorificarea monumentelor istorice, a siturilor arheologice și a patrimoniului imaterial.

Programele și proiectele care vor fi derulate de către Consiliul Județean Harghita în anul 2023, legate de protejarea și valorificarea patrimoniului sunt:

- Program de sprijinire a cultelor religioase: sprijinirea cultelor religioase recunoscute de lege care își derulează activitatea în județul Harghita, în vederea construirii, restaurării, conservării și întreținerii lăcașurilor de cult și a bunurilor din patrimoniul cultelor;
- Program de protecție a monumentelor istorice de pe teritoriul județului Harghita pe anii 2022-2024: sprijinirea proiectelor și programelor de restaurare/ conservare a monumentelor istorice prin finanțare nerambursabilă;
- Cercetări arheologice în județul Harghita: program pentru efectuarea unor cercetări arheologice în colaborare cu muzee, siturile cercetate fiind cetăți, sate, vămi, tumuli și biserici medievale;

- Program Ocrotirea patrimoniului cultural imobil al județului Harghita pe anii 2022-2024: conceperea unor modele de regulamente locale de urbanism ce vor institui regimurile ce trebuie respectate de noile clădiri pentru păstrarea, protejarea și ocrotirea imaginii locuințelor tradiționale din județul Harghita.

De asemenea, anterior, au mai fost derulate de către Consiliul Județean Harghita următoarele programe și proiecte legate de protejarea și valorificarea patrimoniului:

- Program de protecție a monumentelor istorice de pe teritoriul județului Harghita – începând cu anul 2004: sprijinirea proiectelor și programelor de restaurare/conservare a monumentelor istorice prin finanțare nerambursabilă;
- Cercetări arheologice în județul Harghita – începând cu anul 2007: program pentru efectuarea unor cercetări arheologice în colaborare cu muzee, siturile cercetate fiind cetăți, sate, vămi, tumuli și biserici medievale;
- Program Ocrotirea patrimoniului cultural imobil al județului Harghita – începând cu anul 2009: conceperea unor modele de regulamente locale de urbanism ce vor institui regimurile ce trebuie respectate de noile clădiri pentru păstrarea, protejarea și ocrotirea imaginii locuințelor tradiționale din județul Harghita.

Implementarea acestor instrumente operaționale oferă posibilitatea de a realiza lucrări de reabilitare, conservare, reparație, consolidare și întreținere a monumentelor istorice, efectuarea unor cercetări arheologice și protecția imaginii culturale locale și județene.

Prin **programului „Protecția monumentelor istorice de pe teritoriul județului Harghita”** se realizează lucrări de protejare și intervenție asupra monumentelor istorice, care beneficiază de contribuția financiară a Consiliului Județean Harghita pentru acoperirea costurilor. În perioada 2005-2022 în cadrul programului au fost restaurate 292 de monumente istorice, contribuția financiară a Consiliului Județean Harghita fiind de 7.032.336 lei³⁵ (vezi Anexa 7).

Cele mai multe monumente istorice restaurate în cadrul programului au fost localizate în municipiile Miercurea-Ciuc și Gheorgheni. Au fost restaurate, de asemenea, un număr semnificativ de monumente istorice din mediul rural (205), cele mai multe dintre acestea fiind localizate în comunele: Lelicieni, Mugeni și Ulieș.

În ceea ce privește tipologia monumentelor istorice restaurate în cadrul programului, se observă faptul că majoritatea monumentelor sunt clădiri de cult (246), care sunt urmate de locuințe nobiliare (12) și locuințe urbane (10). Observându-se astfel o discrepanță semnificativă în ceea ce privește tipologiile de monumente istorice restaurate în cadrul programului.

³⁵ Conform informațiilor oferite de Consiliul Județean Harghita.

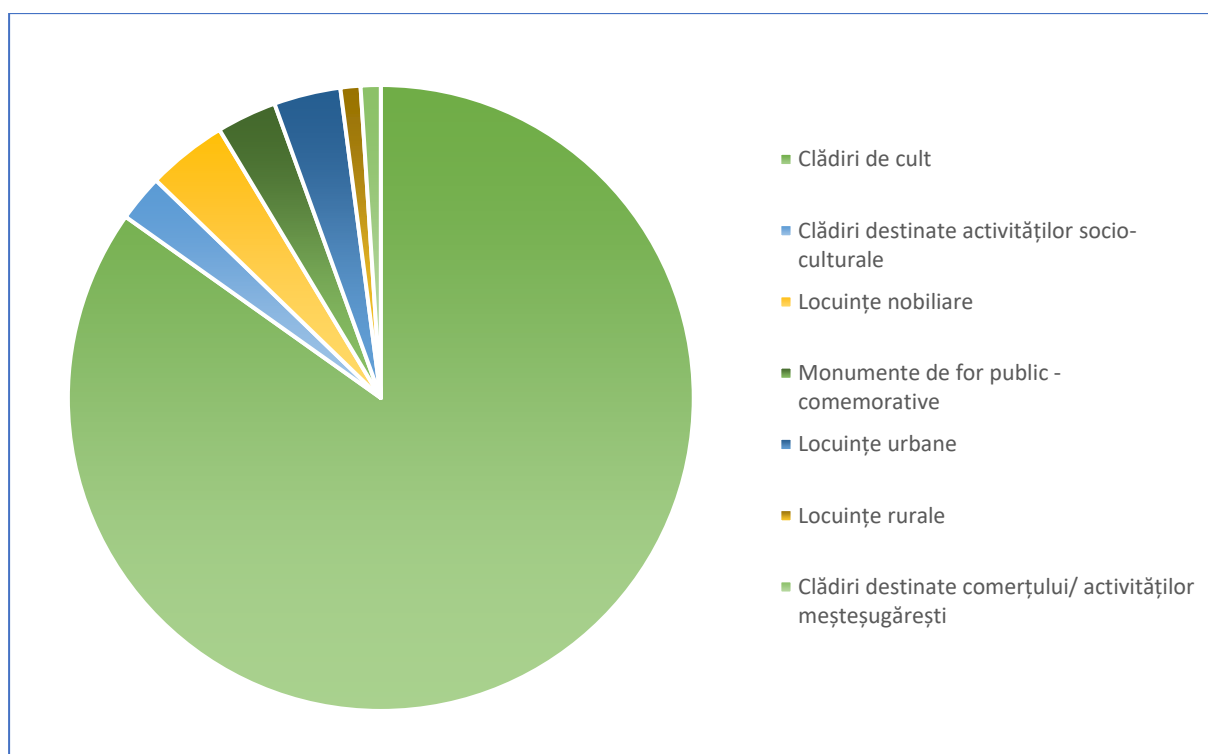

Figura nr. 7: Tipologia monumentelor istorice restaurate în cadrul programului “Protecția monumentelor istorice de pe teritoriul județului Harghita” în perioada 2005-2022

Sursa: Conform informațiilor oferite de Consiliul Județean Harghita.

Prin prisma informațiilor oferite de Consiliul Județean Harghita s-a remarcat faptul că în perioada 2008-2022, în cadrul programului, s-au realizat 297 de cereri de finanțare pentru restaurarea monumentelor istorice, dintre acestea s-au realizat 261 de proiecte de restaurare (88% din totalul cererilor). De asemenea, se observă faptul că suma investită de către Consiliul Județean Harghita a crescut de 13,85 ori în 2022, comparativ cu 2008 (vezi Tabel nr. 9).

Tabel nr. 9: Proiecte de restaurare finanțate prin programul “Protecția monumentelor istorice de pe teritoriul județului Harghita” în perioada 2008-2022

Nr. crt.	An	Nr. cereri de finanțare	Nr. proiecte de restaurare	Suma investită	
1.	2008	13	10	72.200,00 lei	-
2.	2009	22	19	150.000,00 lei	↑
3.	2010	18	18	150.000,00 lei	-
4.	2011	17	17	252.000,00 lei	↑
5.	2012	24	14	216.000,00 lei	↓
6.	2013	22	17	246.500,00 lei	↑
7.	2014	14	13	283.000,00 lei	↑
8.	2015	24	17	300.000,00 lei	↑
9.	2016	19	18	600.000,00 lei	↑
10.	2017	32	22	554.066,00 lei	↓
11.	2018	27	19	575.589,00 lei	↑
12.	2019	18	18	799.488,00 lei	↑
13.	2020	23	21	907.080,00 lei	↑
14.	2021	24	18	982.315,00 lei	↑
15.	2022	20	20	1.000.000,00 lei	↑

Sursa: Conform informațiilor oferite de Consiliul Județean Harghita.

De asemenea, în cadrul **Programului Național de Restaurare** a fost restaurat un monument istoric înscris în Lista Patrimoniului Mondial, mai exact Ansamblul Bisericii Unitariene Dârjiu. Proiectul s-a desfășurat în perioada 2018-2022.

Tabel nr. 10: Proiecte de restaurare finanțate prin Programul Național de Restaurare în perioada 2018-2023

Nr. crt.	An	Nume obiectiv finanțat	Adresă	Tipologie de proiect	Alocat PNR final (RON)
1.	2018-2022	Ansamblul Bisericii Unitariene Dârjiu (HR-II-m-A-12813.01)	Comuna Dârjiu, str. Aszeg 164	Proiect restaurare lucrări suplimentare: restaurare corp bisericească, fortificație și sistematizare verticală	-5,000.00 (2019) - achiziție 37,427.775 (2018) și- restaurare 561.42 (2018)

Sursa: Programul Național de Restaurare (PNR). Text disponibil la adresa:
<https://patrimoniul.ro/ro/articles/programul-national-de-restaurare-pnr> [04.08.2023]

Prin **Timbrul Monumentelor Istorice**³⁶ s-a realizat un proiect la nivelul județului Harghita dintre cele două dosare depuse în perioada 2018-2023.

³⁶ Timbrul Monumentelor Istorice este o taxă extrabugetară și nefiscală, destinată finanțării lucrărilor de protejare a monumentelor istorice. Această taxă este obligatorie pentru operatorii economici ce desfășoară activități

Tabel nr. 11: Proiecte de restaurare finanțate prin Timbrul Monumentelor Istorice în perioada 2018-2023

Nr. crt.	An	Cod dosar & status	Solicitant	Tipologie de proiect	Valoare finanțată (RON)
1.	2022	22-02-2-4074 - respins după contestație la etapa de evaluare administrativă	Orașul Vlăhița	-	-
2.	2020	3459 - complet - proiect finanțat	Szabo Coloman-Emeric	întocmire DALI pentru restaurarea și punerea în valoare a Castelului Urmanczy din Toplița	124.897

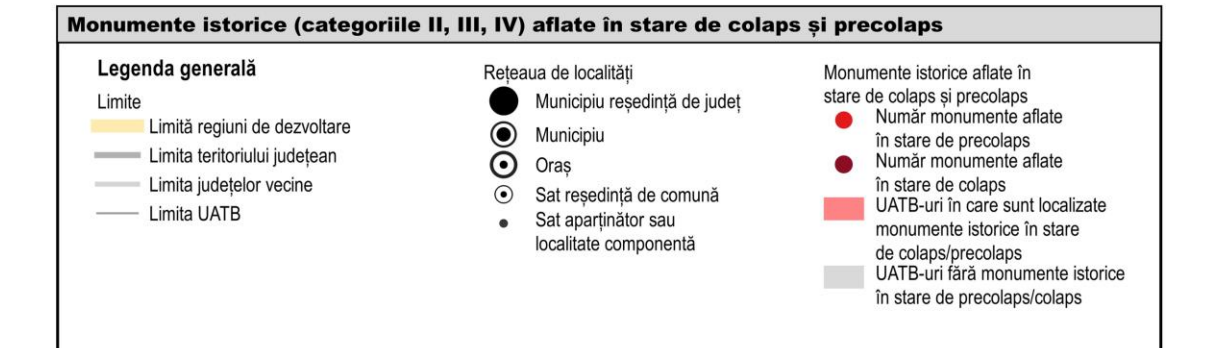
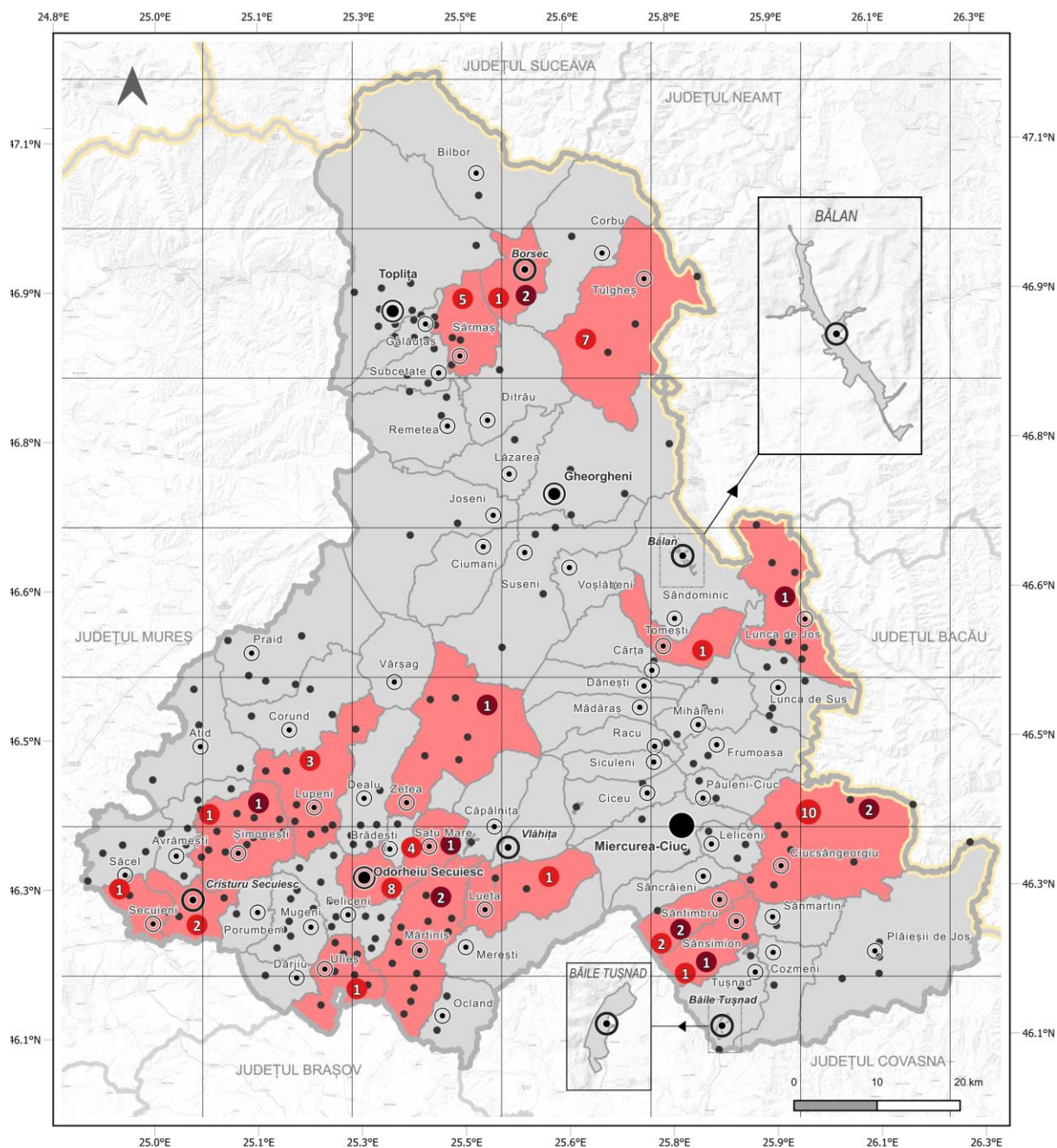
Sursa: Timbrul Monumentelor Istorice (TMI). Text disponibil la adresa: <https://patrimoniul.ro/ro/articles/timbrul-monumentelor-istorice> [04.08.2023]

2.2.4.3 Starea monumentelor istorice

Capitolul este realizat prin prisma informațiilor primite prin adresa nr. 1045/ 17.07.2023, referitoare la *Informații legate de Reactualizarea Planului de Amenajare a Teritoriului Județean Harghita*, emisă de către Direcția Județeană pentru Cultură Harghita. Capitolul face referire numai la **monumentele istorice din categoriile II, III și IV** și la starea acestora în anul 2020.

Astfel, în anul 2020, la nivelul județului Harghita existau 17 monumente istorice (categoriile II, III, IV) în stare de colaps, cele mai multe dintre acestea regăsindu-se în UATB-urile: Borsec, Cârța (2), Ciucsângeorgiu (2) și Sântimbru (2). De asemenea, existau și 57 de monumente istorice (categoriile II, III, IV) în stare de precolaps, cele mai multe dintre acestea regăsindu-se în UATB-urile: Ciucsângeorgiu (8), Tulgheș (7), Odorheiu Secuiesc (6) și Sărmaș (5). De asemenea, 74 de monumente istorice (categoriile II, III, IV) se află în stare de degradare fiind necesare intervenții prioritare de restaurare și conservare.

generatoare de venituri din vânzări de produse și servicii care promovează sau utilizează imagini cu monumente istorice, imobile de patrimoniu sau în zona de protecție a monumentelor istorice.

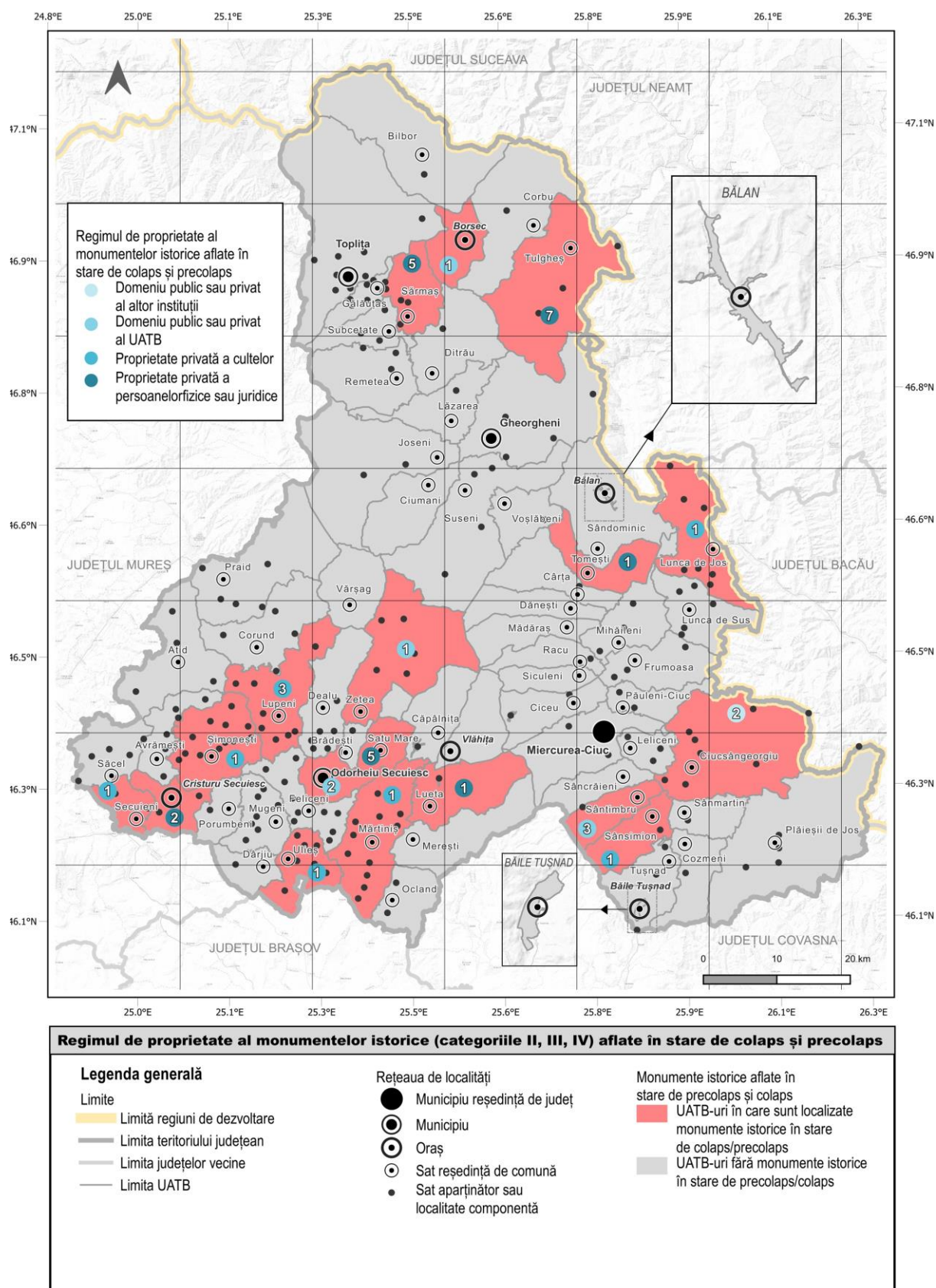
În anul 2020, la nivel județean existau 25 de monumente istorice (categoriile II, III, IV) dispărute, demolate sau parțial demolate, cele mai multe dintre acestea regăsindu-se în UATB-urile: Ciucsângeorgiu (5), Mărtiniș (4) și Lunca de Jos (3).

La nivelul anului 2020 au fost identificate 37 de monumente istorice (categoriile II, III, IV) care și-au pierdut valoarea în urma intervențiilor, cele mai multe dintre acestea regăsindu-se în UATB-urile: Lăzarea (7), Odorheiu Secuiesc (4), Ciucsângeorgiu (4) și Sâncrăieni (4).

În 3 UATB-uri se găsesc, , 4 monumente istorice (categoriile II, III, IV) a căror identificare în teren este incertă, după cum urmează: Borsec (2), Plăieșii de Jos (1) și Sântimbru (1).

Astfel, la nivel județean existau, în 2020, 140 de monumente istorice (categoriile II, III, IV), care **prezentau disfuncționalități – 29% din totalul monumentelor istorice** (categoriile II, III, IV).

În ceea ce privește **regimul de proprietate al monumentelor istorice** (categoriile II, III, IV) aflate în stare de colaps și precolaps 9 dintre acestea se află în domeniul public sau privat al UATB-ului de care aparțin, 2 se află în domeniul public sau privat al altor instituții publice, 13 se află în proprietatea privată a cultelor și 50 se află în proprietatea privată a persoanelor fizice și juridice.

Cartograma nr. 9: Regimul de proprietate al monumentelor istorice (categoriile II, III, IV) aflate în stare de colaps și precolaps

Sursa: Adresa nr. 1045/ 17.07.2023, referitoare la *Informații legate de Reactualizarea Planului de Amenajare a Teritoriului Județean Harghita*, emisă de către Direcția Județeană pentru Cultură Harghita – situație 2020

2.2.5 Patrimoniul arheologic

Conform Ordonanței nr. 43 din 30 ianuarie 2000, privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național, republicată, patrimoniul arheologic reprezintă ansamblul bunurilor arheologice care este format din:

- Siturile arheologice înscrise în Repertoriul Arheologic Național, cu excepția celor distruse ori dispărute, și siturile clasate în Lista Monumentelor Istorice, situate suprateran, subteran sau subacvatic, ce cuprind vestigii arheologice: așezări, necropole, structuri, construcții, grupuri de clădiri, precum și terenurile cu potențial arheologic reperat, definite conform legii;
- Bunurile mobile, obiectele sau urmele manifestărilor umane, împreună cu terenul în care acestea au fost descoperite.

Patrimoniul arheologic este important din punct de vedere al amenajării teritoriului județean datorită restricțiilor impuse de legislația privind protejarea patrimoniului arheologic și datorită potențialului cultural și turistic pe care îl prezintă. Repertoriul Arheologic Național fundamentează harta zonelor cu patrimoniu arheologic reperat, prin prisma căreia pot fi determinate zonele cu cea mai mare densitate de descoperiri arheologice, care pot fi puse în valoare.

PROGRAMUL NAȚIONAL LIMES

În cadrul Programului Național Limes³⁷, inițiat în 2014 (OMC 2812/2014), se urmărește definirea unui monument trans-național³⁸ al Frontierelor Imperiului Roman (*Frontiers of the Roman Empire* – FRE) și înscrierea acestuia în Lista Patrimoniului Mondial. În acest scop la nivel național au fost cercetate 364 situri arheologice din perioada romană, care fac parte din frontierelor Imperiului Roman aferente provinciei Dacia.

Astfel, în cadrul programului au fost identificate șapte situri arheologice, localizate în județul Harghita, aparținând Frontierelor Imperiului Roman – Dacia, încadrate în sectorul 5, după cum urmează:

Tabel nr. 12: Situri arheologice ce aparțin Frontierelor Imperiului Roman – Dacia, în județul Harghita

NR. CRT	DENUMIRE UATB	LOCALITATE COMPONENTĂ	DENUMIRE SIT ARHEOLOGIC	SIT	TIPOLOGIE SIT ARHEOLOGIC
1.	Comuna Atid	Satul Inlăceni	Cetate		Castru auxiliar; așezare civilă; terme
2.	Comuna Lupeni	Satul Păuleni	Dealul Silaș		Turn
3.	Orașul Vlăhița	Satul Băile Homorod	Cekend		Turn
4.	Municipiul Odorheiu Secuiesc	Municipiul Odorheiu Secuiesc	Piatra Coțofană		Turn

³⁷ Mai multe informații pot fi consultate în documentul: LIMES – Frontierele Imperiului Roman din România, la adresa: <https://limesromania.ro/ro/home/> [12.06.2023]

³⁸ Alături de monumente din Marea Britanie, Germania, Olanda, Austria, Slovacia, Ungaria, Croația, Serbia, Bulgaria, Turcia, Siria, Iordania, Israel, Irak, Egipt, Libia, Algeria, Tunisia și Maroc.

NR. CRT	DENUMIRE UATB	LOCALITATE COMPONENTĂ	DENUMIRE SIT ARHEOLOGIC	SIT TIPOLOGIE SIT ARHEOLOGIC
5.	Comuna Mărtiniș	Satul Sânpaul	Cetate	Castru auxiliar
6.	Comuna Ocland	Satul Ocland	Cetatea Hășmașului	Castru auxiliar
7.	Comuna Ocland	Satul Ocland	Cetatea Hășmașului	Turn

Sursa: Documentul: Frontierele Imperiului Roman în România, la adresa:
<https://limesromania.ro/ro/articole/situri-arheologice/> [29.05.2023]

În ceea ce privește **castrele auxiliare**, acestea erau ocupate, de regulă, de o singură unitate militară, fie de câte 500 sau de 1000 de infanteriști, care puteau avea și efective de cavalerie, fie trupe de cavalerie de 500 sau de 1000 de soldați, ultimele fiind excepții. Trupele auxiliare erau cele mai numeroase detașamente militare romane, fiind și cele care ocupau majoritatea fortificațiilor romane. Dimensiunile fortificațiilor sunt adaptate la numărul de soldați, fiind tipice cele cu suprafețe între 1,30 – 3 ha (Breeze *et al.*, 2021: 61f.).

Turnurile erau structuri rectangulare simple, probabil cu trei niveluri, la parter cu o zonă de depozitare, la primul nivel cu zonă de locuit, iar la ultimul cu zona de unde se supraveghea, fie direct prin deschideri în zid, fie de pe platforme. În urma unor analize topografice complexe s-a constatat faptul că turnurile nu sunt amplasate la întâmplare, aflându-se în raza de vizibilitate a celor învecinate, în apropiere de vârfurile dominante ha (Breeze *et al.*, 2021: 66).

Un castru de mai mici dimensiuni era cunoscut, mai ales în partea occidentală a imperiului roman, ca: *burgus* sau *praesidium* (**burgi**). Aceste tipologii de fortificații erau amplasate în locuri strategice, acolo unde nu erau necesare castre de mai mari dimensiuni, de cele mai multe ori cel mai aproape de linia graniței, ocupate fie de trupe speciale de *numeri*, fie mai des, de mici detașamente de soldați ai trupelor auxiliare din apropiere (Breeze *et al.*, 2021: 67f.).

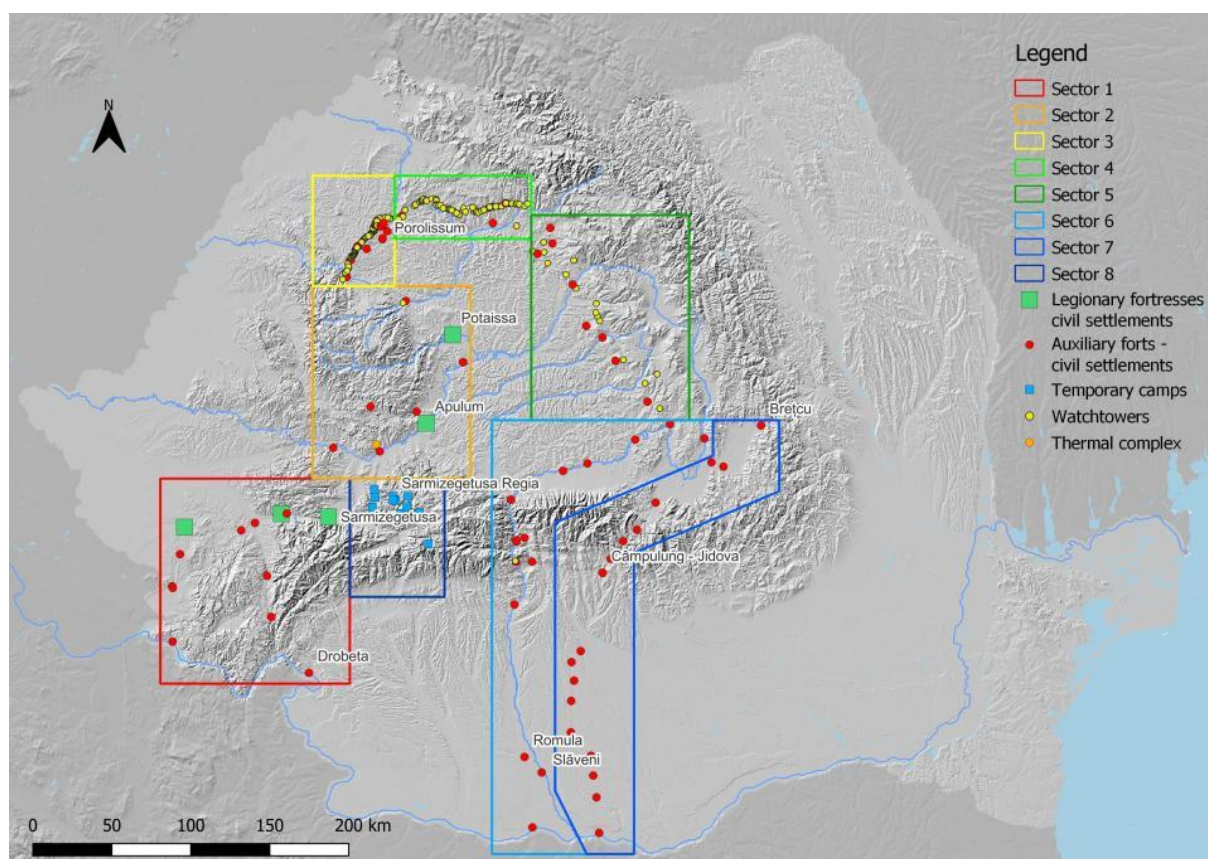

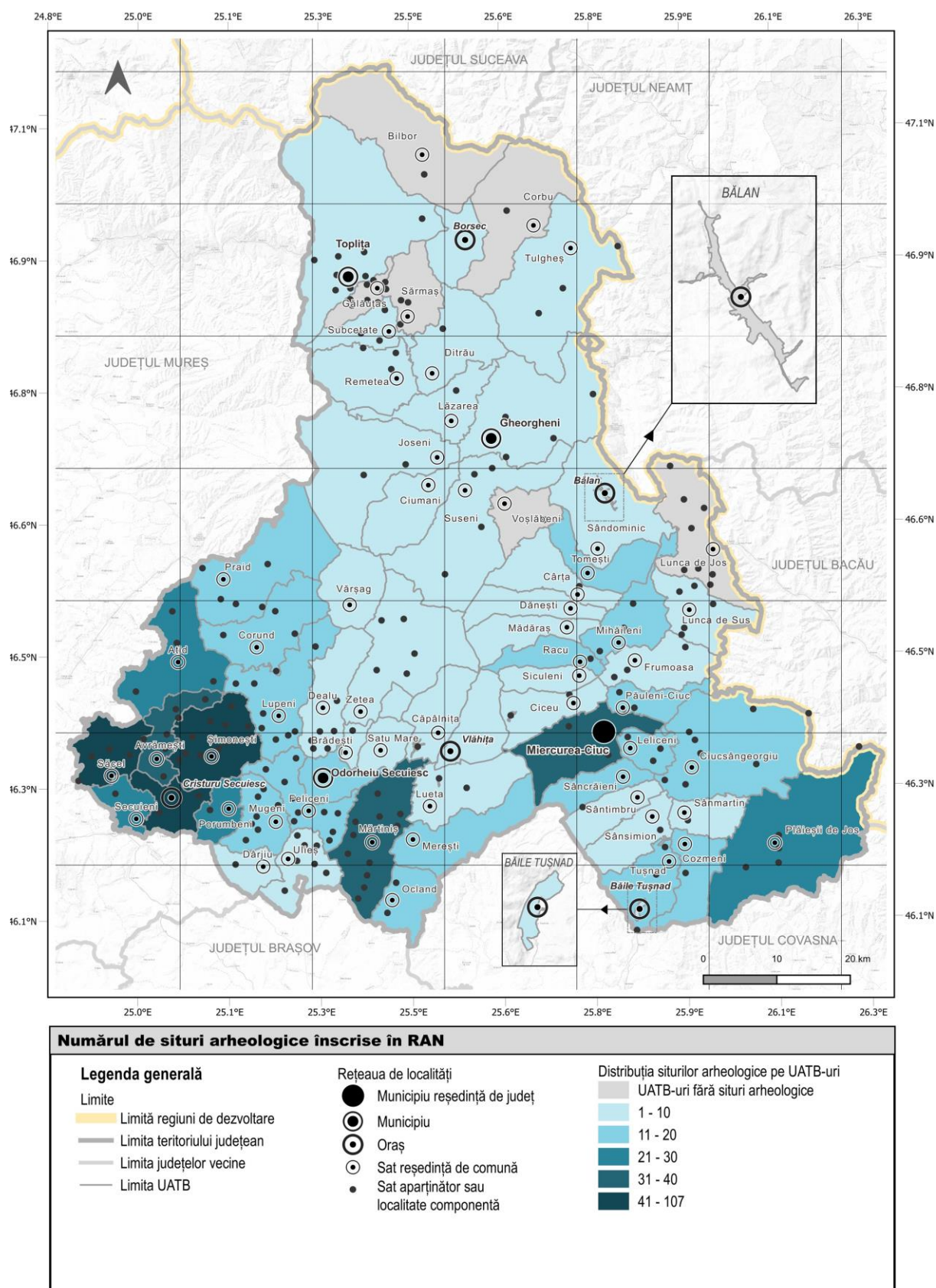
Figura nr. 8: Siturile arheologice identificate în cadrul Programului Național Limes

Sursa: LIMES – Frontierele Imperiului Roman din România, situri arheologice. Resursă disponibilă la adresa: <https://limesromania.ro/ro/articole/situri-arheologice/> [12.06.2023]

REPERTORIUL ARHEOLOGIC NAȚIONAL

La nivelul județului Harghita au fost înregistrate 779 obiective de patrimoniu arheologic în Repertoriul Arheologic Național, 18,10% dintre acestea fiind localizate în mediul urban și 81,90% în mediul rural. Astfel, cele mai multe situri arheologice din mediul urban sunt localizate în orașul Cristuru Secuiesc (73) și în municipiul Miercurea Ciuc (35), iar cele mai puține în orașele Băile Tușnad (2) și Borsec (1). De asemenea, în orașul Bălan nu se regăsește niciun sit arheologic.

La nivelul mediului rural cele mai multe situri arheologice se regăsesc în comuna Șimonești (107) și în comuna Săcel (49). De altfel, în comunele Bilbor, Corbu, Gălăuțaș, Lunca de Jos, Sărmaș și Voșlăbeni nu sunt prezente obiective de patrimoniu arheologic.

Cartograma nr. 10: Numărul de situri arheologice înscrise în RAN

Sursa: Repertoriul Arheologic Național

Din punct de vedere al repartiției teritoriale cele mai multe situri arheologice/ unități administrativ-teritoriale de bază se regăsesc în sud-vestul județului. De asemenea, un număr mare de situri arheologice se regăsesc și în sudul și în sud-estul teritoriului județean, iar majoritatea unităților administrativ-teritoriale de bază care nu prezintă niciun obiect de patrimoniu arheologic se regăsesc în partea de nord a teritoriului județean (vezi Cartograma nr. 10).

Tabel nr. 13: Numărul total al siturilor arheologice înscrise în Repertoriul Arheologic Național (RAN)

Nr. crt.	Cod SIRUTA	Denumire UATB	Număr total situri arheologice
1	83320	Miercurea Ciuc	35
2	83561	Gheorgheni	4
3	83133	Odorheiu Secuiesc	16
4	83632	Toplița	5
TOTAL MUNICIPII			60
1	83428	Băile Tușnad	2
2	83464	Bălan	-
3	83491	Borsec	1
4	83525	Cristuru Secuiesc	73
5	83749	Vlăhița	5
TOTAL ORAȘE			81
TOTAL URBAN			141
1	83785	Atid	26
2	83847	Avrămești	36
3	83936	Bilbor	-
4	83151	Brădești	7
5	83963	Căpâlnița	1
6	84102	Cârța	6
7	86461	Ciceu	1
8	83981	Ciucsângeorgiu	16
9	84086	Ciumani	1
10	84148	Corbu	-
11	84175	Corund	13
12	86446	Cozmeni	14
13	84237	Dănești	2
14	84380	Dârjiu	5
15	84264	Dealul	5
16	84344	Ditrău	3
17	83197	Felicești	14
18	84415	Frumoasa	2
19	84460	Gălăuțuș	-
20	84558	Joseni	2
21	84594	Lăzarea	8

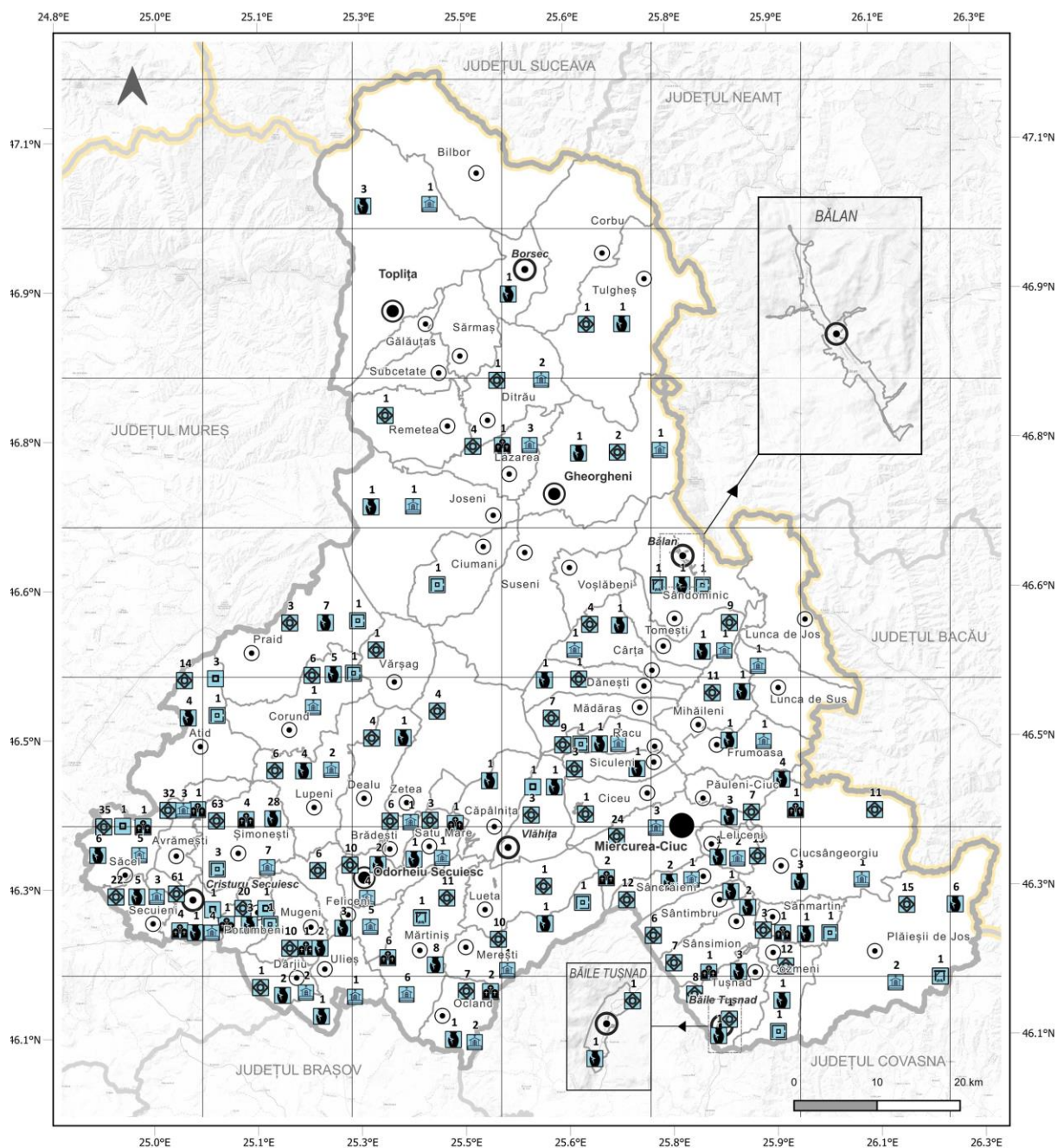
Nr. crt.	Cod SIRUTA	Denumire UATB	Număr total situri arheologice
22	86479	Lelicieni	16
23	84629	Lueta	1
24	84656	Lunca de Jos	-
25	84754	Lunca de Sus	1
26	84825	Lupeni	11
27	86438	Mădăraș	6
28	84923	Mărtiniș	32
29	85056	Merești	13
30	85074	Mihăileni	12
31	85127	Mugeni	14
32	85243	Ocland	13
33	83375	Păuleni-Ciuc	11
34	85289	Plăieșii de Jos	24
35	86487	Porumbeni	28
36	85341	Praid	11
37	86495	Racu	12
38	85412	Remetea	1
39	85467	Săcel	49
40	85680	Sâncrăieni	15
41	85760	Sândominic	3
42	85788	Sânmartin	6
43	85840	Sânsimion	10
44	86519	Sântimbru	7
45	85528	Sârmaș	-
46	86501	Satu Mare	6
47	85582	Secuieni	30
48	85626	Siculeni	4
49	85984	Șimonești	107
50	85877	Subcetate	1
51	85920	Suseni	1
52	86453	Tomești	11
53	86133	Tulgheș	2
54	86188	Tușnad	11
55	86222	Ulieș	2
56	86311	Vârșag	1
57	86339	Voșlăbeni	-
58	86366	Zetea	4
TOTAL COMUNE			638
TOTAL JUDEȚ			779

Sursa: Repertoriul Arheologic Național (RAN)

Obiectele patrimoniului arheologic de pe teritoriul județului Harghita, înscris în RAN, pot fi împărțite în următoarele categorii (vezi Cartograma nr. 11):

- **Așezare:** cuprinde toate tipologiile de așezări arheologice care se regăsesc pe teritoriul județean, precum: așezare militară, așezare rupestră, așezare deschisă, așezare fortificată, așezare rurală etc.;
- **Cale de comunicație:** face referire la drumurile istorice ce prezintă importanță din punct de vedere arheologic și se regăsesc pe teritoriul județean;
- **Carieră/ mine:** face referire la zonele de exploatare a resurselor ce prezintă importanță din punct de vedere arheologic;
- **Descoperire funerară:** face referire la cimitirele, necropolele, mormintele și tumulii ce prezintă importanță din punct de vedere arheologic;
- **Descoperire izolată:** face referire la artefactele, depozitele, tezaurele și obiectele ritualice ce prezintă importanță din punct de vedere arheologic;
- **Fortificație:** face referire la construcțiile și sistemele defensive de pe teritoriul județean ce prezintă importanță din punct de vedere arheologic;
- **Structură de cult:** cuprinde edificiile religioase de importanță arheologică ce se regăsesc pe teritoriul județean.

Din punct de vedere al distribuției în teritoriu se poate observa faptul că cele mai multe obiecte de patrimoniu arheologic care se încadrează la categoria *așezare* sunt localizate în comuna Șimonești (63), urmată de orașul Cristuru Secuiesc (61), iar cele mai multe obiecte care se încadrează în categoria *cale de comunicație* se regăsesc în comuna Atid (3). De asemenea, cele mai multe *descoperiri funerare* sunt localizate în comuna Mărtiniș (6) și cele mai multe *descoperiri izolate* se regăsesc în comuna Șimonești (28). În ceea ce privește obiectele de patrimoniu arheologic ce se încadrează la categoria *fortificație*, acestea sunt dispersate în teritoriu, cele mai multe fiind localizate în municipiul Miercurea Ciuc, în localitatea componentă Jigodin-Băi (3), iar cele mai multe *structuri de cult* au fost identificate în comuna Șimonești (7), urmată de comuna Mărtiniș (6).

Cartograma nr. 11: Distribuția pe UATB-uri a siturilor arheologice înscrise în RAN

Sursa: Repertoriul Arheologic Național (RAN)

CARACTERISTICILE ȘI DISTRIBUȚIA PATRIMONIULUI ARHEOLOGIC

În ceea ce privește evoluția locuirii pe teritoriul județului Harghita, descoperirile ce datează din *paleoliticul mijlociu – Musterian* – și *paleoliticul târziu* sunt relativ puține și provin aproape în totalitate din cercetări de suprafață efectuate în: Toplița, Brădești, Târnovița și în peșteri (ex.: Peștera Merești din Cheile Vârgheișului) (S.C. CPCP STUDIO, 2010: 4).

Pe teritoriul județului Harghita au fost găsite obiecte ce aparțineau *culturii Stareev-Cris* și care sunt dateate la *începutul perioadei neolitice*. Aceste obiecte au fost găsite în așezările de la Ciucsângeorgiu, Filiași și Cozmeni. De asemenea, aparținând *perioadei următoare a neoliticului* au fost găsite obiecte din *cultura ceramicii liniate, cultura Boian* și *cultura Precucuteni* în Ciucsângeorgiu (S.C. CPCP STUDIO, 2010: 4f.).

În *eneolitic* teritoriul județean se afla la marginea nord-vestică a arealului *Ariușd – Cucuteni – Tripolie* cu 15 așezări, cele mai semnificative fiind: Mugeni, Porumbenii Mici și Păuleni. Tranziția de la *eneoliticul târziu* la *epoca bronzului* este făcută de *cultura Coțofeni*, care însă nu prezintă materiale arheologice consistente, singurele obiecte fiind găsite în: Lelicieni, Mugeni, Păuleni și Săcel (S.C. CPCP STUDIO, 2010: 4f.).

Descoperiri importante făcute la nivelul județului cu privire la *epoca bronzului timpuriu* sunt localizate în Jigodin-Băi, localitate componentă a municipiului Miercurea Ciuc. De asemenea, având în vedere *perioada următoare a epocii bronzului* apare o cultură distinctă, și anume *cultura Ciomortan* la Păuleni, iar săbiile de bronz de tip micenian descoperite la Aluniș și Inlăceni și depozitele de bronz de la Miercurea Ciuc, Porumbenii Mici și Corund atestă relațiile cu civilizația miceniană (S.C. CPCP STUDIO, 2010: 4).

Civilizația Hallstatt-ului tracic este prezentă prin centre tribale, precum: Racu, Mihăileni, Sântimbru, Sâncrăieni, Cozmeni, Carta, Cetățuia, Cașinul Nou, Porumbenii Mari etc., dar și prin așezări fortificate, uneori de mari dimensiuni, amplasate pe înălțimi, cu un evident rol militar și strategic și servind ca loc de refugiu pentru populația din așezările deschise din proximitate (ex.: Satu Mare, Băile Tușnad) (S.C. CPCP STUDIO, 2010: 4).

La sfârșitul *primei epoci a fierului* s-au cristalizat elementele de bază ale *civilizației geto-dacice*, teritoriul județului Harghita înscriindu-se în rândul zonelor cu cea mai intensă locuire dacică. Astfel, în punctele strategice cu protecție naturală au fost ridicate cetăți pentru apărarea și supravegherea căilor de acces, comunicație și a drumurilor comerciale. Amplasarea lor în teritoriu corespunde cu prezența zonelor cu zăcămintele de sare, după cum urmează: Praid, Sânpaul, Șoimușu Mare, Săcel, Porumbenii Mari, Odorheiu Secuiesc, Zetea și Bădeni; zonelor cu zăcămintele de cupru: Bălan și Sândominic; zonelor cu zăcămintele de fier: Racu, Ciceu, Mihăileni, Lelicieni și Jigodin-Băi. Existența acestui număr mare de fortificații sugerează o bună organizare militară și politică a zonei și o dezvoltare economică a acesteia, întreținerea și apărarea acestora reprezentând un efort economic și social important (S.C. CPCP STUDIO, 2010: 4f.).

Cucerirea romană este atestată prin descoperirile din zonele vestice ale teritoriului județean, pe Valea Târnavii Mari, în proximitatea drumului care leagă Sighișoara (Castrul roman Stenarum – Platoul Podmoale) de Odorheiu Secuiesc. O altă atestare documentară importantă care marchează prezența *civilizației romane* pe teritoriul județului este *limes-ul de est al Daciei Romane* (mai multe informații în Capitolul 2.2.2. Monumente istorice înscrise în Lista Indicativă a Patrimoniului Mondial), în componența căruia se aflau castrele de la Inlăceni (în vecinătatea salinei Praid), Odorheiu Secuiesc și Sânpaul (în vecinătatea localității Mărtiniș, bogată în izvoare de apă sărată) (S.C. CPCP STUDIO, 2010: 4f.).

Retragerea administrației romane lasă câmp liber pătrunderii popoarelor migratoare: *carpii*, *goții* în secolul al IV-lea și apoi *hunii*. De asemenea, în secolul al VI-lea a avut loc stăpânirea avară care a avut centrul în Valea Mureșului și în Valea Târnavelor. În secolele VII-X populația din estul Transilvaniei este romano-slavă, populația slavă fiind adusă în secolul al VII-lea prin pasurile Munților Carpați Orientali (S.C. CPCP STUDIO, 2010: 5f.).

În secolele XII-XIII, în estul Transilvaniei apare populația secuilor, așezările principale din acea perioadă ale acestora fiind: Dejuțiu, Mugeni și Odorheiu Secuiesc (S.C. CPCP STUDIO, 2010: 5).

Așadar, se poate observa faptul că județul Harghita dispune de un patrimoniu arheologic important, reprezentativ pentru perioadele: preistorică, antică, medievală și modernă. Rețeaua de situri și vestigii arheologice, ce aparțin diferitelor etape istorice, ilustrează tipologii diverse ce prezintă un potențial semnificativ de dezvoltare culturală, științifică și turistică, insuficient valorificate în prezent.

Siturile arheologice reprezentative, cu potențial de valorificare culturală, se regăsesc pe teritoriile următoarelor unități administrativ-teritoriale de bază:

- Miercurea Ciuc (ansamblul Bisericii romano-catolice „Înălțarea Sfintei Cruci”, ce a fost construită în 1758; fortificația medievală - Cetatea de sare; Cetatea Mikó, ce datează din epoca medievală; așezarea geto-dacică de la Jigodin-Băi – Răchitiș),
- Odorheiu Secuiesc (satul medieval Sântimbru - Pustiu Mic, datând din epoca medievală; ruinele cetății Székely Támadt, datând din epoca medievală; fosta Mănăstire franciscană, azi mănăstire a Ordinului Clariselor de la Odorheiu Secuiesc, construită în perioada 1713-1779),
- Gheorgheni (ruinele Oficiului de vamă Pricske, ce datează din secolul al XIII-lea),
- Cristuru Secuiesc (Biserica reformată, ce datează din epoca medievală; situl arheologic Filiaș - Conacul Ugron, ce datează din epoca medievală; situl arheologic de la Filiaș - cimitirul vechi și capela, ce datează din epoca medievală),
- Vlăhița (turnul de epocă romană de la Băile Homorod – Cekend; fortificația romană de la Băile Homorod),
- Avrâmești (satul medieval Andreeni; Biserica Unitariană de la Goagiu, ce datează din epoca medievală),
- Corund (Cetatea Firtos, ce datează de la sfârșitul secolului al XII-lea; Biserica unitariană, ce datează din secolul al XVI-lea),
- Ditrău (ansamblul bisericii romano-catolice "Sfânta Ecaterina", construită în secolul al XIV-lea),
- Dârjiu (ansamblul bisericii unitariene fortificate, construită în secolul al XV-lea),
- Feliceni (Biserica medievală, ce datează din epoca medievală; ansamblul Bisericii reformate de la Forțeni, ce datează din epoca medievală; Biserica reformată de la Tăureni, ce datează din epoca medievală; Biserica reformată din Teleac, ce datează din epoca medievală; satul medieval de la Văleni - Râpa Roșie, ce datează din perioada preistorică),
- Lăzarea (Castelul Lazăr, ce datează din epoca migrațiilor; mănăstirea franciscană de la Lăzarea – Dealul Szarmany, ce datează din epoca medievală),
- Lupeni (Cetatea Firtos de la Firtușu, ce datează din secolul al XIII-lea),

- Mărtiniș (Castellum de la Bădeni, ce datează din epoca romană; castrul roman de la Sânpaul - Biserica Unitariană, ce datează din epoca romană; biserica medievală de la Sânpaul),
- Merești (așezarea rupestră – Peștera Ursului/ Peștera Mare, ce datează din eneolitic; Biserica unitariană ce datează din secolul al XIII-lea; arealul carstic al Munților Perșani - Cheile Vârghișului, ce datează din preistorie),
- Mihăileni (ruinele conacului Sándor de la Văcărești, ce datează din epoca medievală),
- Ocland (Cetatea Kustaly, ce datează din epoca medievală; Biserica reformată de la Crăciunel, construită în secolul al XIV-lea),
- Tomești (ruinele turnului bisericii medievale „Csonkatorony”),
- Secuieni (satul medieval de la Secuieni; satul medieval de la Eliseni; Biserica reformată de la Eliseni, ce datează din epoca medievală; fortificația dacică de la Eliseni – cetate),
- Racu (Cetatea Păgânilor ce datează din epoca fierului; Biserica romano-catolică ce datează din secolul al XIII-lea),
- Sântimbru (situl arheologic Capela Sf. Margareta – Margit-Kapolna, ce datează din epoca La Tène),
- Șimonești (conacul Székely Mózes – conacul Kis, ce datează din secolul al XVI-lea; Biserica unitariană, ce datează din secolul al XVI-lea; Biserica medievală de la Cădaci Mare; Biserica medievală de la Cobătești),
- Vârșag (Cetatea Tartód, ce datează din secolul al XI-lea).

Figura nr. 9: Ruinele turnului bisericii medievale „Csonkatorony” din Tomești

Sursa: Épített örökség - Műemlékvédelem, Ruinele turnului bisericii medievale Csonkatorony – Tomești.
 Resursă disponibilă la adresa: <https://epitettorokseg.ro/projects-item/ruinele-turnului-bisericii-medievale-csonkatorony-tomesti/?lang=ro> [12.06.2023]

Există potențial de valorificare a acestui patrimoniu arheologic prin realizarea de lucrări de conservare, restaurare și valorificare a vestigiilor arheologice în corelare cu dezvoltarea unor activități culturale și turistice conexe, precum muzee în aer liber, centre de vizitare, centre de restaurare și cercetare, amenajări peisagistice cu rol de parcuri arheologice pentru a sugera configurația istorică a zonei sau trasee tematice dezvoltate la nivel județean care să conecteze aceste zone de interes.

2.2.6 Zone protejate, imobile propuse pentru înscriere în Lista Monumentelor Istorice, construcții și amenajări cu valoare arhitecturală sau urbanistică protejate la nivel local, propuse prin documentații de urbanism aprobate sau prin studii de specialitate

În capitolul prezent au fost analizate Planurile Urbanistice Generale a 36 de unități administrativ-teritoriale de bază, care au fost transmise de către instituțiile abilitate, după cum urmează:

Tabel nr. 14: Planurile Urbanistice Generale analizate în cadrul Capitolului 2.2.6.

Nr. crt.	Denumire UATB	PUG
1.	Miercurea Ciuc	„Oraș verde în inima Secuimii” – Plan urbanistic general al Municipiului Miercurea Ciuc Termen valabilitate: prelungit până la 26.11.2032 sau intrarea în vigoare a noului PUG
2.	Gheorgheni	Plan urbanistic general Municipiul Gheorgheni Termen valabilitate: 2028
3.	Odorheiu Secuiesc	Reactualizare P.U.G. Municipiul Odorheiu Secuiesc, jud. Harghita Termen valabilitate: 2027
4.	Toplița	Planul Urbanistic General al Municipiului Toplița Termen valabilitate: 2022 – prelungit cu max. 10 ani
5.	Băile Tușnad	Plan Urbanistic General Băile Tușnad Termen valabilitate: 10 ani – prelungit până în 2022
6.	Bălan	Plan Urbanistic General Orașul Bălan Termen valabilitate: prelungit cu 2 ani
7.	Borsec	”Stațiunea Regină, Poartă la Drumul Apelor Minerale” – Plan Urbanistic General al Orașului Borsec Termen valabilitate: 2026
8.	Cristuru Secuiesc	Plan Urbanistic General al orașului Cristuru Secuiesc Termen valabilitate: 10 ani – prelungit până în 2023
9.	Vlăhița	Plan Urbanistic General al orașului Vlăhița Termen valabilitate: 31.12.2023
10.	Atid	-
11.	Avrămești	-
12.	Bilbor	-
13.	Brădești	-
14.	Căpâlnița	-
15.	Cârța	-

Nr. crt.	Denumire UATB	PUG
16.	Ciceu	-
17.	Ciucsângeorgiu	Plan Urbanistic General – comuna Ciucsângeorgiu Termen valabilitate: 31.12.2017 – prelungit până la 31.12.2023
18.	Ciumani	Plan Urbanistic General comuna Ciumani Termen valabilitate: 2027
19.	Corbu	Plan Urbanistic General comuna Corbu Termen valabilitate: 2027
20.	Corund	Plan Urbanistic General comuna Corund Termen valabilitate: 2010 – prelungit până la 31.12.2023
21.	Cozmeni	-
22.	Dănești	-
23.	Dârjiu	-
24.	Dealul	-
25.	Ditrău	Plan Urbanistic General comuna Ditrău Termen valabilitate: 2029
26.	Felicești	-
27.	Frumoasa	-
28.	Gălăuțuș	-
29.	Josani	-
30.	Lăzarea	Plan Urbanistic General comuna Lăzarea Termen valabilitate: 24.06.2021
31.	Lelicești	-
32.	Lueta	-
33.	Lunca de Jos	Plan Urbanistic General al comunei Lunca de Jos, județul Harghita Termen valabilitate: 10 ani – prelungire până la 31.12.2023
34.	Lunca de Sus	-
35.	Lupeni	Plan Urbanistic General comuna Lupeni Termen valabilitate: 2030
36.	Mădăraș	-
37.	Mărtiniș	Plan Urbanistic General al comunei Mărtiniș, județul Harghita Termen valabilitate: 10 ani – prelungit până în 2023
38.	Merești	Plan Urbanistic General al comunei Merești, județul Harghita Termen valabilitate: 10 ani – prelungit până în 2024
39.	Mihăileni	-
40.	Mugeni	Plan Urbanistic General comuna Mugeni Termen valabilitate: 25.05.2025
41.	Ocland	-
42.	Păuleni-Ciuc	Plan Urbanistic General comuna Păuleni Ciuc Termen valabilitate: 25.06.2029
43.	Plăieșii de Jos	Plan Urbanistic General comuna Plăieșii de Jos Termen valabilitate: 2023 – prelungit până la 31.12.2023

Nr. crt.	Denumire UATB	PUG
44.	Porumbeni	Plan Urbanistic General – comuna Porumbeni Termen valabilitate: 2016 – prelungit până la 31.12.2023
45.	Praid	Planul Urbanistic General al Comunei Praid Termen valabilitate: 2030
46.	Racu	Plan Urbanistic General comuna Racu Termen valabilitate: 2015 – prelungit până în 2027
47.	Remetea	Reactualizare Plan Urbanistic General comuna Remetea Termen valabilitate: 2024
48.	Săcel	-
49.	Sâncrăieni	Plan Urbanistic General comuna Sâncrăieni Termen valabilitate: 2026
50.	Sândominic	Plan Urbanistic General al comunei Sândominic, județul Harghita Termen valabilitate: 31.12.2023
51.	Sânmartin	-
52.	Sânsimion	-
53.	Sântimbru	-
54.	Sărmaș	Plan Urbanistic General comuna Sărmaș Termen valabilitate: 2026
55.	Satu Mare	Planul Urbanistic General al comunei Satu Mare Termen valabilitate: 20.05.2015 – prelungit până pe 20.05.2025
56.	Secuieni	-
57.	Siculeni	Plan Urbanistic General al comunei Siculeni Termen valabilitate: 2016 – prelungit până în 2026
58.	Șimonești	-
59.	Subcetate	Plan Urbanistic General comuna Subcetate Termen valabilitate: 2025
60.	Suseni	Plan Urbanistic General comuna Suseni Termen valabilitate: 2028
61.	Tomești	Plan Urbanistic General comuna Tomești Termen valabilitate: 10 ani – prelungire până la intrarea în vigoare a noului PUG
62.	Tulgheș	Plan Urbanistic General comuna Tulgheș Termen valabilitate: 20.06.2023
63.	Tușnad	-
64.	Ulieș	-
65.	Vârșag	-
66.	Voșlăbeni	-
67.	Zetea	Planul Urbanistic General al comunei Zetea Termen valabilitate: 2026
Sursa: Autorii		

2.2.6.1 Zone protejate și zone de protecție

Legea nr. 5/2000 definește zonele protejate drept „zonele naturale sau construite, delimitate geografic și/sau topografic, care cuprind valori de patrimoniu natural și/sau cultural și sunt declarate ca atare pentru atingerea obiectivelor specifice de conservare a valorilor de patrimoniu”³⁹.

Legea nr. 50 din 29 iulie 1991 privind autorizarea executării construcțiilor, republicată⁴⁰, definește zonele construite protejate după cum urmează (Anexa 2): *zone construite protejate, instituite pentru salvarea, protejarea și punerea în valoare a patrimoniului construit cu valoare istorică, culturală sau memorialistică deosebită*.

De asemenea, în ceea ce privește protecția monumentelor istorice, Legea nr. 422/2001⁴¹ stabilește faptul că pentru fiecare monument istoric se instituie zona sa de protecție, delimitată pe baza reperelor topografice, geografice sau urbanistice, în funcție de trama stradală, relief și caracteristicile monumentului istoric, după caz, prin care se asigură conservarea integrată și punerea în valoare a monumentului istoric și a cadrului său construit sau natural⁴².

Rolul zonelor de protecție ale monumentelor istorice este de a proteja și pune în valoare obiectivele de patrimoniu cultural, urmând a fi stabilite direcții și priorități de dezvoltare sustenabilă, unitară a acestor zone în cadrul documentațiilor de urbanism.

În urma analizei documentațiilor de urbanism aprobate⁴³, existente la nivelul județului Harghita, au fost identificate 2 tipologii de zone protejate (vezi Anexa 2): zone construite protejate și zone valoroase propuse pentru protejare locală.

Așadar, în județul Harghita au fost înregistrate 48 de zone construite protejate și Zone valoroase propuse pentru protejare locală, propuse în cadrul Planurilor Urbanistice Generale aferente UATB-urilor, 62% dintre acestea fiind localizate în mediul urban, iar restul de 38% în mediul rural. Zonele construite protejate sunt cele mai prevalente la nivelul județului (37), 72% dintre acestea regăsindu-se în mediul urban, restul de 28% fiind localizate în mediul rural. Zonele valoroase propuse pentru protejarea locală se regăsesc numai în mediul rural, într-un număr mai mic (10).

ZONE CONSTRUITE PROTEJATE

Din punct de vedere al repartiției în teritoriul județean, zonele construite protejate din județul Harghita se regăsesc în următoarele unități administrativ-teritoriale de bază: municipiul Miercurea-Ciuc, municipiul Odorheiu Secuiesc, orașul Borsec, comuna Corund, comuna Lăzarea, comuna Păuleni-Ciuc și comuna Secuieni.

³⁹ L5/2000, în forma ei consolidată până la 13.06.2023, Articolul 1.

⁴⁰ L50/1991, în forma ei consolidată până la 13.06.2023.

⁴¹ L422/2001, în forma ei consolidată până la 13.06.2023.

⁴² L422/2001, în forma ei consolidată până la 13.06.2023, Articolul 9.

⁴³ Planurile Urbanistice Generale ale unităților administrativ-teritoriale de bază.

În **municipiul Miercurea-Ciuc** se regăsesc 7 zone construite protejate⁴⁴, după cum urmează:

- ZCP01 – Cartierul funcționarilor: zonă istorică alcătuită din teritoriul ocupat de un cartier realizat între sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, cu morfologie omogenă, având un caracter tipic de cartier rezidențial cu vile și parcelar uniform;
- ZCP02 – Centru: zonă istorică neomogenă, alcătuită din rămășițe „trunchiate” ale părților istorice și din intervenții socialiste de calitate urbanistice diferite;
- ZC03 – Cioboteni: zonă istorică alcătuită din teritoriul ocupat de fostul sat Cioboteni, sat tipic secuiesc cu tramă areolară combinată cu forma alungită;
- ZC04 – Harghita-Băi: zonă istorică alcătuită din teritoriul ocupat de clădirile de odihnă ale fostei armate ungare, construite în perioada 1940-1943. Valoarea culturală a zonei este dată de caracteristicile arhitecturale ale acestor simboluri;
- ZCP05 – Jigodin: zonă istorică alcătuită din teritoriul ocupat de fostul sat Jigodin, sat areolar cu tramă stradală dezordonată, împărțit în 4 cvartale;
- ZCP06 – Șumuleu: zonă istorică alcătuită din teritoriul cvartalului ce a aparținut fostului sat Várdotfalva și Șumuleu Ciuc – zonă de pelerinaj. Zona prezintă un țesut urban neomogen, cu amprentă tipic secuiască a așezărilor din Depresiunea Ciucului;
- ZCP07 – Toplița-Ciuc: zonă istorică alcătuită din teritoriul ocupat de fostul sat Toplița, compus dintr-un singur trup, vechea subîmpărțire în cvartalul de jos și de sus nu se mai conturează în prezent.

În **municipiul Odorheiu Secuiesc** se regăsesc 2 zone construite protejate, care prezintă 6 subzone construite protejate aferente⁴⁵. În cadrul ZC – *Zona centrală* se regăsesc următoarele subzone:

- ZCP – Zona construită protejată;
- ZCA – Zona centrală de acompaniere a nucleului istoric.

În cadrul ZP – Zona de protecție a monumentelor istorice din exteriorul nucleului istoric se regăsesc următoarele subzone:

- ISP2 – Zona de instituții și servicii publice existente;
- LFCm2 – Zona de locuințe cu regim mic de înălțime;
- AI4 – Așezări informale în LFCm2, str. Ciorii;
- SV1a – Zona spațiilor verzi aflate în arii naturale protejate.

În **orașul Borsec** se regăsesc 14 subzone construite protejate în cadrul ZCP – *Stațiunea istorică*⁴⁶, după cum urmează:

- SZCP01_1: Ansamblu pavilionar înverzit;

⁴⁴ Extras din S.C. Planwerk S.R.L. (2010), Oraș verde în inima Secuimii. Plan urbanistic general al municipiului Miercurea Ciuc –Regulamentul Local de Urbanism, Articolul 6 – Zone construite protejate, alin. (3).

⁴⁵ Extras din S.C. Experiment Proiect S.R.L. (2017), Reactualizare P.U.G. Municipiul Odorheiu Secuiesc, Jud. Harghita – Regulament Local de Urbanism, Zone/ subzone funcționale și UTR-uri propuse în UAT Odorheiu Secuiesc.

⁴⁶ Extras din S.C. Planwerk S.R.L. (2012), Stațiunea Regină, Poartă la Drumul Apelor Minerale. Plan Urbanistic General al Orașului Borsec – Memoriu general, Propuneri privind protecția patrimoniului construit.

- SZCP01_2: Alea 7 Izvoare;
- SZCP03_3: Subzonă construită cu servicii și comerț;
- SZCP01_4: Subzonă cu locuințe;
- SZCP01_5: Subzonă verde agrement și sport;
- SZCP01_6: Ansamblu pavilionar mixt, locuințe și servicii turism;
- SZCP01_7: Subzonă mixtă servicii turistică;
- SZCP01_8: Subzonă mixtă de urbanizare;
- SZCP01_9: Ansamblul fostei uzine electrice;
- SZCP01_10: Subzonă mixtă servicii și locuire cu caracter rural;
- SZCP01_11: Subzonă servicii turistice tip camping;
- SZCP01_12: Subzonă aferentă lucrărilor edilitare;
- SZCP 13: Subzonă de pădure;
- SZCP 14: Subzonă centrul balnear nou.

Astfel, se observă faptul că la nivelul mediului urban, zonele construite protejate sunt reprezentate de cartiere și zone istorice, cu însemnătate din punct de vedere arhitectural, urbanistic și istoric. În cazul municipiului Odorheiu Secuiesc, în afara zonei construite protejate aferente centrului istoric se regăsesc și zone de protecție a monumentelor istorice, localizate în exteriorul centrului istoric. De asemenea, zona construită protejată din Borsec, aferentă stațiunii istorice, prezintă subzone cu caracter funcțional, spre deosebire de Miercurea Ciuc, unde zonele construite protejate sunt reprezentate exclusiv de cartiere istorice.

În **comuna Corund** se regăsește o singură zonă construită protejată, și anume *Zona centrală*⁴⁷, caracterizată ca și zona istorică de referință, unde sunt localizate două biserici monumente istorice și Muzeul satului.

În **comuna Lăzarea** se regăsesc 4 zone construite protejate⁴⁸, după cum urmează:

- A7: Zona protejată monumente, ansambluri, situri (trup 1+trup 2);
- A8: Zona protejată monumente, ansambluri, situri (trup 1+trup 2);
- A9: Zona protejată monumente, ansambluri, situri (trup 4+trup 5);
- A10: Zona protejată comună pentru monumente, ansambluri, situri.

În **comuna Păuleni-Ciuc** sunt localizate 3 zone construite protejate⁴⁹, după cum urmează:

- Zona centrului istoric Praid: unde se află următoarele monumente istorice înscrise în LMI: ansamblul Bisericii reformate și fosta Cancelarie a Minei de sare;
- Zona centrului istoric din Ocna de Sus: unde se află monumentul istoric înscris în LMI: Biserica reformată din Ocna de Sus;

⁴⁷ Extras din KÓSA BÉLA P. F. A., Studiu de fundamentare Istoric-arhitectural pentru elaborarea Planului Urbanistic General al comunei Corund, Definirea și delimitarea zonelor istorice de referință.

⁴⁸ Extras din S.C. Duo Stil S.R.L. (2009), Planul Urbanistic General al comunei Lăzarea – Regulament Local de Urbanism, Zone construite protejate ale monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, de arhitectură și arheologie.

⁴⁹ Extras din B.I. Mirk L. Lilla (2012), Planul Urbanistic General al comunei Păuleni Ciuc – Regulament Local de Urbanism.

- Zona casei de lemn cu cuptor de ceramică smălțuită din Ocna de Sus.

În **comuna Secuieni** se regăsesc 2 zone construite protejate, după cum urmează:

- C1 - UTR m1 – Locuire cu regim redus de înălțime cu caracter rural în zonă monument istoric (centru 1): zonă rezidențială cu densitate mică (predominant locuințe unifamiliale, însoțite de anexe și suprafețe agricole), având un parcellar omogen de tip rural, dezvoltat în profunzime și prezentând tipologii tradiționale de ocupare a terenului;
- C2 – UTR m2 – Locuire cu regim redus de înălțime cu caracter rural în zonă monument istoric (centru 2): zonă rezidențială cu densitate mică (predominant locuințe unifamiliale însoțite de anexe și suprafețe agricole), având un parcellar omogen de tip rural, dezvoltat în profunzime, și prezentând tipologii tradiționale de ocupare a terenului.

La nivelul mediului rural se observă aceeași tendință ca în cazul mediului urban. De cele mai multe ori zonele construite protejate din mediul rural sunt reprezentate de către zona centrală (vatra satului), excepție făcând comuna Lăzarea, unde zonele construite protejate vizează exclusiv monumente.

În cazul orașului Borsec a fost definită o zonă de protecție a peisajului propusă în cadrul documentațiilor de urbanism aferente unităților administrativ-teritoriale de bază, și anume: *Peisaj caracteristic "fruntea" stațiunii Borsec* din orașul Borsec. Zona de protecție include zona istorică a orașului și prevede protejarea siluetei urbane a orașului ca element de patrimoniu construit. Zona stațiunii istorice (Borsecul de Sus) prezintă trăsăturile caracteristice orașelor-stațiuni montane din Europa Centrală și de Est, fiind materializarea spațial-urbanistică a unei tradiții a băilor balneoclimaterice specifice fostului Imperiu Habsburgic, ulterior austro-ungar, și a structurii proprietății particulare a zonelor aflate la granița imperiului, cum este zona Secuimii (S.C. Planwerk S.R.L., 2012: 36). Fondul construit al orașului prezintă componente valoroase, indispensabile pentru imaginea urbană-arhitecturală unitară a stațiunii istorice. Tipologic au fost identificate următoarele categorii principale de construcții: pensiuni turistice și vile, clădiri publice, pavilioane de apă minerală, construcții de infrastructură și cele cu caracter industrial, clădiri de cult și clădiri de locuit. Patrimoniul construit valoros datează din secolele XIX și XX, construcțiile tip Fachwerk fiind caracteristice imaginii urbane a stațiunii istorice (S.C. Planwerk S.R.L., 2012: 41f.). În prezent, o parte semnificativă din clădirile valoroase reprezentative pentru *Peisajul caracteristic "fruntea" stațiunii Borsec*, se află într-o stare de degradare avansată și necesită lucrări de consolidare, reabilitare, restaurare, conservare și refuncționalizare, pentru a putea menține imaginea valoroasă a stațiunii istorice.

Figura nr. 10: Perspectivă din orașul Borssec (1922)

Sursa: Delcampe. Resursă disponibilă la adresa: https://www.delcampe.net/en_US/collectibles/ [13.06.2023]

ZONE VALOROASE PROPUSE PENTRU PROTEJARE LOCALĂ

Există 10 zone valoroase propuse pentru protejare locală la nivel județean, toate fiind localizate în mediul rural, în următoarele unități administrativ-teritoriale de bază: comuna Ocland, comuna Racu și comuna Sânmartin.

Astfel, în **comuna Ocland** se regăsesc 6 zone valoroase propuse pentru protejare locală, după cum urmează:

- Zona centrală a străzii Principale;
- Strada Felszeg;
- Capătul străzii Hosszumezo;
- Strada Templom;
- Zona Piac tér;
- Zona Poké patak tere;

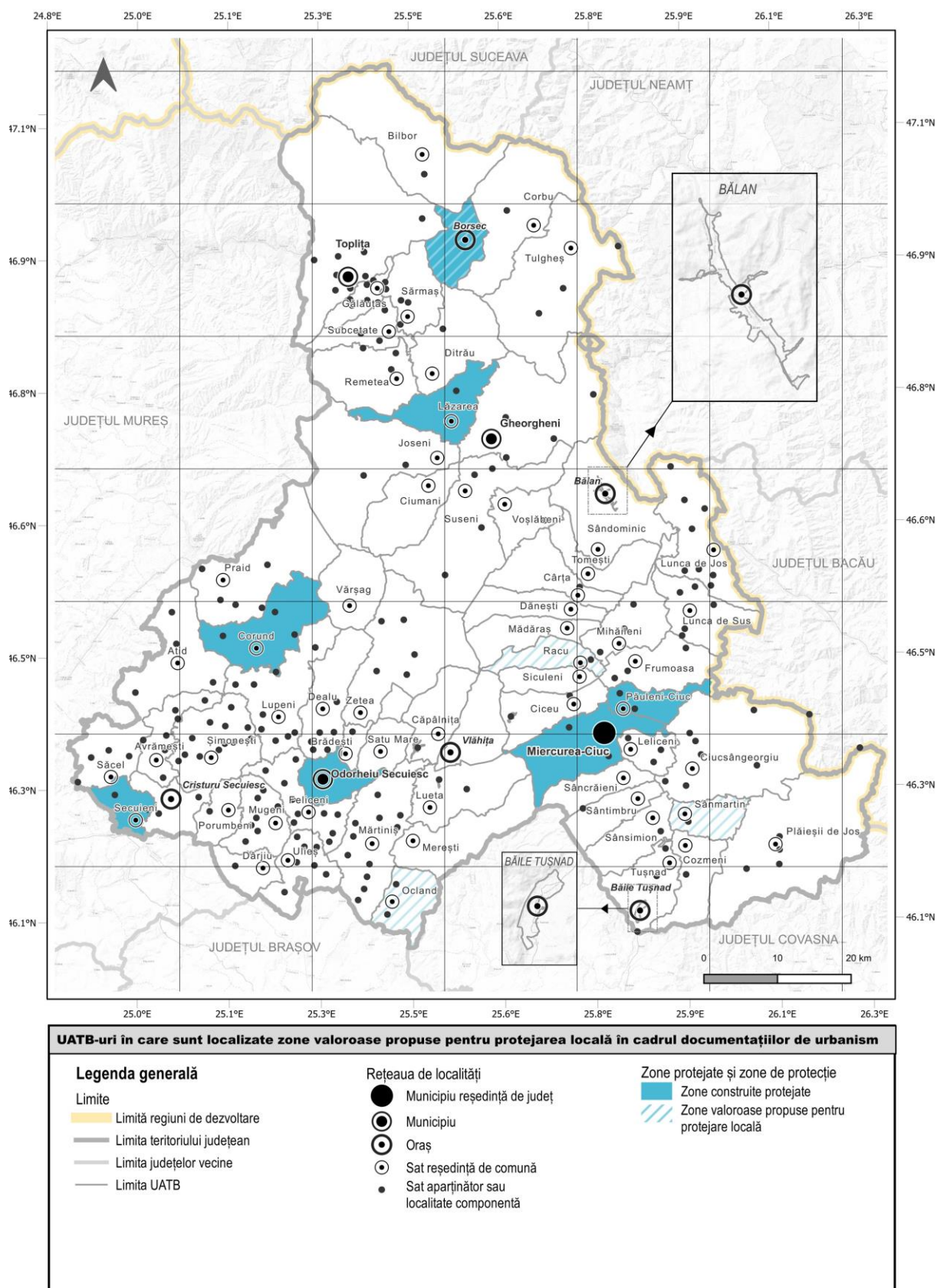
În **comuna Racu** se regăsesc 2 zone valoroase propuse pentru protejare locală, după cum urmează:

- Strada Principală;
- Piațeta dintre strada Principală și strada Köves.

În **comuna Sânmartin** se regăsesc, de asemenea, 2 zone valoroase propuse pentru protejare locală, după cum urmează:

- Zone cu imagine tipică de sat: în care predomină clădirile cu aspect vernacular, păstrând formele și materialele de construcții tradiționale, atât la clădirile de locuit și la clădirile comerciale, cât și la anexele gospodărești. Între casele tradiționale au apărut în cursul primei jumătăți a secolului al XX-lea câteva case cu elemente de arhitectură urbană, ca expresie a diferențierii unor pături sociale (negustori, intelectuali, meșteșugari), cu preferințe de expresie arhitecturală diferite aceste case păstrează modul de așezare pe parcelă și volumetria caselor tradiționale, forma acoperișului cu patru ape, diferă doar tratarea fațadelor cu elemente decorative din tencuială (chenare de ferestre, profilaturi) și colorit caracteristic, prin combinarea a câte două culori mai intense: combinații de gri – portocaliu, ocru – vișiniu, gris-albăstrui închis – alb etc.;
- Zona centrului de comună: are un caracter arhitectural urban (de oraș mic), reflectând statutul comunei de centru economic al regiunii Ciucului de Jos, chiar centru politic din perioada dintre sfârșitul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea.

Astfel, se observă faptul că zonele valoroase propuse pentru protejare locală sunt zone tradiționale specifice mediului rural, în care s-a păstrat caracteristicile arhitecturale și urbanistice vernaculare: case tradiționale, anexe gospodărești tradiționale, porți tradiționale etc. De asemenea, au fost vizate și zonele centrale (vatra satului), care prezintă imagini rurale diferite, datorită caracterului funcțional mixt.

Cartograma nr. 12: UATB-uri în care sunt localizate zone valoroase propuse pentru protejarea locală în cadrul documentațiilor de urbanism

Sursa: Planurile Urbanistice Generale ale UATB-urilor (transmise de către instituțiile publice abilitate)

2.2.6.2 Imobile propuse pentru clasarea în Lista Monumentelor Istorice, prin documentații de urbanism

Conform Normei metodologice de clasare și inventariere a monumentelor istorice din 18 aprilie 2008, aprobată prin Ordinul nr. 2.260/ 2008, Articolul 2, **clasarea este procedura prin care se conferă regim de monument istoric unui bun imobil, conform Articolului 8 din Legea nr. 422/ 2001**, privind protejarea monumentelor istorice.

În urma analizei documentațiilor de urbanism aprobate⁵⁰, existente la nivelul județului Harghita, au fost identificate 70 de imobile ce au fost propuse pentru înscrierea în Lista Monumentelor Istorice, majoritatea acestora fiind localizate în mediul urban, cu excepția unuia ce este localizat în comuna Șimonești. (vezi Anexa 3). Aceste imobile se încadrează în următoarele tipologii, pe categorii funcționale:

- Locuințe urbane: 24 de imobile localizate în mediul urban, după cum urmează: municipiul Miercurea Ciuc (11), municipiul Odorheiu Secuiesc (8) și orașul Borsec (5);
- Locuințe nobiliare: 8 imobile localizate în mediul urban, după cum urmează: municipiul Miercurea Ciuc (4), municipiul Toplița (1), municipiul Odorheiu Secuiesc (3);
- Clădiri balneare: 1 imobil localizat în municipiul Miercurea Ciuc;
- Clădiri de cult: 10 imobile localizate în mediul urban și în mediul rural, după cum urmează: municipiul Miercurea Ciuc (6), orașul Borsec (3) și comuna Șimonești (1);
- Monumente funerare: 4 obiecte funerare (cimitire) localizate în municipiul Miercurea Ciuc;
- Monumente de for public: 2 obiecte de for public (porți secuiești) localizate în municipiul Miercurea Ciuc;
- Clădiri preindustriale : 2 construcții localizate în orașul Borsec;
- Clădiri industriale: 5 imobile localizate în orașul Borsec;
- Clădiri destinate instituțiilor publice și administrative: 8 imobile localizate în municipiul Miercurea Ciuc;
- Clădiri destinate activităților socio-culturale: 5 imobile localizate în mediul urban, după cum urmează: municipiul Miercurea Ciuc (3) și orașul Borsec (2);
- Arii naturale protejate: 1 areal localizat în Miercurea Ciuc.

Cele mai multe imobile propuse spre clasarea în Lista Monumentelor Istorice au fost înregistrate în **municipiul Miercurea Ciuc** (40), acestea încadrându-se în majoritatea tipologiilor prezentate anterior, cu excepția clădirilor preindustriale și a clădirilor industriale. Cele mai multe imobile sunt locuințe urbane și clădiri de cult. De asemenea, numai în municipiul Miercurea Ciuc sunt propuse spre clasare imobile ce se încadrează în următoarele tipologii: clădiri balneare, monumente funerare, monumente de for public, clădiri destinate instituțiilor publice și administrative și arii naturale protejate.

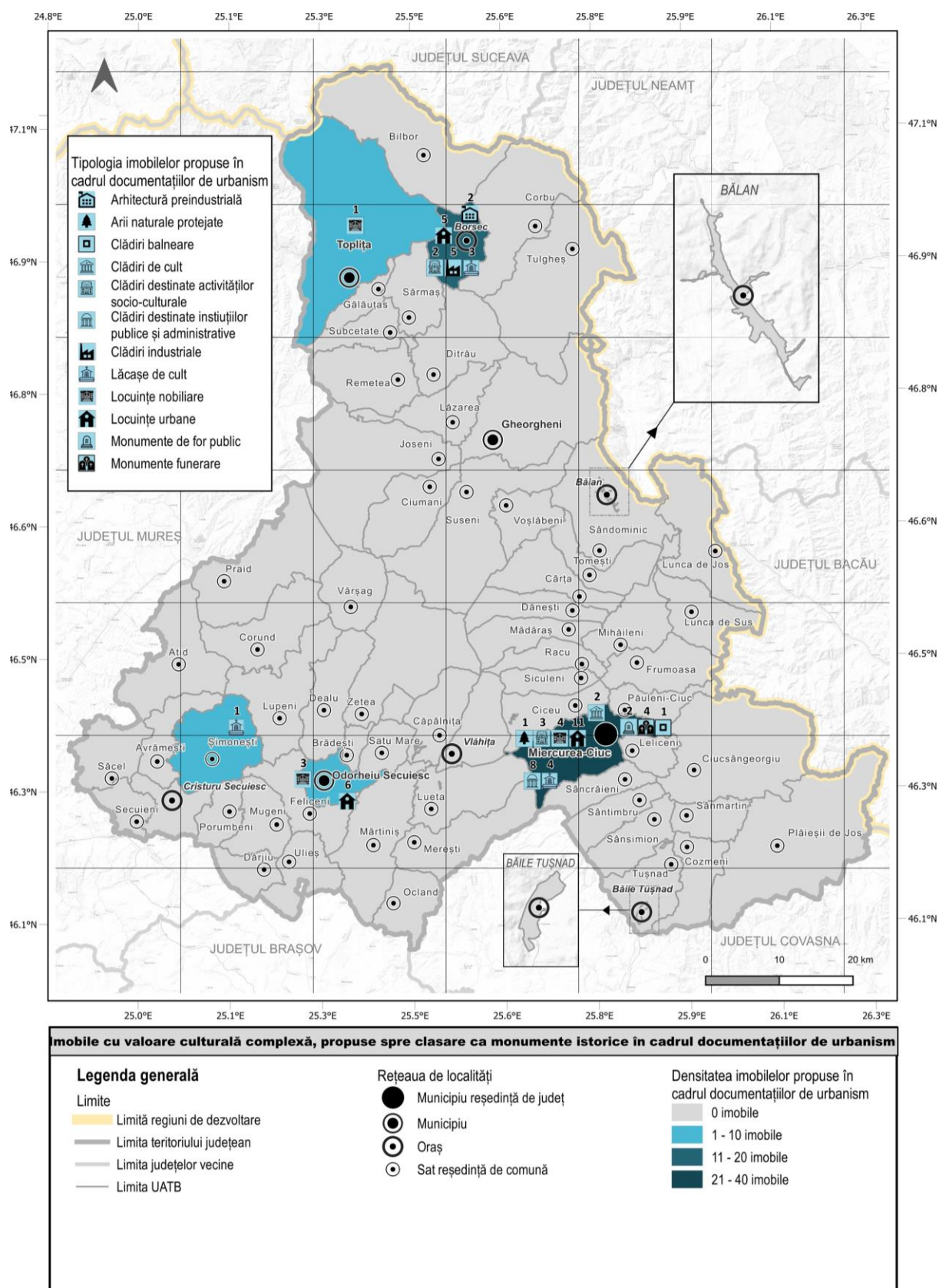
Un număr semnificativ de imobile propuse pentru clasarea în Lista Monumentelor Istorice au fost înregistrate și în **orașul Borsec** (17), cele mai multe dintre acestea fiind reprezentate de locuințe urbane și clădiri industriale. De asemenea, orașul Borsec este singura unitate

⁵⁰ Planurile Urbanistice Generale ale unităților administrativ-teritoriale de bază.

administrativ-teritorială de bază spre sunt propuse spre clasare clădiri industriale și clădiri preindustriale.

În **municipiul Odorheiu Secuiesc** au fost propuse pentru clasarea în Lista Monumentelor Istorice 11 imobile, reprezentate de locuințe urbane și locuințe nobiliare. De asemenea, în **municipiul Toplița** a mai fost propusă spre clasare o locuință nobiliare, iar în **comuna Șimonești** un locaș de cult.

Așadar, se observă faptul că cele mai prevalente tipologii de imobile propuse spre clasare sunt locuințele urbane, clădirile de cult și locuințele nobiliare. Clasarea imobilelor propuse în cadrul documentațiilor de urbanism, aprobate ar duce la creșterea semnificativă a numărului de monumente în municipiul Miercurea Ciuc și în orașul Borsec. Cu toate acestea, este de remarcat faptul că numărul imobilelor propuse spre clasare este foarte mic la nivel județean, în special în mediul rural, fiind necesare studii de specialitate pentru a putea determina imobilele care îndeplinesc cerințele pentru clasarea în Lista Monumentelor Istorice. Se impune acordarea unei atenții sporite arhitecturii vernaculare. De altfel, se mai remarcă faptul că la nivelul județului nu au fost înregistrate noi situri arheologice propuse spre clasare.

Cartograma nr. 13: UATB-uri în care sunt localizate imobile cu valoare culturală complexă, propuse spre clasare ca monumente istorice în cadrul documentațiilor de urbanism

Sursa: Planurile Urbanistice Generale ale UATB-urilor (transmise de către instituțiile publice abilitate)

2.2.6.3 Imobile, situri și ansambluri cu valoare arhitecturală sau urbanistică, protejate la nivel local

În urma analizei documentațiilor de urbanism aprobate, existente la nivelul județului Harghita, au fost identificate 1.231 construcții și amenajări cu valoare ambientală arhitecturală sau urbanistică, protejate la nivel local. Din punct de vedere al repartiției în teritoriul județean, construcțiile și amenajările cu valoare ambientală, protejate la nivel local, se regăsesc în următoarele unități administrativ-teritoriale de bază: orașul Borsec (2), comuna Ciumani (7), comuna Ditrău (2), comuna Mărtiniș (693), comuna Plăieșii de Jos (234), comuna Remetea (5), comuna Mugeni (64), comuna Sânmartin (48) și comuna Șimonești (176). Aceste construcții de încadrează în următoarele tipologii, pe categorii funcționale și programe de arhitectură:

- Locuințe rurale: 674 imobile localizate în mediul rural, după cum urmează: comuna Ditrău (1), Comuna Mărtiniș (397), comuna Plăieșii de Jos (126), comuna Remetea (4), comuna Mugeni (40), comuna Sânmartin (24), comuna Șimonești (82);
- Locuințe nobiliare: 1 imobil localizat în comuna Plăieșii de Jos;
- Clădiri de cult: 8 imobile localizate în mediul rural, după cum urmează: comuna Ciumani (1), comuna Mărtiniș (1), comuna Plăieșii de Jos (3), comuna Remetea (1), comuna Mugeni (1), comuna Șimonești (1);
- Monumente de for public: 243 imobile localizate în mediul rural, după cum urmează: comuna Mărtiniș (158), comuna Plăieșii de Jos (25), comuna Mugeni (16), comuna Sânmartin (17), comuna Șimonești (27);
- Clădiri destinate instituțiilor publice și administrative: 5 imobile localizate în mediul rural, după cum urmează: comuna Ciumani (2), comuna Plăieșii de Jos (1), comuna Sânmartin (2);
- Clădiri destinate activităților socio-culturale: 2 imobile localizate în mediul rural, după cum urmează: comuna Ciumani (1), comuna Sânmartin (1);
- Clădiri destinate comerțului/ activităților meșteșugărești: 1 imobil în comuna Sânmartin;
- Ansambluri rurale: 295 ansambluri tradiționale localizate în mediul rural, după cum urmează: comuna Ciumani (3), comuna Ditrău (1), comuna Mărtiniș (137), comuna Plăieșii de Jos (78), comuna Mugeni (7), comuna Sânmartin (3), comuna Șimonești (66);
- Situri arheologice: 2 situri arheologice localizate în orașul Borsec.

Astfel, cele mai multe construcții și amenajări cu valoare arhitecturală sau urbanistică, protejate la nivel local, s-au înregistrat în **comuna Mărtiniș**, majoritatea fiind reprezentate de locuințe rurale, monumente de for public și ansambluri rurale. Locuințele rurale cu valoare arhitecturală sau urbanistică din comună sunt de două tipuri, și anume: case tradiționale din bârne sau piatră și case tradiționale din piatră cu prispă. În cazul monumentelor de for public se regăsesc numeroase porți tradiționale și fântâni.

Un număr mare de construcții cu valoare arhitecturală sau urbanistică, protejate la nivel local, s-au înregistrat și în **comuna Plăieșii de Jos**, acestea încadrându-se în majoritatea tipologiilor prezentate anterior cu excepția: clădirilor destinate activităților socio-culturale, clădirilor destinate comerțului/ activităților meșteșugărești și a siturilor arheologice. Cele mai multe construcții sunt reprezentate de locuințe rurale, ansambluri rurale și monumente de for public.

De asemenea, comuna Plăieșii de Jos este singura unitate administrativ-teritorială de bază în care există locuințe nobiliare cu valoare ambientală

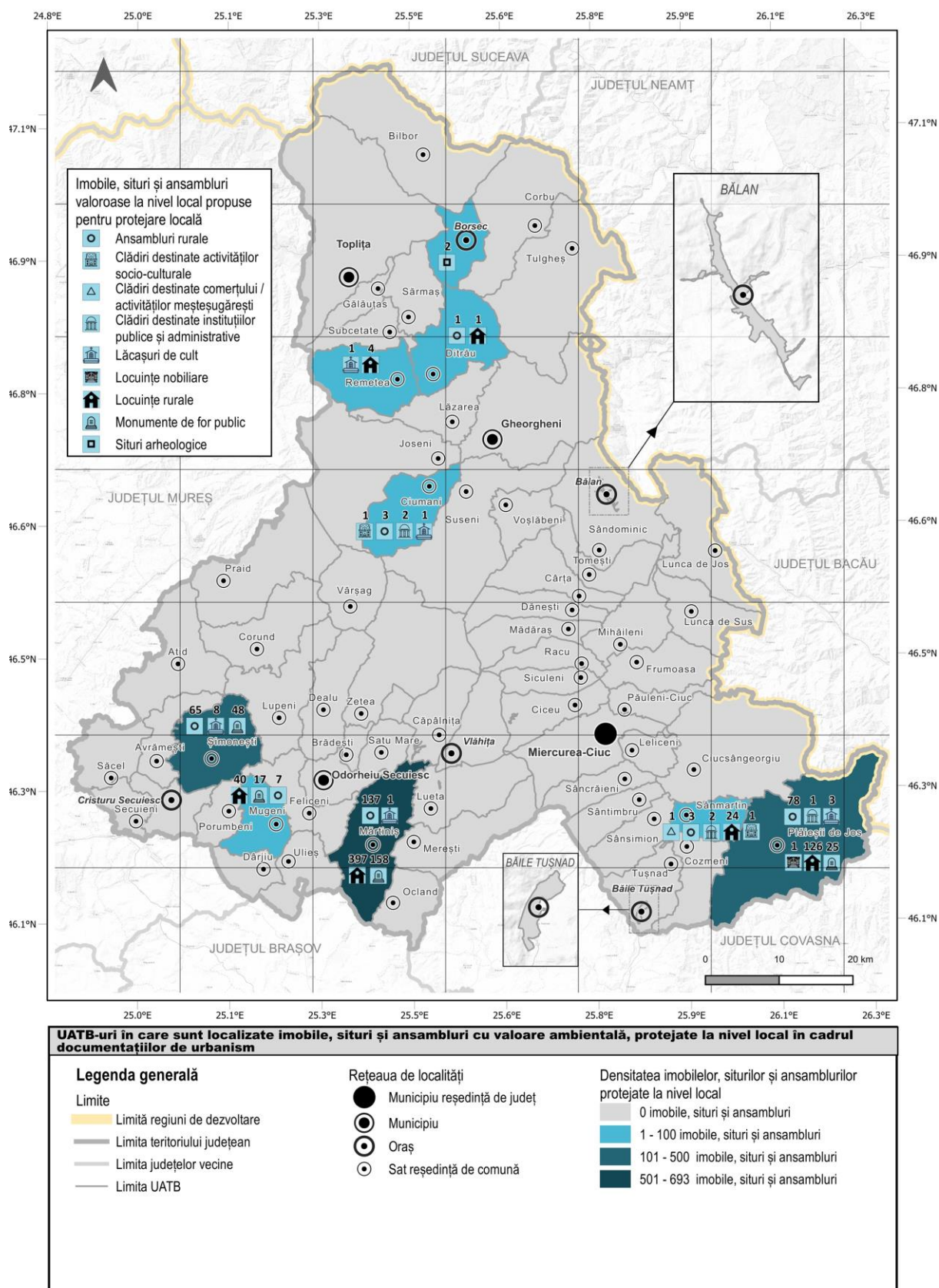
În **comuna Șimonești** sunt înregistrate 176 de construcții cu valoare arhitecturală sau urbanistică, protejate la nivel local. Cele mai multe construcții sunt reprezentate de locuințe rurale, ansambluri rurale și monumente de for public. Ansamblurile rurale valoroase din comună sunt compuse, de cele mai multe ori, din case tradiționale vechi, șuri tradiționale din bârne de lemn, piatră sau cărămidă și anexe gospodărești din materiale tradiționale: lemn, țigle, șindrilă sau cărămidă. În cazul monumentelor de for public se regăsesc numeroase porți tradiționale și fântâni.

În **comuna Mugeni** sunt înregistrate 64 de construcții cu valoare arhitecturală sau urbanistică, protejate la nivel local. Cele mai multe construcții sunt reprezentate de locuințe rurale și monumente de for public. De asemenea, în **comuna Ciumani** sunt înregistrate 7 de construcții cu valoare ambientală, protejate la nivel local. Cele mai multe construcții sunt reprezentate de ansambluri rurale, care au caracteristici tradiționale ale Țesutului rural specific zonei Secuime, cu bifurcații-fundături.

În **comuna Remetea** sunt înregistrate 5 de construcții cu valoare arhitecturală sau urbanistică, protejate la nivel local, reprezentate de 4 locuințe rurale și o clădire de cult. De altfel, în **comuna Ditrău** sunt prezente o locuință rurală și un ansamblu rural format dintr-o gospodărie cu anexe și hambare tradiționale din lemn.

În mediul urban au fost înregistrate doar două amenajări cu valoare arhitecturală sau urbanistică, protejate la nivel local, în **orașul Borsec**. Acestea sunt două situri arheologice – tezaure din epoca romană și epoca romană târzie.

Așadar, se observă faptul că cele mai prevalente tipologii de construcții și amenajări cu valoare arhitecturală sau urbanistică, protejate la nivel local, sunt: locuințele rurale, ansamblurile rurale și monumentele de for public. De asemenea, se remarcă faptul că numărul construcțiilor și amenajărilor valoroase este foarte mic la nivel județean, în special în mediul urban, fiind necesare studii de specialitate care să acorde o atenție sporită construcțiilor și amenajărilor cu valoare ambientală din mediul urban.

Cartograma nr. 14: UATB-uri în care sunt localizate imobile, situri și ansambluri cu valoare ambientală, protejate la nivel local, în cadrul documentațiilor de urbanism

Sursa: Planurile Urbanistice Generale ale UATB-urilor (transmise de către instituțiile publice abilitate)

2.3 Zone etnografice la nivel județean și interjudețean

Din punct de vedere istorico-etnografic, **Ținutul Secuiesc** este localizat în estul regiunii istorice Transilvania și reprezintă zona locuită în mod majoritar de secui, grup etnic maghiar. Din punct de vedere administrativ-teritorial ținutul a fost organizat în secolele XIV-XV în scaune⁵¹. Limita ținutului este constituită din limita Scaunelor Secuiești. În prezent, limitele Ținutului Secuiesc se suprapun peste județele Harghita, Covasna, Mureș, Neamț, Alba și Cluj; județul Harghita include parțial 3 foste scaune: Scaunul Ciuc, Scaunul Gheorgheni și Scaunul Odorhei.

Din punct de vedere geografic zona Ținutului Secuiesc este caracterizat de treptele morfologice clasice: crestele montane, versanții, piemonturile, terasele și luncile râurilor, de unde decurg procese și fenomene fizico-geografice și umano-geografice (climatul, rețeaua hidrografică, învelișul vegetal, activitățile umane, potențialul geodemografic, structura așezărilor etc.) (OAR: 9).

Populația secuiască este cea mai numeroasă în zonă, însă mai sunt prezenți și români, romi, armeni, evrei, ceangăi etc. Din punct de vedere al apartenenței religioase, s-au constatat următoarele grupe: romano-catolici, armeano-catolici, greco-catolici, evangheliști (lutherani), reformați (calvini), unitarieni, ortodocși, evrei, neoprotestanți etc. (OAR: 9).

Ținutul este traversat de drumurile istorice de-a lungul Mureșului și al Oltului, drumuri comerciale⁵² ce realizau legătura între Transilvania și Moldova. Așezările urbane s-au format la intersecția acestor drumuri, în proximitatea pășunilor montane, unde traversarea munților era posibilă, respectiv în teritoriu, la distanțe care puteau fi parcurse călare într-o zi (OAR: 9).

Tipologia satului secuiesc prezintă anumite reprezentative. În primul rând, din punct de vedere al localizării geografice acesta este retras în văi pentru a putea fi ferit de vânt, având o densitate ridicată. În al doilea rând, atât fondul construit, cât și vegetația abundentă creează un țesut ce se raportează la scara umană și sugerează siguranță (Plant Studio, 2015: 31).

Din punct de vedere compozițional satul secuiesc prezintă un centru bine-definit de către biserică, care este înconjurat de zona de locuit cu locuințe tradiționale, *“urmat de cercul grădinilor de zarzavate, de livezi, terenuri arabile, fânețuri și pășuni, cercul exterior fiind chiar pădurea, iar rețele de sate fiind formate din insule câștigate prin eliminarea locală a pădurilor”* (OAR: 12).

Conform *Ghidului de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural – Zona Secuime* în mediul rural al județului Harghita se regăsesc următoarele tipuri de țesuturi specifice Ținutului Secuiesc:

- **Țesutul tipic al zecimilor** – cel mai vechi mod de organizare, caracterizat prin gruparea zonelor de locuit spre exterior și a anexelor în partea centrală a insulelor. Prezintă o formă areolară cu structură adunată, iar poziționarea elementelor este influențată de prezența unui curs de apă (OAR: 13).
- **Parcelarul în „piaptăn”** – caracterizat prin loturi înguste, înșiruite la fronturi de străzi. Acesta prezintă o populare ulterioară a zonelor ce aveau țesutul tipic al zecimilor (OAR: 14).

⁵¹ Mai multe informații în documentul: Ținutul Secuiesc. Text disponibil la adresa: <https://transilpedia.ro/zone/tinutul-secuiesc/> [19.07.2023]

⁵² Drumurile comerciale erau “perpendiculare” de-a lungul cursurilor de apă.

- **„Curțile”** – reprezintă un mod specific de organizare în care un pe un lot îngust și foarte lung în zona din față sunt înșiruite locuințele, iar în zona posterioară sunt amplasate anexele gospodărești și șurele (OAR: 14).
- **„Parcelarul invers”** – reprezintă un lot inversat ce se regăsește în zona văilor înguste de pâraie, unde populația se ocupă cu creșterea animalelor, pentru a facilita accesul cu căruța de la o șură la alta. Această tipologie de țesut a apărut în Secuime după secolul al XVII-lea (OAR: 15).
- **Parcelarul „liber, montan”** – este caracterizat de gospodării dispersate cu loturi mari, în care amplasarea construcțiilor pe teren este realizată în mod liber (OAR: 15).

Din punct de vedere al materialelor de construcții locale cel mai des utilizat este lemnul local, folosindu-se foioasele în zona de coline și rășinoasele în depresiunile intramontane. La nivelul județului Harghita există date documentare care atestă faptul că încă din secolul al XVII-lea exista comerț cu lemn (scândură de rășinoase – grinzi) de la Gheorgheni spre Scaunul Mureș (OAR: 10).

La nivelul Ținutului Secuiesc pentru învelitori se folosește lemnul de rășinoase, învelitorile tradiționale fiind dranița și șindrila. Pentru Scaunul Odorhei se folosește învelitoarea din șindrila, la Vârșag existând o zonă de producție care acoperă necesitățile scaunului. De altfel, la Gheorgheni, respectiv la ceangăii din valea Trotușului este preferată învelitoarea din draniță. De asemenea, în zona Gheorgheni la Zetea este folosită învelitoarea din scândură, observându-se astfel diferite caracteristici în cadrul județean (OAR: 10).

Un alt material tradițional care se folosește este piatra (pentru socluri, în zidării mixte, pentru ancorarea în pământ și susținerea stâlpilor de lemn sau a stâlpilor de piatră), care diferă de la zonă la zonă. Astfel, în Scaunul Gheorgheni se utilizează calcarul, deoarece prezintă zone tradiționale de producție a calcarului, la Lăzarea se folosește marmura de Lăzarea, la Ditrău se folosește ditroitul, la Suseni, Remetea și Ciumani se folosește andezitul etc. (OAR: 10).

Cărămida a înlocuit în timp chirpiciul în cadrele de lemn și se realizează la nivel local din lutul prezent în zonă (Mădăraș, Dănești etc.). Producția de cărămidă tradițională este realizată de către comunitățile rome (OAR: 10).

Din punct de vedere al apartenenței etnice, există două tipologii de UATB-uri monoetnice prezente în județul Harghita, după cum urmează:

- UATB-uri monoetnice cu populație de etnie română;
- UATB-uri monoetnice cu populație de etnie maghiară.

Având în vedere UATB-urile monoetnice cu populație de etnie română, acestea se regăsesc numai în mediul rural, după cum urmează: Bilbor, Subcetate și Gălăuțaș (Lăcătușu, 2008: 181).

UATB-urile monoetnice de etnie maghiară din mediul urban sunt: Odorheiu Secuiesc, Cristurul Secuiesc și Vlăhița. UATB-urile monoetnice de etnie maghiară din mediul rural sunt: Atid, Avrămești, Brădești, Căpâlnița, Cârța, Ciucsângeorgiu, Ciumani, Corund, Dănești, Dârjiu, Dealu, Ditrău, Felicien, Frumoasa, Joseni, Lăzarea, Lueta, Lunca de Jos, Lunca de Sus, Lupeni, Mărtiniș, Merești, Mugeni, Ocland, Păuleni-Ciuc, Praid, Remetea, Sâncrăieni, Sândominic, Sânmartin, Sânsimion, Siculeni, Șimonești, Suseni, Tușnad, Ulieș, Vârșag și Zetea (Lăcătușu, 2008: 181f.).

Chiar dacă, ținând cont de apartenența etnică, cele mai numeroase comunități la nivel județean sunt cele de secui și de români, de-a lungul timpului s-au dezvoltat și alte comunități etnice ce

au un impact semnificativ asupra etnografiei locale, dintre acestea amintim: ceangăii, armenii, evreii și romii.

Astfel, ceangăii reprezintă un grup etnic maghiar ce prezintă o cultură arhaică, ce păstrează elemente din Evul Mediu. În prezent, se regăsesc 3 grupări etnografice ce sunt localizate în zone diferite ale țării, după cum urmează: ceangăii din Moldova, ceangăii din zona Ghimeș, ceangăii din zona Șapte Sate. În județul Harghita se regăsește o parte din comunitatea etnografică a ceangăilor ghimeșeni în UATB-urile: Lunca de Sus și Lunca de Jos. În prezent există o asociație comunitară în Lunca de Jos, care să ocupe cu păstrarea tradițiilor populare.

Armenii reprezintă un grup etnic al locuitorilor nativi din regiunea autonomă nerecunoscută Nagorno-Karabakh din Armenia. În voievodatul Transilvaniei prima atestare documentară a armenilor a fost făcută în anul 1281 de către Ladislau IV, care pomenește de Terra Armenorum și de Monasterium Armenorum, ce aparțineau armenilor⁵³. În 1850 la nivel județean existau 1.235 armeni, majoritatea regăsindu-se în municipiul Gheorgheni (1.144) și în localitatea Frumoasa (Lăcătușu, 2008: 133). Armenii s-au stabilit în localitatea Frumoasa în a doua jumătate a secolului al XVII-lea cu acordul principelui Mihai Apafi, având un rol important în impulsivarea comerțului regional⁵⁴. De-a lungul timpului armenii au fost asimilați din punct de vedere etnic de către comunitatea maghiară, păstrându-se totuși asociații comunitare în: Gheorgheni, Miercurea Ciuc și Odorheiu Secuiesc.

În ceea ce privește grupul etnic evreiesc, cei mai mulți aparținători din estul Transilvaniei se regăseau în județul Harghita în secolul al XX-lea, maximul demografic înregistrat fiind în 1930, cu 4.382 de persoane. În perioada 1930-1941 cele mai numeroase comunități au fost înregistrate în următoarele UATB-uri: Toplița, Gheorgheni, Tulgheș, Odorheiu Secuiesc, Miercurea-Ciuc, Lunca de Jos, Sărmaș, Cristuru Secuiesc, Gălăuș și Praid. Un număr semnificativ din grupul etnic de evreii din județul Harghita a fost deportat la Auschwitz în 1944, împreună cu un număr semnificativ de evrei din Ardealul de Nord, totalul fiind estimat la mai mult de 10.000 de persoane (Lăcătușu, 2008: 133ff.). În urma acestor evenimente, populația evreiască a scăzut semnificativ atât la nevelul Ardealului de Nord, cât și la nivelul județului Harghita a scăzut într-un mod semnificativ.

Romii reprezintă un grup etnic care u migrat în Europa în secolul al XIV-lea. La recensământul din 1850 au fost înregistrați 2.634 romi la nivelul județului Harghita, numărul acestora ajungând la 3.833 la recensământul din 2002. Astfel, numărul locuitorilor de etnie romă a crescut de 1,45 ori la nivelul județului, în perioada 1850-2002. În 2002 comunitatea de romi însuma 1,18% din populația județului. În județul Harghita au fost identificate următoarele UATB-uri ce prezintă comunități importante de romi: Miercurea Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Cristuru Secuiesc, Gheorgheni, Ciucsângeorgiu, Corund, Plăieșii de Jos, Praid, Secuieni, Tușnad și Toplița (Lăcătușu, 2008: 143). În prezent se regăsesc asociații comunitare în Secuieni, Toplița și Odorheiu Secuiesc.

Așadar, în Tabelul nr. 15 sunt prezentate caracteristicile etnografice ale UATB-urilor:

⁵³ Informații preluate din documentul: Istoria comunității. Text disponibil la adresa: <http://www.uniuneaarmenilor.ro/istoria-comunitatii/> [19.07.2023]

⁵⁴ Informații preluate din documentul: Frumoasa, județul Harghita, România. Text disponibil la adresa: <https://regelecavaler.org/locatie/392-frumoasa/> [19.07.2023]

Tabel nr. 15: Caracteristicile etnografice ale UATB-urilor

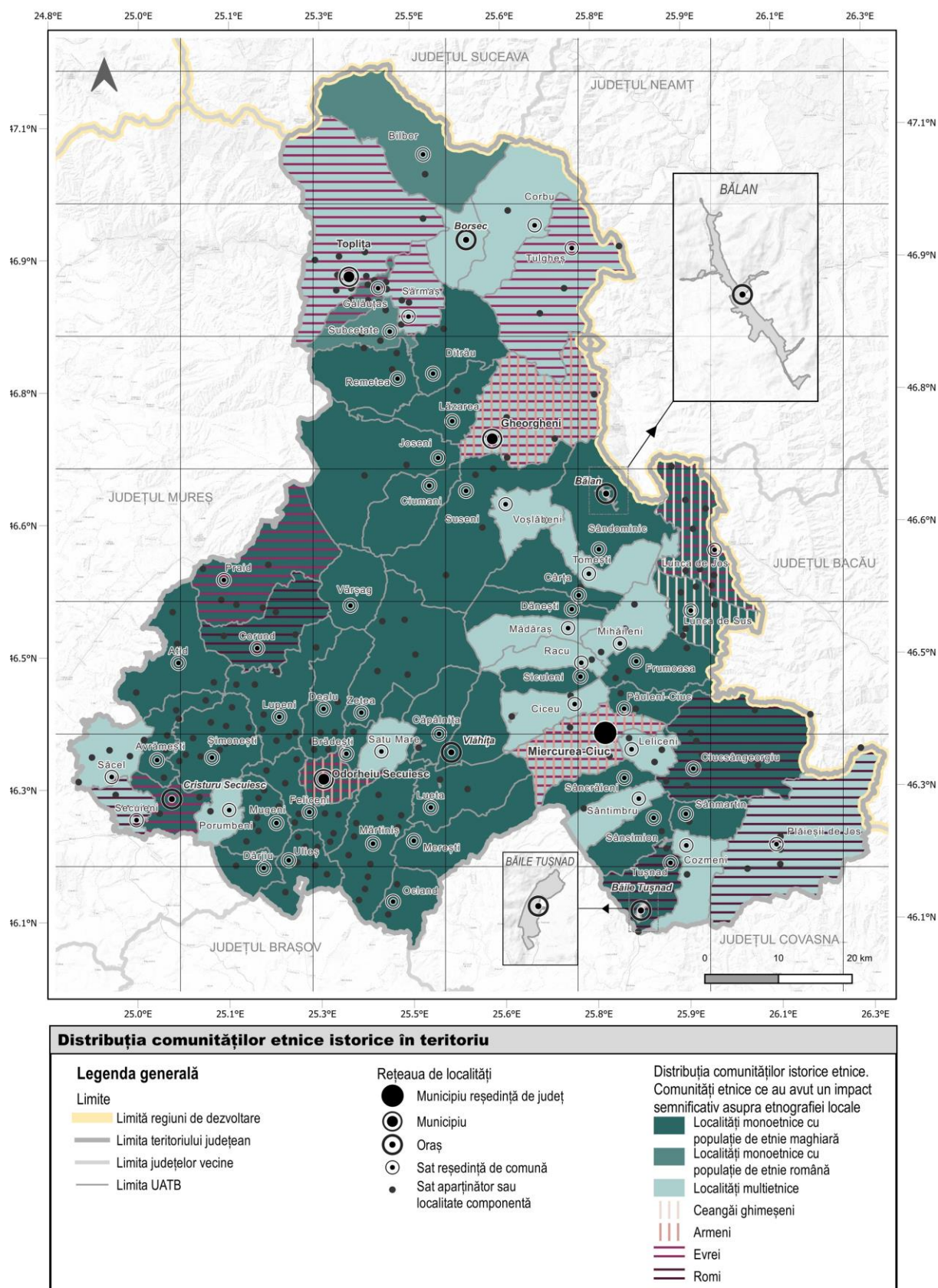
UATB	UATB-uri monoetnice cu populație de etnia maghiară	UATB-uri monoetnice cu populație de etnie română	UATB-uri multietnice (populație preponderentă de etnie maghiară și română)	Comunități etnice ce au avut impact semnificativ asupra etnografiei locale			
				Ceangăi ghimeșeni	Armeni	Evrei	Romi
Municipiul Gheorgheni			x	x		x	x
Municipiul Toplița			x			x	x
Municipiul Miercurea Ciuc			x	x		x	x
Municipiul Odorheiu Secuiesc	x			x		x	x
Oraș Băile Tușnad			x				
Oraș Bălan			x				
Oraș Cristuru Secuiesc	x					x	x
Oraș Vlăhița	x						
Comuna Ațid	x						
Comuna Avrămești	x						
Comuna Bilbor		x					
Comuna Brădești	x						
Comuna Căpâlnița	x						
Comuna Cârța	x						
Comuna Ciceu			x				
Comuna Ciucsângeorgiu	x						x
Comuna Ciumani	x						

UATB	UATB-uri monoetnice cu populație de etnia maghiară	UATB-uri monoetnice cu populație de etnie română	UATB-uri multietnice (populație preponderentă de etnie maghiară și română)	Comunități etnice ce au avut impact semnificativ asupra etnografiei locale			
				Ceangăi ghimeșeni	Armeni	Evrei	Romi
Comuna Corbu			x				
Comuna Corund	x						x
Comuna Cozmeni			x				
Comuna Dănești	x						
Comuna Dârjiu	x						
Comuna Dealu	x						
Comuna Ditrău	x						
Comuna Feliceni	x						
Comuna Frumoasa	x						
Comuna Gălăuș		x				x	
Comuna Joseni	x						
Comuna Lăzarea	x						
Comuna Lelicieni			x				
Comuna Lueta	x						
Comuna Lunca de Jos	x			x		x	
Comuna Lunca de Sus	x			x			
Comuna Lupeni	x						
Comuna Mădăraș			x				

UATB	UATB-uri monoetnice cu populație de etnia maghiară	UATB-uri monoetnice cu populație de etnie română	UATB-uri multietnice (populație preponderentă de etnie maghiară și română)	Comunități etnice ce au avut impact semnificativ asupra etnografiei locale			
				Ceangăi ghimeșeni	Armeni	Evrei	Romi
Comuna Mărtiniș	x						
Comuna Merești	x						
Comuna Mihăileni			x				
Comuna Mugeni	x						
Comuna Ocland	x						
Comuna Păuleni-Ciuc	x						
Comuna Plăieșii de Jos			x				x
Comuna Porumbeni			x				
Comuna Praid	x					x	x
Comuna Racu			x				
Comuna Remetea	x						
Comuna Săcel			x				
Comuna Sâncrăieni	x						
Comuna Sândominic	x						
Comuna Sânmartin	x						
Comuna Sânsimion	x						
Comuna Sântimbru			x				
Comuna Sărmaș			x			x	

UATB	UATB-uri monoetnice cu populație de etnia maghiară	UATB-uri monoetnice cu populație de etnie română	UATB-uri multietnice (populație preponderentă de etnie maghiară și română)	Comunități etnice ce au avut impact semnificativ asupra etnografiei locale			
				Ceangăi ghimeșeni	Armeni	Evrei	Romi
Comuna Satu Mare			x				
Comuna Secuieni			x				x
Comuna Siculeni	x						
Comuna Șimonești	x						
Comuna Subcetate		x					
Comuna Suseni	x						
Comuna Tomești			x				
Comuna Tulgheș			x			x	
Comuna Ulieș	x						
Comuna Vârșag	x						
Comuna Voșlăbeni			x				
Comuna Zetea	x						

Sursa: Prelucrare date în urma analizei lucrării: Lăcătușu, I. (2008), Structuri etnice și confesionale în județele Covasna și Harghita. Târgu-Mureș: Editura Universității „Petru Maior”

Cartograma nr. 15: Distribuția comunităților etnice istorice în teritoriu

Sursa: Prelucrare date în urma analizei lucrării: Lăcătușu, I. (2008), Structuri etnice și confesionale în județele Covasna și Harghita. Târgu-Mureș: Editura Universității „Petru Maior”

2.4 Tipologii de peisaj. Peisaj cultural – zone etno-geografice

Convenția europeană a peisajului, ratificată prin Legea nr. 451 din 8 iulie 2002 pentru ratificarea Convenției europene a peisajului, adoptată la Florența la 20 octombrie 2000, definește peisajul ca fiind o parte de teritoriu perceput ca atare de către populație, al cărui caracter este rezultatul acțiunii și interacțiunii factorilor naturali și/sau umani⁵⁵. Protecția peisajului cuprinde acțiunile de conservare și menținere a aspectelor semnificative sau caracteristice ale unui peisaj, justificate prin valoarea sa patrimonială derivată din configurația naturală și/sau de intervenție umană⁵⁶.

2.4.1 Tipologii de peisaj – caracterul natural și cel antropic prezent la nivelul județului Harghita

În *Metodologia de identificare și evaluare a peisajelor*⁵⁷ **peisajul** este definit ca și o parte de teritoriu perceput ca atare de către populație, al cărui caracter este rezultatul acțiunii și interacțiunii factorilor naturali și/sau umani, iar **criteriile de identificare a peisajului** sunt definite ca și indici teritoriali de identificare a zonei peisagere. Astfel, în cadrul metodologiei sunt prezentate următoarele criterii, care se raportează, în același timp, la caracteristicile județului Harghita:

- **Indicatori hidro-morfologici.** La nivelul județului Harghita aceștia sunt generați de către prezența vizibilă a apei, prezența rocilor vizibile (peisaj mineral) și caracteristicile reliefului.
- **Indicatori ai potențialului natural.** La nivelul județului Harghita aceștia sunt generați de suprapunerea tipurilor de zone protejate și de prezența fondului forestier.
- **Indicatori de arhitectură și zone construite.** La nivelul județului Harghita aceștia sunt generați de către prezența arhitecturii tradiționale, prezența construcțiilor înregistrate ca patrimoniu, prezența construcțiilor noi și a arhitecturii industriale.
- **Dezvoltarea urbană și indicatorii de dezvoltare teritorială.** La nivelul județului Harghita aceștia sunt generați de către nivelul de accesibilitate, raportul dintre mediul construit și cel natural, prezența zonelor valoroase sau protejate construite și dinamica urbană.
- **Indicatori referitori la așezările umane.** La nivelul județului Harghita aceștia sunt generați de către varietatea și distribuția grupurilor etnice.
- **Indicatori ai patrimoniului imaterial.** La nivelul județului Harghita aceștia sunt generați de către prezența tradițiilor meșteșugărești și a evenimentelor festive tradiționale și folclorice comunitare.

Tabelul de mai jos prezintă componentele cadrului natural și antropic din cadrul tipologiilor de peisaj la nivel județean. Componentele cadrului natural sunt reprezentate de indicatorii hidro-geomorfologici și indicatorii potențialului natural, în timp ce, componentele cadrului antropic

⁵⁵ L451/2002, în forma ei consolidată până la 20.07.2023, Articolul 1.

⁵⁶ L451/2002, în forma ei consolidată până la 20.07.2023, Articolul 1.

⁵⁷ Realizată în cadrul proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei de Dezvoltare Teritorială a României, Anexa 2.

sunt reprezentate de indicatori de arhitectură și zone construite, precum și de dezvoltarea urbană și indicatorii de dezvoltare teritorială.

1. Componentele cadrului natural la nivel județean:

a. Indicatorii hidro-geomorfologici analizați sunt:

- Prezența apei: râuri - rețeaua hidrografică principală, lacuri/acumulări – acestea reprezintă resurse naturale de importanță județeană și, uneori, națională care contribuie la dezvoltarea sectorului agricol, turistic sau balnear, cu rol important în peisajul zonei. De asemenea, au un impact semnificativ în conturarea imaginii urbane/ rurale, care poate reprezenta suportul pentru dezvoltarea unor coridoare ecologice sau infrastructuri verzi-albastre de importanță județeană (analiză realizată în corelare cu informațiile prezente în SF1 – NAT);
- Prezența rocilor vizibile, peisajul mineral – au un rol important în peisajul cultural al zonei și un impact semnificativ în conturarea imaginii urbane/ rurale (definire realizată în corelare cu informațiile prezente în SF1 – NAT);
- Caracteristici ale reliefului: relief montan, relief depresionar/văi largi, văi înguste/defileu, relief deluros – acestea reprezintă resurse naturale de importanță județeană și, uneori, națională care contribuie la dezvoltarea sectorului turistic și prezintă un rol important în peisajul cultural. De asemenea, au un impact semnificativ în conturarea imaginii urbane/ rurale, care poate reprezenta suportul pentru dezvoltarea unor coridoare de agrement (analiză realizată în corelare cu informațiile prezente în SF1 – NAT);
- Existența vârfurilor montane/puncte de belvedere la nivel supralocal – acestea reprezintă resurse naturale de importanță județeană și, uneori, națională care contribuie la dezvoltarea sectorului turistic și prezintă un rol important în peisajul cultural. De asemenea, au un impact semnificativ în conturarea imaginii urbane/ rurale (analiză realizată în corelare cu informațiile prezente în SF1 – NAT).

b. Indicatorii potențialului natural analizați sunt:

- Zone (arii) protejate naturale – acestea reprezintă siturile Natura 2000 și ariile naturale protejate la nivel național, județean și local, care sunt resurse naturale semnificative cu un rol important în peisajul cultural. De asemenea, au un impact semnificativ în conturarea imaginii urbane/ rurale, care poate reprezenta suportul pentru dezvoltarea unor coridoare ecologice (analiză realizată în corelare cu informațiile prezente în SF7 – MED);
- Fond forestier – acestea reprezintă resurse naturale importante, care contribuie la dezvoltarea sectorului economic și a celui turistic. De asemenea, prezintă un rol important în cadrul peisajului cultural, având un impact semnificativ în conturarea imaginii urbane/ rurale, care poate reprezenta suportul pentru dezvoltarea unor coridoare ecologice și de agrement. Au fost identificate UATB-urile în care fondul forestier ocupă peste 30% din suprafața teritoriului administrativ.

La nivel județean, indicatorii privind cadrul natural sunt prezenți în cele mai multe UATB-uri. De asemenea, rețeaua hidrografică principală și zonele (arii) protejate naturale compun cadrul natural perceput la nivel urban și rural. În ceea ce privește relieful montan (prezent în 9 UATB-uri: Toplița, Băile Tușnad, Borsec, Vlăhița, Bilbor, Căpâlnița, Mădăraș, Plăieșii de Jos, Sândominic) și văile înguste/defileuri (prezente în 5 UATB-uri: Toplița, Băile Tușnad, Borsec,

Bilbor, Plăieșii de Jos), acestea nu sunt foarte prezente la nivel de UATB deoarece, din punct de vedere istoric și morfologic, nu au fost zone propice pentru dezvoltarea așezărilor umane.

2. Componentele cadrului antropic la nivel județean:

a. Indicatorii de arhitectură și zone construite analizați sunt:

- Arhitectura tradițională/vernaculară – aceasta reprezintă o resursă de patrimoniu importantă, care contribuie la dezvoltarea sectorului turistic și a celui cultural. De asemenea, prezintă un rol important în cadrul peisajului cultural, având un impact semnificativ în conturarea imaginii urbane/ rurale. În tabel au fost marcate UATB-urile în care au fost identificate valori arhitecturale importante reprezentative pentru specificul local;
- Peisaj cultural valoros – acestea prezintă elemente de unicatitate, în special la nivelul imaginii rurale, având componente distincte în cadrul celor 3 regiuni etno-geografice: Ciuc, Odorhei și Gheorgheni;
- Monumente istorice/situri arheologice: LiPM/VPCIN/Programul Lime, LMI - Grupa A, LMI -Grupa B, clădiri propuse spre clasare ca monumente istorice⁵⁸, înscrise în RAN – acestea reprezintă o resursă de patrimoniu importantă, care contribuie la dezvoltarea sectorului turistic și a celui cultural. De asemenea, prezintă un rol important în cadrul peisajului cultural, având un impact semnificativ în conturarea imaginii urbane/ rurale, care poate reprezenta suportul pentru dezvoltarea unor trasee culturale și turistice. Una dintre competențele distinctive ale județului este prezența Bisericii fortificate din Dârjiu, monument înscris în Lista Patrimoniului Mondial;
- Arhitectură 1948-1989 – aceasta are un rol important în cadrul peisajului cultural. În tabel au fost marcate UATB-urile care includ ansambluri de mari dimensiuni realizate în perioada 1948-1989 (centre civice, ansambluri de locuințe colective) sau care contribuie semnificativ în conturarea imaginii urbane;
- Arhitectură industrială – aceasta are un rol important în cadrul peisajului cultural. În tabel au fost marcate UATB-urile, care includ platforme și infrastructuri industriale;

b. Dezvoltarea urbană și indicatorii de dezvoltare teritorială analizați sunt:

- Accesibilitate: rutier (DN/DJ), feroviar – prezintă un rol important în procesul de dezvoltare al sectorului turistic și a celui cultural. În tabel au fost marcate UATB-urile care au acces la infrastructura rutieră (DN/DJ) și/ sau feroviară;
- Raportul mediul construit/natural – Zone construite dezvoltate preponderent în: zone de vale/depresionare, zone deluroase, zone montane – a fost analizat modul de dezvoltare a fondului construit în raport cu unitățile de relief, care are un rol important în cadrul peisajului cultural și în conturarea imaginii urbane/ rurale;
- Zone valoroase – ZCP, ansambluri/ situri urbane/rurale: LPM/ VCPIN, ansambluri/situri (MI – Grupa A, MI – Grupa B), ZCP valoare locală (cf. PUG) – acestea reprezintă o resursă de patrimoniu importantă, care contribuie la dezvoltarea sectorului cultural și a celui turistic. De asemenea, prezintă un rol important în cadrul

⁵⁸ În tabel au fost marcate UATB-urile unde au fost identificate ansambluri/ construcții/ situri propuse spre clasare ca și monumente istorice în cadrul documentațiilor de urbanism de tip PUG, care au fost analizate în cadrul Capitolului 2.2.6.Zone protejate, imobile propuse pentru înscriere în Lista Monumentelor Istorice, construcții și amenajări cu valoare arhitecturală sau urbanistică protejate la nivel local, propuse prin documentații de urbanism aprobate sau prin studii de specialitate.

peisajului cultural, având un impact semnificativ în conturarea imaginii urbane/ rurale. În tabel au fost marcate UATB-urile unde au fost identificate zone valoroase propuse în cadrul documentațiilor de tip PUG, care au fost analizate în cadrul Capitolului 2.2.6. Zone protejate, imobile propuse pentru înscriere în Lista Monumentelor Istorice, construcții și amenajări cu valoare arhitecturală sau urbanistică protejate la nivel local, propuse prin documentații de urbanism aprobate sau prin studii de specialitate;

- Dinamica urbană: expansiune și creștere semnificativă a densității fondului construit & infrastructuri specifice stațiunilor turistice/balneoclimaterice – are un rol important în cadrul conturării imaginii urbane/ rurale. De asemenea, ajută la identificarea specificului local.

c. Indicatorii demografici analizați sunt:

- Distribuția grupurilor etnice: multietnice și monoetnice – etnii dominante (maghiari, români) – au un rol important în cadrul peisajului cultural, având un impact semnificativ asupra patrimoniului imaterial. În tabel a fost marcat caracterul UATB-urilor din punct de vedere al grupurilor etnice istorice.

d. Indicatorii patrimoniului imaterial analizați sunt:

- Tradiții meșteșugărești – acestea au un rol important în conturarea peisajului cultural și a patrimoniului imaterial. În tabel au fost marcate UATB-urile cu reputație de excelență meșteșugărească la nivel județean sau național pentru cel puțin un domeniu distinct. Una dintre competențele distinctive ale județului este reprezentată de Arta cămășii cu altă element al patrimoniului imaterial inclus în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității;
- Evenimente festive tradiționale și folclorice comunitare – acestea au un rol important în conturarea peisajului cultural și a patrimoniului imaterial. În tabel au fost marcate UATB-urile cu evenimente recunoscute pentru caracteristici tradiționale / folclorice specifice (inclusiv pelerinaje) importante la nivel județean sau național. Una dintre competențele distinctive ale județului este reprezentată de Pelerinajul de la Șumuleu Ciuc, eveniment festiv tradițional recunoscut la nivel internațional.

La nivel județean, indicatorii cadrului antropic sunt prezenți în mod preponderent în mediul urban datorită monumentelor istorice și siturilor arheologice (RAN) (care au fost identificate și cercetate într-un mod mai intensiv comparativ cu mediul rural), arhitecturii industriale, accesibilității rutiere, expansiunii semnificative a fondului construit, distribuția multietnică și păstrarea tradițiilor meșteșugărești și a evenimentelor festive tradiționale și folclorice comunitare. Există 3 indicatorii care sunt dau un grad de unicitate asupra caracterului antropic al județului Harghita, și anume: arhitectura tradițională/vernaculară (prezentă în 9 UATB-uri: Ciumani, Ditrău, Mărtiniș, Mihăileni, Ocland, Păuleni-Ciuc, Sânmartin Șimonești, Tulgheș), LPM/ VCPIN (prezent în Dârjiu) și tradițiile meșteșugărești.

Dintre cele 67 de UATB-uri componente ale județului Harghita, o parte dintre acestea nu compun elemente importante ale cadrului natural sau ale cadrului antropic, îndeplinind între 4 și 7 indicatori: Corbu – 4 indicatori; Vărșag – 6 indicatori; Bălan, Brădești și Lunca de Sus – 7 indicatori.

UATB-urile care prezintă numeroase componente ale cadrului natural sunt: Toplița, Sândominic și Tușnad. De asemenea, UATB-urile care prezintă numeroase componente ale cadrului antropic sunt: Miercurea Ciuc, Gheorgheni, Odorheiu Secuiesc, Borsec, Cristuru Secuiesc, Corund, Ciucsângeorgiu, Mugeni și Zetea.

Tabel nr. 16: Caracterul natural și cel antropic prezent la nivelul județului Harghita

Nr. crt	Cod SIRUTA	Denumire UATB	Componente ale cadrului natural										Componente ale cadrului antropic																										
			indicatori hidro-geomorfologici								indicatori ai potențialului natural		indicatori de arhitectură și zone construite								dezvoltarea urbană și indicatorii de dezvoltare teritorială												indicatorii demografici			indicatori ai patrimoniului imaterial			
			Prezența apei		Prezența rocilor vizibile, peisaj mineral	Caracteristici ale reliefului				Existența vârfurilor montane / puncte de belvedere la nivel supralocal	Zone (arii) protejate naturale	Fond forestier	Arhitectura tradițională/ vernaculară	monumente istorice / situri arheologice						Arhitectură 1948-1989	Arhitectură industrială	accesibilitate		Raportul mediul construit / natural		Zone valoroase – ZCP, ansambluri/ situri urbane/rurale				Dinamica urbană		distribuția grupurilor etnice		tradiții meșteșugărești	Evenimente festive tradiționale și folclorice comunitare				
			Râuri – rețea hidrografică principală	Lacuri/ acumulări		Relief montan	Relief depresionar/ văi largi	Văi înguste/ defileu	Relief deluros					LIPM/ VPCIN/ Programul Limes	LMI – Grupa A	LMI – Grupa B	clădiri propuse spre clasare ca monumente istorice	Înscrise în RAN	Rutier (DN/ DJ) feroviar			Zone construite dezvoltate preponderent în		LPM/ VCPIN	ansambluri/ situri		ZCP valoare locală (cf. PUG)	Peisaj cultural valoros	Expansiune și creștere semnificativă a densității fondului construit	Infrastructuri specifice stațiilor turistice/ balneoclimaterice	multietnice	Monoetnice- Etnii dominante							
Zone de vale/	Zone deluroase	Zone montane																				MI - Grupa A	MI - Grupa B		maghiari	români													
MEDIUL URBAN																																							
Municipii																																							
1	83320	MIERCURE A CIUC	x	x			x			x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x					x	x	x		x	x	x			x	x			
2	83561	Gheorgheni	x	x			x			x	x	x			x	x	x	x	x	x	x					x	x			x	x	x			x	x			
3	83133	Odorheiu Secuiesc	x	x					x				x	x	x	x	x	x	x	x	x		x				x	x	x			x		x		x	x		
4	83632	Toplița	x		x	x	x	x		x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x									x	x	x			x			
Orașe																																							
1	83428	Băile Tușnad	x	x	x	x		x									x			x	x			x						x	x	x					x		
2	83464	Balan	x													x	x	x												x			x				x		
3	83491	Borsec			x	x		x		x	x					x	x	x	x				x				x	x		x	x	x				x	x		
4	83525	Cristuru Secuiesc	x	x					x	x	x				x	x		x	x	x	x		x				x			x				x		x	x		
5	83749	Vlăhița	x	x		x				x	x		x			x			x				x				x			x	x			x		x	x		
MEDIUL RURAL																																							
Comune																																							
1	83785	Atid							x	x	x			x	x	x		x			x			x			x	x						x		x	x		
2	83847	Avrămești						x			x					x			x			x			x								x						
3	83936	Bilbor			x	x		x		x	x		x	x	x				x		x								x					x			x		
4	83151	Brădești	x		x								x			x			x									x						x					
5	83963	Căpâlnița	x		x	x				x	x					x			x				x												x		x		
6	84102	Cârța	x				x			x			x	x	x		x		x	x		x			x	x								x		x			
7	86461	Ciceu	x	x			x				x	x				x			x				x				x	x											

Nr. crt	Cod SIRUTA	Denumire UATB	Componente ale cadrului natural										Componente ale cadrului antropic																									
			indicatori hidro-geomorfologici								indicatori ai potențialului natural		indicatori de arhitectură și zone construite								dezvoltarea urbană și indicatorii de dezvoltare teritorială								indicatorii demografici		indicatori ai patrimoniului imaterial							
			Prezența apei		Prezența rocilor vizibile, peisaj mineral	Caracteristici ale reliefului				Existența vârfurilor montane / puncte de belvedere la nivel supralocal	Zone (arii) protejate naturale	Fond forestier	Arhitectura tradițională/ vernaculară	monumente istorice / situri arheologice					Arhitectură 1948-1989	Arhitectură industrială	accesibilitate		Raportul mediul construit / natural		Zone valoroase – ZCP, ansambluri/ situri urbane/rurale				Dinamica urbană		distribuția grupurilor etnice		tradiții meșteșugărești	Evenimente festive tradiționale și folclorice comunitare				
			Râuri – rețea hidrografică principală	Lacuri/ acumulări		Relief montan	Relief depresionar/ văi largi	Văi înguste/ defileu	Relief deluros					LIPM/ VPCIN/ Programul Limes	LMI – Grupa A	LMI – Grupa B	clădiri propuse spre clasare ca monumente istorice	Înscrise în RAN			Rutier (DN/ DJ)	feroviar	Zone construite dezvoltate preponderent în			LPM/ VCPIN	ansambluri/ situri		ZCP valoare locală (cf. PUG)	Peisaj cultural valoros	Expansiune și creștere semnificativă a densității fondului construit	Infrastructuri specifice stațiilor turistice/ balneoclimaterice			multietnice	Monoetnice- Etnii dominante		
Zone de vale/	Zone deluroase	Zone montane																					M1 - Grupa A	M1 - Grupa B														
8	83981	Ciucsângeorgiu	x				x			x	x		x	x	x		x			x				x	x							x		x		x		
9	84086	Ciumani	x	x			x			x	x	x					x			x									x	x			x					
10	84148	Corbu									x						x														x					x		
11	84175	Corund			x				x		x	x			x		x		x						x		x		x	x		x		x		x		
12	86446	Cozmeni	x	x			x				x	x			x	x		x			x			x	x							x			x			
13	84237	Dănești	x				x				x						x	x		x													x		x			
14	84380	Dârjiu							x				x	x	x		x		x			x	x	x								x						
15	84264	Dealul			x				x	x		x			x		x		x						x								x			x		
16	84344	Ditrău	x	x			x				x		x			x	x		x			x				x							x					
17	83197	Felicești	x						x					x	x		x	x	x						x	x			x				x		x			
18	84415	Frumoasa	x	x			x				x				x	x		x			x				x								x		x			
19	84460	Gălăuș	x				x									x	x		x															x		x	x	
20	84558	Josani	x				x			x	x					x			x							x				x			x		x			
21	84594	Lăzarea	x				x				x			x	x	x		x	x		x				x	x	x						x			x		
22	86479	Lelicești	x	x							x				x	x		x							x	x			x			x						
23	84629	Lueta			x						x					x													x					x		x	x	
24	84656	Lunca de Jos	x								x						x	x								x								x		x	x	
25	84754	Lunca de Sus	x								x						x	x																x			x	
26	84825	Lupeni			x				x	x	x			x	x	x		x		x					x	x			x	x			x		x			
27	86438	Mădăraș	x			x				x	x	x					x	x				x							x			x			x			
28	84923	Mărtiniș	x	x					x			x	x	x	x		x		x							x			x				x		x			
29	85056	Merești			x					x	x	x					x									x								x		x		
30	85074	Mihăileni	x				x				x		x		x	x		x	x		x				x	x							x					

Nr. crt	Cod SIRUTA	Denumire UATB	Componente ale cadrului natural										Componente ale cadrului antropic																								
			indicatori hidro-geomorfologici								indicatori ai potențialului natural		indicatori de arhitectură și zone construite								dezvoltarea urbană și indicatorii de dezvoltare teritorială												indicatorii demografici		indicatori ai patrimoniului imaterial		
			Prezența apei		Prezența rocilor vizibile, peisaj mineral	Caracteristici ale reliefului				Existența vârfurilor montane / puncte de belvedere la nivel supralocal	Zone (arii) protejate naturale	Fond forestier	Arhitectura tradițională/ vernaculară	monumente istorice / situri arheologice						Arhitectură 1948-1989	Arhitectură industrială	accesibilitate		Raportul mediul construit / natural			Zone valoroase – ZCP, ansambluri/ situri urbane/rurale				Dinamica urbană		distribuția grupurilor etnice		tradiții meșteșugărești	Evenimente festive tradiționale și folclorice comunitare	
			Râuri – rețea hidrografică principală	Lacuri/ acumulări		Relief montan	Relief depresionar/ văi largi	Văi înguste/ defileu	Relief deluros					LIPM/ VPCIN/ Programul Limes	LMI – Grupa A	LMI – Grupa B	clădiri propuse spre clasare ca monumente istorice	Înscrise în RAN	Rutier (DN/ DJ)			feroviar	Zone construite dezvoltate preponderent în			LPM/ VCPIN	ansambluri/ situri		ZCP valoare locală (cf. PUG)	Peisaj cultural valoros	Expansiune și creștere semnificativă a densității fondului construit	Infrastructuri specifice stațiunilor turistice/ balneoclimaterice	multietnice	Monoetnice- Etnii dominante			
Zone de vale/	Zone deluroase	Zone montane																					MI - Grupa A	MI - Grupa B	maghiari		români										
31	85127	Mugeni	x						x			x	x	x		x		x	x				x	x			x				x		x				
32	85243	Ocland							x		x	x	x	x		x		x				x	x					x			x						
33	83375	Păuleni-Ciuc	x				x			x		x	x		x		x			x			x	x	x		x		x								
34	85289	Plăieșii de Jos				x		x		x	x		x	x		x				x			x								x			x			
35	86487	Porumbeni	x	x					x		x		x	x		x	x	x				x									x						
36	85341	Praid			x				x	x	x		x	x		x	x	x				x	x				x	x				x		x	x		
37	86495	Racu	x	x			x			x			x	x		x	x		x			x	x								x						
38	85412	Remetea	x				x			x				x		x			x									x				x		x			
46	86501	Satu Mare							x	x				x		x		x						x							x			x			
39	85467	Săcel							x		x			x		x		x													x						
45	85528	Sărmaș	x				x			x				x			x			x					x			x				x					
40	85680	Sâncrăieni	x				x			x	x			x	x		x	x		x			x	x								x		x			
41	85760	Sândominic	x	x	x	x	x			x	x		x	x	x		x	x		x	x		x									x		x			
42	85788	Sânmartin	x				x					x			x		x			x					x			x				x					
43	85840	Sânsimion	x	x			x			x				x	x		x	x		x			x	x			x					x					
44	86519	Sântimbru	x				x			x	x			x	x		x	x		x			x	x								x					
47	85582	Secuieni	x	x					x		x				x		x	x	x						x		x					x					
48	85626	Siculeni	x				x			x	x				x		x	x		x												x			x		
50	85877	Subcetate	x	x			x							x			x			x								x					x	x	x		
51	85920	Suseni	x	x						x	x			x	x		x	x						x									x				
49	85984	Șimonești		x					x			x		x	x	x	x		x		x				x	x							x				
52	86453	Tomești	x				x			x					x		x	x		x						x						x					
53	86133	Tulgheș							x	x	x	x		x	x		x									x							x				
54	86188	Tușnad	x	x	x		x			x	x	x			x		x	x		x						x							x		x		

Nr. crt	Cod SIRUTA	Denumire UATB	Componente ale cadrului natural										Componente ale cadrului antropic																							
			indicatori hidro-geomorfologici							indicatori ai potențialului natural		indicatori de arhitectură și zone construite						dezvoltarea urbană și indicatorii de dezvoltare teritorială								indicatorii demografici		indicatori ai patrimoniul imaterial								
			Prezența apei		Prezența rocilor vizibile, peisaj mineral	Caracteristici ale reliefului			Existența vârfurilor montane / puncte de belvedere la nivel supralocal	Zone (arii) protejate naturale	Fond forestier	Arhitectura tradițională/ vernaculară	monumente istorice / situri arheologice					Arhitectură 1948-1989	Arhitectură industrială	accesibilitate		Raportul mediul construit / natural		Zone valoroase – ZCP, ansambluri/ situri urbane/rurale				Dinamica urbană		distribuția grupurilor etnice		tradiții meșteșugărești	Evenimente festive tradiționale și folclorice comunitare			
			Râuri – rețea hidrografică principală	Lacuri/ acumulări		Relief montan	Relief depresionar/ văi largi	Văi înguste/ defileu					Relief deluros	LPM/ VPCIN/ Programul Limes	LMI – Grupa A	LMI – Grupa B	clădiri propuse spre clasare ca monumente istorice			Înscrise în RAN	Rutier (DN/ DJ)	feroviar	Zone construite dezvoltate preponderent în			LPM/ VCPIN	ansambluri/ situri		ZCP valoare locală (cf. PUG)	Peisaj cultural valoros	Expansiune și creștere semnificativă a densității fondului construit			Infrastructuri specifice stațiunilor turistice/ balneoclimaterice	multietnice	Monoetnice- Etnii dominante
Zone de vale/	Zone deluroase	Zone montane																					MI - Grupa A	MI - Grupa B												
55	86222	Ulieș					x					x	x	x		x		x					x									x				
56	86311	Vârșag	x							x				x																		x				
57	86339	Voșlăbeni	x				x							x			x	x		x									x					x		
58	86366	Zetea	x	x	x							x	x	x		x							x					x		x		x				

Sursa: Prelucrare date în urma analizelor realizate asupra situației existente (vezi text explicativ Capitolul 2.4.1. Tipologii de peisaj – caracterul natural și cel antropic prezent la nivelul județului Harghita)

2.4.2 Peisajul cultural – zonele etno-geografice

La nivelul județului Harghita au fost identificate 37 obiective declarate **zone naturale protejate** de interes național și monumente ale naturii⁵⁹, dintre acestea un obiectiv este înscris în categoria rezervații ale biosferei, parcuri naționale sau naturale, iar 36 obiective sunt înscrise în categoria rezervații și monumente ale naturii (vezi Tabel nr. 17).

Parcul Național Cheile Bicazului-Hășmaș, obiectivul înscris în categoria rezervații ale biosferei, parcuri naționale sau naturale, este localizat în grupa centrală a Carpaților Orientali, în Munții Hășmaș, și se întinde pe teritoriile administrative ale județelor Harghita și Neamț. Zona naturală protejată corespunde categoriei a II-a IUCN: *Parc național: arie protejată administrată în special pentru protecția ecosistemelor și pentru recreere*⁶⁰.

Tabel nr. 17: Zone naturale protejate de interes național și monumente ale naturii

Nr. Crt.	Denumire	Localizare	Suprafață (Ha)
REZERVAȚII ALE BIOSFEREI, PARCURI NAȚIONALE SAU NATURALE			
J.	Cheile Bicazului-Hășmaș	Neamț, Harghita	6.575,00
REZERVAȚII ȘI MONUMENTE ALE NATURII			
2.458.	Muntele de sare Praid	Comuna Praid	60,00
2.459.	Rezervația geologică de la Sâncrăieni	Comuna Sâncrăieni	10,00
2.460.	Lacul Rat	Comuna Mugeni	10,00
2.461.	Dealul Melcului (Firtuș)	Comuna Corund	8,00
2.462.	Vulcanii Noroioși de la Filiaș	Orașul Cristuru Secuiesc	1,00
2.463.	Peștera Șugău	Comuna Suseni	17,00
2.464.	Avenul Licaș PN-I	Orașul Gheorgheni, localitatea Lacul Roșu	5,00
2.465.	Tinovul Luci	Comuna Sâncrăieni	273,00
2.466.	Mlaștina După Luncă	Comuna Voșlăbeni	40,00
2.467.	Tinovul de la Plăieșii de Jos	Comuna Plăieșii de Jos	15,00
2.468.	Poiana narciselor de la Vlăhița	Orașul Vlăhița	20,00
2.469.	Piemontul Nyeres	Comuna Joseni	20,00
2.470.	Pietrele Roșii	Comuna Tulgheș	10,00
2.471.	Mlaștina cea Mare	Comuna Remetea	4,00
2.472.	Mlaștina Valea de Mijloc	Comuna Tușnad, satul Tușnadu Nou	4,00

⁵⁹ L5/2000, în forma ei consolidată până la data 08.05.2023, Anexa I.

⁶⁰ Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 57/2007, privind regimul ariilor naturale protejate, conservarea habitatelor naturale, a florei și faunei sălbatice, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 49/2011, în forma ei consolidată până la data 08.05.2023, Anexa I.

Nr. Crt.	Denumire	Localizare	Suprafață (Ha)
2.473.	Mlaștina Beneș	Comuna Tușnad, satul Vrabia	4,00
2.474.	Pârâul Doboreanului	Comuna Bilbor	4,00
2.475.	Mlaștina Budos - Sântimbru	Comuna Sâncrăieni	3,00
2.476.	Mlaștina Nadas	Comuna Tușnad, satul Tușnadul Nou	4,00
2.477.	Mlaștina Dumbrava Harghitei	Comuna Lueta	2,00
2.478.	Mlaștina Borsaros-Sâncrăieni	Comuna Sâncrăieni	1,00
2.479.	Scaunul Rotund	Orașul Borsec	40,00
2.480.	Rezervația Lacul Iezer din Călimani PN - K	Orașul Toplița	322,00
2.481.	Rezervația botanică Borsec	Orașul Borsec	2,00
2.482.	Cheile Bicazului și Lacul Roșu PN-I	Orașul Gheorgheni	2.128,00
2.483.	Masivul Hășmașul Mare, Piatra Singuratică-Hășmasul Negru PN-I	Comuna Sândominic	800,00
2.484.	Piatra Șoimilor	Orașul Băile Tușnad	1,00
2.485.	Cheile Vârghișului și peșterile din chei	Comuna Merești	800,00
2.486.	Lacul Sfânta Ana	Comuna Sânmartin, satul Lăzărești	240,00
2.487.	Tinovul Mohoș	Comuna Sânmartin, satul Lăzărești	240,00
2.488.	Dealul Firtuș	Comuna Corund	40,00
2.489.	Popasul păsărilor de la Sânpaul	Comuna Mărtiniș	10,00
2.490.	Mlaștina Nyirkert	Comuna Tușnad	4,00
2.491.	Cascada de apă termală	Orașul Toplița	0,50
2.492.	Mlaștina Csemo-Vrabia	Comuna Tușnad	5,00
2.493.	Lacul Dracului	Comuna Cârța	20,00

Sursa: Legea nr. 5 din 6 martie 2000 (actualizată), privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a III-a - zone protejate

Convenția pentru Patrimoniul Mondial (World Heritage Convention) din 1992 a fost primul instrument internațional care a recunoscut, din punct de vedere juridic, peisajul cultural și care a decis protejarea acestora. În Articolul 1 al Convenției este precizat faptul că peisajele culturale reprezintă „operele combinate ale naturii și ale omului”. Acestea sunt reprezentative pentru evoluția societății și a așezărilor umane și au fost influențate de către constrângerile fizice și/ sau oportunitățile oferite de mediul înconjurător natural și de către forțele sociale, economice și culturale succesive, atât interne cât și externe⁶¹.

⁶¹ Informații preluate din documentul Cultural Landscapes. Text disponibil la adresa: <https://whc.unesco.org/en/culturallandscape/> [20.07.2023]

În accepția Convenției, terminologia de peisaj cultural cuprinde varietate de manifestări ale interacțiunii dintre om și mediul natural. Aceste manifestări prevăd tehnici specifice de utilizare durabilă a pământului, ținând cont de caracteristicile și limitările mediului natural în care se regăsesc aceste peisaje culturale, precum și relația sacrală specifică cu natura. Așadar, protejarea peisajelor culturale poate să contribuie la îmbunătățirea tehnicilor moderne de utilizare durabilă a terenurilor și poate menține sau valorifica elementele naturale valoroase ale peisajului⁶².

U.N.E.S.C.O. a stabilit 3 categorii principale ale peisajului cultural, după cum urmează⁶³:

- **Peisajul conceput în mod clar și creat intenționat de om** – în această categorie fiind înglobate grădinile și parcurile, realizate din rațiuni estetice care sunt deseori (dar nu întotdeauna) asociate cu construcții și ansambluri religioase sau monumentale.
- **Peisajul dezvoltat organic** – respectiv peisajul vernacular rezultat ca urmare a unor nevoi de ordin social, economic, administrativ și / sau religios, care s-a dezvoltat în forma actuală plin asocierea cu sau ca răspuns în fața mediului înconjurător natural. Peisajele din această categorie reflectă procesul de evoluție chiar în forma și în componentele lor și pot fi la rândul lor încadrate în două sub-subcategorii, respectiv:
- **Peisajul relicvă (sau peisajul fosil)** – în care procesul evolutiv s-a terminat într-un anumit moment în trecut, brusc sau de-a lungul unei perioade de timp, dar ale cărni caracteristici distinctive sunt însă vizibile și azi în faimă materială.
- **Peisajul remanent** – respectiv peisajul care păstrează un rolul social activ în societatea contemporană asociată cu modul tradițional de viață, în cadrul căruia procesul evolutiv este încă în desfășurare și care prezintă, totodată, dovezi materiale semnificative în legătură, cu evoluția sa de-a lungul timpului.
- **Peisajul asociativ** – a cărni importanță se justifică mai degrabă prin virtutea unor puternice asocieri ale elementelor naturale cu valori religioase, artistice sau culturale și mai puțin prin dovezi culturale materiale, care în cazul acestui tip de peisaj pot fi ne semnificative sau uneori lipsesc chiar cu desăvârșire.

Din punct de vedere istorico-geografic județul Harghita este localizat în Ținutul Secuiesc, unde se toate cele 3 categorii de **peisaj cultural**. „Pe teritoriul fostelor comitate transilvănene, intercalate în teritoriile Scaunelor Secuiești, sunt prezente castele, care au o influență considerabilă asupra modului de locuire a elitei din Secuime (...). Peisajul rural păstrează o formă specifică de peisaj cultural european medieval, reflectând democrația militară medievală a secuilor. Dârjiu/ Székelyderzs este sit U.N.E.S.C.O., ca perechea secuiască a celor cinci biserici fortificate săsești (...). Hramul de la Șumuleu-Ciuc/Csiksomlyó și evenimentele ecvestre/ amenajările peisagere și arhitecturale de la Óriáspince-tető reprezintă un peisaj cultural asociativ din punct de vedere religios/ cultural (...). Există și aici, în Secuime, o organizare asemănătoare vecinătăților săsești, zecimea, precum și instituția clăcii voluntare (...). „Zecimea” este un sistem de așezământ specific, totodată un cadru pentru activitatea socio-economică a secuilor, iar importanța lui economică și de integrare face posibilă transformarea acestui model străvechi de organizare într-o parte vie și eficientă a vieții

⁶² Informații preluate din documentul Cultural Landscapes. Text disponibil la adresa: <https://whc.unesco.org/en/culturallandscape/> [20.07.2023]

⁶³ Informații preluate din documentul Cultural Landscapes. Text disponibil la adresa: <https://whc.unesco.org/en/culturallandscape/> [20.07.2023]

moderne și a planificării economice instituționalizate de astăzi. Imaginea tradițională a așezărilor este relativ bine conservată și morfologic există două tipuri de parcelar specific: „zecimea”, respectiv „curtea”. Tradițiile populare încă se păstrează (de exemplu ocolirea hotarului cu cai/ căruțe în dimineața zilei de Paște) și din punct de vedere gastronomic există câteva specialități caracteristice, cum ar fi kürtőskalács, varza secuiască, respectiv alimente naturale ce pot fi bine conservate. Priceperea la conservarea alimentelor poate fi explicată pe de o parte de distanța mare față de piețele orașelor mari, dar personal cred că mai degrabă are rădăcini istorice (de exemplu, în timpul principatului transilvănean, pe timp de război, secuii participau în primele două săptămâni pe cheltuiala lor și doar după aceea erau plătiți – în consecință, plecau cu alimente pentru două săptămâni...). Regiunea are o biodiversitate ridicată, totodată există și aici tradiția unei arhitecturi vernaculare remarcabile din lemn, iar Ținutul Secuiesc este pe deplin în conformitate cu conceptul de teren agricol cu înaltă valoare naturală, oferind un cadru excelent pentru gestionarea ecologică a peisajului. În plus, arhitectura contemporană, eco-regionalistă apare ca un mod de regândire pentru prezent a arhitecturii tradiționale – în spiritul Declarației de la Leeuwarden, care vede potențialul de îmbunătățire a calității vieții în reutilizarea adaptivă a patrimoniului construit” (Köllő, 2021: 30ff.).

În cazul așezărilor din Ținutul Secuiesc „topografia, hidrografia, clima și biodiversitatea așezărilor au modelat dezvoltarea lor spațială, tipul de agricultură (ogoare înguste în terase ce urcă pe dealuri) și viața internă a așezărilor. Mai mult de două treimi din așezări sunt situate de-a lungul văilor râurilor (pe terasele văilor sau pe luncile văilor) sau la marginea bazinelor, așa cum indică toponimele Olt mente/ dealungul Oltului Maros mente/ dealungul Mureșului, Nyárád mente /dealungul Nirajului sau Nyikó mente/dealungul râului Nyikó etc.). La marginea bazinelor s-au dezvoltat sate mai mari, cu terenuri agricole extinse, în timp ce satele și cătunele mici sunt situate de-a lungul râurilor și pâraurilor mai mici” (Ambrus, 2010: 24). Astfel, se observă faptul că majoritatea acestor așezări urmează cursurile și depresiunile intramontane, fiind regiuni etnografice distincte din punct de vedere al arhitecturii, portului, dialectului, muzicii și dansului (Köllő, 2023: 319).

Faptul că Ținutul Secuiesc medieval a fost o democrație militară, autonomă pentru o perioadă semnificativă de timp, a avut un impact semnificativ asupra peisajului cultural și asupra structurii așezărilor. Așadar, în acest teritoriu satul nu reprezenta forma de organizare teritorială dominantă, fiind prezentă însă „zecimea” care era o formă de conviețuire punctuală ce se desfășura pe o arie extinsă și care s-a dovedit foarte potrivită pentru vecinătate și pentru cooperarea militară (Köllő, 2023: 331). Zecimile au fost subdivizate ulterior, iar extinderile lor limitate au dus la apariția fundăturilor, care în prezent pot fi considerate elemente caracteristice ale peisajului cultural al zonei și necesită conservare (Köllő, 2023: 235).

În teza de doctorat „Morfologia așezărilor din secuime și tipologiile constructive. Evoluție istorică, situația din prezent. Diagnostic și tendințe”, autorul Köllő Miklós menționează diferențiază următoarele straturi ale peisajului din Ținutul Secuiesc (Köllő, 2023: 334):

- Râuri, pârauri + zona inundabilă + vegetația de-a lungul cursurilor de apă;
- Grădinile;
- Ogoarele;
- Livezile;
- Fântâniile/ fânețele interioare;
- Pășunile (comunale) din apropierea comunei;

- Fânețele exterioare;
- Pășunile cu copacii de sălășluire;
- Pădurile deschise;
- Pădurile închise.

De asemenea acesta menționează faptul că straturile menționate anterior sunt nuanțate de numeroase microstraturi, dintre care cele mai întâlnite sunt (Köllő, 2023: 334):

- Zone mlăștinoase;
- Izvoare, „gârle”;
- Locuri de adăpat/ treceri prim pârâu;
- Ogașurile/ drumuri adânci;
- Copaci speciali;
- Brazdele/ hotarele dintre parcele;
- Gerul/ bruma;
- Băile populare cu apă minerală;
- Izvoarele de apă minerală;
- „Grădinile” montane;
- Stânele;
- Carierele de piatră;
- Zone sacre din peisaj;
- Locurile memoriale;
- Poveștile și anecdotele oamenilor din peisaj;
- Dincolo de agricultură/ caii și tot ce se leagă de ei;
- Obiceiuri legate de peisaj.

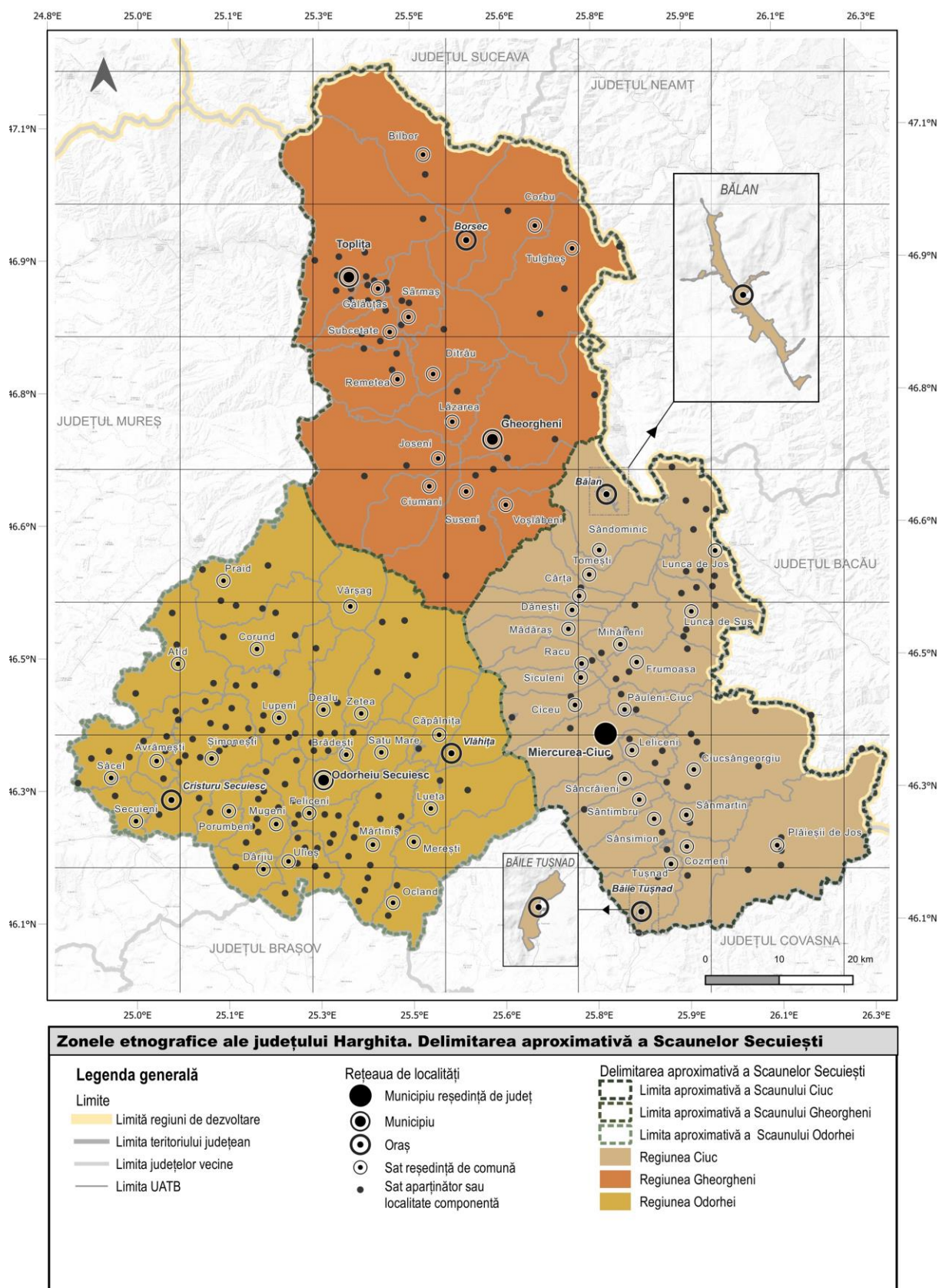
În ceea ce privește peisajul cultural din Ținutul Secuiesc se observă faptul că terenurile arabile, fânețurile, pășunile și pădurile reprezintă elemente cu o valoare ridicată. Pentru întreținerea și menținerea peisajului cultural este nevoie de o gestionare constantă a elementelor valoroase, pentru a le menține într-o stare bună și pentru a asigura randament și o calitate bună pe termen lung. Astfel, este nevoie de grădinarit continuu la scara peisajului, ce necesită investiție mare din punct de vedere al forței de muncă, dar care nu este foarte fezabil din punct de vedere economic (Köllő, 2023: 444).

În prezent, în Ținutul Secuiesc se observă anumite schimbări ale peisajului cultural păstrat încă din perioada medievală, printre aceste schimbări se numără: împădurirea pășunilor în mod natural, ca rezultat al abandonării lor; transformarea fânețelor montane în pășuni, deoarece sunt mai aproape de așezările umane și pot fi mai ușor curățate; transformarea ogoarelor terasate în fânețe (îngrijite și cultivate sunt numai părțile orizontale, părțile în debleu ale teraselor rămân de obicei necosite deoarece nu sunt accesibile mașinilor de cosit); terenurile arabile plate din interiorul depresiunilor sunt contopite cu monoculturi; tăierea masivă a pădurilor; pierderea rapidă a apei din peisaj. Aceste fenomene duc, în parte la pierderea biodiversității zonei (Köllő, 2023: 465).

Zonele etno-geografice sunt zone ce prezintă particularități din punct de vedere al graiului, portului popular, obiceiurilor și tradițiilor. În mod tradițional fac parte din diferite provincii/

zone istorice, care au o întindere teritorială mai mică, influențată de specificul fiecărei zone. În cazul Ținutului Secuiesc arhitectura și tipologia clădirilor, peisajul antropic, peisajul natural sunt variate, însă se înscriu într-un țesut tipic ținutului, care prezintă tipologii diferite (Köllő, 2023: 67).

Astfel, pentru că în județul Harghita nu există o delimitare clară a zonelor etno-geografice, în studiul prezent se va ține cont de delimitarea istorică a teritoriului, limita Scaunelor Secuiești ce au fost localizate pe teritoriul actual al județului: Scaunul Ciuc, Scaunul Gheorgheni și Scaunul Odorhei.

Cartograma nr. 16: Zonele etno-geografice din județul Harghita

Sursa: Köllő, M. (2023), Teză de doctorat „Morfologia așezărilor din secuime și tipologiile constructive. Evoluție istorică, situația din prezent. Diagnostic și tendințe”, manuscris. București: Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” pp. 47-49 – Hărțile Iosefine din 1769-1773

Scaunul Ciuc

În Scaunului Ciuc se remarcă mai multe localități ce au o valoare semnificativă din punct de vedere etnografic și al peisajului cultural. Printre acestea se numără:

- Satul Bârzava⁶⁴ – localizat în comuna Frumoasa, pe valea pârâului Bârzava, în partea estică a depresiunii Ciucului de Sus. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat de vale cu formă alungită, ce are o tramă stradală alcătuită din 3 străzi principale din care sunt desprinse drumuri laterale și înfundături. Așezarea caselor pe parcelă se face pe frontul stradal, având eventual mici grădini în față. Șura are o poziție transversală împărțind curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești se găsesc înșiruite în prelungirea casei sau în fața acesteia (bucătăria de vară, sopron pentru lemne, anexe gospodărești). În cele mai multe cazuri fântânile sunt construite între două parcele, cu folosință comună de către cele două gospodării.
- Satul Ciceu⁶⁵ – localizat în comuna Ciceu, la confluența pârâului Szépvíz cu râul Olt, pe terasa joasă a Oltului. În sat poate fi localizat un nod de cale ferată, iar un element important al peisajului cultural sunt ruinele unui castel cu ziduri de piatră localizat pe stânca de la vest de sat.
- Satul Dănești⁶⁶ – localizat în comuna Dănești, în partea de mijloc a bazinului Ciucului de Sus, pe platoul Oltului. Țesutul este alcătuit din 3 unități organizatorice – zecimi. Din structura caracteristică, cu fundături, multe elemente ale peisajului cultural au fost păstrate și pot fi considerate valori speciale care trebuie păstrate în imaginea satului de astăzi. Imaginea tradițională a satului este dată, în principal, de străzile secundare și de fundături, de canalurile morilor abandonate și de porțile îngrijite.
- Satul Delnița⁶⁷ – localizat în comuna Păuleni-Ciuc, în bazinul hidrografic al râului Olt, în spațiul deschis al Depresiunii Ciuc, sub Munții Ciucului. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat de vale cu structură regulată, fără nucleu central, cu dezvoltare liniară în lungul drumului principal. Construcțiile sunt dispuse într-o structură parcellară tip bandă, cu poziționarea preponderent perpendiculară pe axul drumului. Aceasta poziție pe lot generează un front stradal în pieptene (pe alocuri neregulat), ritmat de porți tradiționale. Șura are o poziție transversală, paralelă cu strada, separând curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești, precum anexe pentru depozitare sunt dispuse în zonele posterioare ale loturilor, în timp ce fântânile, cuptoarele și bucătăriile de vară sunt în curtea din față.
- Satul Iacobenii⁶⁸ – localizat în comuna Plăieșii de Jos. Peisajul înconjurător este caracterizat de puține terenuri arabile, livezi, pajiști înflorite, pășuni de amplasare și

⁶⁴ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Bârzava. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/barzava/?lang=ro> [20.07.2023]

⁶⁵ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Ciceu. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/ciceu/?lang=ro> [20.07.2023]

⁶⁶ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Dănești. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/danesti/?lang=ro> [20.07.2023]

⁶⁷ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Delnița. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/delnita/?lang=ro> [20.07.2023]

⁶⁸ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Iacobenii. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/iacobenii/?lang=ro> [20.07.2023]

păduri nesfârșite. Pe versanții dealurilor se pot vedea urme ale cultivării terasate din vremuri trecute, departe de crestele cu acoperișuri sterpe. Pe vechile hărți se pot observa clar cum unitățile ușor separate s-au densificat de-a lungul timpului și s-au contopit, formând așezarea din prezent. Se observă că în unele locuri că parcelele mai mari au fost fragmentate din cauza patrimoniului și, astfel, s-au format mici fundături. Organizarea parcelei este determinată de activitatea economică, casa și șura închid curtea, din șură se poate merge adesea direct la câmp, iar poarta separă și leagă gospodăria de stradă.

- Satul Imper⁶⁹ – localizat în comuna Plăieșii de Jos, lângă pâraul Casin. Satul prezintă o structură organică. Datorită aranjamentului organic, cu o diversitate foarte mare este greu de stabilit un mod general de amenajare a curților. În general se observă faptul că locuințele sunt amplasate cu târnațul către sud-est, iar șurele închid spațiul curții. Aranjamentul la stradă este mai puțin important, de multe ori spatele casei este spre stradă.
- Satul Lăzărești⁷⁰ – localizat în comuna Cozmeni, pe partea sud-estică a depresiunii Ciucului, la coasta munților Czeceze, Bolondos și Haram Mare. Așezarea parcelelor este preponderent în pieptene, cu anumite zone neregulate. Parcelele alipesc strâns urmărind linia drumului principal, cu excepția zonelor unde datorită reliefului (vale îngustă, teren în pantă) sau a funcțiunii parcelelor alipirea nu era posibilă. Forma dominantă a parcelelor este de tip bandă: dinspre stradă găsim curtea cu casa de locuit, după care cea cu anexele gospodărești, închis vizual de șură. Peisajul cultural este îmbogățit de prezența lacului vulcanic *Lacul Sfânta Ana* și a rezervației naturale *Tinovul Mohoș* (arii protejate de interes național).
- Satul Mădăraș⁷¹ – localizat în comuna Mădăraș în Depresiunea Ciucului. Este o așezare compactă, care se întinde pe ambele maluri al râului Olt. Terenurile arabile se găsesc pe dealurile din jurul satului, terenurile mai joase din zona Oltului sunt folosite ca fânețe, iar pășunile și pădurile comunei se întind la vest de comună, pe versantul estic al Harghitei, și includ vârful Mădăraș-Harghita.
- Satul Mihăileni⁷² – localizat în comuna Mihăileni, în valea pâraului Rákos. Elementul principal al peisajului cultural fiind Biserica medievală Sf. Mihail.
- Satul Nicoleşti⁷³ – localizat în comuna Frumoasa, în valea pâraului Nicoleşti, în partea estică a depresiunii Ciucului de Sus. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat de vale cu formă alungită, ce are o tramă stradală alcătuită din 3 străzi principale din care sunt desprinse drumuri laterale și infundături. Așezarea caselor pe parcelă se face pe frontul stradal, având eventual mici grădini în față. Șura are o poziție transversală împărțind curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești se găsesc înșiruite

⁶⁹ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Imper. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/imper/?lang=ro> [20.07.2023]

⁷⁰ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Lăzărești. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/lazaresti/?lang=ro> [20.07.2023]

⁷¹ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Mădăraș. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/madaras/?lang=ro> [20.07.2023]

⁷² Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Mihăileni. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/mihaileni/?lang=ro> [20.07.2023]

⁷³ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Nicoleşti. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/nicolesti/?lang=ro> [20.07.2023]

în prelungirea casei sau în fața acesteia (bucătăria de vară, șopron pentru lemne, anexe gospodărești). În cele mai multe cazuri fântânile sunt construite între două parcele, cu folosință comună de către cele două gospodării.

- Satul Păuleni Ciuc⁷⁴ – localizat în comuna Păuleni Ciuc, în partea estică a Depresiunii Ciucului de Mijloc. Satul este caracterizat de o structură adunată cu o rețea de străzi neordonate, cu construcții dispuse pe o structură parcelară de tip bandă cu front stradal tip pieptăne, pe alocuri neregulat. Așezarea caselor pe parcelă este pe front stradal. Șura are o poziție transversală, separând curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești găsim înșiruite în prelungirea casei, sau amplasate pe front mai ales în cazul bucătăriilor de vară.
- Satul Plăieșii de Jos⁷⁵ – localizat în comuna Plăieșii de Jos și se întinde în curbura pârâului Casin. Structura satului este definită de centralitate, toate străzile plecând dintr-un punct comun, care în prezent este reprezentat de o piațetă. Organizarea curților este foarte variată, de cele mai multe ori frontonul casei este direcționat spre stradă. Clădirile gospodărești și anexele sunt amplasate în fața casei, perpendicular sau în continuarea acesteia, în funcție de forma și dimensiunea terenului. Peisajul cultural este îmbogățit de prezența rezervației naturale *Tinovul de la Plăieșii de Jos* (arie protejată de interes național).
- Satul Plăieșii de Sus⁷⁶ – localizat în comuna Plăieșii de Jos, lângă pârâul Casin. Așezarea prezintă o imagine unitară, iar de-a lungul pârâului se regăsesc câteva cătune separate. Satul are două străzi principale, una lângă pârâu și una paralelă cu aceasta. Casele sunt retrase de la aliniamentul stradal cu câțiva metri și sunt amplasate pe o latură a parcelei, cu spatele casei către nord. Capătul curții este închis de către șură, care o separă de terenul destinat activităților agricole, pe alocuri formând un zid. Pe limitele laterale ale parcelei se înșiră anexele.
- Satul Racu⁷⁷ – localizat în comuna Racu este cea mai nordică așezare a Ciucului de Mijloc. Satul s-a dezvoltat pe o structură cu străzi ramificate, cu două axe principale. Parcelarul este tipic satelor secuiești: loturi înguste și lungi sunt înșiruite de-a lungul drumului. Așezarea caselor pe parcelă se face pe aliniamentul stradal. Șura are o poziție transversală, despărțind curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești se regăsesc înșiruite în prelungirea casei sau amplasate pe front, mai ales în cazul bucătăriilor de vară. Un element important al peisajului cultural este Biserica romano-catolică, care este localizată pe un deal în Gârciu.
- Satul Sânmartin⁷⁸ – localizat în comuna Sânmartin, în zona geografică Ciucul de Jos. Satul prezintă o structură mixtă, regăsindu-se astfel structura unui sat adunat, de tip linear, în care apar elemente specifice satului de grup. De-a lungul timpului pe partea

⁷⁴ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Păuleni Ciuc. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/pauleni-ciuc/?lang=ro> [20.07.2023]

⁷⁵ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Plăieșii de Jos. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/plaiesii-de-jos/?lang=ro> [21.07.2023]

⁷⁶ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Plăieșii de Sus. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/plaiesii-de-sus/?lang=ro> [21.07.2023]

⁷⁷ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Racu. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/racu/?lang=ro> [21.07.2023]

⁷⁸ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Sânmartin. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/sanmartin/?lang=ro> [21.07.2023]

nordică a pârâului s-a creat un drum, iar gospodăriile și casele urmăresc linia acestui drum. Gospodăriile sunt așezate perpendicular pe strada principală, iar forma parcelelor este alungită. Însă pe partea sudică a pârâului lucrurile s-au dezvoltat într-un mod diferit, aici regăsindu-se conglomeratii de gospodării formate insular ce au formele (limitele) parcelelor neregulate. Peisajul cultural este prezent în fiecare perspectivă asupra satului, deoarece într-o parte satul este înconjurat de păduri de molid, iar pe de altă parte se deschide un orizont amplu, în care avem vedere asupra depresiunii Ciucului, cu hotarele cultivate.

- Satul Sânsimion⁷⁹ – localizat în comuna Sânsimion. Elementele definitorii ale peisajului cultural sunt biserica romano-catolică din centru, casa de cultură, clădirea școlii, primăria și casa de copii Sf. Ladislau.
- Satul Sântimbru⁸⁰ – localizat în comuna Sântimbru, în mijlocul bazinului Ciucului de Jos, lângă pârâul Olt. Așezarea este împărțită în cinci unități: Alszege, Pálszege, Sándorszege și Felszege sunt situate pe malul drept al Oltului, iar Bedecs este pe malul stâng. Aceste unități au rămas bine separate până în prezent, majoritatea prezentând un parcellar tipic pentru așezarea în piaptăn sau adunată. Datorită apropierii râului, satul este înconjurat de habitate extinse. De-a lungul Oltului alternează zonele umede și pajiștile, în timp ce zonele mai înalte sunt folosite pentru agricultură. Din orice punct al satului se deschid perspective frumoase spre munții înconjurători. Peisajul cultural este îmbogățit de prezența rezervației naturale *Mlaștina Budos - Sântimbru* (arie protejată de interes național).
- Satul Siculeni⁸¹ – localizat în comuna Siculeni, la poalele muntelui Madéfalvi Harghita. Cele mai importante unități ale așezării sunt: Patakelve, Alszege, Vargaszeg, zona gării și cea de lângă drumul principal.
- Satul Șoimeni⁸² – localizat în comuna Păuleni Ciuc, în partea estică a depresiunii Ciucului, în bazinul Ciucului Mijlociu. Așezarea se caracterizează printr-o structură adunată cu ramificații, dispuse în pieptăne, cu parcellar tip bandă. Așezarea caselor pe parcelă este pe aliniamentul stradal. Șura are o poziție transversală despărțind curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești se regăsesc înșiruite în prelungirea casei, sau amplasate pe front, mai ales în cazul bucătărilor de vară.
- Satul Tușnad⁸³ – localizat în comuna Tușnad, în partea de sud a bazinului Ciucul de Jos, în valea pârâului Tușnad. Din cauza văii înguste, unitățile vechi ale satului s-au contopit. Drumurile care traversează șanțurile, generate de câmpurile înalte, sunt elementele definitorii ale imaginii satului, iar în ceea ce privește structura parcelelor, amplasarea în piaptăn este forma tipică. Peisajul cultural este îmbogățit de prezența rezervației naturale *Mlaștina Valea de Mijloc* (arie protejată de interes național).

⁷⁹ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Sânsimion. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/sansimion/?lang=ro> [21.07.2023]

⁸⁰ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Sântimbru. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/santimbru/?lang=ro> [21.07.2023]

⁸¹ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Siculeni. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/siculeni/?lang=ro> [21.07.2023]

⁸² Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Șoimeni. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/soimeni/?lang=ro> [21.07.2023]

⁸³ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Tușnad. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/tusnad/?lang=ro> [21.07.2023]

- Satul Vrabia⁸⁴ – localizat în comuna Tușnad este cea mai mică așezare din bazinul Ciucului de Jos, aflându-se pe malul stâng al Oltului, la gura pârâului Vermed. Peisajul cultural este îmbogățit de prezența rezervației naturale *Mlaștina Beneș* (arie protejată de interes național).

Scaunul Gheorgheni

În Scaunului Gheorgheni se remarcă mai multe localități ce au o valoare semnificativă din punct de vedere etnografic și al peisajului cultural. Printre acestea se numără:

- Satul Ciumani⁸⁵ – localizat în comuna Ciumani, în partea sud-vestică a Depresiunii Giurgeului;
- Satul Ditrău⁸⁶ – localizat în comuna Ditrău. Peisajul cultural prezintă mozaicuri mari, formate din poligoanele mărginitele de străzi. Un aspect important al peisajului cultural este fosta rută comercială est-vest către Moldova, care în prezent și-a pierdut din importanța pe care o avea la nivel regional;
- Satul Tulgheș⁸⁷ – localizat în comuna Tulgheș. De-a lungul timpului structura localității nu s-a schimbat, linia caselor urmând linia văilor ramificate. În zonele mai ascunse a văilor secundare au rămas neatinse casele secuilor mutate aici din depresiunea Gheorgheniului. În aceste părți izolate este regăsită o imagine unitară a satului (a străzii), unde a fost păstrată linia vernaculară a străzilor prezentând: garduri tradiționale din scândura, loturi cu forme neregulate și case amplasate dispersat pe lot. Din punct de vedere al peisajului cultural, în zonă se regăsesc: frumoase porți secuiești și diferite porți de lemn tradiționale, care prezintă o formă de așezare specifică locului, unică la nivelul regiunii care aduce plus valoare peisajului pitoresc. Peisajul cultural este îmbogățit de prezența rezervațiilor naturale *Pietrele Roșii*, *Mlaștina Nyirkert* și *Mlaștina Csemo-Vrabia* (arii protejate de interes național).

Scaunul Odorhei

În Scaunului Odorhei se remarcă mai multe localități ce au o valoare semnificativă din punct de vedere etnografic și al peisajului cultural. Printre acestea se numără:

- Satul Aldea⁸⁸ – localizat în comuna Mărtiniș. Satul prezintă o structură adunată și neregulată, având o rețea stradală organică, iar frontul stradal prezintă un nivel mare de varietate. Cel mai des întâlnită este așezarea caselor în pieptene, dar se găsesc și la așezarea caselor în dinți de fierăstrău. Organizarea spațială a gospodăriei pe parcela

⁸⁴ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Vrabia. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/vrabia/?lang=ro> [21.07.2023]

⁸⁵ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Ciumani. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/ciumani/?lang=ro> [21.07.2023]

⁸⁶ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Ditrău. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/ditrau/?lang=ro> [21.07.2023]

⁸⁷ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Tulgheș. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/tulghes/?lang=ro> [21.07.2023]

⁸⁸ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Aldea. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/aldea/?lang=ro> [21.07.2023]

de formă dreptunghiulară este dominată de câteva (2–4) clădiri mai semnificative, acestea sunt completate de anexe și construcții mai modeste. Casele, dar mai ales porțile reprezintă elemente importante ale peisajului cultural, având o puternică amprentă săsească. Porțile au un aspect masiv, monumental, fiind construite din piatră brută.

- Satul Bențid⁸⁹ – localizat în comuna Șimonești, pe malul stâng al pârâului Szalon. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat de vale cu structură liniară, ce prezintă construcții dispuse pe un parcelar tip bandă. Așezarea caselor pe parcelă în raport cu strada este în formă de pieptene sau neregulată. Șura are o poziție transversală, paralelă cu strada despărțind curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești se regăsesc înșiruite în prelungirea casei, sau amplasate pe front, mai ales în cazul bucătăriilor de vară. Totodată, majoritatea fântânilor sunt amplasate în jumătatea din față a curții, uneori aproape de aliniament.
- Satul Betești⁹⁰ – localizat în orașul Cristuru Secuiesc, pe malul drept al Târnavei Mari, în Depresiunea Cristurului Secuiesc. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat de vale cu structură regulată și dezvoltare liniară, în lungul drumului principal. Construcțiile sunt dispuse pe un parcelar tip bandă (dreptunghiular în cazul noilor parcelări), cu casele dispuse pe ambele laturi și cu poziționarea preponderent perpendiculară pe axul drumului. Această poziție pe lot generează un front stradal în pieptene, pe alocuri neregulat, ritmat uneori de porți tradiționale, precum și de construcțiile noi cu destinație rezidențială sau de producție/servicii. Șura are o poziție transversală, paralelă cu strada, despărțind curtea în două spații. Alte clădiri gospodărești precum anexe pentru depozitare, sunt dispuse în zonele dinspre spatele loturilor, în timp ce fântânile, cuptoarele și bucătăriile de vară sunt în curtea din față. Elementele importante ale peisajului cultural sunt date de către elementele clasice ale gospodăriei tradiționale: șura, poarta, fântâna, bucătăria de vară, cuptorul și alte anexe.
- Satul Cadaciu Mare⁹¹ – localizat în comuna Șimonești, pe valea râului Nyikó. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat de vale cu structură liniară, ce prezintă construcții dispuse într-un parcelar tip bandă. Așezarea caselor pe lot în raport cu aliniamentul se face în pieptene sau neregulat. Șura are o poziție transversală, paralelă cu strada despărțind curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești se regăsesc înșiruite în prelungirea casei, sau amplasate pe front, mai ales în cazul bucătăriilor de vară. Totodată, majoritatea fântânilor sunt amplasate în partea din față a curții, uneori aproape de aliniament.
- Satul Cadaciu Mic⁹² – localizat în comuna Șimonești, pe valea Feernicului, afluent al Târnavei Mari. Așezarea are o formă generală de potcoavă cu o structură adunată și ramificații. Construcțiile sunt dispuse într-un parcelar tip bandă cu poziționarea

⁸⁹ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Bențid. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/bentid/?lang=ro> [21.07.2023]

⁹⁰ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Betești. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/betesti/?lang=ro> [21.07.2023]

⁹¹ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Cadauci Mare. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/cadaciu-mare/?lang=ro> [21.07.2023]

⁹² Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Cadauci Mic. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/cadaciu-mic/?lang=ro> [21.07.2023]

preponderent perpendiculară pe axul drumului. Zonele construite sunt întrerupte pe alocuri de grădini, livezi și parcele libere. Șura are o poziție transversală, paralelă cu strada, despărțind curtea în două grădini.

- Satul Călugăreni⁹³ – localizat în comuna Mărtiniș, în valea Homorodului Mare, înconjurat de dealuri. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat adunat cu străzi concentrice neregulate. Parcelele localizate în afara cvartalului central, unde se regăsesc pacele neregulate, sunt de tip bandă, cu front stradal îngust de 12-18 m și cu limita laterală aproximativ perpendiculară pe stradă. Așezarea caselor pe lot se face pe aliniament, eventual cu mici grădini în față. Șura are o poziție transversală despărțind curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești se regăsesc înșiruite în prelungirea casei, sau amplasate pe front, mai ales în cazul bucătăriilor de vară.
- Satul Căpâlnița⁹⁴ – localizat în comuna Căpâlnița, pe platoul de vest al masivului Harghita, peisajul cultural al satului fiind dominat de prezența muntelui Harghita situat în partea nordică a așezării. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat de vale cu structură ramificată, ce are un ax principal pe direcția nord-sud care s-a format de-a lungul pârâului. Așezarea caselor pe lot se face pe aliniament, cu grădini înguste în față. Șura, în cele mai multe cazuri, are o poziție transversală despărțind curtea de grădină, dar se regăsesc și cazuri, mai ales pe loturi mici, când e amplasată paralel cu casa.
- Satul Cehețel⁹⁵ – localizat în comuna Șimonești, pe valea Feernicului. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat de vale cu o structură cu ramificații, care prezintă construcții dispuse într-un parcelar tip bandă, pe alocuri neregulat. Așezarea caselor pe parcelă în raport cu strada prezintă interspații. Șura are o poziție transversală, paralelă cu strada despărțind curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești se regăsesc înșiruite în prelungirea casei, sau amplasate pe aliniament, mai ales în cazul bucătăriilor de vară. Totodată, majoritatea fântânilor sunt amplasate în partea din față a curții, uneori aproape de aliniament. Elementul principal al peisajului cultural este mobilierul pictat, într-un stil similar celui de la Odorheiu Secuiesc.
- Satul Chedia Mare⁹⁶ – localizat în comuna Șimonești, parte a bazinului hidrografic al Târnavei Mari. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat de vale cu structură ramificată. Construcțiile sunt dispuse într-un parcelar ce prezintă interspații, având casele dispuse fie pe stânga, fie pe dreapta, cu poziționarea preponderent perpendiculară pe axul drumului. Aceasta amplasare pe lot generează un front stradal neregulat, ritmat de grădini, livezi și parcele libere. Șura are o poziție transversală, paralelă cu strada, despărțind curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești, precum anexe pentru depozitare, sunt dispuse în zonele dinspre spatele loturilor, în timp ce fântânile, cuptoarele și bucătăriile de vară sunt în curtea din față. Un element

⁹³ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Călugăreni. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/calugareni/?lang=ro> [21.07.2023]

⁹⁴ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Căpâlnița. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/capalnita/?lang=ro> [21.07.2023]

⁹⁵ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Cehețel. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/cehetel/?lang=ro> [21.07.2023]

⁹⁶ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Chedia Mare. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/chedia-mare/?lang=ro> [21.07.2023]

important al peisajului cultural este vatra satului unde sunt amplasate clădirile cu destinație publică.

- Satul Chedia Mică⁹⁷ – localizat în comuna Șimonești, parte a bazinului hidrografic al Târnavei Mari. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat de vale cu structură liniară. Construcțiile sunt dispuse într-un parcelar ce prezintă interspații în raport cu strada, cu case amplasate pe ambele laturi, cu poziționarea preponderent perpendiculară pe axul drumului. Aceasta amplasare pe lot generează un front stradal ritmat de grădini, livezi și parcele libere. Șura are o poziție transversală, paralelă cu strada, despărțind curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești, precum anexe pentru depozitare, sunt dispuse în zonele dinspre spatele loturilor, în timp ce fântânile, cuptoarele și bucătăriile de vară sunt în curtea din față.
- Satul Chinușu⁹⁸ – localizat în comuna Mărtiniș, pe valea Homorodului. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat adunat cu străzi concentrice neregulate. Parcelele localizate în afara cvartalului central, unde se regăsesc pacele neregulate, sunt de tip bandă, cu front stradal îngust de 12-18 m și cu limita laterală aproximativ perpendiculară pe stradă. Așezarea caselor pe lot se face pe aliniament, eventual cu mici grădini în față. Șura are o poziție transversală despărțind curtea de grădină.
- Satul Cireșeni⁹⁹ – localizat în comuna Feliceni, în valea pârâului Sükő.
- Satul Cobătești¹⁰⁰ – localizat în comuna Șimonești, la vărsarea pârâului Konyha în râul Nyiko. Localitatea are o structură liniară, care pe alocuri prezintă și ramificații. Parcelarul este de tip bandă, amplasarea caselor pe lot în raport cu strada fiind în pieptene. Șura are o poziție transversală despărțind curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești se regăsesc înșiruite în prelungirea casei, sau amplasate pe aliniament mai ales în cazul bucătăriilor de vară. Elementul principal al peisajului cultural este biserica, ce se află în vatra satului, dominând perspectivele stradale adiacente.
- Satul Crăciunel¹⁰¹ – localizat în comuna Ocland, în interiorul satului vărsându-se pârâul Magyarós și pârâul Csűsz în Homorodul Mic. Localitatea este caracterizată ca și un sat de vale cu structură adunată și străzi ramificate. Parcelele au o formă liberă, cu excepția celor apărute la extinderile mai noi din sec XIX, unde apare parcelarul de tip bandă. Așezarea caselor pe parcelă se face pe aliniament. Șura are o poziție transversală, despărțind curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești se regăsesc înșiruite în prelungirea casei, sau amplasate pe front mai ales în cazul bucătăriilor de vară.

⁹⁷ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Chedia Mare. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/chedia-mica/?lang=ro> [21.07.2023]

⁹⁸ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Chinuș. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/chinusu/?lang=ro> [21.07.2023]

⁹⁹ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Cireșeni. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/cireseni/?lang=ro> [21.07.2023]

¹⁰⁰ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Cobătești. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/cobatesti/?lang=ro> [21.07.2023]

¹⁰¹ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Crăciunel. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/craciunel/?lang=ro> [21.07.2023]

- Satul Crișeni¹⁰² – localizat în comuna Atid. În bazinul hidrografic al Târnavei Mici. Localitatea are o structură liniară, care pe alocuri prezintă și ramificații. Construcțiile sunt dispuse într-un parcellar de tip banda cu casele dispuse și pe stânga și pe dreapta, cu poziționarea preponderent perpendiculară pe axul drumului. Aceasta poziție pe lot generează un front stradal în pieptene, în anumite zone neregulat, ritmat de porțile tradiționale. Șura are o poziție transversală, paralelă cu strada, despărțind curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești, precum anexe pentru depozitare, sunt dispuse în zonele dinspre spatele loturilor, în timp ce fântânile, cuptoarele și bucătăriile de vară sunt în curtea din față. Un element important al peisajului cultural este vatra satului unde sunt amplasate clădirile cu destinație publică.
- Orașul Cristuru Secuiesc¹⁰³ – peisajul cultural al așezării este impresionant datorită unității mediului natural și construit, a soluțiilor arhitecturale tradiționale, precum și al modului de utilizare a materialelor. Organizarea tradițională s-a făcut în loturi lungi și înguste, șurele formând o linie închisă, despărțind livezile de curțile de pășări. Materialele folosite și soluțiile structurale aplicate oferă unitatea imaginii tradiționale a străzii de la cele mai mici elemente, cum ar fi poarta, gardul, fântâna, până la turnul bisericii. Peisajul cultural este îmbogățit și prin prezența rezervației natural *Vulcanii noroioși de la Filiaș* (arie protejată de interes național).
- Satul Dealu¹⁰⁴ – localizat în comuna Dealu, în capătul văilor pâraului Balé-patak și Bosnyák-patak. Peisajul cultural al satului este dat de poziția centrală a bisericii catolice și a școlii, care este înconjurată de casele ce sunt așezate în grădini cu vegetație abundentă, proiectate pe fundalul versanților acoperiți de păduri de fag, oferind o imagine impresionantă de sat secuiesc.
- Satul Filiaș¹⁰⁵ – localizat în orașul Cristuru Secuiesc, pe malul stâng al Târnavei Mari. Elementul principal al peisajului cultural este dat de castelul construit în jurul anului 1817 de Miklós Mikó, numit în prezent după familia Ugron.
- Satul Forteni¹⁰⁶ – localizat în comuna Feliceni, într-o vale formată din pâraurile Gát, Mocsár și Bolygókút. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat adunat cu mai multe străzi, în care au fost păstrate diferite versiuni ale locuințelor cu târnaț. Un element important al peisajului cultural este „piatra rotundă”, localizată în mijlocul așezării, care împarte satul în două părți.
- Satul Ghipeș¹⁰⁷ – localizat în comuna Mărtiniș, în valea pâraului Ghipeș. Localitatea este caracterizată ca și un sat de vale cu formă alungită și cu structură adunată. . Amplasarea caselor pe parcelă este pe aliniament, eventual cu mici grădini în față.

¹⁰² Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Crișeni. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/criseni/?lang=ro> [21.07.2023]

¹⁰³ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Cristuru Secuiesc. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/cristuru-secuiesc/?lang=ro> [21.07.2023]

¹⁰⁴ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Dealu. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/dealu/?lang=ro> [21.07.2023]

¹⁰⁵ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Filiaș. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/filias/?lang=ro> [21.07.2023]

¹⁰⁶ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Forteni. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/forteni/?lang=ro> [21.07.2023]

¹⁰⁷ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Ghipeș. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/ghipes/?lang=ro> [21.07.2023]

Șura are o poziție transversală despărțind curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești se regăsesc înșiruite în prelungirea casei, sau amplasate pe front, mai ales în cazul bucătăriilor de vară. Elementele importante ale peisajului cultural sunt date de zonele cu livezi și grădini și de vegetația abundentă formată din pomi fructiferi precum nukul, mărul și prunul.

- Satul Lueta¹⁰⁸ – localizat în comuna Lueta, în valea Homorodului Mic. Vatra satului prezintă o așezare de tip adunat, străzile mai noi prezentând deja o structură mai regulată. Elementele principale ale peisajului cultural sunt date de casele de lemn. Peisajul cultural este îmbogățit de prezența rezervației naturale *Mlaștina Dumbrava Harghitei* (arie protejată de interes național).
- Satul Lupeni¹⁰⁹ – localizat în comuna Lupeni, pe partea dreaptă a bazinului superior al râului Târnava Mare. Localitatea are structură mixtă, cea ce înseamnă că este sat adunat, de tip linear, în care apar elemente ale tipului de sat de grup. Elementul principal al peisajului cultural este cursul pârâului Feeric, care a dus la formarea a 3 macro-unități teritoriale: Alszege (Avaszege), Vízmellyéke és Felszege (Fesszege).
- Satul Lutița¹¹⁰ – localizat în comuna Mugeni. Structura localității prezintă o relație armonioasă în raport cu elementele peisajului înconjurător. Axul longitudinal al așezării este amplasat paralel cu axul pârâului. Satul este înconjurat de dealuri, fiind amplasat parțial pe un deal, lucru care se recunoaște datorită anumitor străzi abrupte. Elementul cel mai important al peisajului cultural este biserica veche.
- Satul Merești¹¹¹ – localizat în comuna Merești, în valea Homorodului Mic la sud de Munții Harghita. Peisajul cultural al satului este dat de perspectivele pitorești generate prezența șurelor și a turnurilor bisericilor care apare pe alocuri în cadrul vegetației bogate dată de arborii foioși.
- Satul Mihăileni¹¹² – localizat în comuna Șimonești, la confluența Nicoului Alb cu pârâul Szalon. Localitatea este caracterizată de o structură liniară ce prezintă ramificații și are construcții dispuse într-un parcellar de tip bandă, cu poziționarea preponderent perpendiculară pe axul drumului. Frontul stradal se desfășoară în pieptene, dar pe alocuri prezintă interspații. Șura are o poziție transversală, paralelă cu strada, despărțind curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești sunt dispuse în zonele dinspre spatele loturilor. Totodată, majoritatea fântânilor sunt amplasate în jumătatea din față a curții, uneori aproape de aliniament. Elementele principale ale peisajului cultural sunt vatra satului împreună cu clădirile publice principale și biserica amplasată excentric, într-una dintre marginile satului.

¹⁰⁸ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Lueta. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/lueta/?lang=ro> [21.07.2023]

¹⁰⁹ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Lupeni. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/lupeni/?lang=ro> [21.07.2023]

¹¹⁰ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Lutița. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/lutita/?lang=ro> [21.07.2023]

¹¹¹ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Merești. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/meresti/?lang=ro> [21.07.2023]

¹¹² Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Mihăileni. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/mihaileni-2/?lang=ro> [21.07.2023]

- Satul Nicoleni¹¹³ – localizat în comuna Șimonești, străbătut de pârâurile Sas și Farras. Așezarea prezintă o structură adunată cu o dezvoltare radială în raport cu nucleul central (vatra satului). Construcțiile sunt dispuse într-un parcelar de tip bandă, cu poziționarea preponderent perpendiculară pe axul drumului, formând un front stradal cu interspații. Șura, în gospodăriile care mai au acest element, este poziționată pe direcție transversală, paralelă cu axul drumului și desparte lotul în două spații – curtea față și grădina din spate. Elementul principal al peisajului cultural este vatra satului unde sunt amplasate clădirile cu destinație publică.
- Satul Ocland¹¹⁴ – localizat în comuna Ocland, în valea pârâului Homorodul Mic. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat de vale, care prezintă o structură adunată în nucleul central. La extinderile mai noi, ale secolelor XIX și XX se poate surprinde o structură mai regulată cu parcele alungite, tip bandă. Această tipologie apare pe ambele capete ale satului. Amplasarea caselor pe parcelă este pe aliniament. Șura are o poziție transversală despărțind curtea de grădină.
- Satul Orășeni¹¹⁵ – localizat în comuna Mărtiniș, în valea Homorodului Mare. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat adunat cu străzi concentrice neregulate. În interiorul cvartalului central (vatra satului) se regăsesc parcele neregulate, comparativ cu exteriorul acestuia unde se regăsește un parcelar tip bandă, cu front stradal îngust de 12-18 m și cu limita laterală aproximativ perpendiculară pe stradă. Amplasarea caselor pe parcelă se face la aliniament, eventual cu mici grădini în față.
- Satul Petreni¹¹⁶ – localizat în comuna Mărtiniș, în valea Homorodului Mare. Localitatea poate fi caracterizată drept un sat liniar, format de-a lungul drumului principal, care prezintă un parcelar tip bandă, cu front stradal îngust de 12-18 m și cu limita laterală aproximativ perpendiculară pe stradă. Amplasarea caselor pe parcelă se face la aliniament, eventual cu mici grădini în față. Șura are o poziție transversală despărțind curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești se regăsesc înșiruite în prelungirea casei, sau amplasate pe front mai ales în cazul bucătăriilor de vară.
- Satul Rareș¹¹⁷ – localizat în comuna Mărtiniș, în valea Homorodului Mare. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat adunat cu străzi concentrice neregulate. În interiorul cvartalului central (vatra satului) se regăsesc parcele neregulate, comparativ cu exteriorul acestuia unde se regăsește un parcelar tip bandă, cu front stradal îngust de 12-18 m și cu limita laterală aproximativ perpendiculară pe stradă. Amplasarea caselor pe parcelă se face la aliniament, eventual cu mici grădini în față. Șura are o poziție transversală despărțind curtea de grădină. Elementele principale ale peisajului cultural sunt perspectivele străzilor tradiționale, definite de elemente precum: gardurile, porțile și volumele clădirilor.

¹¹³ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Nicoleni. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/nicoleni/?lang=ro> [21.07.2023]

¹¹⁴ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Ocland. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/ocland/?lang=ro> [21.07.2023]

¹¹⁵ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Orășeni. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/oraseni/?lang=ro> [21.07.2023]

¹¹⁶ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Petreni. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/petreni/?lang=ro> [21.07.2023]

¹¹⁷ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Rareș. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/rares/?lang=ro> [21.07.2023]

- Satul Rugănești¹¹⁸ – localizat în comuna Șimonești, pe malul drept al Nicoului Alb. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat liniar, format de-a lungul drumului principal, care prezintă ramificații. Construcțiile sunt dispuse într-un parcelar de tip bandă a cărui limită laterală este aproximativ perpendiculară pe axul drumului. Șura are o poziție transversală, paralelă cu strada, despărțind curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești sunt dispuse în zonele dinspre spatele loturilor. Totodată, majoritatea fântânilor sunt amplasate în prima jumătate a curții, uneori aproape de aliniament.
- Satul Sânpaul¹¹⁹ – localizat în comuna Mărtiniș, în valea Homorodului Mare. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat liniar, dezvoltat de-a lungul a două drumuri principale, care prezintă un parcelar de tip bandă, cu front stradal îngust de 12-18 m și cu limita laterală aproximativ perpendiculară pe stradă. Amplasarea caselor pe parcelă se face la aliniament, eventual cu mici grădini în față. Șura are o poziție transversală despărțind curtea de grădină. Alte clădiri gospodărești se regăsesc înșiruite în prelungirea casei, sau amplasate pe front mai ales în cazul bucătărilor de vară. Peisajul cultural este îmbogățit de prezența rezervației naturale *Popasul păsărilor de la Sânpaul* (arie protejată de interes național).
- Satul Satu Nou¹²⁰ – localizat în comuna Ocland, în valea pârâului Homorodul Mic. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat de vale cu străzi ramificate. În interiorul cvartalului central (vatra satului) se regăsesc parcele neregulate, comparativ cu exteriorul acestuia unde se regăsesc parcele înguste și alungite perpendiculare pe axul străzii. Amplasarea caselor pe parcelă se face la aliniament, șura are o poziție transversală, despărțind curtea de grădină, iar alte clădiri gospodărești se regăsesc înșiruite în prelungirea casei, sau amplasate pe front mai ales în cazul bucătărilor de vară.
- Satul Șiclod¹²¹ – localizat în comuna Atid, aflat avale pe pârâul Șiclod. Localitatea poate fi considerată un sat cu structură mixtă, ce prezintă caracteristicile unui sat adunat și ale unui sat liniar, care apar în funcție de condițiile de teren diferite. Elementele peisajului cultural sunt influențate semnificativ de cadrul natural, vegetația abundentă participând intens la percepția ansamblurilor.
- Satul Șimonești¹²² – localizat în comuna Șimonești. Vechiul nucleu al satului format la sud de Biserica unitariană și Biserica reformată, înconjurat de pârâul Nyikó, a fost abandonat la începutul secolului al XIX-lea, datorită inundațiilor frecvente ale Nicoului Alb. Astfel, locuitorii s-au relocat în zona care, în prezent, este străbătută de strada principală, ce reprezintă ruta comercială istorică relocată.

¹¹⁸ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Rugănești. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/ruganesti/?lang=ro> [21.07.2023]

¹¹⁹ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Sânpaul. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/sanpaul/?lang=ro> [21.07.2023]

¹²⁰ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Satu Nou. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/satu-nou/?lang=ro> [21.07.2023]

¹²¹ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Șiclod. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/siclod/?lang=ro> [21.07.2023]

¹²² Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Șimonești. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/simonesti/?lang=ro> [21.07.2023]

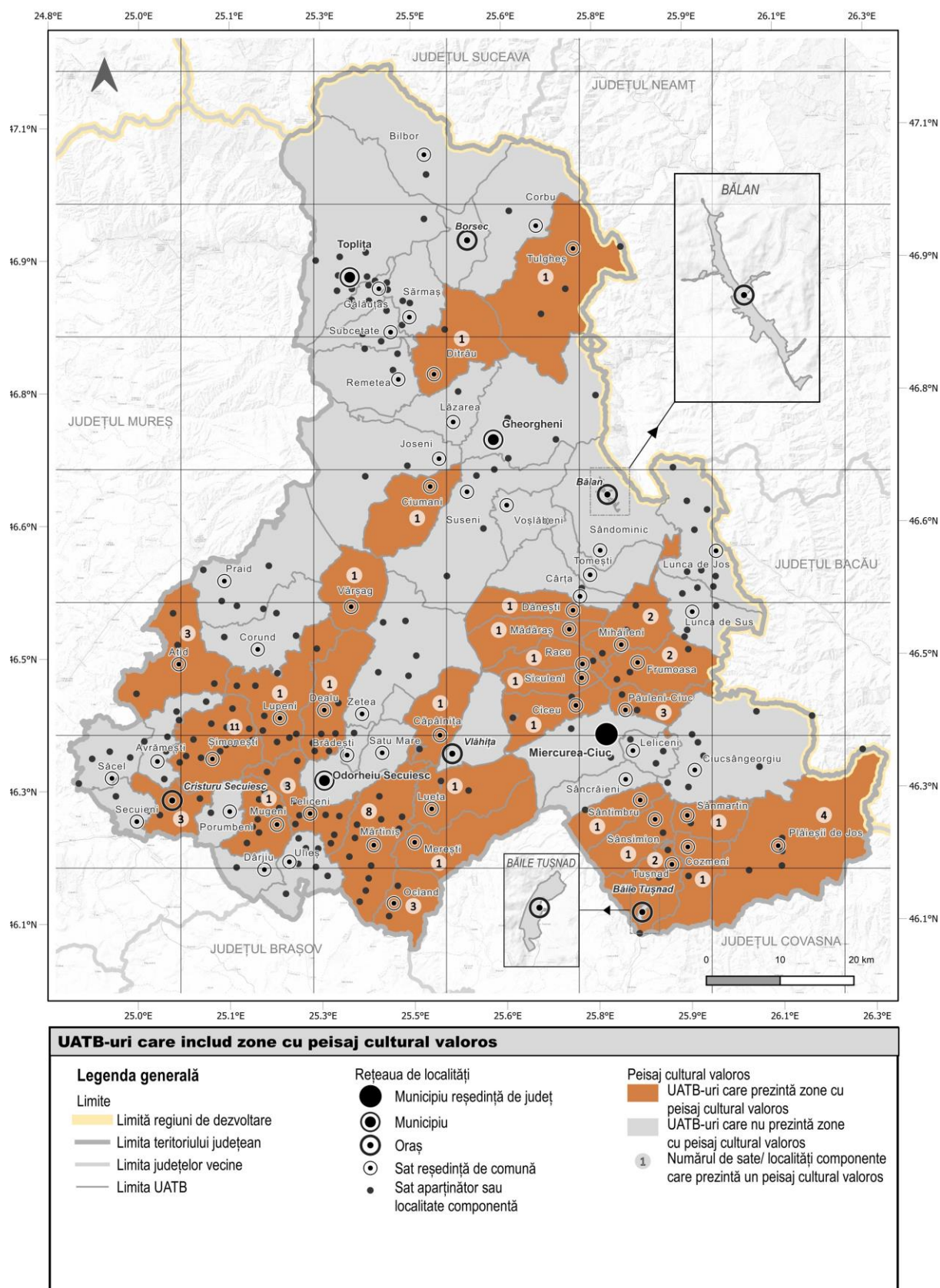
- Satul Tărcești¹²³ – localizat în comuna Șimonești, în lungul pârâului Feneș. Localitatea poate fi caracterizată ca și un sat de vale cu structură liniară, ce s-a dezvoltat de-a lungul drumului principal și al pârâului ce curge în paralel cu acesta. Elementul principal al peisajului cultural este vatra satului, care înglobează majoritatea elementelor de interes public.
- Satul Telec – localizat în comuna Feliceni.
- Satul Turdeni¹²⁴ – localizat în comuna Șimonești, în grupa Subcarpaților Târnavei Mici. Localitatea prezintă o dezvoltare tentaculară, cu un nucleu excentric, localizat în vestul așezării. Nucleul reprezintă vechea vatră a satului și înglobează majoritatea clădirilor de interes public. Este prezent un parcelar de tip bandă, cu limita laterală aproximativ perpendiculară pe stradă. Frontul stradal este neregulat, ritmat de porțile tradiționale și întrerupt în unele locuri de grădini, livezi și ogoare.
- Satul Văleni¹²⁵ – localizat în comuna Feliceni, în valea pârâului Gáron.
- Satul Vârșag¹²⁶ – localizat în comuna Vârșag. Datorită formelor geografice localitatea s-a dezvoltat rarefiat, având gospodării izolate ce formează un conglomerat și se conectează între ele printr-un drum de câmpie. Peisajul cultural este format din mediul natural aproape sălbatic și neatins și gospodăriile izolate, formând o imagine unică la nivel județean.

¹²³ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Tărcești. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/tarcesti/?lang=ro> [21.07.2023]

¹²⁴ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Turdeni. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/turdeni/?lang=ro> [21.07.2023]

¹²⁵ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Văleni. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/valeni/?lang=ro> [21.07.2023]

¹²⁶ Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului – Vârșag. Text disponibil la adresa: <https://epitetorokseg.ro/varsag/?lang=ro> [21.07.2023]

Cartograma nr. 17: UATB-uri care includ zone cu peisaj cultural valoros

Sursa: Informații preluate din documentul Ocrotirea Imaginii Satului. Text disponibil la adresa:
<https://epitetorokseg.ro/?lang=ro> [20.07.2023]

2.5 Patrimoniul cultural imaterial al județului Harghita

Patrimoniul cultural imaterial este definit ca fiind „totalitatea practicilor, reprezentărilor, expresiilor, cunoștințelor, abilităților – împreună cu instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate acestora pe care comunitățile, grupurile sau, după caz, indivizii le recunosc ca parte integrantă a patrimoniului lor cultural. Patrimoniul cultural imaterial este transmis din generație în generație, recreat în permanență de comunități și grupuri umane, în interacțiune cu natura și istoria lor, conferindu-le acestora un sentiment de identitate și continuitate, contribuind în același timp la promovarea respectului față de diversitatea culturală și creativitatea umană”.¹²⁷

Patrimoniul imaterial, într-o abordare abstractă, reprezintă un element fundamental în construirea identității unei destinații turistice și constituie una dintre resursele-cheie pentru dezvoltarea dimensiunii culturale a județului, precum și pentru crearea fundamentelor turismului cultural și al ecoturismului în această zonă. De asemenea, acesta reprezintă o resursă cu potențialul de a captiva atenția într-o manieră mai intensă decât atracțiile statice, precum arhitectura, monumentele sau centrele istorice, și de a îndrepta atenția către cultura vie, care poate fi mai ușor adoptată de către comunitățile locale, în special cele rurale, ca o sursă motivațională pentru implicarea lor în activitatea turistică.

Cultura tradițională este cea mai vulnerabilă și există riscul de alterare sau pierdere a unor datini, obiceiuri și meșteșuguri în contextul influenței contemporane. Prin urmare, sunt necesare activități permanente de recuperare și protejare a acestor manifestări ale patrimoniului imaterial. În cadrul județului Harghita, există numeroase resurse de patrimoniu imaterial care necesită conservare, valorificare și promovare, iar Centrul Cultural Județean Harghita (CCJH)¹²⁸ joacă un rol important în aceste activități. Această instituție îndeplinește funcția de centru metodologic și științific pentru activitățile culturale specifice, având responsabilitatea de a cultiva și păstra valorile culturale din județul Harghita. Pe lângă activitatea de consiliere și organizare a manifestărilor culturale, instituția îndeplinește rolul de coordonator între alte instituții culturale și organizații non-guvernamentale din județ.

De asemenea, pentru protejarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural imaterial, există un cadru legislativ care reglementează aceste aspect: Ordinul de Ministru nr. 2436/8.07.2008, prin care a fost aprobat Programul național de salvagardare, protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural imaterial și Ordinul de Ministru nr. 2491/27.11.2009, prin care a fost stabilit Regulamentul pentru acordarea titlului de Tezaur Uman Viu.

¹²⁷ L26/2008, în forma ei consolidată până la data 10.07.2023, Articolul 2, Articolul 3.

¹²⁸ Centrul Cultural Județean Harghita (CCJH) funcționează ca o instituție de specialitate, cu personalitate juridică, sub autoritatea Consiliului Județean Harghita

ELEMENTE ALE PATRIMONIULUI IMATERIAL ÎNSCRISE ÎN LISTA REPREZENTATIVĂ A PATRIMONIULUI CULTURAL IMATERIAL AL UMANITĂȚII

Este de remarcat faptul că anumite elemente culturale reprezentative pentru județul Harghita au fost înscrise de UNESCO în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității¹²⁹. Acestea sunt după cum urmează:

Arta cămășii cu alțiță. Cămașa femeiască cu alțiță este răspândită în mod deosebit în Munții Carpați, în regiunile Moldovei, Bucovinei, Munteniei, Olteniei și sudul Transilvaniei. Aceasta reprezintă, până în prezent, un mijloc important prin care individul își poate afirma apartenența în comunitate și-și poate exprima identitatea culturală. Pe teritoriul României răspândirea cămășii cu alțiță s-a făcut în secolele al XIX-lea și al XX-lea, iar în județul Harghita a avut loc în localități precum: Bilbor, Tulgheș, Plăieșii de Jos, Lunca de Jos, Lunca de Sus, Voșlăbeni, Hodoșa și Livez. Astăzi, această tradiție se menține în localități precum Bilbor și Corbu, unde se mai cos și se poartă cămăși cu alțiță.

Tradiția creșterii cailor de rasă lipițani. Deși tradiția creșterii cailor de rasă lipițani este menținută în două comunități reprezentative la nivel național, care corespund arealului în care se găsesc două herghelii de stat administrate de Regia Națională a Pădurilor Romsilva – Direcția de Creștere, Exploatare și Ameliorare a Cabalinelor: satul Sâmbăta de Jos, comuna Voila, în județul Brașov și orașul Beclean, județul Bistrița Năsăud, acest element al patrimoniului imaterial românesc se păstrează în mod activ și în alte localități din Transilvania, printre care și orașul Gheorgheni, județul Harghita. Patrimoniul cultural imaterial asociat cu această rasă constă într-un ansamblu de cunoștințe, practici și abilități legate de creșterea, îngrijirea și antrenarea cailor lipițani din România. Aceste tradiții sunt transmise în principal prin intermediul comunicării orale și prin experiență directă de la o generație la alta. În plus, comunitățile dezvoltă o serie de practici culturale și sociale în cadrul unor ritualuri, evenimente și competiții ecvestre precum anduranța, tracțiunea și dresajul. Există, de asemenea, meșteșuguri tradiționale specifice, cum ar fi potcovarul, șelarul și hergheliegiul, care includ prezentarea și promovarea acestei rase cabaline.

De asemenea, se remarcă popularitatea și utilizarea acestei rase în parade și evenimente festive. Un exemplu de astfel de eveniment este Sărbătoare Ecvestra Secuiască, organizată anual pe terenul de echitație din Gheorgheni¹³⁰. Astfel acest element al patrimoniului imaterial poate fi foarte valoros pentru dezvoltarea turismului din zonă.

TRADIȚII ȘI OBICEIURI DISTINCTE PREZENTE ÎN JUDEȚUL HARGHITA

Patrimoniul imaterial al județului Harghita încorporează și o vastă listă de tradiții și obiceiuri distincte. Printre cele mai importante se număra următoarele:

Pelerinajul de la Șumuleu Ciuc. Pelerinajul de la Șumuleu Ciuc (cunoscut și sub numele în limba maghiară *Csiksomlyo*) este un important eveniment religios de confesiune romano-catolică, care are loc în localitatea cu același nume, ce în prezent reprezintă un cartier al orașului

¹²⁹ Browse the Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices, la adresa: <https://bit.ly/3PSorjw> [10.07.2023]

¹³⁰ Sărbătoare ecvestră secuiască, la adresa: [https://ich.unesco.org/en/lists?text=&country\[\]=00182&multinational=3#tabs](https://ich.unesco.org/en/lists?text=&country[]=00182&multinational=3#tabs) [10.07.2023]

Miercurea Ciuc. Evenimentul se desfășoară anual în timpul Rusaliilor catolice, locul de manifestare exact fiind Mănăstirea Franciscană și traseul marcat de capelele de cult din vecinătatea acesteia. Baza teologică a pelerinajului este cultul Fecioarei Maria, iar participanții își exprimă recunoștința față de aceasta prin donații și rugăciuni. La Șumuleu Ciuc, pelerinii parcurg un scenariu ritual care include diverse secvențe ceremoniale, inclusiv rugăciuni la statuia Fecioarei Maria.

Pelerinajul are o istorie îndelungată, fiind atestat în documente ecleziastice din anul 1442 (Privilegiul pelerinajului la sanctuar). Pelerinii se individualizează prin vestimentație tradițională, însemne religioase și cântări specifice. La pelerinajul de la Șumuleu Ciuc participă membri ai comunităților romano-catolice, dar și ai altor confesiuni. Numărul participanților este între 100.000 – 150.000 de persoane, incluzând maghiari, români și alte naționalități din România și alte țări din Europa Centrală și de Est. Numărul participanților este în creștere datorită publicității și expunerii în mass-media.

Conservarea și protejarea autenticității acestui pelerinaj reprezintă un obiectiv comun al autorităților ecleziastice, culturale și administrative, precum și al cercetătorilor și instituțiilor de învățământ superior. Astfel, sunt realizate proiecte de cercetare și promovare a valorilor religioase și culturale specifice pelerinajului.

Crăciunul în Ținutul Secuiesc. În perioada Crăciunului până la Bobotează, tradițiile vechi sunt păstrate în nordul județului Harghita și în Valea Ghimeșului. Copiii merg colindând cu „Steaua”, iar cei mai mari umblă cu „Cerbul” – un obiect împodobit cu coarne, zurgălăi și ciucuri¹³¹. Aceste tradiții au sute de ani vechime și adaugă farmec sărbătorilor de iarnă.

În comunitatea maghiară, două obiceiuri distincte se remarcă în perioada Crăciunului. Primul este „Betleemul”, în care se prezintă nașterea Pruncului Iisus.. Cel de-al doilea obicei este „Az aprószentek”, un obicei destinat tinerilor înaintea căsătoriei. Grupuri de băieți îmbrăcați în haine festive colindă casele fetelor, purtând fiecare o nua împodobită cu panglici colorate, în special roșii, simbolizând pasiunea și dragostea. Aceștia rostesc texte rituale și adresează urări. Comunitățile din nordul județului Harghita și ceangăii din Valea Ghimeșului transmit aceste obiceiuri din generație în generație.

Fărșangul de Lăsata Secului. În zonele cu influență maghiară, există un obicei numit „fărșang”, „fășang” sau „fășanc” care se desfășoară în perioada Lăsaturii Secului. În județul Harghita acest obicei este practicat, în special, în localitatea Armășeni¹³².

Acest obicei a dat naștere Festivalului anual Lăsata Secului în județul Harghita, care a ajuns în 2023 la ediția a 31-a. Evenimentul este organizat de Centrului Cultural Județean Harghita împreună cu Consiliul Județean Harghita și adună participanți și grupuri folclorice din diferite localități.

Ziua celor o mie de fete secuene. Ziua celor o mie de fete secuene, care are loc în prima sâmbătă a lunii iulie în Miercurea Ciuc, este o sărbătoare dedicată muzicii, dansului și portului popular secuiesc. Această sărbătoare oferă o oportunitate de a prezenta, păstra și promova valorile artei și portului popular secuiesc. Primul festival a avut loc în anul 1931, iar tradiția a

¹³¹ Crăciunul în Ținutul Secuiesc, la adresa: <https://bit.ly/3O8y7Fn> [10.07.2023]

¹³² Fărșangul, la adresa: <https://bit.ly/44BAfuD> [10.07.2023]

fost reînviată în 1990, având ca scop principal conservarea tradițiilor populare.¹³³. Această sărbătoare devine o festivitate a portului popular, cântecului și dansului tradițional.

Balul strugurilor. Balul strugurilor sau balul recoltei este un obicei tradițional răspândit în toate regiunile din Transilvania și are loc în apropierea recoltei și procesării strugurilor, în lunile septembrie – octombrie.¹³⁴. Astăzi această tradiție se mai păstrează în localități precum Armășeni, Bancu, Ciucsângeorgiu, Ulcani.

În județul Harghita se organizează și o serie de festivaluri menite a păstra și promova tradițiile și cultura tradițională a diferitor grupuri etnice. Acest festivaluri serbează atât cultura gastronomică, cât și cea a dansului și a muzicii tradiționale. Cele mai importante sunt următoarele:

Festivalul Internațional al Sarmalelor la Praid. Anual, la sfârșitul lunii septembrie, se desfășoară Festivalul Internațional al Sarmalelor la Praid. Acest festival, care a fost organizat pentru prima dată în 1995, este considerat primul festival gastronomic din țară. Începând cu anul 1998 concursul gastronomic are loc anual, atrăgând participanți din țară și din străinătate. Atât echipe din țară și din străinătate se adună aici pentru a-și demonstra priceperea în arta culinară în fața publicului larg.

În cadrul ediției din anul 2022 a festivalului au fost pregătite peste 5 mii de sarmale¹³⁵.

Festivalul și Târgul de Varză din Lăzarea. În fiecare an, în a doua săptămână din luna octombrie, are loc Festivalul și Târgul de Varză din Lăzarea. Evenimentul are ca scop principal promovarea tradițiilor culturale și a produselor tradiționale.¹³⁶. Astfel, festivalul vizează atât diversitatea culturală, cât și cea gastronomică a zonei.

Festivalul de Ceapă. Unul dintre cele mai notabile evenimente anuale din Siculeni este Festivalul de Ceapă, care are loc în fiecare al doilea weekend din septembrie. Acesta reprezintă celebrarea și promovarea culturii locale, a tradițiilor și gastronomiei specifice regiunii. În cadrul festivalului sunt prezentate dansuri populare, muzică tradițională și produse culinare cu tematică de ceapă¹³⁷.

Festivalul Folcloric "Szejke", Odorheiul Secuiesc cunoscut și ca Festivalul de muzică și de dans popular din Băile Szejke este un festival organizat anual care celebrează multiculturalitatea și adună grupuri de dans popular din diferite regiuni ale țării pentru a prezenta dansuri tradiționale. Festivalul se organizează de mai bine de 3 decenii. În cadrul festivalului se desfășoară, de asemenea, o paradă a costumelor populare, punând în valoare frumusețea și autenticitatea portului popular aparținând diferitelor minorități naționale.

Festivalul de Muzică Veche din Miercurea Ciuc. Acest festival oferă publicului o săptămână în care de spectacole de muzică medievală, renescentistă și barocă. Ideea acestui festival a luat naștere în timpul unui eveniment cultural special, numit „In memoriam Kájoni János”, care a avut loc în 1979. Primul festival de muzică veche a fost organizat în 1980, inițiativa aparținând formațiilor Barozda și Kájoni. În 1986, autoritățile comuniste au interzis desfășurarea

¹³³ Ziua celor o mie de fete secuime, la adresa: <https://bit.ly/44GFr0a> [10.07.2023]

¹³⁴ Balul strugurilor, la adresa: <https://bit.ly/44iCjbi> [10.07.2023]

¹³⁵ Festivalul Internațional al Sarmalelor de la Praid. Gospodarii s-au pregătit cu peste 5.000 de sărmăluțe pentru vizitatori, la adresa: <https://bit.ly/43flahe> [10.07.2023]

¹³⁶ Festivalul și Târgul de Varză din Lăzarea, la adresa: <https://bit.ly/44ilsFf> [10.07.2023]

¹³⁷ Festivalul de Ceapă, la adresa: <https://bit.ly/3JTZ50Z> [10.07.2023]

evenimentului, însă acesta și-a reluat activitatea în 1990¹³⁸. Festivalul aduce în prim plan noi teme muzicale și instrumente rare. În cadrul festivalului se desfășoară și Universitatea de Vară de Muzică Veche, unde atât muzicienii amatori, cât și cei profesioniști au oportunitatea de a primi învățătură de la profesori și interpreți de marcă, recunoscuți pe scenele internaționale. Organizatorii Festivalului sunt Centrul Cultural Județean Harghita și Consiliul Județean Harghita, iar co-organizator este Consiliul Local al Municipiului Miercurea Ciuc.

În zona Transilvaniei centrale și de est, care include județele Harghita și Mureș, se regăsesc numeroase **dansuri tradiționale specifice**. Aceste dansuri reflectă bogăția și diversitatea culturii locale și sunt păstrate și transmise de-a lungul generațiilor. Iată câteva exemple de dansuri tradiționale caracteristice¹³⁹:

- Țărăncuța – Horă în două părți;
- Brustureanca – Horă pe bătaie;
- De doi – Sârba la comandă;
- Floricica – Sârba comună;
- Lăzeasca – Sârbă cu bătaie;
- Rusca – Brâu moldovenesc;
- Ardeleanca – Brâu transilvănean;
- De-a bota – De sărit peste băț;
- A mutului – De sărit (ceată ciobănească);
- Dubla rară și deasă – Învârtită sincopată;
- De-nvârtit – Învârtită dreaptă în grup mic;
- Roata stelelor – Roată;
- Ștraier – Polca roată;
- Ariciul – Dans imitativ.

Aceste dansuri sunt expresii artistice ale tradițiilor și identității culturale specifice zonei. Ele sunt caracterizate de mișcări ritmice, sincronizate și adesea acompaniate de muzică tradițională. Dansurile tradiționale rămân importante în viața comunităților locale, fiind prezentate și în cadrul festivalurilor și evenimentelor culturale, contribuind astfel la păstrarea și promovarea patrimoniului cultural din regiune.

Județul Harghita găzduiește și o varietate de evenimente care își propun să promoveze și să celebreze diversitatea culturală specifică diferitelor comunități etnice. Astfel, anual se organizează următoarele evenimente:

Festivalul ceangăilor A Tatros Forrásánál. Sub patronajul Centrului Cultural Harghita se derulează un programul dedicat ceangăilor pentru a promova tradițiile, obiceiurile ceangăiești. În vederea atingerii acestui scop este organizat Festivalul Ceangăiesc A Tatros forrásánál (La

¹³⁸ Festivalul de Muzică Veche din Miercurea Ciuc, la adresa: <https://bit.ly/3pIykpj> [10.07.2023]

¹³⁹ Comisia Națională pentru Salvagardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, Repertoriu național de patrimoniu cultural imaterial. I

Izvorul Trotușului). Festivalul adună ceangăi din Moldova, zona Brașov și Ghimeș. Pe lângă spectacolele de dans popular, se organizează și evenimente sportive¹⁴⁰.

Festivalul Ceangăiesc al mămăligii cu brânză. În Valea Rece, Lunca de Jos, Pensiunea Csángó-Fatanyéros organizează anual Festivalul Ceangăiesc al mămăligii cu brânză în luna august. Acest eveniment are ca scop protejarea și promovarea tradițiilor autentice ale etniei ceangăilor. În cadrul festivalului sunt prezentate concerte, expoziții, evenimente sportive și programe de muzică populară, dar și preparate specifice, care creează o experiență autentică¹⁴¹.

Zilele Ținutului Secuiesc. Zilele Ținutului Secuiesc este produsul unui parteneriat cultural între trei Consilii Județene, respectiv între instituțiile și asociațiile culturale din județele Harghita, Covasna și Mureș. În perioada Zilelor Ținutului Secuiesc se organizează sute de evenimente culturale, de promovare și dialog prin co-operarea dintre localitățile din cele 3 județe. Aceste evenimente sunt organizate în mod concomitent de instituții, organizații non-guvernamentale și comunități locale¹⁴². Prin intermediul expozițiilor, târgurilor locale, concertelor, programelor pentru copii și festivalurilor, artiștii, meșteșugarii și micii producători din regiune sunt promovați și recunoscuți. Zilele Ținutului Secuiesc au un rol important pentru prezervarea și valorificarea identității și specificului cultural și economic al Ținutului Secuiesc.

Zilele Județului Harghita. Scopul principal al Zilelor Județului Harghita este de a prezenta și promova valorile culturale ale comunităților locale în perioada pregătitoare pentru Rusalii. Pelerinajul de Rusalii la Șumuleu-Ciuc atrage un număr mare de turiști și vizitatori, mulți dintre aceștia petrecând mai multe zile în regiune. În timpul așteptării sărbătorii, se organizează diverse evenimente culturale în diferite localități din județ, toate sub egida Zilelor Județului Harghita, cu Centrul Cultural Județean Harghita și Consiliul Județean Harghita ca și coordonatori ai acestui șir de evenimente.

TRADIȚII MEȘTEȘUGĂREȘTI

Patrimoniul imaterial al județului Harghita este bogat și în arta meșteșugăritului. Meșteșugarii din Harghita păstrează și transmit din generație în generație tehnici și cunoștințe specifice diferitelor domenii, contribuind astfel la conservarea și promovarea patrimoniului cultural al regiunii. Aceste meșteșuguri, cum ar fi olăritul, sculptura în lemn, țesăturile sau împletiturile din pănuși și nuiete, sunt considerate expresii autentice ale identității culturale și au o semnificație profundă în comunitate¹⁴³.

Porțile tradiționale. În fiecare localitate, porțile sculptate tradițional în lemn prezintă elemente decorative transmise din generație în generație. Printre motivele florale, care adesea reprezintă numărul impar al casei prin flori sau fructe sculptate, sunt prezente și alte simboluri precum: păsări, soare și lună, care sunt omniprezente în designul porților. Pe lângă motivele decorative, grinzile porților poartă gravate anul construirii casei și numele gazdei.

¹⁴⁰ Programe dedicate culturii ceangăi, la adresa: <http://ccenter.ro/ro/programe-dedicat-culturii-ceangai/> [10.07.2023]

¹⁴¹ Festivalul Ceangăiesc al mămăligii cu brânză, la adresa: https://visitharghita.com/ro/places/festivalul-ceangaiesc-al-mamalgii-cu-branza-o_dczyjf-t4bvq [10.07.2023]

¹⁴² Zilele Ținutului Secuiesc, la adresa: <http://ccenter.ro/ro/szekelyfold-napok/> [10.07.2023]

¹⁴³ Meșteșuguri străvechi în Harghita, la adresa: <https://visitharghita.com/ro/places/zr244cwebgxngw> [10.07.2023]

Piuă de postav. Piuă de postav este un dispozitiv tradițional folosit pentru împâslirea și pregătirea țesăturilor din lână. Prin intermediul căderii libere a apei, pâraiele Homorodul-Mic și Vârghiș au fost modificate în mod profesional pentru a crea condițiile necesare construirii aproape de 20 de pive de postav.

Ceramica de Corund. Ceramica de Corund reprezintă un aspect distinctiv al localității Corund din județul Harghita. Procesul de creație a acestor obiecte începe prin frământarea atentă a lutului cu puțină apă și eliminarea impurităților. Materia primă pentru aceste lucrări de olărie, lutul de înaltă calitate, este extras din apropierea pârâului Săcădat, care curge în partea de vest a satului. Un aspect distinctiv al ceramicii de Corund este pictura realizată de meșterii populari. Aceștia folosesc desene florale și zoomorfe stilizate pentru a împodobi vasele. Ceramica de Corund poate avea diferite culori, cum ar fi alb, maro, albastru (obținut din cobalt) sau multicolor.

Această tradiție artistică a ceramicii de Corund a dobândit o reputație internațională, datorită frumuseții și originalității lucrărilor realizate. Vasele de Corund sunt apreciate atât de localnici, cât și de turiști, contribuind la bogăția patrimoniului cultural al zonei și perpetuând tradițiile meșteșugărești de lungă durată.

La atelierul de iască din Corund se păstrează tradiția prelucrării acestui material, care era odinioară practică de peste 70 de familii, dar în prezent este continuată doar de 6 familii. Experiența meșterilor este esențială în procesul de lucru cu iasca. Designul este inspirat din tradiția locală, iar rezultatul sunt piese unice și de calitate.

Mobilier pictat. Județul Harghita se remarcă prin prezența mobilierului pictat, reprezentând zona cea mai estică a acestui tip de artă popular, care e răspândită în întreaga Europă.

În multe case se pot regăsi piese tradiționale precum colțarul și almarul cu motive florale, lada cu lalele, patul cu tăblia pictată, masa cu cameră, lavița cu spetează crestată, scaunul țărănesc „cu coc” și armăroiul. Pe Valea Homoroadelor se continuă și în prezent tradiția confecționării mobilierului pictat. Pe alocuri se mai întâlnesc hambare din fag cioplite, precum și lăzi de zestre. Zonele cu o bogată tradiție în acest tip de mobilier sunt părțile Șiclodului, Căpâlniței, Casinului și Vrabiei, unde se aflau în trecut și centre de confecționare a hambarelor. O caracteristică distinctivă a acestor lăzi o reprezintă ornamentele lor în linii drepte.

Printre alte îndeletniciri tradiționale practicate în județul Harghita se numără și țesutul, torsul, cusutul, bățutul dantelelor, împletitul pănușilor de porumb, dar și coacerea tradiționalului „Kürtöcső”.

ACTIVITĂȚI ARTISTICE

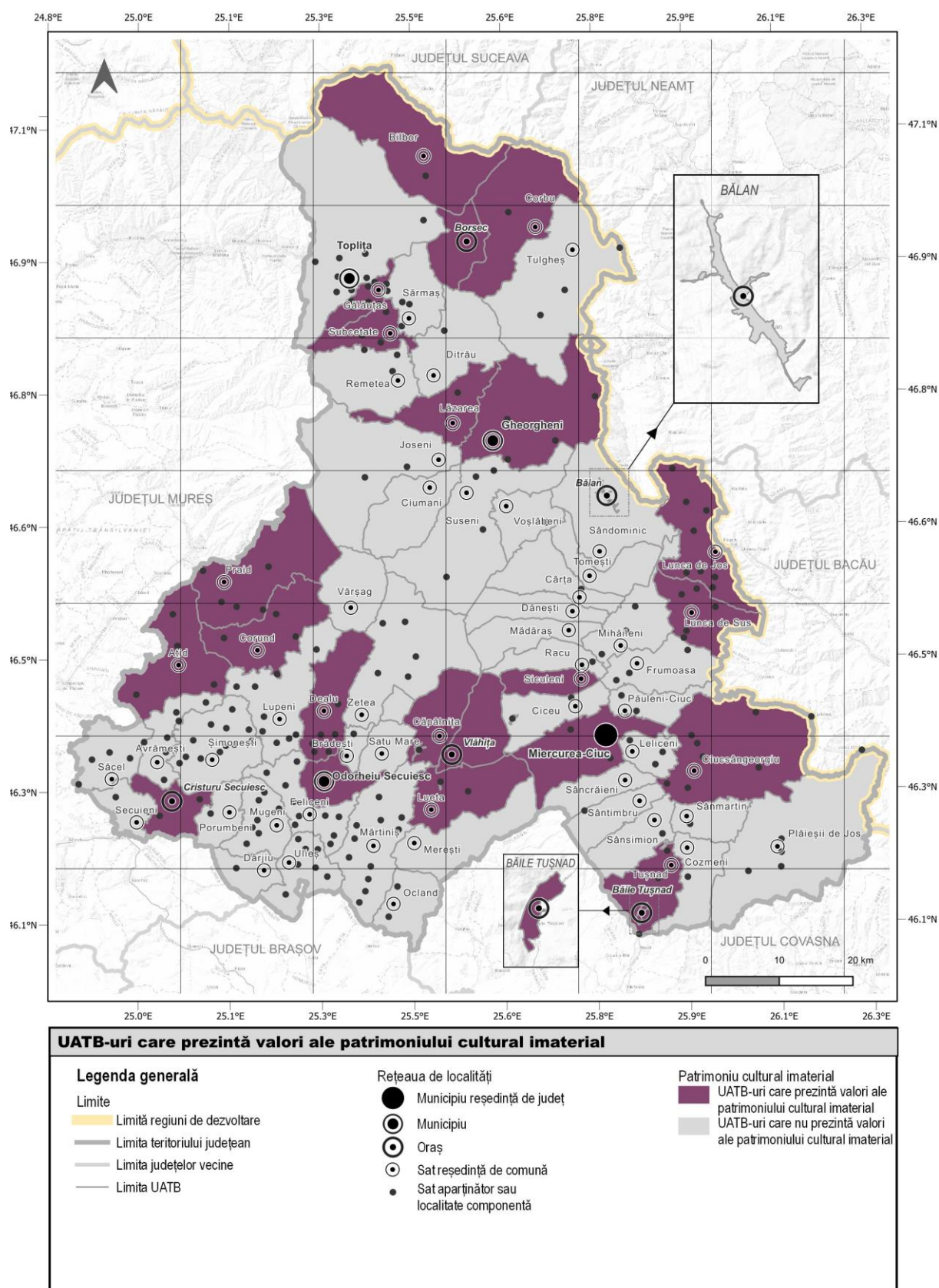
Patrimoniul imaterial al județului Harghita este reprezentat și de activitățile artistice ce s-au transmis de-a lungul timpului între generații.

Taraful tradițional. Taraful este înțeles ca o formație instrumentală alcătuită din cel puțin 3 muzicanți, care cântă la 3 instrumente diferite (instrumentiștii pot fi mai mulți, dar numărul instrumentelor rămâne același). Particularitatea formației de acest tip este dată de principalul instrument acompaniator. Astfel, se pun în evidență două compartimente: compartimentul solistic și cel acompaniator. Primul compartiment este alcătuit din unul până la trei instrumentiști, care au rolul de a expune planurile melodice ale textelor muzicale folclorice, iar compartimentul al II-lea numără de la unul până la cinci instrumentiști, care au rolul de a susține acompaniamentul armonic. Există și o a treia categorie de instrumente care se afiliază unei

partide sau alteia în funcție de circumstanțe precum: țambalul și cobza sau vioara care poate fi și primă și secundă. De asemenea, există și o a patra categorie de instrumente în care se înscriu cele care îndeplinesc (sau pot îndeplini) simultan ambele funcții: cimpoiul, acordeonul, muzicuța și câteodată cobza și țambalul.

În județul Harghita se regăsesc 3 tarafuri tradiționale localizate în UATB Lunca de Jos, Subcetate și Gălăuțas.

Pentru salvagardarea și protejarea tarafurilor tradiționale atât la nivel național, cât și la nivel județean este nevoie de: modernizarea arhivelor naționale de folclor și etnologie, privind taraful tradițional; continuarea anchetelor de teren pentru actualizarea permanentă a informațiilor prin filmarea acestora; constituirea unei baze naționale de date cu zonele, respectiv cu localitățile reprezentative pentru anumite tipuri de taraf tradițional în funcție de instrumentul acompaniator; organizarea de colocvii pe tema tarafului tradițional; elaborarea și publicarea de studii de specialitate despre taraful tradițional.

Cartograma nr. 18: UATB-uri care prezintă valori ale patrimoniului cultural imaterial

Sursa: Prelucrare date în urma analizelor realizate asupra situației existente (vezi text explicativ Capitolul 2.5. Patrimoniul cultural imaterial al județului Harghita)

2.6 Patrimoniul cultural mobil al județului Harghita

Legea nr. 182 din 25 octombrie 2000, privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, republicată, stabilește faptul că patrimoniul cultural național mobil este alcătuit din bunuri cu valoare istorică, arheologică, documentară, etnografică, artistică, științifică și tehnică, literară, cinematografică, numismatică, filatelică, heraldică, bibliofilă, cartografică și epigrafică, reprezentând mărturii materiale ale evoluției mediului natural și ale relațiilor omului cu acesta, ale potențialului creator uman și ale contribuției românești, precum și a minorităților naționale la civilizația universală¹⁴⁴.

Bunurile care alcătuiesc patrimoniul cultural național mobil sunt¹⁴⁵:

- Bunuri arheologice și istorico-documentare;
- Bunuri cu semnificație artistică;
- Bunuri cu semnificație etnografică;
- Bunuri de importanță științifică;
- Bunuri de importanță tehnică.

Bunurile aparținând patrimoniului cultural național mobil clasat fac parte, în funcție de importanța sau de semnificația lor istorică, arheologică, documentară, etnografică, artistică, științifică și tehnică, literară, cinematografică, numismatică, filatelică, heraldică, bibliofilă, cartografică și epigrafică, de vechimea, unicitatea sau raritatea lor, din:

- **Tezaurul patrimoniului cultural național mobil**, alcătuit din bunuri culturale de valoare excepțională pentru umanitate;
- **Fondul patrimoniului cultural național mobil**, alcătuit din bunuri culturale cu valoare deosebită pentru România.

Astfel, în ceea ce privește bunurile culturale mobile, clasate în Patrimoniul Cultural Național, în Harghita se găsește cartea veche/ manuscrisul *Annotationes in regvlam divi Augustini episcopi, hungarico sermone luculentissime donatam, in gratiam fratrum eremitarum ordini Santi Pauli primi eremite*, de către Gregorius Coelius Pannonius, care este datat în anul 1537. Bunul se află în patrimoniul Muzeului Secuiesc al Ciucului și a fost clasat în patrimoniul național mobil prin Ordinul nr. 3.683 din 11.11.2021, ca și bun cultural mobil cu valoare arheologică și istorico-documentară, în categoria „Tezaur”¹⁴⁶.

Protejarea patrimoniului cultural mobil se realizează prin intermediul autorităților administrației publice și al unor instituții specializate, după cum urmează: muzeele, colecțiile publice și private, casele memoriale, arhivele și bibliotecile cultelor religioase și instituțiilor eclesiastice, precum și al organizațiilor neguvernamentale cu activitate în domeniu.

Așadar, **muzeul** este instituția de cultură, de drept public sau de drept privat, fără scop lucrativ, aflată în serviciul societății, care colecționează, conservă, cercetează, restaurează, comunică și expune, în scopul cunoașterii, educării și recreerii, mărturii materiale și spirituale ale existenței și evoluției comunităților umane, precum și ale mediului înconjurător¹⁴⁷.

¹⁴⁴ L182/2000, în forma ei consolidată până la data 29.05.2023, Articolul 3.

¹⁴⁵ L182/2000, în forma ei consolidată până la data 29.05.2023, Articolul 3.

¹⁴⁶ Mai multe informații pot fi consultate la adresa: <http://clasate.cimec.ro/Lista.asp?jud=21642-harghita> [29.05.2023]

¹⁴⁷ L311/2003, în forma ei consolidată până la data 31.05.2023, Articolul 2.

Colecția este ansamblul de bunuri culturale și naturale, constituit în mod sistematic și coerent de către persoane fizice sau persoane juridice de drept public ori de drept privat¹⁴⁸. Colecțiile publice sunt colecțiile accesibile publicului și specialiștilor, indiferent de titularul dreptului de proprietate, care reunesc bunuri semnificative prin valoarea lor artistică, documentară, istorică, științifică, culturală și memorialistică¹⁴⁹. De asemenea, colecțiile private accesibile publicului sunt colecțiile aflate în proprietatea privată a persoanelor fizice sau juridice de drept privat, la care publicul și specialiștii au acces numai cu acordul deținătorilor¹⁵⁰.

Astfel, la nivelul județului Harghita instituțiile specializate ce dețin bunuri culturale mobile sunt înregistrate în baza de date oferită de *Ghidul muzeelor și colecțiilor din România*¹⁵¹ și în baza de date oferită platforma *Visit Harghita – Secțiunea Harghita Culturală*¹⁵².

Există 61 de instituții specializate ce dețin bunuri culturale mobile în județul Harghita. Acestea se împart în următoarele categorii: muzee (29), case memoriale (4) și colecții muzeale (28). Dintre acestea, 6 instituții specializate se află în imobile monumente istorice înscrise în Lista Monumentelor Istorice (vezi Tabel nr. 18).

Tabel nr. 18: Clasificarea instituțiilor specializate ce dețin bunuri culturale mobile

Nr. crt.	Denumire obiect	Localizare	Observații	Cod LMI
MUZEE				
DOMENIU: ARHEOLOGIE				
1.	Muzeul Oltului și Mureșului Superior	Municipiul Ciuc, strada Petöfy Sandor, nr. 23, 530210	Muzeul găzduiește expoziții tematice temporare și este o filială aflată în subordinea Muzeului Carpaților Răsăriteni și care ca principale atribuții: identificarea, cercetarea, constituirea, dezvoltarea, conservarea, restaurarea și valorificarea patrimoniului istoric, etnografic și artistic de pe teritoriul județului Harghita.	-
DOMENIU: ETNOGRAFIE				
1.	Muzeul de Etnografie Toplița	Municipiul Toplița, strada Eroilor, nr. 24, 535700	Inițial muzeul a fost o secție a fostului complex muzeal din Harghita. În prezent, muzeul deține obiecte ce ilustrează aspecte privind structura ocupațiilor tradiționale în zona Toplița: agricultura, creșterea animalelor, păstoritul, pădurăritul, meșteșuguri tradiționale, vânătoarea, pescuitul, culesul din natură; obiecte	-

¹⁴⁸ L311/2003, în forma ei consolidată până la data 31.05.2023, Articolul 2.

¹⁴⁹ L311/2003, în forma ei consolidată până la data 31.05.2023, Articolul 3.

¹⁵⁰ L311/2003, în forma ei consolidată până la data 31.05.2023, Articolul 3.

¹⁵¹ Mai multe informații pot fi consultate pe platforma Institutului Național al Patrimoniului, secțiunea Patrimoniul Mobil, la adresa: <http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/Filtru-Judete.asp?judet=Harghita> [29.05.2023]

¹⁵² Mai multe informații pot fi consultate pe platforma Visit Harghita, secțiunea Harghita Culturală la adresa: <https://visitharghita.com/ro/places/harghita-culturala-r3a-d7tbnalb3g> [29.05.2023]

Nr. crt.	Denumire obiect	Localizare	Observații	Cod LMI
			ce ilustrează portul popular, amenajarea și împodobirea locuinței; instalații tradiționale; obiecte ce ilustrează aspecte ale vieții spirituale, de cult, credințe etc.	
2.	Muzeul Pălăriilor de Paie Cireșeni	Comuna Feliceni, satul Cireșeni, strada Gergely, nr. 229, 537006	Muzeul a fost înființat într-o casă țărănească tradițională renovată. Prezintă obiecte, precum: modele de pălării de paie din țară, obiecte de uz și decorație și tehnica de fabricare al pălăriilor de la seceratul paielor până la pălăria gata făcută.	-
3.	Muzeul satului Cozmeni	Comuna Cozmeni, satul Cozmeni, strada Principală, nr. 201, 537065	Prezintă piese de mobilier, țesături și obiecte de artă decorativă colectate de locuitorii acestei localități. Expoziția este adăpostită într-o clădire specifică zonei, din 1883.	-
4.	Casa-Muzeu Bisericani	Comuna Lupeni, satul Bisericani, 537166	Casa țărănească construită din lemn din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, acoperită cu șindrilă, are trei încăperi mobilate cu mobilier tradițional țărănesc secuiesc din zonă și cu zestrea obișnuită confecționată din cânepă, in și lână, decorată cu elemente tradiționale secuiești din zonă. De asemenea, există și o expoziție uneltele de prelucrare a lemnului specifice zonei de subalpin harghitean.	-
5.	Gospodăria țărănească-muzeu Gălăuțaș-Pârâu	Comuna Gălăuțaș, satul Gălăuțaș-Pârâu, 537122	Prezintă obiecte de uz casnic și gospodăresc utilizate în casele și gospodăriile tradiționale din comuna Gălăuțaș cu satele aparținătoare; port popular și textile decorative; costume și piese independente de port popular; unelte agricole; alte obiecte etnografice.	-
6.	Casă etnografică ceangăiască Păltiniș-Ciuc	Comuna Lunca de Sus, satul Păltiniș-Ciuc, strada Principală, nr. 1038, 537155	În casă sunt prezente mai multe tipuri de colecții, după cum urmează: obiecte de uz casnic, costume tradiționale, obiecte de lucru pentru prelucrarea lemnului și a laptelui, unelte de agricultură și mobilier autentic etniei ceangăilor.	-
7.	Casa Muzeală Satu Mare	Comuna Satu Mare, strada Principală nr. 216, 527026	Casa muzeală reprezintă o gospodărie țărănească autentică construită la mijlocul secolului al XIX-lea, iar în fața gospodăriei se află o poartă secuiască tradițională	-

Nr. crt.	Denumire obiect	Localizare	Observații	Cod LMI
8.	Punctul muzeal Armășeni	Comuna Ciucsângeorgiu, satul Armășeni, 537041	Prezintă o colecție de obiecte etnografice maghiare: port popular, țesături, mobilier, ceramică etc.	-
9.	Muzeul Păpușilor	Comuna Mădăraș, satul Mădăraș	Prezintă o colecție privată de păpuși îmbrăcate în costume populare originale secuiești.	-
10.	Casa Muzeală Căpâlnița	Comuna Căpâlnița, satul Căpâlnița	Expoziția prezintă condițiile de viață din secolul al 19-lea.	-
11.	Casa Muzeală din Lueta	Comuna Lueta, satul Lueta	Expoziția prezintă imaginea unei case secuiești tradiționale, împreună cu obiectele specifice.	-
12.	Casa Tradițiilor din Ciumani	Comuna Ciumani, satul Ciumani, strada Principală, nr. 517	-	-
13.	Casa tradițiilor populare ceangăiești	Comuna Lunca de Jos, satul Lunca de Jos	Expoziție care prezintă valorile tradiționale ceangăiești.	-
14.	Casa vremurilor trecute	Comuna Mărtiniș	-	-
15.	Muzeul Etnografic Plăieșii de Jos	Comuna Plăieșii de Jos	-	-
16.	Muzeul Meșteșugurilor Secuiești din Inlăceni	Comuna Atid, satul Inlăceni	-	-

DOMENIU: ETNOGRAFIE ȘI ISTORIE LOCALĂ

1. Muzeul Secuiesc al Ciucului
Municipiul Miercurea Ciuc, Piața Cetății, nr. 2, 530132.
Muzeul a fost înființat în 1930 pe baza unor colecții anterioare și a colecției alcătuite de Societatea Muzeistică din Miercurea Ciuc. A fost instituționalizat în 1949, iar în 1970 s-a mutat în cetatea Mikó, monument istoric. Cuprinde piese de istorie; arheologie: tezaurul dacic de argint descoperit la Sâncrăieni-Ciuc; etnografie: port, țesături, cusături, ceramică; artă: sculpturi și picturi medievale, desene și acuarele ale pictorului Márton Ferenc; colecția de carte veche (biblioteca franciscană de la Șumuleu-Ciuc). În 1972 s-a aprobat înființarea unei secții în aer liber, pe terenul din spatele cetății Mikó. În prezent, secția în aer liber este alcătuită din șase case țărănești (din Ciucsângeorgiu, Cozmeni, Plăieșii de Sus, Joseni, Sânsimion și Corund), o fântână, un grânar, 16 porți secuiești și un fragment de poartă. Expozițiile permanente sunt: Istoria Castelului

Nr. crt.	Denumire obiect	Localizare	Observații	Cod LMI
			Mikó, Trecerea timpului în Ciuc, Valori restaurate ale tezaurului sacral, Tipografia și atelierul de legături de la Șumuleu-Ciuc și La Râscruce de Drumuri.	
2.	Muzeul „Tarisznyás Márton”	Municipiul Gheorgheni, strada Rakoczi Ferenc, nr. 1, 535500	Muzeul este găzduit într-o clădire monument de arhitectură în stil baroc, construită în 1787. În prezent, acesta deține colecții de istorie, etnografie, artă plastică, științele naturii (mineralogie și zoologie). Expozițiile permanente sunt: arheologie-istorie locală, secția de etnografie în aer liber, cu două monumente de arhitectură (Casa din Păltiniș 1853 și Casa din Tărcești 1780), hala tehnicii industriale, expoziția în subteran a agriculturii locale, artă ceramică, flora și fauna ținutului.	HR-II-m-B-12840
3.	Muzeul Orășenesc „Molnár István”	Orașul Secuiesc, Libertății, 535400	Cristuru Piața nr. 45, A fost înființat în clădirea fostului Cazino și reorganizat în 1960. În prezent, expune bunuri arheologice, precum: piese din neolitic, din epoca bronzului (ceramică, bronz); bunuri etnografice, precum: unelte, instalații tehnice de industrie populară; bunuri ale științei naturii, precum: mineralogie, faună, ierbar.	HR-II-m-B-12804
4.	Casa muzeală Cârța	Comuna Cârța, satul Ineu	Colecția cuprinde obiecte meșteșugărești, haine, mobilă și mijloace de lucru tradiționale. Ce erau folosite în mod tradițional în comună. De asemenea, expoziția prezintă informații despre meșteșugurile, sărbătorile și tradițiile populare din comună.	-

DOMENIU: ISTORIE

1.	Muzeul „Haáz Rezső”	Municipiul Secuiesc, Beclean, nr. 535600	Odorheiu strada nr. 2-6, Muzeul a fost deschis publicului în 1913 și a devenit o instituție de stat în 1952. Acesta prezintă obiecte arheologice, numismatice, de istorie locală, arhivistice (preluat de la Arhivele statului Filiala județului Harghita), etnografice (textile, broderii, dantele, obiecte din lemn, os, ceramică ulcioare, cahle), mobilier pictat, colecții de artă contemporană, memorialistică,	-
----	---------------------	--	---	---

Nr. crt.	Denumire obiect	Localizare	Observații	Cod LMI
			științele naturii, precum și o bibliotecă documentară.	
2.	Centrul Memorial al Grănicerilor Secui	Comuna Frumoasa, satul Frumoasa, strada Mihăileni, nr. 18, 537115	A fost înființat de Asociația Szépvízért. Expozițiile prezintă istoria organizațiilor militare și a grănicerimii secuiești din Carpații Orientali, de la epoca Arpadiană până la al Doilea Război Mondial.	-
DOMENIU: ȘTIINȚE ȘI TEHNICĂ				
1.	Muzeul apelor minerale Tușnad	Comuna Tușnad, satul Tușnad, strada Principală, nr. 223, 537335	În colecția muzeului este prezentat drumul apei minerale de la băile de abur ale șamanilor scitici, până la cultura balneoclimaterică a zilelor de azi. Colecția are numeroase obiecte, precum: cortul de pâslă, versiunea reconstruită a băii de șezut, sania trasă de câini (folosită pentru transportarea apei minerale), mașinile pentru îmbutelierea apei minerale și pentru spălarea sticlelor de apă minerală, vechi etichete de sticle, fotografii etc. Prin intermediul exponatelor sunt prezentate aspecte ale vieții balneoclimaterice, despre apariția izvoarelor de apă minerală, protecția mediului înconjurător și a naturii în apropierea izvoarelor de apă minerală. Proiectarea și fasonarea expoziției au fost realizate de Csíki Természetjáró és Természetvédő Egyesület (CsTTE – Asociația de Turism și de Ocrotire a Naturii din Miercurea Ciuc) și de Fundația Ars Topia.	-
2.	Muzeul Apei Minerale de la Izvoare Borsec	Orașul Borsec, alea 7	Înființat printr-un parteneriat comun între primărie și fabrica de îmbuteliere a apelor minerale din localitate. Muzeul prezintă expoziții despre istoria zonei și despre exploatarea apei minerale.	-
3.	Muzeul Apei Minerale de la Szejke	Municipiul Secuiesc, strada Beclean, nr. 2-6	Muzeul prezintă o expoziție despre ulcioarele în care se păstra apa minerală la Szejke și căruțele trase de bivoli, care transportau apa minerală și care au devenit reprezentative pentru oraș.	-
4.	Muzeul de Aragonit Corund	Comuna Corund, satul Corund	Muzeul prezintă istoria și tehnica șlefuirii aragonitului, având o colecție de pietre din fosta uzină de șlefuire.	-

Nr. crt.	Denumire obiect	Localizare	Observații	Cod LMI
DOMENIU: MEMORIAL				
1.	Muzeul de Fotografie Kováts	Municipiul Secuiesc, strada Kossuth Lajos, nr. 24, 535600	Muzeul este singurul studio de fotografie cu lumină naturală, unic în Europa.	-
2.	Muzeul Márton Áron	Comuna Sândominic, satul Sândominic, 537275	Colecția muzeului cuprinde date și obiecte despre/ aparținătoare episcopului romano-catolic maghiar de Alba Iulia, Márton Áron.	-
CASE MEMORIALE				
DOMENIU: ARTĂ PLASTICĂ				
1.	Casa memorială BORSOS MIKLÓS (BORSOS MIKLÓS EMLÉKHÁZ)	Comuna Ciumani, satul Ciumani, strada Principală, nr. 1521, 537050	Clădirea este plasată pe terenul familiei, pe locul casei vechi și are 5 săli de expoziție destinate prezentării vieții și activității artistului Borsos Miklós (1906-1990).	-
DOMENIU: MEMORIAL				
1.	Casa Memorială „Támási Áron”	Comuna Lupeni, satul Lupeni, 537165	Prezintă o colecție memorială cuprinzând mobilier, cărți, manuscrise aparținând lui Tamási Áron (1897 - 1966), unul dintre cei mai importanți scriitori secuî.	HR-IV-m-B-13022
2.	Casa Memorială „Nagy Imre”	Municipiul Ciuc localitatea Jigodin-Băi, 6940501	Prezintă o expoziție cu piese de mobilier, carte, documente și colecția de pictură a artistului Nagy Imre (1893 - 1976).	-
DOMENIU: ISTORIE				
1.	Casa Memorială Lutița	Comuna Mugeni, satul Lutița	Casa memorială este dedicată revoluției 1848-1849 și adunării naționale din Lutița. Satul Lutița a adăpostit o serie de adunări secuiești, dintre care două, cele din anii 1506 și 1848, au avut o importanță decisivă în istoria secuimii, în ambele cazuri fiind adoptate hotărâri cu grad legislativ.	-
COLECȚII MUZEALE				
DOMENIU: ARTĂ RELIGIOASĂ				
1.	Colecția muzeală a Mănăstirii „Sf. Ilie”	În Mănăstirea Sfântul Ilie din municipiul Toplița, strada Ștefan cel Mare, nr. 62, 535700	Sunt expuse obiecte de artă religioasă, carte românească veche, icoane pe lemn și sticlă (de la sf. secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea).	HR-II-m-A-12989
DOMENIU: ETNOGRAFIE ȘI ISTORIE LOCALĂ				
1.	Colecția muzeală satească Zetea	Comuna Zetea, satul Zetea, 537360	-	-

Nr. crt.	Denumire obiect	Localizare	Observații	Cod LMI
2.	Colecția muzeală satească Voșlăbeni	Comuna Voșlăbeni, satul Voșlăbeni, 537355	-	-
3.	Colecția muzeală satească Tulgheș	Comuna Tulgheș, satul Tulgheș, 537330	-	-
5.	Colecția muzeală satească Suseni	Comuna Suseni, satul Suseni 537305	-	-
5.	Colecția etnografică „Casa cu amintiri” - Doina Dobrean	Comuna Subcetate, strada Protopop, 537300	-	-
6.	Colecția muzeală satească Sândominic	Comuna Sândominic, satul Sândominic, 537275	Expoziția permanentă prezintă obiecte și unelte utilizate pentru păstrare, cultivare, prelucrarea lemnului, exploatarea lemnului și folosite la activitatea de țesut.	-
7.	Colecția muzeală satească Sâncrăieni	Comuna Sâncrăieni, satul Sâncrăieni, 53726	-	-
8.	Colecția muzeală satească Rugănești	Comuna Simonești, satul Rugănești, 537323, într-o clădire monument istoric (HR-II-m-B-12943)	-	-
9.	Colecția muzeală satească Remetea Casa Muzeală din Remetea	Comuna Remetea, satul Remetea, 537250	Expoziția prezintă o casă tradițională, în colecție aflându-se și elemente specifice de gestionare a curții. De asemenea, expoziția prezintă și o secțiune memorială a lui Tibor Cseres.	-
10.	Colecția muzeală satească Praid	Comuna Praid, satul Praid, 537240	-	-
11.	Colecția muzeală satească Plăieșii de Jos	Comuna Plăieșii de Jos, 537235, într-o clădire monument istoric (HR-II-m-B-12846)	-	-
12.	Colecția muzeală satească Ocland	Comuna Ocland, satul Ocland, 537225	-	-
13.	Colecția muzeală satească Mărești	Comuna Mărești, satul Mărești, 537195	-	-
14.	Colecția muzeală satească Lunca de Jos	Comuna Lunca de Jos, satul Lunca de Jos, 537145	-	-
15.	Colecția muzeală satească Joseni	Comuna Joseni, satul Joseni, 537130	-	-
16.	Colecția muzeală satească Dănești	Comuna Dănești, satul Dănești, 537070	-	-

Nr. crt.	Denumire obiect	Localizare	Observații	Cod LMI
17.	Colecția muzeală sătească Corund Muzeul Etnografic Corund	Comuna Corund, satul Corund, strada Principală, nr. 589, 537060	Colecția conține obiecte artizanale, etnografice, obiecte tradiționale de uz casnic, mobilier tradițional etc.	HR-II-m-B-12794
18.	Colecția muzeală sătească Ciumani	Comuna Ciumani, satul Ciumani, 537050	Cele mai vechi obiecte din colecție datează de la începutul anilor 1800.	-
19.	Colecția muzeală sătească Atid	Comuna Atid, satul Atid, 537005	-	-
20.	Colecția muzeală particulară Lueta	Comuna Lueta, satul Lueta 537071	Colecție privată ce conține zăcăminte minerale specifice zonei, documente (acte, procese-verbale), cărți care reflectă istoria locală din sec. XIX și fotografii de epocă.	-
21.	Colecția muzeală Mădăraș	Comuna Mădăraș, satul Mădăraș, strada Principală, nr. 36, 537071	Colecție privată ce conține porturi tradiționale secuiești, cărți poștale și fotografii de epocă.	-
22.	Colecția muzeală privată	Comuna Sândominic, satul Sândominic, strada Sarosut nr. 1888, 537275	Colecție privată ce conține obiecte pentru țesut, piese de port popular, mobilier tradițional și sculpturi de artă contemporană.	-

DOMENIU: ETNOGRAFIE

1.	Colecția de obiecte etnografice „Karada Karoly”	Comuna Cârța, satul Cârța, 537035	Colecție privată ce conține obiecte de etnografie, în special obiecte și unelte de lemn (pentru agricultură și creșterea animalelor) și obiecte de mobilier tradițional.	-
2.	Colecția Etnografică a Liceului Tehnologic Gábor Áron	Orașul Vlăhița, localitatea Minele Lueta, strada Mihai Eminescu, nr. 2, 535800	-	-
3.	Expoziția portului popular secuiesc	Comuna Mugeni, satul Mugeni, strada Principală, nr. 383, 5370205	Expoziția prezintă portul popular secuiesc specific zonei.	-
4.	Expoziție cu machete în Centrul Național de Informare și Promovare Turistică din Vlăhița	Orașul Vlăhița, strada Republicii, nr. 47	Expoziția prezintă două colecții: modele de clădiri monumentale și obiecte legate de tradițiile meșteșugărești din Vlăhița.	-
5.	Expoziție de broderii domnești	Municipiul Gheorgheni, nr.17	Lucrările expuse reprezintă imitații fidele ale broderiilor realizate în epoca renascentistă și în epoca barocă.	-

Sursa: Ghidul muzeelor și colecțiilor din România | Visit Harghita – Secțiunea Harghita Culturală

Instituțiile de specialitate au fost clasificate în funcție de următoarele domenii, având în vedere caracterul principal al expozițiilor: arheologie (1), etnografie (21), etnografie și istorie locală (26), istorie (3), științe și tehnică (4), memorial (4), artă plastică (1) și artă religioasă (1).

Astfel, în ceea ce privește muzeele cele mai multe prezintă bunuri culturale mobile din domeniul etnografic. Cu toate acestea cele mai mari muzee la nivel județean, Muzeul Secuiesc al Ciucului și Muzeul „Tarisznyás Márton”, se încadrează în domeniul etnografie și istorie locală. De asemenea, se observă și un număr semnificativ de muzee care prezintă bunuri din domeniul științei și al tehnicii, fiind singurele instituții de specialitate care se încadrează în acest domeniu, și de muzee memoriale. Având în vedere casele memoriale, acestea se împart în trei domenii: artă plastică, memorial și istorie.

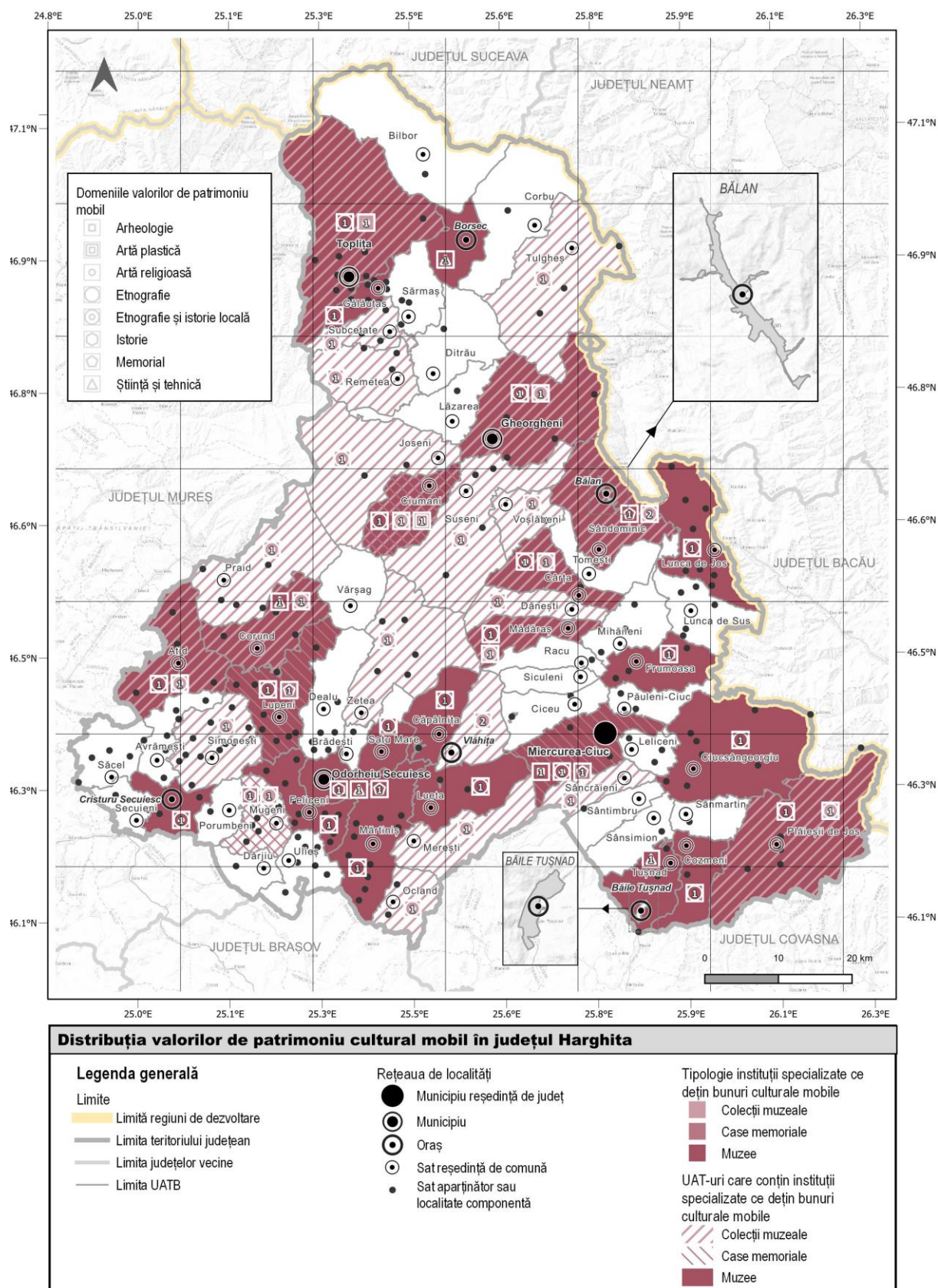
Pe teritoriul județului Harghita se regăsesc atât colecții muzeale publice, cât și private. Majoritatea colecțiilor se regăsesc în mediul rural și se încadrează în domeniile: etnografie și istorie locală. Există, de asemenea, și o colecție muzeală de artă religioasă, fiind unică la nivel județean, ce aparține Mănăstirii „Sf. Ilie” din municipiul Toplița.

Așadar, majoritatea bunurilor culturale mobile aparțin domeniilor: etnografie și istorie locală și etnografie. Acestea sunt reprezentate de obiecte ce ilustrează tradiții locale, portul tradițional specific din anumite zone ale județului, ocupațiile tradiționale, piese de mobilier și de artă decorativă și obiceiuri.

Bunurile culturale mobile ce aparțin domeniului științei și al tehnicii prezintă obiecte ce au legătură cu evoluția modului de exploatare, îmbuteliere și transportare a apei minerale, existând o excepție, Muzeul de Aragonit Corund care prezintă obiecte ce au legătură cu tehnica șlefuirii aragonitului.

În ceea ce privește bunurile culturale mobile ce aparțin domeniului memorial, se observă faptul că obiectele aferente fie au rolul de a omagia și aminti viața unei personalități importante din zonă, fie a unor evenimente istorice semnificative. Bunurile de aparțin domeniilor artă plastică și artă religioasă prezintă obiecte aferente fie unui artist renumit la nivel județean, fie unui stil artistic specific.

Bunurile culturale mobile ce aparțin domeniilor arheologie și istorie prezintă atât obiecte care au și au avut o importanță semnificativă de-a lungul timpului în istoria județeană, cât și obiecte care marchează sau sunt specifice anumitor perioade istorice.

Cartograma nr. 19: Distribuția valorilor de patrimoniu cultural mobil

Sursa: Ghidul muzeelor și colecțiilor din România | Visit Harghita – Secțiunea Harghita Culturală

Tabel nr. 19: Distribuția valorilor de patrimoniu cultural mobil

Nr. crt.	Cod SIRUTA	Denumire UATB	Valori ale patrimoniului cultural mobil	
1	83320	Miercurea Ciuc	Arheologie	1
Etnografie și istorie locală			1	
Memorial			1	
2	83561	Gheorgheni	Etnografie	1
Etnografie și istorie locală			1	
3	83133	Odorheiu Secuiesc	Istorie	1
Memorial			1	
Știință și tehnică			1	
4	83632	Toplița	Etnografie	1
Artă religioasă			1	
TOTAL MUNICIPII				10
1	83428	Băile Tușnad	-	-
2	83464	Bălan	-	-
3	83491	Borsec	Știință și tehnică	1
4	83525	Cristuru Secuiesc	Etnografie și istorie locală	1
5	83749	Vlăhița	Etnografie	2
TOTAL ORAȘE				4
TOTAL URBAN				14
1	83785	Atid	Etnografie	1
			Etnografie și istorie locală	1
2	83847	Avrămești	-	-
3	83936	Bilbor	-	-
4	83151	Brădești	-	-
5	83963	Căpâlnița	Etnografie	1
6	84102	Cârța	Etnografie	1
			Etnografie și istorie locală	1
7	86461	Ciceu	-	-
8	83981	Ciucsângeorgiu	Etnografie	1
9	84086	Ciumani	Etnografie	1
			Etnografie și istorie locală	1
			Artă plastică	1
10	84148	Corbu	-	-
11	84175	Corund	Știință și tehnică	1
			Etnografie și istorie locală	1
12	86446	Cozmeni	Etnografie	1
13	84237	Dănești	Etnografie și istorie locală	1
14	84380	Dârjiu	-	-
15	84264	Dealul	-	-
16	84344	Ditrău	-	-

Nr. crt.	Cod SIRUTA	Denumire UATB	Valori ale patrimoniului cultural mobil	
17	83197	Feliceeni	Etnografie	1
18	84415	Frumoasa	Istorie	1
19	84460	Gălașuțaș	Etnografie	1
20	84558	Joseni	Etnografie și istorie locală	1
21	84594	Lăzarea	-	-
22	86479	Leliceeni	-	-
23	84629	Lueta	Etnografie	1
24	84656	Lunca de Jos	Etnografie	1
25	84754	Lunca de Sus	-	-
26	84825	Lupeni	Etnografie	1
			Memorial	1
27	86438	Mădăraș	Etnografie	1
			Etnografie și istorie locală	1
28	84923	Mărtiniș	Etnografie	1
29	85056	Merești	Etnografie și istorie locală	1
30	85074	Mihăileeni	-	-
31	85127	Mugeni	Etnografie	1
			Istorie	1
32	85243	Ocland	Etnografie și istorie locală	1
33	83375	Păuleni-Ciuc	-	-
34	85289	Plăieșii de Jos	Etnografie	1
			Etnografie și istorie locală	1
35	86487	Porumbeni	-	-
36	85341	Praid	Etnografie și istorie locală	1
37	86495	Racu	-	-
38	85412	Remetea	Etnografie și istorie locală	1
39	85467	Săcel	-	-
40	85680	Sâncrăieni	Etnografie și istorie locală	1
41	85760	Sândominic	Memorial	1
			Etnografie și istorie locală	2
42	85788	Sânmartin	-	-
43	85840	Sânsimion	-	-
44	86519	Sântimbru	-	-
45	85528	Sărmaș	-	-
46	86501	Satu Mare	Etnografie	1
47	85582	Secuieeni	-	-
48	85626	Siculeeni	-	-
49	85984	Șimonești	Etnografie și istorie locală	1
50	85877	Subcetate	Etnografie și istorie locală	1
51	85920	Suseni	Etnografie și istorie locală	1

Nr. crt.	Cod SIRUTA	Denumire UATB	Valori ale patrimoniului cultural mobil	
52	86453	Tomești	-	-
53	86133	Tulgheș	Etnografie și istorie locală	1
54	86188	Tușnad	Știință și tehnică	1
55	86222	Ulieș	-	-
56	86311	Vârșag	-	-
57	86339	Voșlăbeni	Etnografie și istorie locală	1
58	86366	Zetea	Etnografie și istorie locală	1
TOTAL COMUNE				47
TOTAL JUDEȚ				61

Sursa: Ghidul muzeelor și colecțiilor din România | Visit Harghita – Secțiunea Harghita Culturală

2.7 Culte religioase și distribuția principalelor lăcașuri de cult

La nivel județean s-au constatat următoarele grupe, din punct de vedere al apartenenței religioase: romano-catolici, armeano-cataloici, greco-catolici, evangheliști (lutherani), reformați (calvini), unitarieni, ortodocși, evrei, neoprotestanți etc. (OAR: 9).

2.7.1 Culte religioase prezente în județul Harghita

La nivelul județului Harghita sunt prezente 11 culte religioase, după cum urmează: Biserica Ortodoxă Română, Biserica Romano-Catolică din România, Federația Comunităților Evreiești din România – Cultul Mozaic, Biserica Unitariană Maghiară, Organizația Religioasă “Martorii lui Iehova”, Cultul Creștin Baptist – Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste din România, Biserica Reformată din România, Arhiepiscopia Bisericii Armene, Cultul Creștin Penticostal – Biserica lui Dumnezeu Apostolică din România, Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică și Biserica Evanghelică Lutherană din România.

La nivel județean Biserica Ortodoxă Română este reprezentată prin Mitropolia Ardealului: Episcopia Covasnei și Harghitei (Miercurea Ciuc, Strada Patriarhul Miron Cristea, nr. 5). Biserica Romano-Catolică este reprezentată prin Arhiepiscopia Romano-Catolică Alba Iulia (Miercurea Ciuc, Strada Petöfi Sándor nr. 57). De asemenea, Arhiepiscopia Romano-Catolică Alba Iulia este reprezentată prin cele 4 protopopiate prezente la nivel județean: Ciuc Superior, Ciuc Inferior, Gheorgheni și Odorheiu Secuiesc.

Biserica Unitariană Maghiară este reprezentată prin cele 2 protopopiate prezente la nivel județean la Cristuru Secuiesc și la Odorheiu Secuiesc. Cultul Bisericii Reformate prezent la nivel județean intră sub Eparhia Reformată din Ardeal (Cluj-Napoca, Strada I. C. Brătianu nr.51).

Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică este reprezentată prin Arhiepiscopia Română Unită cu Roma, Greco-Catolică de la Alba Iulia și Făgăraș. Biserica Evanghelică Lutherană din România este reprezentată prin Episcopia Evanghelică Lutherană Cluj.

2.7.2 Distribuția principalelor lăcașuri de cult din județul Harghita

În județul Harghita se regăsesc 379 lăcașuri de cult (vezi Anexa 1). Biserica Ortodoxă Română (79) și Biserica Romano-Catolică (124) sunt cultele cu cele mai multe lăcașuri de cult aparținătoare. Biserica Reformată din România este următorul cult religios cu cel mai mare număr de lăcașuri de cult în teritoriu (59), fiind urmat de Biserica Unitariană Maghiară (46). Cultele cu cele mai puține lăcașuri aparținătoare la nivel județean sunt: Cultul Creștin Baptist – Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste din România (13), Organizația Religioasă „Martorii lui Iehova” (5), Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică (5), Arhiepiscopia Bisericii Armene (3), Federația Comunităților Evreiești din România – Cultul Mozaic (2), Biserica Creștină după Evanghelie (1), Cultul Creștin Penticostal – Biserica lui Dumnezeu Apostolică din România (1) și Biserica Evanghelică Lutherană din România (1).

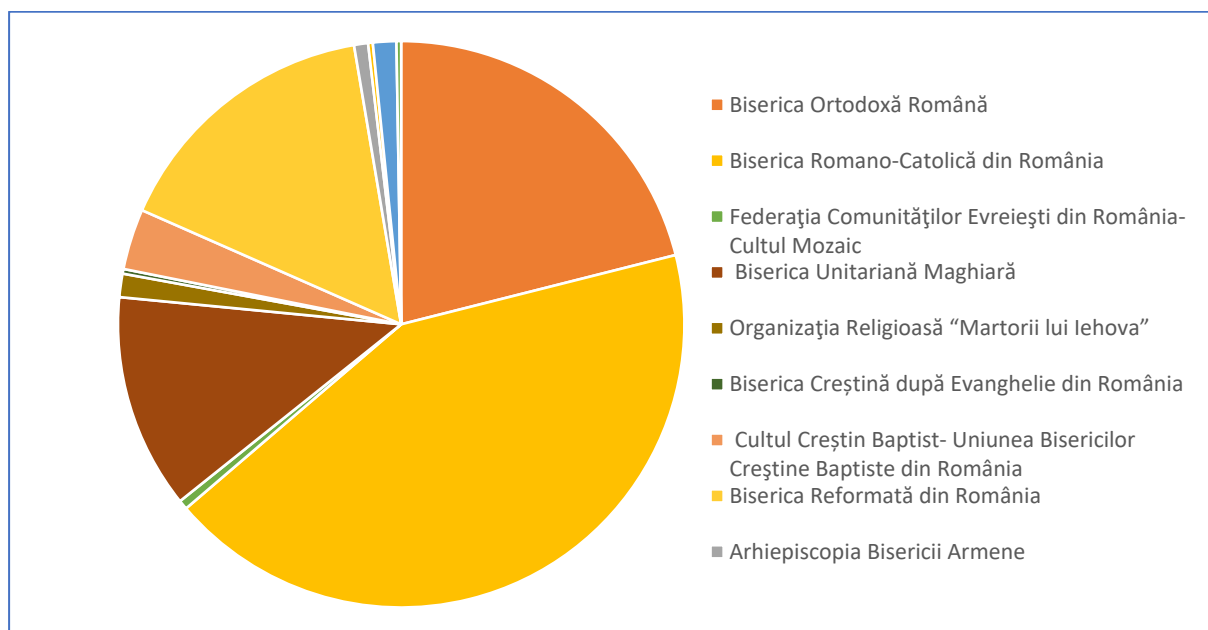

Figura nr. 11: Numărul lăcașurilor de cult raportate la cultele religioase existente în județul Harghita

Sursa: Documentul *Lăcașe de cult*, text disponibil la adresa:

<http://lacasedecult.cimec.ro/ro/documente/asp/culte.asp?nr=92>. Documentul *Biserici Harghita*, text disponibil la adresa: <https://www.biserici.org/index.php?menu=BIHR> [31.05.2023]

În ceea ce privește distribuția în teritoriu, 72,03% dintre lăcașurile de cult se află în mediul rural. Cele mai multe lăcașuri de cult din mediul rural aparțin Bisericii Romano-Catolice din România (60,07%), aceasta este urmată de Biserica Ortodoxă Română (28,94%) și de Biserica Reformată din România (21,61%). În mediul rural nu se găsesc lăcașe de cult aparținătoare Federației Comunităților Evreiești din România – Cultul Mozaic Cultului Creștin Penticostal – Biserica lui Dumnezeu Apostolică din România și Bisericii Evanghelice Lutherane din România.

Tabel nr. 20: Distribuția lăcașurilor de cult în teritoriu

Culte religioase	Mediu Urban	Mediu Rural	TOTAL
Biserica Ortodoxă Română	32	47	79
Biserica Romano-Catolică din România	40	124	164
Federația Comunităților Evreiești din România- Cultul Mozaic	2	0	2
Biserica Unitariană Maghiară	6	40	46
Organizația Religioasă “Martorii lui Iehova”	3	2	5
Cultul Creștin Baptist- Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste din România	5	8	13
Biserica Creștină după Evanghelie din România	0	1	1
Biserica Reformată din România	11	48	59
Arhiepiscopia Bisericii Armene	2	1	3
Cultul Creștin Penticostal – Biserica lui Dumnezeu Apostolică din România	1	0	1
Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică	3	2	5
Biserica Evanghelică Lutherană din România	1	0	1
TOTAL	106	273	379

Sursa: Documentul *Lăcașe de cult*, text disponibil la adresa:

<http://lacasedecult.cimec.ro/ro/documente/asp/culte.asp?nr=92>. Documentul *Biserici Harghita*, text disponibil la adresa: <https://www.biserici.org/index.php?menu=BIHR> [31.05.2023]

În mediul urban cele mai multe lăcașuri de cult aparțin Bisericii Romano-Catolice din România (37,74%), aceasta este urmată de Biserica Ortodoxă Română (30,19%) și de Biserica Reformată din România (10,38%). Restul cultelor religioase prezente în județ nu au un număr semnificativ de lăcașuri aparținătoare în mediul urban. Cele mai mari discrepanțe între mediul urban și mediul rural se găsesc în cazul Bisericii Unitariene Maghiare, unde numărul lăcașurilor de cult din mediul rural este de 7 ori mai mare față de cel din mediul urban, și în cazul Bisericii Reformate din România, unde numărul lăcașurilor de cult din mediul rural este de 4,3 ori mai mare față de cel din mediul urban.

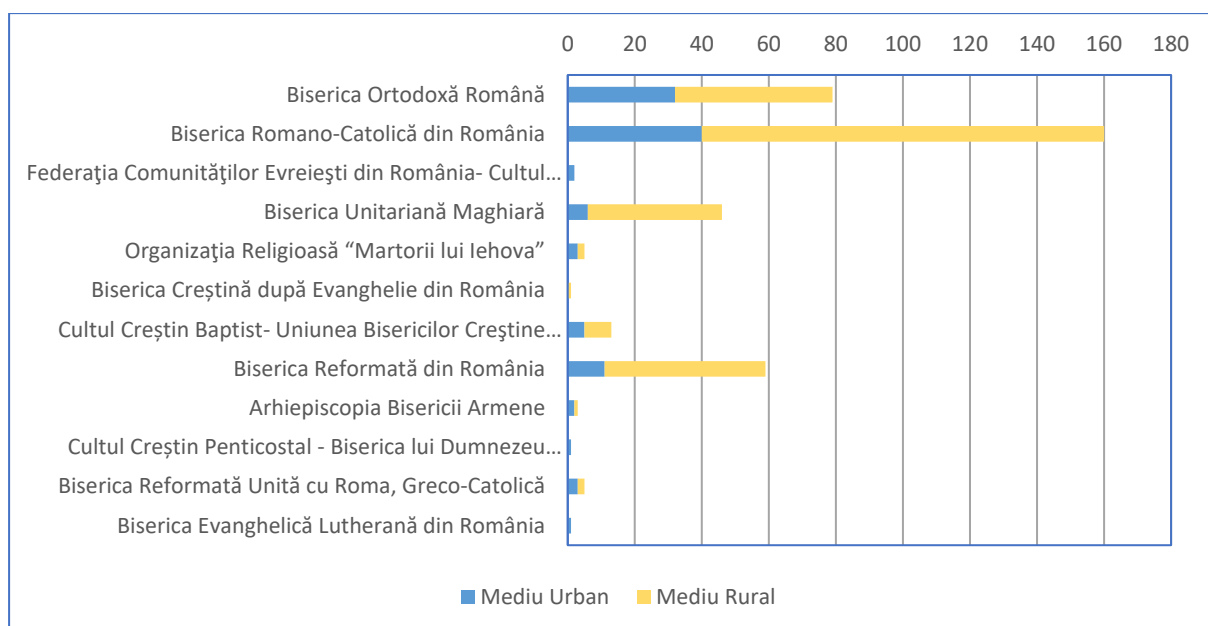

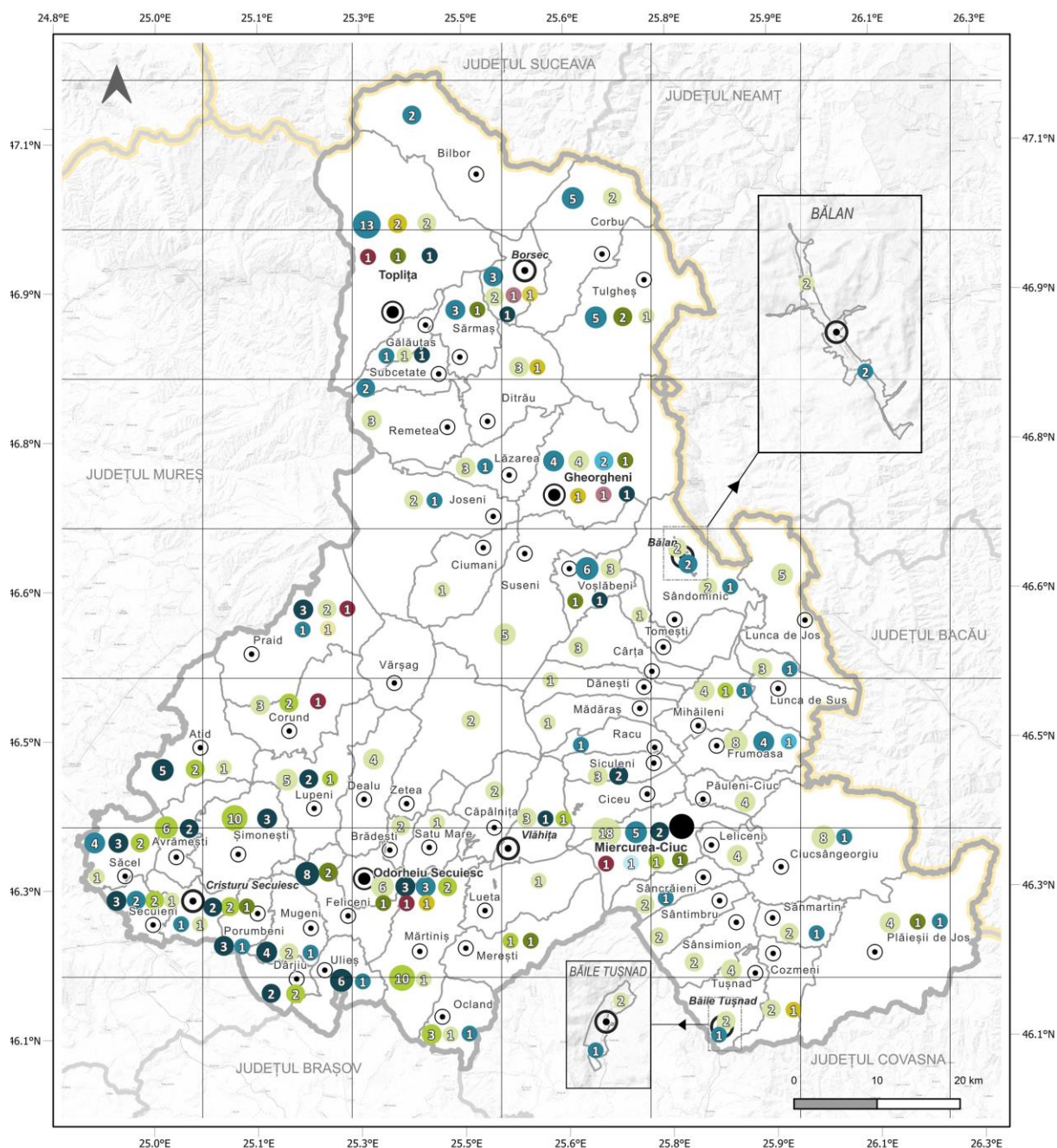
Figura nr. 12: Numărul lăcașurilor de cult raportate la cultele religioase existente în mediul urban și mediul rural în județul Harghita

Sursa: Documentul *Lăcașe de cult*, text disponibil la adresa:

<http://lacasedecult.cimec.ro/ro/documente/asp/culte.asp?nr=92>. Documentul *Biserici Harghita*, text disponibil la adresa: <https://www.biserici.org/index.php?menu=BIHR> [31.05.2023]

Cea mai mare diversitate din punct de vedere al cultelor religioase prezente în teritoriu se află în Miercurea Ciuc, Odorheiu Secuiesc și Gheorgheni unde sunt prezente lăcașuri aparținătoare: Bisericii Ortodoxe Române, Bisericii Romano-Catolice din România, Federației comunităților evreiești din România – Cultul Mozaic și Cultului creștin baptist –Uniunea Bisericilor Baptiste din România. De altfel, la nivelul județului există două UATB-uri în care nu sunt prezente lăcașuri de cult, după cum urmează: Vârșag și Ciceu

Din cele 379 lăcașuri de cult existente la nivelul județului Harghita, 115 sunt înscrise în Lista Monumentelor Istorice (LMI). Dintre acestea 86 sunt localizate în mediul rural, 40 de importanță națională (categoria A) și 46 de importanță locală (categoria B), și 29 în mediul urban, 15 de importanță națională (categoria A) și 14 de importanță locală (categoria B).

Culte și lăcașuri de cult în județul Harghita

Legenda generală

Limite

- Limită regiuni de dezvoltare
- Limita teritoriului județean
- Limita județelor vecine
- Limita UATB

Rețeaua de localități

- Municipiu reședință de județ
- Municipiu
- Oraș
- Sat reședință de comună

Culte și lăcașuri de cult

- Arhiepiscopia Bisericii Armene
- Biserica Creștină După Evanghelie din România
- Biserica Evanghelină Lutherană din România
- Biserica Ortodoxă Română
- Biserica Reformată din România
- Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică
- Biserica Romano-Catolică din România
- Biserica Unitariană Maghiară
- Cultul Creștin Baptist - Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste din România
- Cultul Creștin Penticostal - Biserica lui Dumnezeu Apostolică din România
- Federația Comunităților Evreiești din România - Cultul Mozaic
- Organizația religioasă „Mărtorii lui Iehova”

Cartograma nr. 20: Culte și lăcașuri de cult în județul Harghita

Sursa: Documentul *Lăcașe de cult*, text disponibil la adresa:

<http://lacasedecult.cimec.ro/ro/documente/asp/culte.asp?nr=92>. Documentul *Biserici Harghita*, text disponibil la adresa: <https://www.biserici.org/index.php?menu=BIHR> [31.05.2023]

2.8 Valorificarea patrimoniului cultural

Prezentul capitol a fost realizat în corelare cu *Capitolul 2.6. Produse turistice specifice – programe, pachete, circuite, evenimente* aferent Studiului de Fundamentare nr. 11 – Valorificarea potențialului turistic sau balnear – TUR.

În județul Harghita există o serie de rute cultural-turistice recunoscute de Ministerul Economiei, Antreprenorialului și Turismului la nivel național și pe plan transnațional incluse în programele și circuitele existente în județ¹⁵³.

Astfel, rutele cultural-turistice dezvoltate pe plan transnațional care includ și obiective din județul Harghita, sunt:

- Ruta bisericilor de lemn din România și din Republica Moldova

Ruta transnațională a bisericilor de lemn din România și Republica Moldova, unul dintre cele mai importante proiecte de promovare a turismului din ultima perioadă, dezvoltat de Ministerul Antreprenorialului și Turismului, în colaborare cu Agenția de Investiții din Republica Moldova, a câștigat locul al II-lea în cadrul concursului „Destinații ale Turismului Cultural Durabil 2021”, organizat de Rețeaua Europeană pentru Turism Cultural, în parteneriat cu Comisia Europeană pentru Turism.

Ruta Bisericilor de Lemn din România și Republica Moldova cuprinde 183 de lăcașe de cult din 9 județe din România și 7 biserici de lemn din Republica Moldova¹⁵⁴. La nivelul județului Harghita sunt incluse în cadrul acestei rute **bisericile de lemn din UATB Bilbor și Toplița**.

- Ruta Via Transilvanica

Este un traseu turistic de lungă distanță de 1.400 de kilometri care traversează România pe direcția NE-SV, de la Putna până la Drobeta Turnu Severin și poate fi traversat atât în cadrul unor drumeții cât și în cadrul unui traseu cicloturistic. Segmentul Siculorum din cadrul traseului Via Transilvanica traversează județul Harghita pe o porțiune de aproximativ 130 de km și trece prin UATB: Praid, Atia, Lupeni, Odorheiu Secuiesc, Mărtiniș, Dârjiu și Archita.

Tabel nr. 21: Segmente din ruta Via Transilvanica ce traversează județul Harghita

Nume segment	Număr km	Timp de parcurgere	Pericole
Sovata – Praid	17	6 ore	Animale sălbatice, trafic intens în Praid
Praid – Atia	16	5 ore	Animale sălbatice, trafic intens în Praid
Atia – Lupeni	24	8 ore	Porțiuni pe asfalt
Lupeni – Odorheiu Secuiesc	24	8 ore	Urcare abruptă și critică, porțiuni pe asfalt cu trafic ridicat
Odorheiu Secuiesc – Mărtiniș	19	6 ore și 30 de minute	Porțiuni pe asfalt cu trafic ridicat
Mărtiniș – Dârjiu	30	9 ore	Intersecții în câmp deschis
Dârjiu – Archita	16	5 ore	Intersecții în câmp deschis

Sursa: Ghidul drumețului pe Via Transilvanica

¹⁵³ Situația rutelor actualizată la 05 mai 2023.

¹⁵⁴ Ruta cultural-turistică a bisericilor de Lemn din România și Republica Moldova. Text disponibil la adresa: <https://invest.gov.md/ro/biserica-lemn/> [24.07.2023]

- Ruta Via Mariae

Pe plan național județul Harghita ocupă un loc important în turismul religios, o mare parte a județului fiind străbătută de rutele căii internaționale de pelerinaj Via Mariae. Traseele care străbat județul Harghita sunt legate de Drumului Mariei din Ungaria și Austria. Rețeaua existentă în județul Harghita este formată din 7 trasee diferite, aflate fie integral în județ, fie conectându-l pe acesta de alte județe precum: Mureș, Alba, Brașov, Covasna sau Arad.

Tabel nr. 22: Segmente din ruta Via Mariae ce traversează județul Harghita

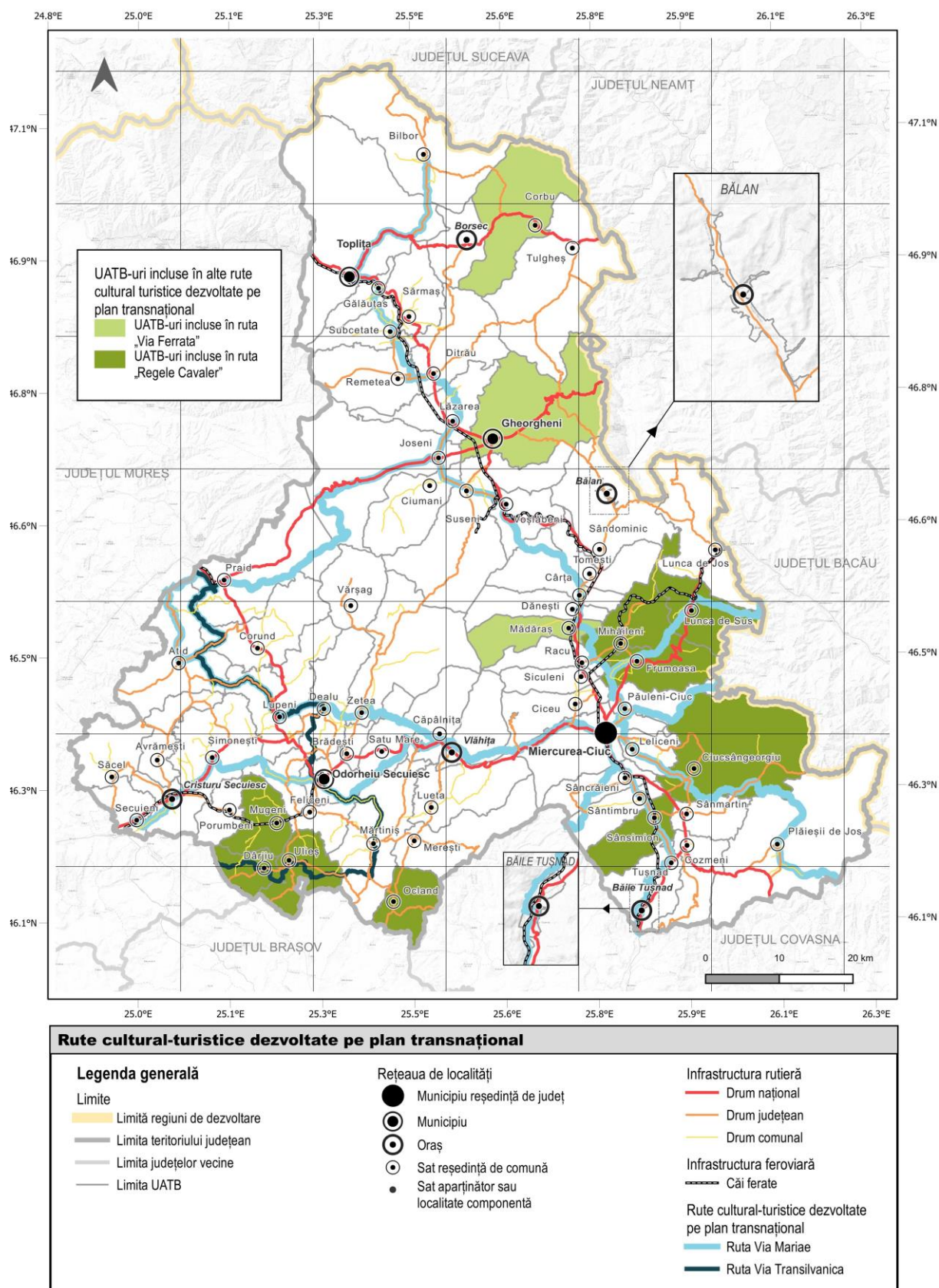
Traseu	Nume segment
M05, M01	Sărățeni – Șiclod – Cușmed – Atid – Inlăceni
M05, M01	Inlăceni – Firtușu – Păuleni – Lupeni – Dealu
M05, M01	Dealu – Zetea – Căpâlnița – Vlăhița
M05, M01, M03	Vlăhița – Pasul Vlăhița (Tolvajos-tető) – Șumuleu Ciuc
M05	Capela Contumaț – Apahavas – Pârâul Ugra – Biserica din Lunca de Sus / Colegiul Sfânta Elisabeta
M05	Lunca de Sus – Muntele Frumos – Muntele Păgânilor – Frumoasa – Bârzava – Delnița – Păuleni Ciuc – Șumuleu Ciuc
M01	Sărățeni – Praid
M01	Praid – Culmea Bucin
M01	Culmea Bucin – Borzont – Joseni – Ciumani – Suseni
M01	Suseni – Voșlăbeni – Cârța
M01, M12	Cârța – Dănești – Mădăraș – Racu – Delnița – Păuleni Ciuc – Șumuleu Ciuc
M03	Sighișoara – Albești – Boiu Mic – Șoard – Secuieni – Filiaș – Cristuru Secuiesc
M03	Cristuru Secuiesc – Rugănești – Șimonești – Cireșeni – Forțeni – Odorheiu Secuiesc
M03	Odorheiu Secuiesc – Szarkakő – Băile Homorod – Căpâlnița – Vlăhița
M12	Micloșoara – Bixad – Băile Tușnad – Tușnadu Nou – Tușnad
M12	Tușnad – Vrabia – Cetățuia – Sânsimion – Sâncrăieni – Șumuleu Ciuc
M12	Bilbor – Toplița
M12	Toplița – Gălăuș – Sărmaș – Subcetate – Remetea – Ditrău
M12	Ditrău – Ghiduț – Lăzarea – Joseni – Ciumani – Suseni
M28	Estelnic – Cărpineni – Iacobeni – Plăieșii de Jos
M28	Plăieșii de Jos – Cinod – Ciucsângeorgiu
M28	Ciucsângeorgiu – Misentea – Lelicieni – Șumuleu Ciuc
M28	Coșnea – Vf. Viscol – Șoimeni – Șumuleu Ciuc
M29	Filia – Sântimbru Băi
M29	Sântimbru Băi – Șumuleu Ciuc
M24	Praid – Atia – Atid

Sursa: Visit Harghita, Via Mariae

- Ruta Regele cavalier

Este cunoscută și sub denumirea de Ruta Sfântul Ldislau și include 49 de localități din România, Ungaria, Slovacia și Serbia. Pe teritoriul României, ruta include obiective turistice din județele Alba, Bihor, Bistrița-Năsăud, Cluj, Covasna, Harghita, Mureș, Sibiu și Sălaj.

Pe teritoriul județului Harghita sunt incluse obiective turistice identificate în localitățile Armășeni (UATB Ciucsângeorgiu), Crăciunel (UATB Ocland), Daia (UATB Ulieș), Dârjiu, Frumoasa, Lunca de Sus, Mihăileni, Mugeni, Ocland, Sânsimion și Vasileni (UATB Ulieș).

Cartograma nr. 21: Rute culturale-turistice dezvoltate pe plan transnațional

Sursa: Ghidul Via Transilvanica, viamariaecj.ro, via-ferrata.ro și visitharghita.ro

Rutele cultural-turistice dezvoltate pe plan național care includ și obiective din județul Harghita, sunt:

- Ruta Cultural Turistică a Bisericilor de Lemn din România

Valorificarea culturală și turistică a bisericilor din lemn se realizează la nivel național printr-o serie de trasee turistice-culturale tematice desfășurate pe teritoriul a mai multor județe. La nivel național este implementat un traseu cultural al bisericilor din lemn „Ruta Cultural Turistică a Bisericilor de Lemn din România” care însumează biserici din județele Bihor, Cluj, Maramureș, Satu Mare, Suceava, Neamț, Arad, Mehedinți, Ialomița, Timiș, Hunedoara, Bistrița Năsăud, Constanța, Argeș, Botoșani, Vaslui, Alba, Vrancea, Iași, Harghita, iar la nivel transnațional este implementată ruta transnațională a bisericilor de lemn din România și Republica Moldova.

La nivelul județului Harghita sunt incluse 2 biserici de lemn, după cum urmează: Biserica Sf. Nicolae din UATB Bilbor și Biserica fostei Mănăstiri Sfântul Ilie din Săuceni în UATB Toplița, care sunt și monumente istorice.

- Ruta patrimoniului multiethnic din România

Cuprinde lăcașe de cult din județele: Cluj, Alba, Botoșani, Constanța și Harghita și Suceava. La nivelul județului Harghita, sunt incluse UATB care fac parte din Ruta VIA MARIAE.

- Ruta orașelor și stațiunilor balneare istorice din România

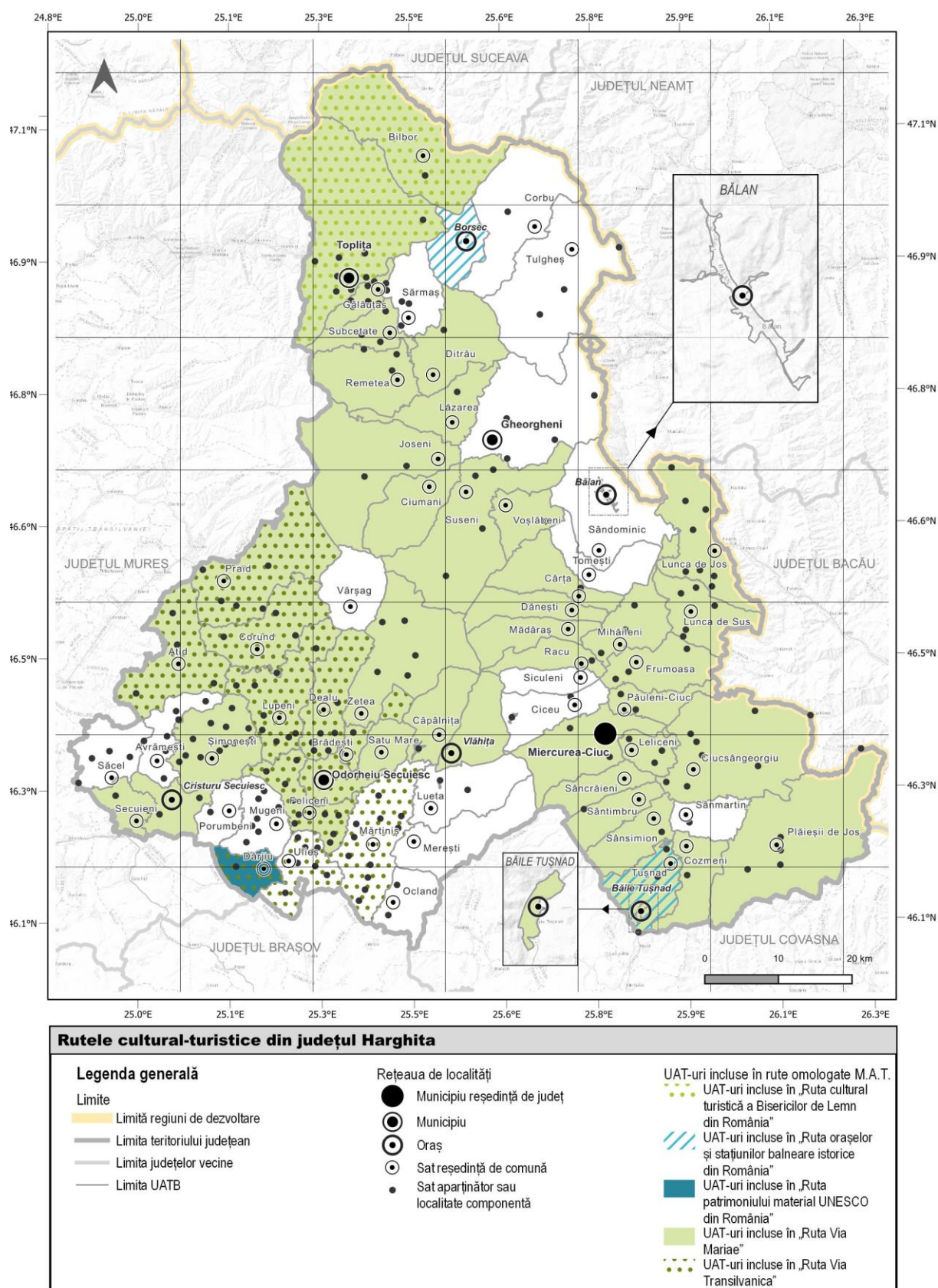
Cuprinde orașele și stațiunile balneare care au patrimoniu din perioada medievală: Orașul Băile Tușnad cu stațiunea Băile Tușnad descoperită la 1842 și Orașul Borsec cu stațiunea Borsec cunoscută din 1804.

- Ruta Via Mariae

La nivel național, ruta cuprinde obiective turistice din județele: Satu Mare, Sălaj, Cluj, Mureș, Harghita, Bacău, Neamț, Suceava, Brașov, Covasna. La nivelul județului Harghita această rută se desfășoară la nivelul UATB-urilor: Secuieni, Cristuru Secuiesc, Șimonești, Feliceni, Odorheiu Secuiesc, Brădești, Satu Mare, Dealu, Lupeni, Corund, Praid, Atid, Zetea, Căpâlnița, Vlăhița, Bilbor, Toplița, Gălăuțaș, Subcetate, Remetea, Ditrău, Lăzarea, Joseni, Ciumani, Suseni, Voșlăbeni, Cârța, Dănești, Mădăraș, Racu, Mihăileni, Lunca de Jos, Lunca de Sus, Frumoasa, Păuleni-Ciuc, Miercurea-Ciuc, Lelicieni, Ciucsângeorgiu, Sâncrăieni, Sântimbru, Sânsimion, Tușnad, Băile Tușnad, Cozmeni și Plăieșii de Jos.

- Ruta patrimoniului material UNESCO în România

Cuprinde satele transilvane cu biserici fortificate (UATB Dârjiu – Harghita).

Cartograma nr. 22: Rutele cultural-turistice din județul Harghita

Sursa: Ministerul Economiei, Antreprenorialului și Turismului

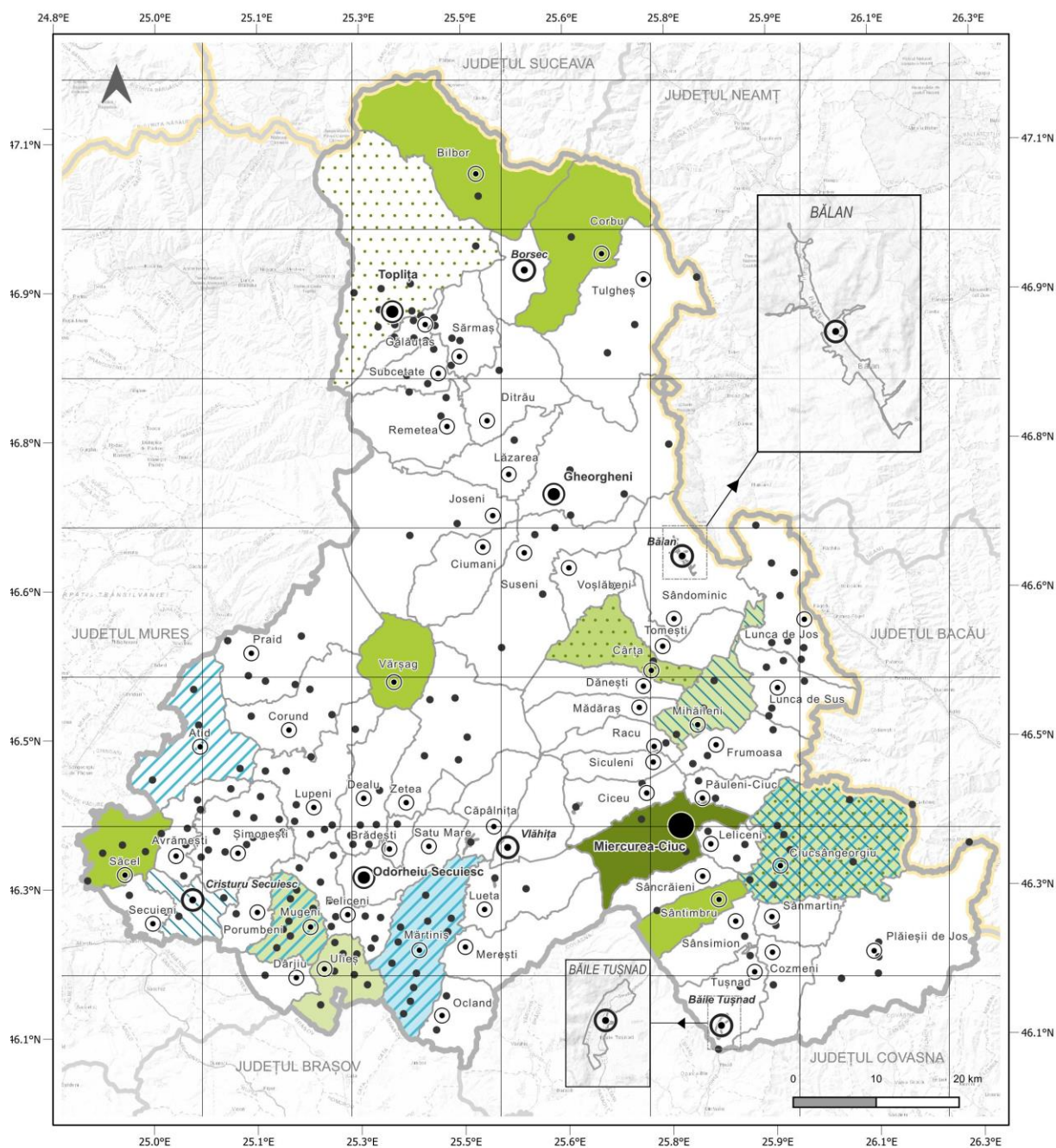
Prin Programul România Atractivă se dorește creșterea atractivității destinațiilor turistice selectate în urma dezvoltării a 12 rute turistice/culturale tematice în zonele rurale defavorizate din România. Investiția presupune sprijin financiar pentru promovarea celor 12 rute și modernizarea /reabilitarea obiectivelor turistice cu impact național și internațional.

La nivelul județului Harghita au fost incluse în cadrul rutelor o serie de obiective turistice și culturale care au îndeplinesc criteriile necesare atât pentru promovare cât și pentru restaurare.

Județul Harghita **are** obiective turistice **incluse în 8 din cele 12 rute turistice / culturale** în vederea promovării. Lista obiectivelor incluse în rutelor turistice/ culturale, în vederea **promovării** acestora pentru județul Harghita conține următoarele obiective:¹⁵⁵

- Traseul castrelor romane: Castrul roman de la Sânpaul, UATB Mărtiniș;
- Ruta cetăților: Cetatea Mikó, UATB Miercurea Ciuc;
- Ruta bisericilor fortificate: Biserica romano-catolică Sf. Gheorghe din UATB Ciucsângeorgiu, Biserica Romano-Catolică din UATB Cârța;
- Ruta castelelor: Castelul Urmánczy, UATB Toplița;
- Ruta curiilor: Conacul Gyárfás din UATB Cristuru Secuiesc, Conacul Biális din UATB Mihăileni, Conacul Adorjan Imre din UATB Ciucsângeorgiu, Fosta cazarmă de husari, construire anexă și împrejmuire din UATB Aita Mare;
- Traseul gastronomiei tradiționale românești: Traseul gastronomiei tradiționale în județul Harghita;
- Ruta Sfântului Ladislau: Biserica romano-catolică Zămisirea Sf. Fecioare din UATB Ciucsângeorgiu; Biserica Reformată Daia din UATB Ulieș; Biserica reformată Lupița (Biserica reformată și Zid de incintă cu turn de poartă) din UATB Mugeni; Biserica romano-catolică Sf. Mihail din Mihăileni din UATB Mihăileni;
- Ruta satelor cu arhitectură tradițională: gospodării tradiționale în UATB Atid, UATB Ciucsângeorgiu, UATB Mărtiniș, UATB Mugeni.

¹⁵⁵ PNRR: Listele cu obiectivele care îndeplinesc criteriile necesare includerii în cadrul rutelor turistice/ culturale în vederea promovării, respectiv restaurării, în cadrul programului România Activă. Text disponibil la adresa: <https://www.fonduri-structurale.ro/stiri/30610/pnrr-listele-cu-obiectivele-care-indeplinesc-criteriile-necesare-includerii-in-cadrul-rutelor-turistice-culturale-in-vederea-promovarii-respectiv-restaurarii-in-cadrul-programului-romania-atractiva> [24.07.2023]

Obiectivele incluse în rute culturale sau turistice în vederea promovării acestora (PNRR)		
Legenda generală	Rețeaua de localități	Obiectivele incluse în rute culturale sau turistice în vederea promovării acestora (PNRR)
Limite Limită regiuni de dezvoltare Limită teritoriului județean Limita județelor vecine Limita UATB	Municipii reședință de județ Municipii Oraș Sat reședință de comună Sat aparținător sau localitate componentă	Ruta castelelor Ruta Sfântului Ladislau Traseul castrelor romane Ruta bisericilor fortificate Ruta cetăților Ruta satelor cu arhitectură tradițională Ruta curiilor Puncte gastronomice locale

Cartograma nr. 23: Obiectivele incluse în rutele turistice/ culturale în vederea promovării acestora (PNRR)

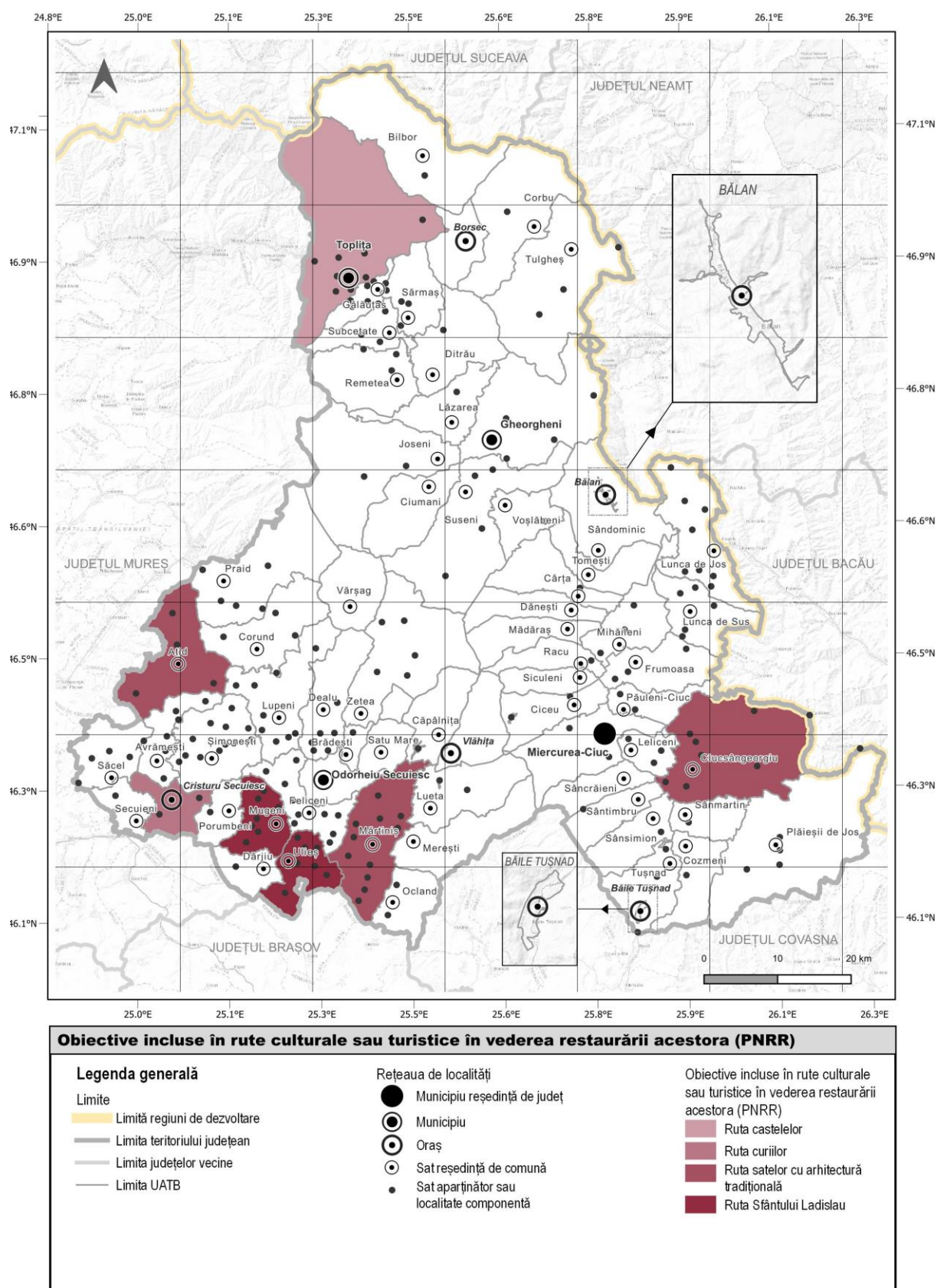
Sursa: www.fonduri-structurale.ro

Pe lângă obiectivele incluse în vederea promovării acestora, apelul a fost deschis și pentru includerea în rutele turistice/ culturale a unor obiective, în vederea **restaurării** acestora. Pentru județul Harghita, au fost incluse pe listă următoarele obiective:¹⁵⁶

- Ruta castelelor: Castelul Urmánczy din UATB Toplița;
- Ruta curiilor: Conacul Gyárfás din UATB Cristuru Secuiesc;
- Ruta Sfântului Ladislau: Biserica Reformate din UATB Lutița, Biserica Reformată Daia din satul Daia, UATB Ulieș;
- Ruta satelor cu arhitectură tradițională: Gospodării tradiționale în UATB Atid, Gospodării tradiționale în UATB Ciucsângeorgiu, UATB Mărtiniș.

Alături de acestea, există și o listă de rezervă a obiectivelor selectate în cadrul apelului 3 care îndeplinesc criteriile necesare includerii în cadrul rutelor turistice / culturale, în vederea restaurării acestora care includ: Curia Biális din Mihăileni în Ruta curiilor și gospodării tradiționale în UATB Mugeni în Ruta satelor cu arhitectură tradițională.

¹⁵⁶ PNRR: Listele cu obiectivele care îndeplinesc criteriile necesare includerii în cadrul rutelor turistice/ culturale în vederea promovării, respectiv restaurării, în cadrul programului România Activă. Text disponibil la adresa: <https://www.fonduri-structurale.ro/stiri/30610/pnrr-listele-cu-obiectivele-care-indeplinesc-criteriile-necesare-includerii-in-cadrul-rutelor-turistice-culturale-in-vederea-promovarii-respectiv-restaurarii-in-cadrul-programului-romania-atractiva> [24.07.2023]

Cartograma nr. 24: Obiective incluse în rute turistice/ culturale în vederea restaurării acestora (PNRR)

Sursa: www.fonduri-structurale.ro

3. Evidențierea disfuncționalităților, amenințărilor și priorități de intervenție. Analiza SWOT

DISFUNCȚIONALITĂȚI: DEGRADAREA PATRIMONIULUI CONSTRUIT SUB ACȚIUNEA FACTORILOR DE MEDIU

Factorii de mediu precum: fenomenele de eroziune, alunecările de teren, inundațiile, schimbările climatice, poluarea mediului duc la un proces de degradare continuă a patrimoniului construit. Schimbările climatice au cel mai mare impact negativ asupra patrimoniului construit, deoarece conduc la fenomene naturale extreme: creșterea semnificativă a temperaturilor, schimbările de temperatură bruște, incendii, inundații etc., iar elementele constructive ale obiectelor de patrimoniu nu au fost proiectate pentru a rezista la aceste tipuri de fenomene naturale extreme.

PRIORITĂȚI

Pentru o protecție și conservare mai bună a patrimoniului construit este nevoie de realizarea unor politici culturale la nivel județean cu privire la restaurarea și conservarea într-un mod sustenabil a patrimoniului construit. Pentru restaurarea obiectivelor de patrimoniu din categoria A pot fi accesate finanțări naționale și europene, iar pentru obiectivele de categoria B pot fi accesate finanțări la nivel județean (de exemplu prin *Programul de protecție a monumentelor istorice de pe teritoriul județului Harghita*). Pentru fundamentarea politicilor menționate anterior este necesară demararea unor programe pentru clasificarea tipologică a așezărilor din județ, prin care sunt identificate elemente comune de peisaj și de patrimoniu construit, care ulterior sunt ierarhizate, în funcție de cele are au nevoie de cea mai mare de protecție și de punere în valoare în cadrul documentațiilor de urbanism subsecvente(PUG/ PUZCP).

În procesele de restaurare/ reabilitare a patrimoniului construit vernacular este nevoie de utilizarea tehnicilor și materialelor tradiționale. Așadar, se recomandă dezvoltarea unor programe de formare a meșterilor locali, care să prezinte atât formele de meșteșug tradițional, cât și abordări noi, sustenabile, care cresc nivelul de reziliență al obiectelor de patrimoniu.

DISFUNCȚIONALITĂȚI: MONUMENTE ISTORICE (CATEGORIILE I, II, III)

Patrimoniul construit este amenințat, în mod constant, atât de către fenomene naturale, precum: fenomene de eroziune, alunecări de teren, inundații, schimbări climatice, poluarea mediului, cât și de fenomene antropice generate de activitățile economice și sociale, restaurarea inadecvată generată datorită lipsei de educație pentru ocrotirea patrimoniului, abandonarea elementelor de patrimoniu datorită unei neasumări din partea comunității etc. În cadrul legislației se stabilesc o serie de măsuri ce vizează protecția monumentelor de istorie, după cum urmează:

- Instituirea zonelor de protecție și a zonelor construite protejate;
- Realizarea unor expertize tehnice (după caz), proiecte tehnice elaborate și verificate de specialiști sau experți atestați de Ministerul Culturii, pentru orice tip de intervenții asupra monumentelor istoric. Executarea și dirigențarea lucrărilor trebuie, de asemenea, asigurată de persoane/entități atestate de către Ministerul Culturii, cu respectarea exigențelor specifice domeniului monumentelor istorice și a cerințelor

privind calitatea lucrărilor în construcții și sub inspecția și controlul propriu ale Ministerului Culturii, respectiv ale serviciilor publice deconcentrate ale acestuia;

- Desființarea, distrugerea parțială sau totală, profanarea, precum și degradarea monumentelor istorice sunt interzise, orice acțiune în acest sens se va sancționa conform Legii nr. 422 din 18 iulie 2001, privind protejarea monumentelor istorice, republicată;
- Protejarea și conservarea monumentelor istorice reprezentând descoperiri arheologice rămase decopertate se fac, în condițiile legii, de către investitori, sub coordonarea responsabilului științific al șantierului și a instituției organizatoare.

Astfel, la nivelul județului Harghita au fost identificate 17 monumente istorice (categoriile II, III, IV) în stare de colaps¹⁵⁷, dintre care 3 sunt monumente istorice de interes național „A” și 59 monumente istorice (categoriile II, III, IV) în stare de precolaps¹⁵⁸, dintre care 7 sunt monumente istorice de interes național „A” (vezi Anexele 4 & 5). Astfel, 84,4% din monumentele istorice (categoriile II, III, IV) din județ se află într-o stare medie, bună sau foarte bună.

De asemenea, au fost declarate 25 de monumente istorice (categoriile II, III, IV) dispărute, demolate sau parțial demolate¹⁵⁹, cele mai multe dintre acestea regăsindu-se în UATB-urile: Ciucsângeorgiu (5), Mărtiniș (4) și Lunca de Jos (3). Acest lucru reprezentând o încălcare a Legii nr. 422 din 18 iulie 2001, privind protejarea monumentelor istorice, republicată.

În urma unor analize privind starea monumentelor realizată de Consiliul Județean Harghita, s-a constatat faptul că 37 de monumente istorice (categoriile II, III, IV) care și-au pierdut valoarea¹⁶⁰ în urma intervențiilor antropice prin: intervenții invazive, modernizări neadecvate, distrugerea elementelor decorative valoroase etc. Cele mai multe dintre acestea se regăsesc în UATB-urile: Lăzarea (7), Odorheiu Secuiesc (4), Ciucsângeorgiu (4) și Sâncrăieni (4).

Nu în ultimul rând, s-a observat faptul că există 4 monumente istorice (categoriile II, III, IV) a căror identificare în teren este incertă¹⁶¹ în UATB-urile: Borsec (2), Plăieșii de Jos (1) și Sântimbru (1).

PRIORITĂȚI

Pentru o protecție și conservare mai bună a patrimoniului construit este nevoie de formarea unei conectivități cu comunitatea locală, prin care aceasta să își însușească valorile culturale. Această conectivitate se creează prin cunoașterea “vieții” obiectului de patrimoniu și prin implicarea comunității în procesele de restaurare și refuncționalizare.

În cazul monumentelor istorice din județul Harghita este prioritară salvagardarea acelor care sunt în stare de colaps și precolaps, mai ales a acelor care se află în UATB-uri declarate ca și unități administrativ-teritoriale cu concentrare foarte mare a patrimoniului construit cu valoare culturală de interes național la nivel județean în cadrul Legii nr. 5/ 2000.

¹⁵⁷ Date care ilustrează situația din anul 2020.

¹⁵⁸ Date care ilustrează situația din anul 2020.

¹⁵⁹ Date care ilustrează situația din anul 2020.

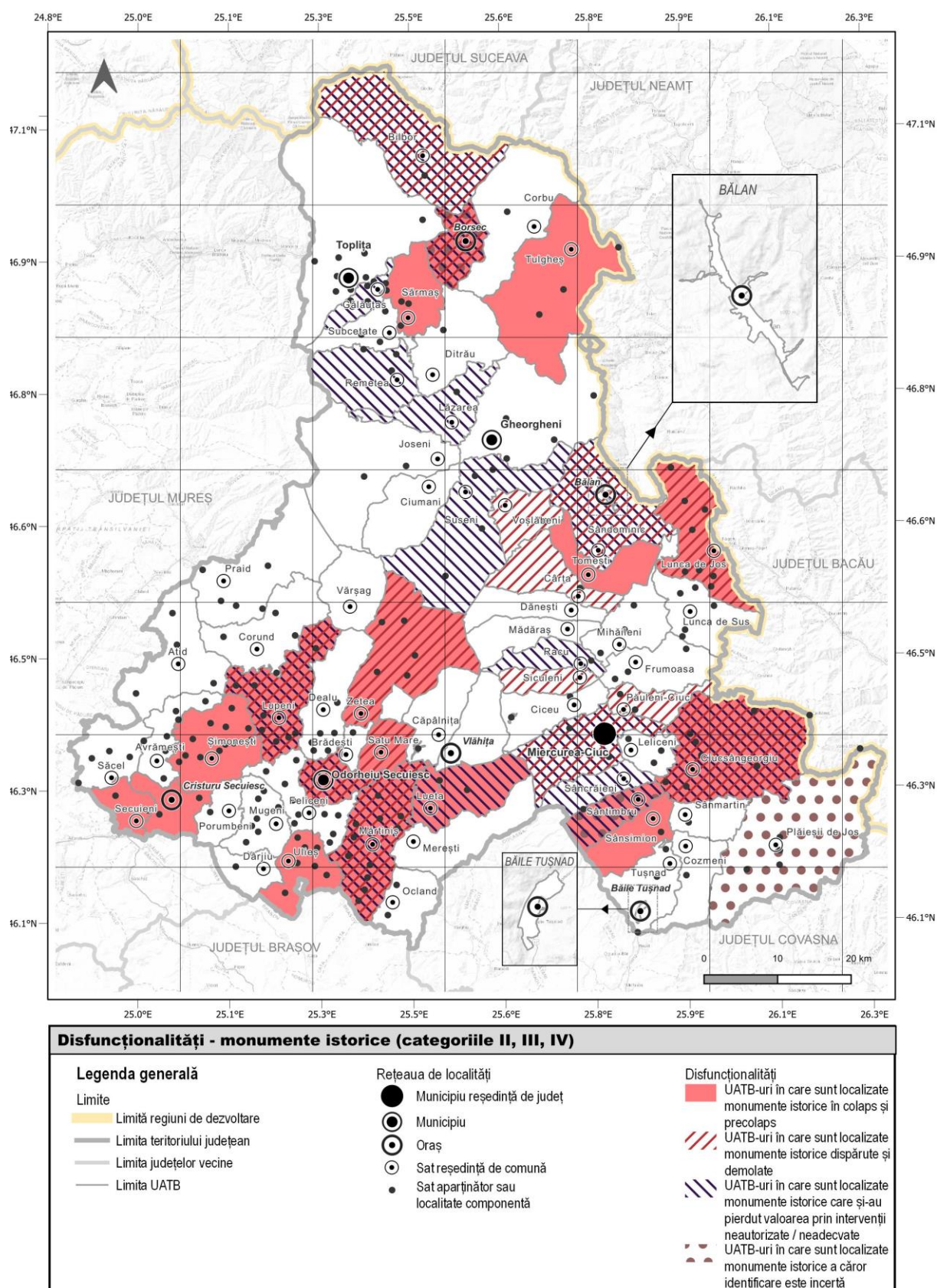
¹⁶⁰ Date care ilustrează situația din anul 2020.

¹⁶¹ Date care ilustrează situația din anul 2020.

În cazul monumentelor istorice dispărute, demolate sau parțial demolate desfășurarea anchetelor pentru determinarea condițiilor în care aceste acțiuni s-au împlinit și aplicarea sancțiunilor prevăzute conform Legii nr. 422 din 18 iulie 2001, privind protejarea monumentelor istorice, republicată. De asemenea, trebuie demarate procedurile de declasare a monumentelor istorice din LMI.

Pentru monumentele care și-au pierdut valoarea arhitecturală în urma acțiunilor antropice trebuie demarate, de asemenea, anchetele pentru determinarea condițiilor în care aceste acțiuni s-au împlinit și aplicarea sancțiunilor prevăzute conform Legii nr. 422 din 18 iulie 2001, privind protejarea monumentelor istorice, republicată. De altfel, trebuie constatat dacă mai există anumite elemente valoroase, care nu au fost distruse, pentru a demara proiecte de salvare a acestora. Dacă monumentul și pierdut valoare în totalitate trebuie demarate procedurile de declasare din LMI.

De asemenea, pentru monumentele istorice a căror identificare pe teren este incertă trebuie demarate analize pe teren, pentru localizarea acestora și pentru determinarea stării de conservare în care se află.

Cartograma nr. 25: Disfuncționalități – monumente istorice (categoriile II, III, IV)

Sursa: Autorii

DISFUNCTİONALITĂȚI: PROTEJAREA PATRIMONIULUI CULTURAL

La nivelul județului Harghita au fost identificate 59 de UATB-uri care au situri arheologice înscrise în RAN, dar care nu au o localizare exactă, acest lucru îngreunând punerea în valoare a patrimoniului arheologic și în același timp punându-l în pericol datorită lipsei zonelor de protecție.

De altfel, în urma analizei PUG-urilor accesate s-a observat faptul că în 7 UATB-uri, cu toate că există monumente istorice înscrise în LMI, nu au fost delimitate Zone Construite Protejate. UATB-urile vizate sunt: Șimonești, Mugeni, Mărtiniș, Sânmartin, Racu, Borsec și Ditrău. Acest lucru duce la scăderea gradului de protecție aferent monumentelor istorice și, de asemenea, pune în pericol calitatea peisajului cultural.

În PUG-urile accesate au fost identificate, de asemenea, și imobile propuse spre clasare ca și monumente istorice, pentru care însă nu au fost demarate procedurile de clasare. Acest lucru reprezintă o amenințare prin prisma faptului că aceste imobile nu beneficiază de un sistem de protecție.

Un element important al patrimoniului cultural este peisajul stațiunilor balneo-climaterice, care reprezintă un element unic și definitoriu pentru teritoriul județean. Peisajul cultural al stațiunilor turistice istorice Borsec și Băile Tușnad a fost afectat în mod semnificativ de noile intervenții în țesut care au dus la diminuarea valorilor de patrimoniu.

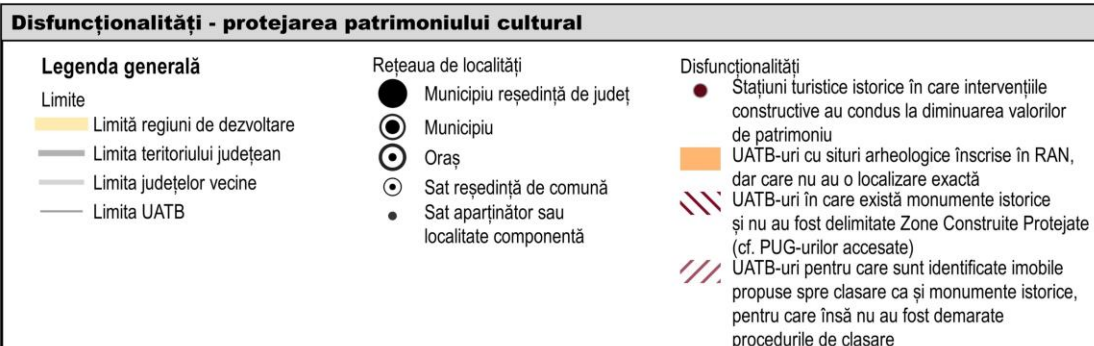
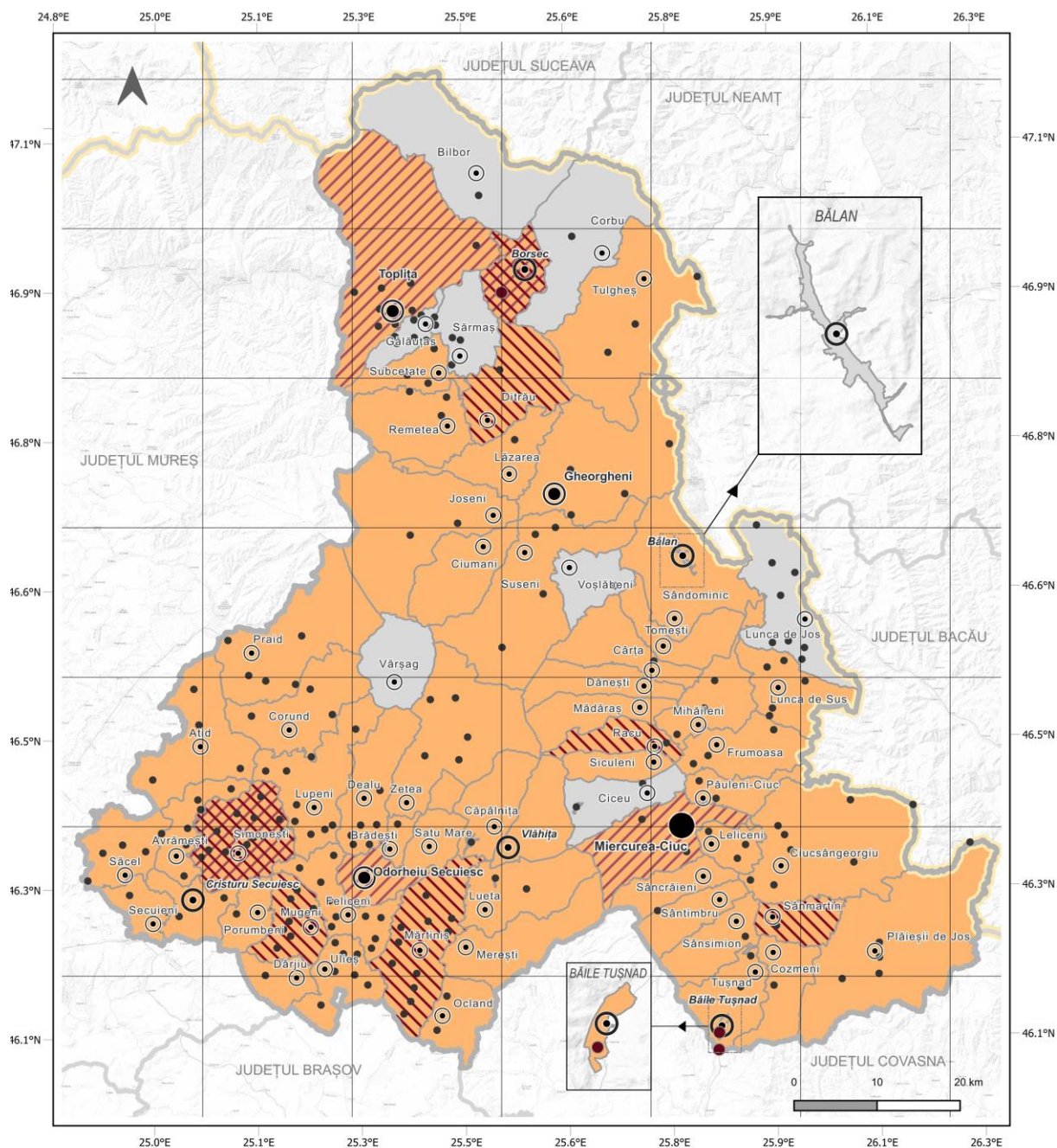
PRIORITĂȚI

În cazul siturilor arheologice, care nu au o localizare exactă, trebuie demarate analize pe teren, pentru localizarea acestora și pentru delimitarea zonelor de protecție, stabilirea regimului de proprietate și, dacă este cazul, valorificarea acestora pentru introducerea ulterioară în trasee turistice naționale și transnaționale.

În UATB-urile în care există monumente istorice, trebuie delimitate în mod obligatoriu Zone Construite Protejate pentru conservarea calității cadrului arhitectural și urbanistic, în raport cu cadrul natural care potențează valoarea patrimoniului construit. De asemenea, în cazul UATB-urilor în care se regăsesc valori ale patrimoniului construit și natural, autoritatea locală trebuie să demareze elaborarea documentațiilor de tip PUZ-CP, atât pentru zonele centrale, cât și pentru zonele care prezintă o densitate mare a monumentelor istorice.

De asemenea, pentru imobilele propuse spre clasare ca și monumente istorice, trebuie demarate de urgență procedurile de clasare. Dacă aceste imobile se află în domeniul public sau privat al UATB-ului de care aparțin, această sarcină revine autorităților locale.

Peisajul cultural al stațiunilor turistice istorice trebuie conservat prin demararea procedurilor de restaurare și conservare a monumentelor balneare și a clădirilor cu valoare care fac parte din peisajul istoric și instituirea unor zone de protecție. De asemenea, este nevoie de o reconversia și reabilitarea spațiilor, care au fost abandonate.

Cartograma nr. 26: Disfuncționalități – protejarea patrimoniului cultural

Sursa: Autorii

3.1 Analiza SWOT

Concluziile analizei situații existente pentru domeniul patrimoniului cultural al județului Harghita este sintetizat într-o analiză de tip SWOT în care punctele tari și punctele slabe sunt corelate cu analizele sectoriale ale mediului intern, iar oportunitățile și pericolele sunt corelate cu tendințele de dezvoltare, determinate de evoluții ale mediului exterior județului Harghita.

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
• Prezența unui monument istoric înscris în Lista Patrimoniului Mondial, în categoria: <i>Sate cu biserici fortificate din Transilvania</i>, și anume: <i>Situl rural Dârjiu – UATB Dârjiu</i>. Este un exemplu rar de biserică-cetate prezent în Ținutul Secuiesc. • La nivelul județului Harghita există 5 situri arheologice care aparțin Frontierelor Imperiului Roman – Dacia, care sunt înscrise în Lista Indicativă a Patrimoniului Mondial. • În județul Harghita există 37 de obiective declarate zone naturale protejate de interes național și monumente ale naturii, declarate prin Legea nr. 5/2000. • În județul Harghita există 13 obiective considerate valori de patrimoniu construit de interes național (monumente istorice de valoare excepțională), înscrise în categoria monumente și ansambluri de arhitectură, declarate prin Legea nr. 5/2000. • În județul Harghita există 20 UATB-uri declarate unități administrativ-teritoriale cu concentrare foarte mare a patrimoniului construit cu valoare culturală de interes național, declarate prin Legea nr. 5/2000. • Județul Harghita dispune de resurse de patrimoniu cultural și istoric, cu valoare arhitecturală și urbanistică complexă, care sunt protejate și recunoscute la nivel local și național: 204 monumente de interes național „A”; 541 monumente de interes local	• Nu este instituit comitetul de protejare al monumentului istoric înscris în Lista Patrimoniului Mondial (bunul serial <i>Sate cu biserici fortificate din Transilvania</i>, din care face parte Biserica fortificată din Dârjiu). • În cadrul documentelor strategice analizate, prezente la nivel local, fie nu sunt prezentate propuneri pentru protejarea și valorificare patrimoniul cultural, fie aceste propuneri nu generează un impact semnificativ, care să aibă un rezultat pozitiv pentru protejarea patrimoniului. • La nivel județean există 140 de monumente istorice (categoriile II, III, IV), care prezintă disfuncționalități – 29% din totalul monumentelor istorice (categoriile II, III, IV). • Există 17 monumente istorice (categoriile II, III, IV) în stare de colaps, dintre care 3 sunt monumente istorice de interes național „A”. Cele mai multe monumente în stare de colaps se regăsesc în UATB-urile: Borsec, Cârța (2), Ciucsângeorgiu (2) și Sântimbru (2). • Există 59 monumente istorice (categoriile II, III, IV) în stare de precolaps, dintre care 7 sunt monumente istorice de interes național „A”. Cele mai multe monumente în stare de precolaps se regăsesc în UATB-urile:

„B”. UATB-urile care prezintă o densitate ridicată a monumentelor istorice sunt: Miercurea Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Ciucsângeorgiu, Mărtiniș și Mugeni.

- În anul 2023 Consiliul Județean Harghita derulează 4 proiecte și programe legate de protejarea și valorificarea patrimoniului, după cum urmează: Program de sprijinire a cultelor religioase; Program de protecție a monumentelor istorice de pe teritoriul județului Harghita pe anii 2022-2024; Cercetări arheologice în județul Harghita; Program Ocrotirea patrimoniului cultural imobil al județului Harghita pe anii 2022-2024.
- În perioada 2005-2022 în cadrul *Programului de protecție a monumentelor istorice de pe teritoriul județului Harghita* au fost restaurate 292 de monumente istorice, contribuția financiară a Consiliului Județean Harghita fiind de 7.032.336 lei. Cele mai multe monumente istorice restaurate în cadrul programului au fost localizate în municipiile Miercurea-Ciuc și Gheorgheni. Au fost restaurate, de asemenea, un număr semnificativ de monumente istorice din mediul rural (205), cele mai multe dintre acestea fiind localizate în comunele: Lelicieni, Mugeni și Ulieș.
- În județul Harghita au fost identificate 48 de zone protejate și de protecție, propuse în cadrul PUG-urilor analizate, 62% dintre acestea fiind localizate în mediul urban și 38% în mediul rural. De asemenea, au fost identificate 37 de zone construite protejate 72% dintre acestea fiind localizate în mediul urban și 28% în mediul rural și 10 zone valoroase propuse pentru protejare locală în mediul urban (comunele: Ocland, Racu și Sântimbru).

Ciucsângeorgiu (8), Tulgheș (7), Odorheiu Secuiesc (6) și Sărmaș (5).

- Există 25 de monumente istorice (categoriile II, III, IV) dispărute, demolate sau parțial demolate, cele mai multe dintre acestea regăsindu-se în UATB-urile: Ciucsângeorgiu (5), Mărtiniș (4) și Lunca de Jos (3).
- Există 37 de monumente istorice (categoriile II, III, IV) care și-au pierdut valoarea în urma intervențiilor, cele mai multe dintre acestea regăsindu-se în UATB-urile: Lăzarea (7), Odorheiu Secuiesc (4), Ciucsângeorgiu (4) și Sâncrăieni (4).
- Există 4 monumente istorice (categoriile II, III, IV) a căror identificare în teren este incertă în UATB-urile: Borsec (2), Plăieșii de Jos (1) și Sântimbru (1).
- Există 59 de UATB-uri care au situri arheologice înscrise în RAN, dar care nu au o localizare exactă.
- Există 7 UATB-uri în care nu au fost delimitate Zone Construite Protejate, cu toate că au monumente istorice înscrise în LMI, după cum urmează: Șimonești, Mugeni, Mărtiniș, Sânmartin, Racu, Borsec și Ditrău (conform PUG-urilor analizate).
- Au fost identificate 70 de imobile propuse spre clasare ca și monumente istorice, pentru care însă nu a fost demarata procedurile de clasare, în UATB-urile: Odorheiu Secuiesc, Miercurea-Ciuc, Toplița, Borsec și Șimonești (conform PUG-urilor analizate).
- Peisajul cultural din Harghita trebuie întreținut în mod constant pentru a-și păstra valoarea, iar în prezent județul se confruntă cu îmbătrânirea populației și

- Au fost identificate 1.231 construcții și amenajări cu valoare ambientală, protejate la nivel local. Din punct de vedere al repartiției în teritoriul județean, construcțiile și amenajările cu valoare ambientală, protejate la nivel local, se regăsesc în următoarele unități administrativ-teritoriale de bază: orașul Borsec (2), comuna Ciumani (7), comuna Ditrău (2), comuna Mărtiniș (693), comuna Plăieșii de Jos (234), comuna Remetea (5), comuna Mugeni (64), comuna Sânmartin (48) și comuna Șimonești (176) (conform PUG-urilor analizate).
- Zonele etno-geografice prezente la nivelul județului sunt foarte bine definite în corelare cu evoluția administrativ-teritorială a zonei suprapunându-se cu Scaunele Secuiești: Scaunul Ciuc, Scaunul Gheorgheni și Scaunul Odorhei.
- În județ există 29 de UATB-uri care includ zone cu peisaj cultural valoros, cele mai multe zone regăsindu-se în: Șimonești, Mărtiniș și Plăieșii de Jos.
- Județul Harghita găzduiește o varietate de evenimente care își propun să promoveze și să celebreze diversitatea culturală specifică diferitelor comunități etnice: Festivalul ceangăilor A Tatros Forrásánál; Festivalul Ceangăiesc al mămăligii cu brânză; Zilele Ținutului Secuiesc; Zilele Județului Harghita.
- S-au conservat și sunt protejate porțile tradiționale harghitene, prevalente în întreg teritoriul județean.
- Meșteșugul mobilierului pictat se continuă și se păstrează în zonele de pe valea Homoroadelor.
- Există o varietate semnificativă a patrimoniului mobil prezent pe teritoriul județean. Astfel, din punct de vedere al caracterului principal al expozițiilor au fost identificate depopularea zonelor rurale, acest lucru ducând la lipsa locuitorilor care să întrețină constant zonele peisagere valoroase.
- În 45 de UATB nu există valori ale patrimoniului cultural imaterial, acest lucru indicând o discontinuitate în practicarea meșteșugurilor și tradițiilor. Cele mai multe UATB-uri de acest fel se regăsesc în centrul și în sudul teritoriului județean.
- S-au pierdut aproximativ toate pivele cu postav ce se aflau pe teritoriul județean, în prezent mai există o singură piuă la Mina Lueta (Vlăhița), care se află într-o stare de degradare avansată.
- A scăzut în mod semnificativ numărul familiilor care prelucrează iscă (meșteșug tradițional) în satul Corund. În prezent 6 familii se mai ocupă cu acest meșteșug, în trecut ocupându-se 70 de familii.
- În 26 de UATB nu există valori ale patrimoniului cultural mobil.
- Există 15 UATB-uri în care au fost identificate obiective incluse în rute culturale sau turistice ce necesită promovare: Ruta castelelor (Toplița, Cârța și Ciucsângeorgiu), Ruta Sfântului Ladislau (Mugeni, Ulieș, Mihăileni și Ciucsângeorgiu), Traseul castrelor romane (Mărtiniș), Ruta bisericilor fortificate (Cârța), Ruta cetăților (Miercurea-Ciuc), Ruta satelor cu arhitectură tradițională (Atid, Mărtiniș și Ciucsângeorgiu), Ruta curiilor (Cristuru Secuiesc și Ciucsângeorgiu) și puncte de gastronomie locală (Bilbor, Corbu, Vărșag, Săcel și Sântimbru).
- Există 7 UATB-uri în care au fost identificate obiective incluse în rutele culturale sau turistice ce

următoarele domenii: arheologie, etnografie, etnografie și istorie locală, istorie, știință și tehnică, memorial, artă plastică și artă religioasă.

- În județul Harghita se găsește cartea veche/ manuscrisul *Annotationes in regvlam divi Augustini episcopi, hungarico sermone luculentissime donatam, in gratiam fratrum eremitarum ordini Santi Pauli primi eremite*, de către Gregorius Coelius Pannonius, care este datat în anul 1537. Bunul se află în patrimoniul Muzeului Secuiesc al Ciucului și a fost clasat în patrimoniul național mobil prin Ordinul nr. 3.683 din 11.11.2021, ca și bun cultural mobil cu valoare arheologică și istorico-documentară, în categoria „Tezaur”.

necesită restaurare: Ruta castelelor (Toplița), Ruta curiilor (Cristuru Secuiesc), Ruta Satelor cu arhitectură tradițională (Atid, Mărtiniș și Ciucsângeorgiu), Ruta Sfântului Ladislau (Mugeni și Ulieș).

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂȚI
• Există o rețea de colaborare și promovare a celor 7 biserici fortificate din Transilvania prin: publicarea de broșuri care propun itinerarii cultural-turistice și prezintă informații detaliate despre regiunile în cauză și despre cel 7 monumente aflate pe Lista Patrimoniului Mondial, realizarea de hărți pentru itinerariile turistice, dezvoltarea unei pagini web de promovare și realizarea unui film documentar. • Existența unor rute cultural-turistice pe plan transnațional, care promovează patrimoniul cultural al județului Harghita: Ruta bisericilor de lemn din România și din Republica Moldova; Ruta Via Transilvanica; Ruta Via Mariae; Ruta Via Ferrata; Ruta Regele cavalier. • Existența unor rute cultural-turistice pe plan național, care promovează patrimoniul cultural al	• Degradarea constantă a patrimoniului construit sub acțiunea factorilor de mediu (fenomene de eroziune, alunecări de teren, inundații, schimbări climatice, poluarea mediului) sau antropice prin activități economice și sociale. • Insuficiența programelor și politicilor publice dedicate restaurării, reabilitării și reconversiei obiectivelor de patrimoniu construit poate conduce la înrăutățirea stării clădirilor de patrimoniu aflate în domeniul public. • Lipsa unor eforturi concentrate la nivel național axate pe restaurarea, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural. • Lipsa unor metodologii care să definească peisajul cultural

județului Harghita: Ruta Cultural Turistică a Bisericilor de Lemn din România; Ruta patrimoniului multietnic din România; Ruta orașelor și stațiunilor balneare istorice din România; Ruta patrimoniului material UNESCO în România.

- Oportunitatea de accesare a finanțării europene și naționale pentru protejarea și valorificarea patrimoniului cultural (de exemplu: Timbrul Monumentelor Istorice, Programul Național de Restaurare, Programul Regiunea Centru 2021-2027 etc.).
- Progresul tehnologic ca factor determinant în utilizarea tehnologiilor smart (aplicații mobile, hărți interactive, ticket online etc.) ce pot duce la valorificarea mai bună a patrimoniului cultural.
- Existența a numeroase platforme online pentru vizualizare 3D, plimbări virtuale prin muzee, reconstituirea stării inițiale a monumentelor care pot fi adoptate cu ușurință.
- Posibilitatea valorificării culturale a siturilor arheologice antice la nivel național și internațional prin realizarea de lucrări de restaurare, dezvoltare de activități cultural-turistice complementare și includerea acestora în trasee naționale sau transnaționale.

4. Propuneri de eliminare/diminuare a disfuncționalităților și amenințărilor

DISFUNCȚIONALITĂȚI/ AMENINȚĂRI	PROPUNERI DE ELEMİNARE
MONUMENTE ISTORICE	
În cadrul Consiliului Județean Harghita nu există un comitet de protejare al monumentului istoric înscris în Lista Patrimoniului Mondial, aflat pe teritoriul județean – Biserica fortificată din Dârjiu.	Înființarea unui comitet de protejare al patrimoniului istoric înscris în Lista Patrimoniului Mondial, aflat pe teritoriul județean – Biserica fortificată din Dârjiu, în cadrul Consiliului Județean Harghita.
Degradarea constantă a patrimoniului construit sub acțiunea factorilor de mediu (fenomene de eroziune, alunecări de teren, inundații, schimbări climatice, poluarea mediului) sau antropice prin activități economice și sociale.	Asigurarea unor procese de restaurare/ reparații periodice pentru conservarea și protejarea patrimoniului construit.
În cadrul documentelor strategice analizate, prezente la nivel local, fie nu sunt prezentate propuneri pentru protejarea și valorificare patrimoniul cultural, fie aceste propuneri nu generează un impact semnificativ, care să aibă un rezultat pozitiv pentru protejarea patrimoniului.	Elaborarea unor documente strategice, care să aibă o serie de măsuri și proiecte dedicate protejării și conservării patrimoniului construit. Aceste măsuri și proiecte trebuie să fie concret spațializate și trebuie să aibă un impact pozitiv semnificativ asupra patrimoniului construit.
La nivelul județului Harghita au fost identificate 17 monumente istorice (categoriile II, III, IV) în stare de colaps¹⁶², dintre care 3 sunt monumente istorice de interes național „A” și 59 monumente istorice (categoriile II, III, IV) în stare de precolaps¹⁶³, dintre care 7 sunt monumente istorice de interes național „A”.	Demararea procedurilor de restaurare și conservare a monumentelor istorice aflate în stare de colaps și precolaps, mai ales a acelor care se află în UATB-uri declarate ca și unități administrativ-teritoriale cu concentrare foarte mare a patrimoniului construit cu valoare culturală de interes național la nivel județean în cadrul Legii nr. 5/ 2000.

¹⁶² Date care ilustrează situația din anul 2020.

¹⁶³ Date care ilustrează situația din anul 2020.

Există 25 de monumente istorice (categoriile II, III, IV) dispărute, demolate sau parțial demolate, cele mai multe dintre acestea regăsindu-se în UATB-urile: Ciucsângeorgiu (5), Mărtiniș (4) și Lunca de Jos (3).	Desfășurarea anchetelor pentru determinarea condițiilor în care aceste acțiuni s-au desfășurat și aplicarea sancțiunilor prevăzute conform Legii nr. 422 din 18 iulie 2001, privind protejarea monumentelor istorice, republicată. De asemenea, trebuie demarate procedurile de declasare a monumentelor istorice din LMI.
Există 37 de monumente istorice (categoriile II, III, IV) care și-au pierdut valoarea în urma intervențiilor, cele mai multe dintre acestea regăsindu-se în UATB-urile: Lăzarea (7), Odorheiu Secuiesc (4), Ciucsângeorgiu (4) și Sâncrăieni (4).	Demarate anchetele pentru determinarea condițiilor în care aceste acțiuni s-au desfășurat și aplicarea sancțiunilor prevăzute conform Legii nr. 422 din 18 iulie 2001, privind protejarea monumentelor istorice, republicată. De altfel, trebuie constatat dacă mai există anumite elemente valoroase, care nu au fost distruse, pentru a demara proiecte de salvare a acestora. Dacă monumentul și-a pierdut valoarea în totalitate trebuie demarate procedurile de declasare din LMI.
Există 4 monumente istorice (categoriile II, III, IV) a căror identificare în teren este incertă în UATB-urile: Borsec (2), Plăieșii de Jos (1) și Sântimbru (1).	Demarate de analize pe teren pentru localizarea acestora și pentru determinarea stării de conservare în care se află.
Există 7 UATB-uri în care nu au fost delimitate Zone Construite Protejate, cu toate că au monumente istorice înscrise în LMI, după cum urmează: Șimonești, Mugeni, Mărtiniș, Sânmartin, Racu, Borsec și Ditrău (conform PUG-urilor analizate).	În UATB-urile în care există monumente istorice, trebuie delimitate în mod obligatoriu Zone Construite Protejate atât pentru protecția monumentelor istorice, cât și pentru protecția peisajului cultural. De asemenea, autoritățile locale care dețin valori ale patrimoniului construit trebuie să elaboreze la momentul actualizării PUG-urilor sau prin studii dedicate, atât pentru zonele centrale, cât și pentru zonele care prezintă o densitate mare a monumentelor istorice, documentații de tip PUZ-CP.

• Au fost identificate 70 de imobile propuse spre clasare ca și monumente istorice, pentru care însă nu au fost demarate procedurile de clasare, în UATB-urile: Odorheiu Secuiesc, Miercurea-Ciuc, Toplița, Borsec și Șimonești (conform PUG-urilor analizate).	• Pentru imobilele propuse spre clasare ca și monumente istorice, trebuie demarate de urgență procedurile de clasare. Dacă aceste imobile se află în domeniul public sau privat al UATB-ului de care aparțin, această sarcină revine autorităților locale.
SITURI ARHEOLOGICE	
• Există 59 de UATB-uri care au situri arheologice înscrise în RAN, dar care nu au o localizare exactă.	• Demarate analize pe teren pentru localizarea acestora și pentru delimitarea zonelor de protecție, stabilirea regimului de proprietate și, dacă este cazul, valorificarea acestora pentru introducerea ulterioară în trasee turistice naționale și transnaționale.
PEISAJUL CULTURAL	
• Peisajul cultural din Harghita trebuie întreținut în mod constant pentru a-și păstra valoarea, iar în prezent județul se confruntă cu îmbătrânirea populației și depopularea zonelor rurale, acest lucru ducând la lipsa locuitorilor care să întrețină constant zonele peisagere valoroase.	• Realizarea unor studii de specialitate pentru analiza peisajelor culturale la nivelul zonelor etno-geografice. • Delimitarea acestuia în cadrul PUG la nivel de UATB.
• Alterarea peisajului cultural tradițional în stațiunile turistice istorice Borsec și Băile Tușnad, prin intervenții constructive invazive care au dus la diminuarea valorii istorice, arhitecturale și urbanistice.	• Salvagardarea peisajului cultural tradițional din stațiunile turistice istorice prin protejarea și restaurarea elementelor de patrimoniu construit și de patrimoniu natural. • Delimitarea peisajului cultural al stațiunilor turistice istorice în cadrul PUG la nivel de UATB și impunerea unor restricții de construire pentru protejarea acestuia.
PATRIMONIUL IMATERIAL	
• În 45 de UATB nu există valori ale patrimoniului cultural imaterial, acest lucru indicând o discontinuitate în practicarea meșteșugurilor și tradițiilor. Cele	• Cooperarea la nivel județean (cooperare între CJ, UATB, ONG-uri, instituții publice de profil etc) și interjudețean (județul Harghita și

mai multe UATB-uri de acest fel se regăsesc în centrul și în sudul teritoriului județean.	județele învecinate) în vederea protejării patrimoniului imaterial. • Dezvoltarea de trasee cultural-turistice care să valorifice patrimoniul imaterial al județului (la nivel local, județean, regional).
PATRIMONIUL MOBIL	
• În 26 de UATB nu există valori ale patrimoniului cultural mobil.	• Dezvoltarea unor colecții muzeale temporare în de UATB-urile nu există valori ale patrimoniului cultural mobil, pentru însușirea valorilor de patrimoniu cultural de către comunitățile locale. • Cooperarea la nivel județean (cooperare între CJ, UATB, ONG-uri, instituții publice de profil etc) și interjudețean (județul Harghita și județele învecinate) în vederea protejării patrimoniului mobil. • Dezvoltarea de trasee cultural-turistice care să valorifice patrimoniul mobil al județului (la nivel local, județean, regional).
RUTE CULTURALE - TURISTICE	
• Există 7 UATB-uri în care au fost identificate obiective incluse în rutele culturale sau turistice ce necesită restaurare: Ruta castelelor (Toplița), Ruta curiilor (Cristuru Secuiesc), Ruta Satelor cu arhitectură tradițională (Atid, Mărtiniș și Ciucsângeorgiu), Ruta Sfântului Ladislau (Mugeni și Ulieș).	• Accesarea de fonduri pentru restaurarea obiectivelor incluse în rutele cultural-turistice.

5. Elemente de sinteză, concluzii și recomandări

Județul Harghita dispune de un patrimoniu cultural bogat format din patrimoniu construit, patrimoniu natural, patrimoniu imaterial, patrimoniu mobil și peisaje cultural. Evoluția istorică a influențat în mod semnificativ modul de dezvoltare al județului, acest lucru reflectându-se în tipologiile de țesut existente, stiluri arhitecturale, meșteșuguri, tradiții și percepțiile generaționale care s-au transmis de-a lungul timpului pentru protecția patrimoniului.

În urma analizei situației existente se observă faptul că pentru protejarea patrimoniului cultural este nevoie de o colaborare constantă între autoritățile publice și comunitățile locale, pentru ca cele din urmă să își însușească valorile și tradițiile.

În ceea ce privește patrimoniul construit, acesta se află într-o proporție de 84,4% într-o stare medie, bună sau foarte bună, însă necesită acțiuni de valorificare. Astfel, următoarele categorii de patrimoniu pot fi puse în valoare prin integrarea acestora în circuite și trasee culturale specifice: arhitectura vernaculară, locuințele nobiliare, clădirile balneare, construcțiile de apărare și clădirile destinate comerțului/ activităților meșteșugărești.

De asemenea, în cadrul Legii nr. 5 din 2000, privind aprobarea Planului de Amenajare a Teritoriului Național - Secțiunea a III-a - zone protejate, actualizată, au fost desemnate, de asemenea, următoarele **unități administrativ-teritoriale cu concentrare foarte mare a patrimoniului construit cu valoare culturală de interes național la nivel județean**¹⁶⁴: municipiul Miercurea Ciuc, municipiul Odorheiu Secuiesc, municipiul Gheorgheni, municipiul Toplița, orașul Borsec, orașul Cristuru Secuiesc, comuna Bilbor, comuna Brădești, comuna Ciucsângeorgiu, comuna Cârța, comuna Dârjiu, comuna Ditrău, comuna Feliceni, comuna Gălăuțas, comuna Lăzarea, comuna Mugeni, comuna Sărmaș, comuna Sândominic, comuna Suseni, comuna Ulieș și comuna Zetea.

Dintre acestea, în următoarele UATB-uri se regăsesc monumente istorice (categoriile II, III și IV) în colaps și precolaps: Borsec, Cristuru Secuiesc, Ulieș, Odorheiu Secuiesc, Zetea și Ciucsângeorgiu, necesitând astfel acțiune imediată în restaurarea și conservarea monumentelor istorice (categoriile II, III și IV).

De asemenea, în UATB-urile: Miercurea Ciuc, Odorheiu Secuiesc, Toplița și Borsec se regăsesc imobile propuse spre clasare în Lista Monumentelor Istorice conform PUG-urilor analizate. Așadar, este necesară demararea imediată a procedurilor de clasare.

Pe teritoriul județean au fost identificate numeroase situri arheologice, marea majoritate dintre acestea nefiind puse în valoare. Astfel, se recomandă valorificarea culturală a siturilor arheologice antice la nivel național și internațional prin realizarea de lucrări de restaurare, dezvoltare de activități cultural-turistice complementare și includerea acestora în trasee naționale sau transnaționale.

În ceea ce privește peisajul cultural, acesta prezintă numeroase valențe la nivel județean, cele mai pregnante tipologii fiind: peisajul cultural vernacular, peisajul cultural al centrelor urbane istorice (târguri), peisajul cultural al stațiunilor balneo-climaterice istorice și peisajul cultural industrial. Pentru protecția acestor tipologii de peisaje culturale se recomandă întocmirea unor studii de specialitate în cadrul documentațiilor de urbanism care să genereze zone de protecție atât din punct de vedere al structurii fondului construit, cât și din punct de vedere al vizibilității.

¹⁶⁴ L5/2000, în forma ei consolidată până la data 08.05.2023, Anexa III.

Prin Ordinul nr. 233/ 2016 pentru aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 350/2001, privind amenajarea teritoriului și urbanismul și de elaborare și actualizare a documentațiilor de urbanism în cadrul Planurilor Urbanistice Generale aferente UATB de rang IV, nu este obligatorie realizarea studiilor istorice și studiilor peisagistice. Cu toate acestea, deoarece la nivelul județului Harghita există resurse importante atât din punct de vedere al patrimoniului construit și natural, cât și din punct de vedere al peisajelor culturale (vezi Capitolul 2.4.1. Tipologii de peisaj – caracterul natural și cel antropic prezent la nivelul județului Harghita) s-au stabilit următoarele UATB-uri de rang IV, care au obligativitatea realizării de studii istorice și/ sau peisagistice:

Tabel nr. 23: Obligatorietatea realizării de studii istorice și/ sau peisagistice în cadrul PUG

Nr. crt.	Denumire UATB	Studiu istoric obligatoriu	Studiu peisagistic obligatoriu
1	Atid	DA	DA
2	Avrămești	DA	NU
3	Bilbor	DA	DA
4	Brădești	DA	DA
5	Căpâlnița	NU	DA
6	Cârța	DA	DA
7	Ciceu	DA	DA
8	Ciucsângeorgiu	DA	DA
9	Ciumani	DA	DA
10	Corbu	NU	NU
11	Corund	DA	DA
12	Cozmeni	DA	DA
13	Dănești	NU	DA
14	Dârjiu	DA	DA
15	Dealul	DA	DA
16	Ditrău	DA	DA
17	Felicești	DA	DA
18	Frumoasa	DA	DA
19	Gălăuțăș	NU	DA
20	Joseni	DA	DA
21	Lăzarea	DA	DA
22	Lelicești	DA	DA
23	Lueta	DA	DA
24	Lunca de Jos	DA	DA
25	Lunca de Sus	NU	DA
26	Lupeni	DA	DA
27	Mădăraș	NU	DA
28	Mărtiniș	DA	DA
29	Merești	DA	DA
30	Mihăileni	DA	DA

Nr. crt.	Denumire UATB	Studiu istoric obligatoriu	Studiu peisagistic obligatoriu
31	Mugeni	DA	DA
32	Ocland	DA	DA
33	Păuleni-Ciuc	DA	DA
34	Plăieșii de Jos	DA	DA
35	Porumbeni	DA	DA
36	Praid	DA	DA
37	Racu	DA	DA
38	Remetea	NU	DA
39	Săcel	NU	DA
40	Sâncrăieni	DA	DA
41	Sândominic	DA	DA
42	Sânmartin	DA	DA
43	Sânsimion	DA	DA
44	Sântimbru	DA	DA
45	Sărmaș	DA	DA
46	Satu Mare	DA	DA
47	Secuieni	DA	DA
48	Siculeni	NU	DA
49	Șimonești	DA	DA
50	Subcetate	NU	DA
51	Suseni	DA	DA
52	Tomești	DA	DA
53	Tulgheș	DA	DA
54	Tușnad	DA	DA
55	Ulieș	DA	NU
56	Vârșag	DA	DA
57	Voșlăbeni	NU	DA
58	Zetea	DA	DA

Sursă: Autorii

În cazul patrimoniului imaterial se observă o bună păstrare și conservare a acestuia la nivel județean. De-a lungul timpului, au fost prezervate tradițiile importante ale comunităților etnice, în prezent fiind sărbătorite în cadrul festivalurilor sau a unor evenimente periodice. S-a observat, de asemenea, o discontinuitate în practicarea meșteșugurilor și tradițiilor, deoarece în anumite UATB-uri s-au valorile patrimoniului imaterial au dispărut. Astfel, se recomandă dezvoltarea unor programe și a unor evenimente pentru promovarea activităților și produselor meșteșugărești către generațiile tinere și dezvoltarea unor ateliere și cursuri de meșteșug în cadrul UATB-urilor care nu prezintă valori ale patrimoniului cultural imaterial.

De asemenea, patrimoniul mobil este relativ bine reprezentat la nivel județean, din punct de vedere al caracterului principal al expozițiilor identificându-se următoarele domenii: arheologie, etnografie, etnografie și istorie locală, istorie, știință și tehnică, memorial, artă plastică și artă religioasă. În cazul UATB-urilor unde nu există valori ale patrimoniului cultural

mobil, se recomandă dezvoltarea unor colecții muzeale temporare pentru însușirea valorilor de patrimoniu cultural de către comunitățile locale.

O parte semnificativă din elementele de patrimoniu cultural sunt valorificate în cadrul rutelor cultural-turistice pe plan transnațional și național. Astfel, se recomandă accesarea de fonduri pentru restaurarea obiectivelor degradate incluse în rutele cultural-turistice și promovarea constantă a acestor rute, pentru valorificarea elementelor de patrimoniu cultural.

5.1 Ierarhia UATB-ului în raport cu existența patrimoniului construit valoros de importanță locală, națională și internațională

Pentru identificarea UATB-urilor care prezintă o importanță semnificativă din punct de vedere al patrimoniului construit valoros de importanță locală, națională și internațională, s-a realizat un sistem de notare de la 1-5 bazat pe următoarele criterii:

- Existența unui monument înscris în Lista Patrimoniului Mondial sau în Lista Indicativă a Patrimoniului Mondial;
- Desemnarea UATB-ului ca și unitate administrativ-teritorială cu concentrare foarte mare a patrimoniului construit cu valoare culturală de interes național la nivel județean în cadrul Legii nr. 5 din 2000, privind aprobarea Planului de Amenajare a Teritoriului Național - Secțiunea a III-a - zone protejate, actualizată;
- Prezența monumentelor de categoria A înscrise în Lista Monumentelor Istorice;
- Prezența monumentelor de categoria B înscrise în Lista Monumentelor Istorice;
- Prezența zonelor cu peisaj cultural valoros;
- Prezența de valori ale patrimoniului cultural imaterial;
- Prezența de valori ale patrimoniului cultural mobil;
- Prezența imobilelor propuse pentru clasare în Lista Monumentelor Istorice ;
- Prezența zonelor construite protejate/ a zonelor de protecție;
- Prezența construcțiilor și amenajărilor cu valoare ambientală;

Cel mai mare punctaj l-a obținut municipiul Miercurea Ciuc (37), care a fost urmat de municipiul Odorheiu Secuiesc (29), comuna Lăzarea (23) și comuna Ciucsângeorgiu (22). La nivelul mediului urban, toate UATB-urile au îndeplinit măcar unul dintre cele 10 criterii, UATB-urile cu cel mai mic scor fiind: Băile Tușnad (3) și Bălan (3).

De asemenea, la nivelul mediului rural toate UATB-urile au îndeplinit măcar unul dintre cele 10 criterii, UATB-urile cu cel mai mic scor fiind: Avrămești (1), Săcel (1) și Tomești (1).

Așadar, prin prisma faptului că toate UATB-urile au îndeplinit măcar unul dintre cele 10 criterii se demonstrează faptul că județul Harghita prezintă o încărcare semnificativă cu patrimoniu construit valoros de importanță locală, națională și internațională, care necesită protecție și valorificare constantă.

Tabel nr. 24: Matrice logică pentru identificarea UATB-urilor care prezintă o importanță semnificativă din punct de vedere al patrimoniului construit valoros de importanță locală, națională și internațională

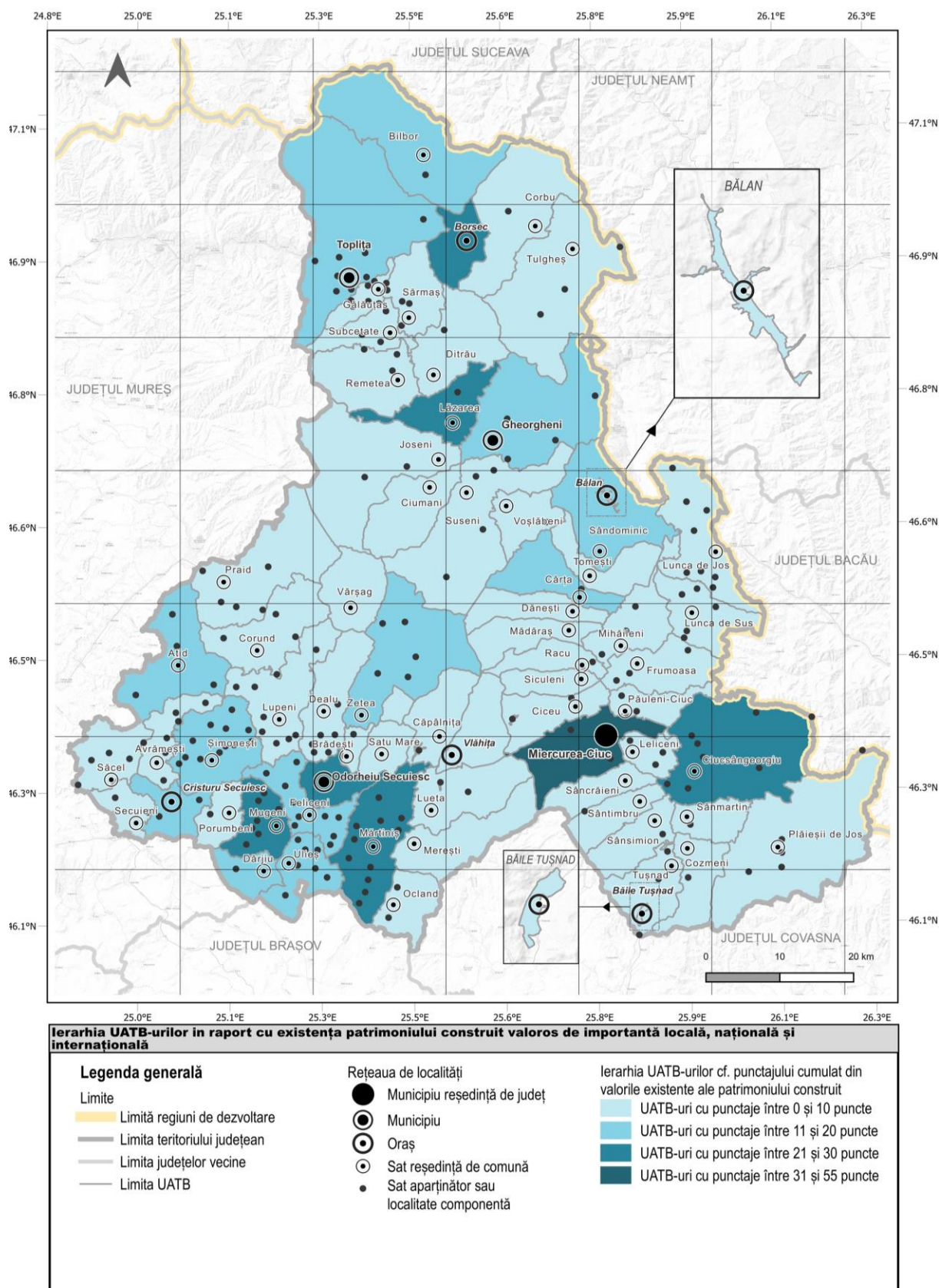
Denumire UATB	Monument înscris în LPM/ LIMP	UATB cu concentrare foarte mare a patrimoniului construit desemnat prin Legea nr. 5/2000	VPCIN (Cf. Legii 5/2000)	Monumente de categoria A - LMI	Monumente de categoria B - LMI	Zone cu peisaj cultural valoros	Valori ale patrimoniului cultural imaterial	Valori ale patrimoniului cultural mobil	Imobile propuse pentru clasare ca monumente istorice (înscrisere în LMI)	Zone construite protejate/ zone de protecție	Imobile, situri și ansambluri cu valoare ambientală	TOTAL
MEDIU URBAN												
Miercurea Ciuc	0	5	5	5	5	0	5	4	5	3	0	37
Gheorgheni	0	5	0	2	3	0	3	3	0	0	0	16
Odorheiu Secuiesc	5	5	0	3	5	0	5	3	2	1	0	29
Toplița	0	5	5	1	1	0	0	3	1	0	0	16
Băile Tușnad	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	3
Bălan	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	3
Borsec	0	5	0	0	2	0	3	1	3	5	1	20
Cristuru Secuiesc	0	5	0	1	4	2	3	1	0	0	0	16
Vlăhița	0	0	0	0	1	0	3	2	0	0	0	6
MEDIU RURAL												
Atid	5	0	0	2	2	2	3	3	0	0	0	17
Avrămești	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Bilbor	0	5	5	1	1	0	3	0	0	0	0	15
Brădești	0	5	5	0	0	0	0	0	0	0	0	10
Căpâlnița	0	0	0	0	0	1	3	1	0	0	0	5

Cârța	0	5	5	1	1	0	0	3	0	0	0	15
Ciceu	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	3
Ciucsângeorgiu	0	5	5	2	4	0	5	1	0	0	0	22
Ciumani	0	0	0	0	0	1	0	5	0	0	1	7
Corbu	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	3
Corund	0	0	0	0	2	0	5	3	0	1	0	10
Cozmeni	0	0	0	1	2	1	0	1	0	0	0	5
Dănești	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	2
Dârjiu	5	5	5	1	1	0	0	0	0	0	0	17
Dealul	0	0	0	0	1	1	5	0	0	0	0	7
Ditrău	0	5	0	0	1	1	0	0	0	0	1	8
Felicești	0	5	0	2	2	2	0	1	0	0	0	12
Frumoasa	0	0	0	1	1	1	0	1	0	0	0	4
Gălbăuș	0	5	0	0	1	0	3	1	0	0	0	10
Josani	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	2
Lăzarea	0	5	5	4	2	0	5	0	0	2	0	23
Lelicești	0	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	4
Lueta	0	0	0	0	1	1	3	1	0	0	0	6
Lunca de Jos	0	0	0	0	2	0	5	1	0	0	0	8
Lunca de Sus	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	3
Lupeni	0	0	0	1	3	1	0	3	0	0	0	8
Mădăraș	0	0	0	0	1	1	0	3	0	0	0	5
Mărtiniș	5	0	0	1	5	4	0	1	0	0	5	21
Merești	0	0	0	0	2	1	0	1	0	0	0	4

Mihăileni	0	0	0	1	2	1	0	0	0	0	0	4
Mugeni	0	5	5	2	4	1	0	3	0	0	1	21
Ocland	0	0	0	1	3	2	0	1	0	1	0	8
Păuleni- Ciuc	0	0	0	1	2	2	0	0	0	1	0	6
Plăieșii de Jos	0	0	0	1	1	2	0	3	0	0	3	10
Porumbeni	0	0	0	3	1	0	0	0	0	0	0	4
Praid	0	0	0	1	2	0	5	1	0	0	0	9
Racu	0	0	0	1	2	1	0	0	0	1	0	5
Remetea	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	1	3
Săcel	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Sâncrăieni	0	0	0	3	2	0	0	1	0	0	0	6
Sândominic	0	5	5	1	1	0	0	4	0	0	0	16
Sânmartin	0	0	0	0	2	1	0	0	0	1	1	5
Sânsimion	0	0	0	2	2	1	0	0	0	0	0	5
Sântimbru	0	0	0	2	2	1	0	0	0	0	0	5
Sârmaș	0	5	0	0	1	0	0	0	0	0	0	6
Satu Mare	0	0	0	0	3	0	0	1	0	0	0	4
Secuieni	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1	0	3
Siculeni	0	0	0	0	1	1	5	0	0	0	0	7
Șimonești	0	0	0	1	4	5	0	1	1	0	2	14
Subcetate	0	0	0	0	1	0	3	1	0	0	0	5
Suseni	0	5	0	1	1	0	0	1	0	0	0	8
Tomești	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
Tulgheș	0	0	0	1	2	1	0	1	0	0	0	5

Tușnad	0	0	0	0	1	1	3	1	0	0	0	6
Ulieș	0	5	5	1	1	0	0	0	0	0	0	12
Vărșag	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	2
Voșlăbeni	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	2
Zetea	0	5	5	1	1	0	0	1	0	0	0	13

Sursă: Autorii

Cartograma nr. 27: Ierarhia UATB-urilor în raport cu existența patrimoniului construit valoros de importanță locală, națională și internațională

Sursa: Autorii

6. Bibliografie

Legislație în domeniu

Legea nr. 5/ 2000, privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național – Secțiunea a III-a – zone protejate, actualizată;

Legea nr. 350/2001, privind amenajarea teritoriului și urbanismul, cu completările și modificările ulterioare;

Legea nr. 422/ 2001, privind Protejarea monumentelor istorice, republicată;

Legea nr. 451/ 2002 pentru ratificarea Convenției europene a peisajului, adoptată la Florența în 2002, respectiv identificarea peisajelor valoroase de pe teritoriul județului Harghita, recunoașterea și protejarea acestora potrivit legislației în vigoare;

H. G. nr. 1284/ 2007 privind declararea ariilor de protecție specială avifaunistică ca parte integrantă a rețelei ecologice europene Natura 2000 în România, cu modificările și completările ulterioare;

H. G. nr. 905/ 2016 pentru aprobarea tezelor prealabile ale proiectului Codului patrimoniului cultural; inventarierea stării curente de conservare a patrimoniului cultural construit, înscris în LMI 2015, pentru a indica zonele prioritare de intervenție pentru a evita precolapsul sau colapsul unor monumente istorice reprezentative pentru județul Harghita, patrimoniu situat atât în mediul urban cât și în mediul rural;

OUG nr. 43/ 2000, privind protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național, republicată;

OMC nr. 2.828/ 2015, pentru modificarea anexei nr. 1 la Ordinul ministrului culturii și cultelor nr. 2.314/ 2004 privind aprobarea Listei monumentelor istorice, actualizată și a Listei Monumentelor Istorice dispărute, cu completările și modificările ulterioare;

Lista Monumentelor Istorice, 1955: <https://patrimoniu.ro/images/lmi-old/LMI1955.pdf>;

Lista Monumentelor Istorice, 1980: <https://patrimoniu.ro/images/lmi-old/Lista-bunurilor-din-patrimoniu-cultural-national-al-RSR-monumente-istorice-Vol-II-1980.pdf>;

Lista Monumentelor Istorice, 1991-1992: <https://patrimoniu.ro/images/lmi-old/lmi-harghita-1991.pdf>;

Lista Monumentelor Istorice, 2004: <https://patrimoniu.ro/images/lmi-2004/Harghita.pdf>;

Lista Monumentelor Istorice, 2010: https://patrimoniu.ro/images/LMI/LMI-2010_HR.pdf;

Lista Monumentelor Istorice, 2015: <http://www.cultura.ro/sites/default/files/inline-files/LMI-HR.pdf>;

Publicații de specialitate

Köllő, M. (2021), Peisajul cultural, în *Transilvania noastră*;

Studii de specialitate

Agencia pentru Dezvoltare Regională Centru (2020), Planul de Dezvoltare a Regiunii Centru 2021-2027
B.I. Mirk L. Lilla (2012), Planul Urbanistic General al comunei Păuleni Ciuc – Regulament Local de Urbanism;

Departamentul pentru Dezvoltare Durabilă, Celac, S. (2020), Strategia națională pentru dezvoltarea durabilă a României 2030. Miercurea Ciuc: Editura Alutus;

Institutul Național al Patrimoniului (INP) (2011), Raport de monitorizare a sitului Sate cu biserici fortificate din Transilvania, înscris în Lista Patrimoniului Mondial/ UNESCO, poziția 596 bis. București: Ministerul Culturii și Patrimoniului Național;

Institutul Național al Patrimoniului (INP) (2015), Raport de monitorizare a sitului Sate cu biserici fortificate din Transilvania, înscris în Lista Patrimoniului Mondial/ UNESCO, poziția 596 bis. București: Ministerul Culturii și Patrimoniului Național;

Institutul Național al Patrimoniului (INP) (2017), Raport de monitorizare a sitului Sate cu biserici fortificate din Transilvania, înscris în Lista Patrimoniului Mondial/ UNESCO, poziția 596 bis. București: Ministerul Culturii și Patrimoniului Național;

KÓSA BÉLA P. F. A., Studiu de fundamentare Istoric-arhitectural pentru elaborarea Planului Urbanistic General al comunei Corund;

Ministerul Culturii (MC), Institutul Național al Patrimoniului (INP), Strategia națională privind protejarea monumentelor istorice 2022-2032 – Proiectul „Monumente istorice – planificare strategică și politici publice optimizate” SIPOCA 389/ SMIS 115895;

Ordinul Arhitecților din România (OAR), Ghid de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural – Zona Secuime;

PLANIFICATIO DEZVOLTARE ȘI ENERGIE S.R.L. (2021), Strategia culturală a Județului Harghita 2021-2030;

PLANIFICATIO DEZVOLTARE ȘI ENERGIE S.R.L. (2021), Strategia de dezvoltare rurală a Județului Harghita în perioada 2021-2030;

Plant Studio (2015), Modernizarea casei țărănești – Protejarea patrimoniului local privat prin oferirea de exemple concrete de restaurare și modernizare a caselor din comunele și satele Zonei gal – Csik;

Primăria orașului Borsec, Strategia Integrată de Dezvoltare Urbană a orașului Borsec 2021-2027;

S.C. CPCP STUDIO (2010), Studiul istoric privind patrimoniul cultural al județului Harghita – Analiza diagnostic referitoare la situația monumentelor istorice;

S.C. Duo Stil S.R.L. (2009), Planul Urbanistic General al comunei Lăzarea – Memoriu general;

S.C. Experiment Proiect S.R.L. (2017), Reactualizare P.U.G. Municipiul Odorheiu Secuiesc, Jud. Harghita;

S.C. Planwerk S.R.L. (2010), Oraș verde în inima Secuimii. Plan urbanistic general al municipiului Miercurea Ciuc – Memoriu general;

S.C. Planwerk S.R.L. (2012), Stațiunea Regină, Poartă la Drumul Apelor Minerale. Plan Urbanistic General al Orașului Borsec – Memoriu general;

S.C. Regional Consulting & Management S.A. (2018), Strategia Integrată de Dezvoltare Urbană Durabilă a Municipiului Odorheiu Secuiesc pe perioada 2015-2020-2025;

The International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) (1999), **Advisory Body Evaluation: Villages in Transylvania (Romania)** [Evaluarea Organismului Consultativ: Sate din Transilvania (România)];

Tövissi Zsolt (2013), Strategia de protecție a monumentelor istorice din județul Harghita 2013-2023;

Literatură de specialitate

Ambrus, T. (2010), Teză de doctorat „A székel falutízesek. Egy sajátos településrendszer mint a társadalmigazdasági tevékenység kerete”, manuscris;

Brezee *et al.* (2021), **The Roman Frontiers of Dacia** [Frontierele Romane ale Daciei]. Oxford: Archaeopress;

Bucur, N. și Constantin C. (2012), Tezaur de etnografie și folclor în județele Covasna și Harghita. Sfântu Gheorghe: Editura Eurocarpatica;

Colta, E. (2020), Istorie, cultură, identitate. Lucrările simpozionului internațional de antropologie culturală Arad, 20-21 iunie 2019. București: Editura Etnologică;

Costea, C. și Vrabie, N. (2009), Despărțământul Central Județean „Miercurea-Ciuc” al Astrei – Despărțământul Covasna-Harghita al Astrei. Sfântu Gheorghe: Editura Eurocarpatica;

Fundația Civitas (2015), Bisericile Fortificate UNESCO din Transilvania, pp. 18- 20;

Hermann, G. (2020), O scurtă istorie a secuilor. București: Curtea Veche;

Köllő, M. (2023), Teză de doctorat „Morfologia așezărilor din secuime și tipologiile constructive. Evoluție istorică, situația din prezent. Diagnostic și tendințe”, manuscris. București: Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”;

Lăcătușu, I. (2008), Structuri etnice și confesionale în județele Covasna și Harghita. Târgu-Mureș: Editura Universității „Petru Maior”;

Lungu *et al.* (2007), **World Heritage: Transylvanian villages sites with fortified churches** [Patrimoniul Mondial: Sate cu biserici fortificate din Transilvania]. București: Independent Film;

Makfalvi *et al.* (1979), Județele patriei – Harghita monografie. București: Editura sport-turism;

Zsolt *et al.* (2015), Protejarea patrimoniului local privat prin oferirea de exemple corecte de restaurare și modernizare a caselor din comunele și satele zonei Gal - „Csik”. Asociația Microregională „Felcsík”;

Resurse web

Institutul Național al Patrimoniului (INP), Sate cu biserici fortificate din Transilvania. Text disponibil la adresa: <https://bit.ly/3HvsBc8> [02.05.2023];

Institutul Național al Patrimoniului (INP), Muzeu și colecții din România. Text disponibil la adresa: <http://ghidulmuzeelor.cimec.ro/Filtru-Judete.asp?judet=Harghita> [31.05.2023];

Institutul Național al Patrimoniului (INP), Bunuri culturale mobile clasate în Patrimoniul Cultural național. Text disponibil la adresa: <http://clasate.cimec.ro/> [31.05.2023];

Regele Cavaler, Frumoasa, județul Harghita, România. Text disponibil la adresa: <https://regelecavaler.org/locatie/392-frumoasa/> [19.07.2023];

Transilpedia – Enciclopedia Transilvaniei, Ținutul Secuiesc. Text disponibil la adresa: <https://transilpedia.ro/zone/tinutul-secuiesc/> [19.07.2023];

U.N.E.S.C.O., Cultural Landscapes. Text disponibil la adresa: <https://whc.unesco.org/en/culturallandscape/> [20.07.2023];

Uniunea Armenilor din România, Istoria comunității. Text disponibil la adresa: <http://www.uniuneaarmenilor.ro/istoria-comunitatii/> [19.07.2023];

Visit Harghita, Harghita Culturală. Text disponibil la adresa: <https://visitharghita.com/ro/places/harghita-culturala-r3a-d7tbnalb3g> [31.05.2023];

Date ale instituțiilor publice

Consiliul Județean Harghita – date privind planurile anterioare de amenajare ale teritoriului județean, strategiile județene care vizează patrimoniul cultural, programele culturale, evenimentele culturale etc.;

Consiliul Județean Harghita – date privind Programul „Protecția monumentelor istorice de pe teritoriul județului Harghita”;

Arhiepiscopia Romano-Catolică Alba Iulia – informații privind protopiatele romano-catolice din județul Harghita.

Adresa nr. 1045/ 17.07.2023, referitoare la Informații legate de Reactualizarea Planului de Amenajare a Teritoriului Județean Harghita, emisă de către Direcția Județeană pentru Cultură Harghita.

7. Anexe

Anexa 1 – Principalele lăcașuri de cult din județul Harghita

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
MEDIUL URBAN				
BĂILE TUȘNAD				
Biserica Ortodoxă Română				
1.	Biserica „Adormirea Maicii Domnului”	str. Oltului 31	biserică	nu este monument
Biserica Romano-Catolică din România				
2.	Biserica Catolică Băile Tușnad	str. Olt 106	biserică	nu este monument
3.	Capela „Sf. Ana”	Băile Tușnad	capelă	nu este monument
BĂLAN				
Biserica Romano-Catolică Din România				
4.	Parohia Bălan	romano-catolică str. Pârâul Fierarilor 1	capelă	nu este monument
5.	Parohia Bălan	romano-catolică str. 1 Decembrie 1918 24b	biserică	nu este monument
Biserica Ortodoxă Română				
6.	Parohia Bălan	str. Dealului	capelă	nu este monument
7.	Parohia Bălan	str. Dealului	biserică	nu este monument
BORSEC				
Federația Comunităților Evreiești Din România – Cultul Mozaic				
8.	Sinagogă	str. Vânători 15	sinagogă	nu este monument
Biserica Ortodoxă Română				
9.	Biserica de lemn „Schimbarea la Față”	str. Uzinei 4	biserică de lemn	HR-II-m-B-12772
10.	Fosta Biserică de lemn	Borsec	biserică de lemn	nu este monument
11.	Biserică Ortodoxă Nouă	str. Carpați 96	biserică tradițională moldovenească	nu este monument
Biserica Romano-Catolică Din România				
12.	Biserica Catolică	str. Izvorului 6	biserică	nu este monument
13.	Capela de cimitir	str. Cimitirului 5	capelă	nu este monument
Cultul Creștin Penticostal – Biserica lui Dumnezeu Apostolică din România				
14.	Biserica Penticostală Borsec	Borsec	biserică	nu este monument
Biserica Reformată Din România				

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
15.	Biserica Reformată Borsec	Borsec	biserică	nu este monument
CRISTURU SECUIESC				
Biserica Unitariană Maghiară				
16.	Biserică	str. Balasz Orban 14	biserică	nu este monument
17.	Biserica Unitariană	str. Filiaș 59, Filiaș	biserică	HR-II-m-B-12820
Biserica Reformată Din România				
18.	Parohia reformată Cristuru Secuiesc	str. Kriza János 12	biserică	HR-II-m-B-12800
19.	Capela Cimitirul Reformat	str. Gării, în cimitirul reformat	capelă	nu este monument
Biserica Romano-Catolică Din România				
20.	Parohia romano-catolică Cristuru Secuiesc	str. Libertății 61	biserică	HR-II-m-A-12805
Biserica Ortodoxă Română				
21.	Biserica „Sf. Gheorghe”	str. Principală 66	biserică	nu este monument
Cultul Creștin Baptist – Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste Din România				
22.	Biserica Baptistă Maghiară	str. Timafalvi 2	biserică	nu este monument
GHEORGHENI				
Cultul Creștin Baptist – Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste Din România				
23.	Biserică	bd. Frăției 8	biserică	nu este monument
Federația Comunităților Evreiești Din România – Cultul Mozaic				
24.	Sinagogă	str. Bălcescu Nicolae 7	sinagogă	nu este monument
Biserica Romano-Catolică Din România				
25.	Biserica ”Sf. Nicolae”	str. Márton Áron 9-11	biserică	HR-II-m-A-12836
26.	Parohia Armeană Gheorghieni	str. Biserica Armeană 1	capelă	HR-II-m-A-12838
27.	Biserica „Sf. Ștefan Rege,,	bld. Frăției 6	biserică	nu este monument
28.	Capela Catolică Lacul Roșu	Lacul Roșu	capelă	nu este monument
Biserica Ortodoxă Română				
29.	Biserica „Adormirea Maicii Domnului”	str. Lacul Roșu 52	biserică	nu este monument

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
30.	Biserica "Sf. Gheorghe"	str. Cristea Miron 10	biserică	HR-II-m-B-12831
31.	Biserica „Sf. Ioan Botezătorul”	Lacul Roșu	biserică	nu este monument
32.	Biserica de lemn Gheorgheni	Gheorgheni	biserică de lemn	nu este monument
Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică				
33.	Capela „Sf. Ana”	Gheorgheni	capelă	nu este monument
Biserica Reformată din România				
34.	Biserica Reformată Gheorgheni	Piața Libertății 22	biserică	nu este monument
Arhiepiscopia Bisericii Armene				
35.	Biserica „Nașterea Maicii Domnului”	str. Biserica Armeană 1	biserică	HR-II-m-A-12838
36.	Capela Armenească Gheorgheni	Gheorgheni	capelă	nu este monument
MIERCUREA CIUC				
Biserica Romano-Catolică Din România				
37.	Parohia romano-catolică Harghita-Băi	localitate Harghita Băi	capelă	nu este monument
38.	Capela „Sf. Ioan”	str. Szek 148	capelă	nu este monument
39.	Mănăstirea Franciscană	str. Szek 148	mănăstire	nu este monument
40.	Parohia romano-catolică Miercurea Ciuc	str. Toplița 110	biserică	nu este monument
41.	Capela catolică Petofi	str. Sandor Petofi 56-57	capelă	nu este monument
42.	Parohia romano-catolică Miercurea Ciuc	str. Szek 148	biserică	nu este monument
43.	Parohia romano-catolică Miercurea Ciuc	str. Toplița	capelă	nu este monument
44.	Biserica „Înălțarea Sfintei Cruci”	str. Florilor 84	biserică	HR-II-m-B-12723
45.	Biserica „Sf. Petru și Pavel”	str. Caianu Ion 53	biserică	HR-II-m-A-12724
46.	Biserica „Sf. Treime”	str. Jigodin 52	biserică	HR-II-m-A-12738
47.	Capela „Sf. Anton”	Strada Kissomlyó	capelă	nu este monument

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
48.	Capela „Sf. Ioan Nepomuc”	str. Szék 148	capelă	HR-II-m-A-12745
49.	Biserica „Înălțarea Sf. Cruci”	str. Florilor 84	biserică	HR-II-a-B-12735
50.	Biserica „Sf. Augustin”	str. Hunyadi Janor 45B	biserică	nu este monument
51.	Biserica Mileniului	str. Kossuth Lajos 38	biserică	nu este monument
52.	Biserica Catolică Harghita Băi	Harghita Băi	biserică	nu este monument
53.	Biserica Catolică Ciba	Ciba	biserică	nu este monument
54.	Capela Catolică Spicului	Miercurea-Ciuc	capelă	nu este monument
Biserica Ortodoxă Română				
55.	Parohia Miercurea Ciuc	str. Doja Gheorghe	capelă	nu este monument
56.	Catedrala episcopală	str. Cetății	catedrală	nu este monument
57.	Parohia Miercurea Ciuc	str. Szék 148	biserică	HR-II-m-A-12745
58.	Biserica „Sf. Apostoli Petru și Pavel”	str. Sadoveanu Mihail 1	biserică	HR-II-m-B-12741
59.	Mănăstirea „Sf. Nicolae”	str. Patriarhului Miron Cristea 5	mănăstire	-
Biserica Unitariană Maghiară				
60.	Biserică	str. Doja Gheorghe 19	biserică	nu este monument
Biserica Reformată din România				
61.	Biserica Reformată (Calvin)	str. Petofi 51	-	nu este monument
62.	Biserica Reformată Nouă	str. Revoluției din Decembrie 1	-	nu este monument
Cultul Creștin Baptist – Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste din România				
63.	Biserica Baptistă	str. Tudor Vladimirescu 9	-	nu este monument
Organizația Religioasă „Martorii lui Iehova”				
64.	Sala Regatului Martorii lui Iehova	str. Vladimirescu Tudor 66	-	-
Biserica Evanghelică Lutherană din România				
65.	Biserica Lutherană	str. Szasz Endre 22	-	-
ODORHEIU SECUIESC				
Biserica Ortodoxă Română				
66.	Parohia Odorheiu Secuiesc	str. Tamási Áron 2	biserică	HR-II-m-B-12916
67.	Biserica „Sf. Împărați Constantin și Elena”	str. Tamási Áron 18	biserică	nu este monument
68.	Biserișuța lui Isus	str. Bazinului 2	biserică	HR-II-m-A-12893

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
Biserica Unitariană Maghiară				
69.	Biserică	str. Bethlen Gabor 82-84	biserică	nu este monument
70.	Biserică	str. Betlen Gabor 50	biserică	HR-II-m-B-12895
Biserica Romano-Catolică Din România				
71.	Parohia romano-catolică Odorheiu Secuiesc	str. Budai Nagy Antal 34-36	biserică	HR-II-a-A-12898
72.	Biserica „Sf. Tereza”	str. Izvorului 2	biserică	nu este monument
73.	Biserica „Sf. Gheorghe”	str. Tamasi Aron 31	biserică	nu este monument
74.	Biserica Franciscană	str. Tamasi Aron 2	biserică	HR-II-a-B-12916
75.	Biserica lui Iisus	str. Bazinului 2	biserică	HR-II-a-A-12893
76.	Biserica Catolică Recoltei	str. Recoltei	biserică	nu este monument
Biserica Reformată Din România				
77.	Parohia reformată Odorheiu Secuiesc	Piata Libertății 11	biserică	HR-II-m-B-12903
78.	Biserica Reformată II	str. Varga Katalin 3	biserică	nu este monument
79.	Biserica Reformată III	str. Victoriei 43/1	biserică	nu este monument
Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică				
80.	Biserica „Schimbarea la Față”	str. Kossuth Lajos 49	biserică	nu este monument
Cultul Creștin Baptist – Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste din România				
81.	Biserica Baptistă	str. Kuvar 83	biserică	nu este monument
Organizația Religioasă „Martorii lui Iehova”				
82.	Sala regatului Martorii lui Iehova	str. Lakatos Istvan 4	biserică	nu este monument
TOPLIȚA				
Biserica Ortodoxă Română				
83.	Parohia Toplița	str. Dealului 7	capelă mortuară	nu este monument
84.	Parohia Toplița	str. Verii 19	biserică de lemn	HR-II-m-A-12990
85.	Parohia Mănăstirii „Sf. Ilie”	str. Ștefan cel Mare 68- 70	paraclis	HR-II-m-A-12989
86.	Biserica „Sf. Nicolae”	str. Dealului 5	biserică	nu este monument
87.	Biserica de lemn „Sf. Arhangheli”	str. Ștefan cel Mare 2	biserică de lemn	HR-II-m-B-12988
88.	Biserica de lemn „Sf. Prooroc Ilie”	str. Ștefan cel Mare 68- 70	biserică de lemn	HR-II-m-A-12989
89.	Mănăstirea „Sf. Ilie” Toplița	str. Ștefan cel Mare 68- 70	mănăstire	HR-II-m-A-12989

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
90.	Parohia Vâgani	sat Vâgani, oraș Toplița	paraclis	nu este monument
91.	Parohia Vale-Toplița	sat Vale, oraș Toplița	biserică	nu este monument
92.	Parohia Călimănel	sat Călimănel, oraș Toplița	biserică	nu este monument
93.	Catedrala Ortodoxă	str. Ștefan cel Mare 32	catedrală	nu este monument
94.	Biserica „Întâmpinarea Domnului”	sat Zencani	biserică	nu este monument
95.	Schitul „Toți Sfinții”	Toplița	biserică	nu este monument
Cultul Creștin Baptist – Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste Din România				
96.	Biserică	str. Bicazului 22	biserică	nu este monument
Organizația Religioasă ”Martorii Lui Iehova”				
97.	Biserică	str. Mioriței 8	biserică	nu este monument
Biserica Reformată Din România				
98.	Biserica Reformată	str. Borsec 14	biserică	nu este monument
Biserica Romano-Catolică Din România				
99.	Biserica Catolică Toplița	str. Avram Iancu 2	biserică	nu este monument
100	Capela Catolică Secu	sat Secu	capelă	HR-II-m-B-12974
Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică				
101	Biserica Greco-Catolică	str. Libertății 11	biserică	nu este monument
VLĂHIȚA				
Biserica Romano-Catolică Din România				
102	Biserica „Sf. Andrei”	str. 1 Mai 26	biserică	nu este monument
103	Capela Presfânta Inima a lui Isus	str. Podișului 5	capelă	nu este monument
104	Biserica Catolică	Băile Homorod	biserică	nu este monument
Biserica Unitariană Maghiară				
105	Biserica Unitariană Vlăhița	str. Tineretului 51	biserică	nu este monument
Biserica Reformată Din România				
106	Biserica Reformată Vlăhița	str. Republicii 41	biserică	nu este monument
MEDIU RURAL				
COMUNA AȚID				
Biserica Reformată Din România				
107	Parohia reformată Ațid	nr. 246, sat Ațid	biserică	HR-II-m-B-12750
108	Parohia reformată Cușmed	nr. 85-86, sat Cușmed	biserică	HR-II-m-A-12809

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
10	Biserica reformată Șiclod	nr. 154, sat Șiclod	biserică	HR-II-m-B-12981
11	Biserica reformată	str. Principală 301, sat Ațid	-	HR-II-m-B-12749
11	Biserica reformată Crișeni	nr. 67, sat Crișeni	-	nu este monument
Biserica Unitariană Maghiară				
11	Parohia Crișeni	str. Tiboldi, sat Crișeni	biserică	nu este monument
11	Parohia Inlăceni	nr. 80, sat Inlăceni	biserică	HR-II-m-A-12848
Biserica Romano-Catolică Din România				
11	Biserica Catolică	nr. 344, sat Ațid	biserică	nu este monument
COMUNA AVRĂMEȘTI				
Biserica Unitariană Maghiară				
11	Parohia Avrămești	nr. 46, sat Avrămești	biserică	HR-II-m-B-12750
11	Parohia Cechești	DJ 136, sat Cechești	biserică	nu este monument
11	Parohia Firtănuș	sat Firtănuș	biserică	nu este monument
11	Parohia Goagiu	DJ 136, sat Goagiu	biserică	nu este monument
11	Parohia Medișoru Mic	DJ 136B, sat Medișoru Mic	biserică	nu este monument
12	Biserica Unitariană și Reformată Andreeni	și sat Andreeni	biserică	nu este monument
Biserica Reformată Din România				
12	Biserica reformată Cechești	str. Principală 70, sat Cechești	biserică	nu este monument
12	Biserica reformată Goagiu	sat Goagiu	biserică	nu este monument
COMUNA BILBOR				
Biserica Ortodoxă Română				
12	Biserica Ortodoxă Nouă	nr. 203, sat Bilbor	biserică de lemn	HR-II-m-B-20312
12	Biserica „Sf. Nicolae”	sat Bilbor	biserică de lemn	HR-II-m-A-12753
COMUNA BRĂDEȘTI				
Biserica Romano-Catolică Din România				
12	Biserica Catolică Brădești	nr. 107, sat Brădești	biserică	nu este monument
12	Biserică Catolică Târnovița	nr. 121, sat Târnovița	biserică	nu este monument
COMUNA CĂPĂLNIȚA				
Biserica Romano-Catolică Din România				

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
12	Biserica Catolică Căpâlnița	nr. 662, sat Căpâlnița	biserică	nu este monument
12	Capela de cimitir	sat Căpâlnița	capelă	nu este monument
COMUNA CÂRȚA				
Biserica Romano-Catolică Din România				
12	Biserica „Sf. Maria Mare”	DC 84, sat Cârța	biserică	HR-II-m-A-12774
13	Parohia Tomești romano-catolică	nr. 636, sat Tomești	biserică	nu este monument
13	Parohia Tomești romano-catolică	nr. 636, sat Tomești	capelă	nu este monument
COMUNA CIUCSÂNGEORGIU				
Biserica Romano-Catolică Din România				
13	Biserica „Sf. Gheorghe”	nr. 12, sat Ciucsângeorgiu	biserică	HR-II-m-A-12778
13	Biserica Catolică Armășeni	nr. 461, sat Armășeni	biserică	HR-II-m-A-12748
13	Biserica Catolică Potiond	sat Potiond	biserică	HR-II-m-B-12932
13	Biserica Catolică din Vale	cimitirul din vale, sat Bancu	capelă	nu este monument
13	Capela „Sf. Maria Mare”	dealul Posa, sat Ciucsângeorgiu	capelă	HR-II-m-B-12777
13	Biserica Catolică Cotormani	în cimitir, sat Cotormani	biserică	nu este monument
13	Biserica Catolică Bancu	sat Bancu	biserică	nu este monument
13	Capela Catolică din Deal	sat Bancu	capelă	nu este monument
Biserica Ortodoxă Română				
14	Biserica „Sf. Gheorghe”	nr. 530, sat Ciucsângeorgiu	biserică	HR-II-m-B-12787
COMUNA CIUMANI				
Biserica Romano-Catolică Din România				
14	Biserica Catolică	nr. 260, sat Ciumani	biserică	nu este monument
COMUNA CORBU				
Biserica Ortodoxă Română				
14	Biserica „Înălțarea Sfintei Cruci”	str. Principală, sat Capu Corbului	biserică	nu este monument
14	Parohia Corbu	str. Principală, sat Corbu	biserică	nu este monument
14	Parohia Corbu	str. Principală, sat Corbu	capelă mortuară	nu este monument
14	Biserica „Nașterea Maicii Domnului”	str. Principală, sat Corbu	biserică	nu este monument

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
141	Fosta Biserică de lemn	sat Corbu	biserică de lemn	nu este monument
Biserica Romano-Catolică Din România				
147	Biserica Catolică Corbu	sat Corbu	biserică	nu este monument
141	Capela Catolică	sat Capu Corbului	capelă	nu este monument
COMUNA CORUND				
Biserica Unitariană Maghiară				
141	Parohia Corund	str. Principală, sat Corund	biserică	HR-II-m-B-12793
151	Parohia Fântâna Brazilor	DC 50, sat Fântâna Brazilor	biserică	nu este monument
Organizația Religioasă "Martorii Lui Iehova"				
151	Biserică	str. Gezken 423/A	biserică	nu este monument
Biserica Romano-Catolică Din România				
151	Biserica Catolică Atia	nr. 44, sat Atia	biserică	nu este monument
151	Biserica Catolică Corund	nr. 66, sat Corund	biserică	nu este monument
154	Biserica Catolică Valea lui Pavel	nr. 77, sat Valea lui Pavel	biserică	nu este monument
COMUNA COZMENI				
Biserica Romano-Catolică Din România				
151	Biserica „Sf. Cozma și Damian”	nr. 71, sat Cozmeni	biserică	HR-II-a-A-12795
151	Biserica Catolică Lăzărești	nr. 1, sat Lăzărești	biserică	HR-II-m-B-12855
Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică				
151	Biserica „Sf. Nicolae”	nr. 253, sat Lăzărești	biserică	HR-II-m-B-12856
COMUNA DĂNEȘTI				
Biserica Romano-Catolică Din România				
151	Biserica Catolică	sat Dănești	biserică	nu este monument
COMUNA DÂRJIU				
Biserica Unitariană Maghiară				
151	Parohia Mujna	DC 15, sat Mujna	biserică	nu este monument
161	Parohia Dârjiu	str. Alszege 164	biserică fortificată	HR-II-m-A-12813.01
Biserica Reformată Din România				
161	Parohia reformată Mujna	nr. 54, sat Mujna	biserică	HR-II-m-B-12882
161	Capela reformată	sat Dârjiu	capelă	nu este monument

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
COMUNA DEALU				
Biserica Romano-Catolică Din România				
16	Biserica Catolică Dealu	nr. 126, sat Dealu	biserică	nu este monument
16	Biserica Catolică Sâncrai	nr. 237, sat Sâncrai	biserică	nu este monument
16	Biserica Catolică Tămașu	nr. 41, sat Tămașu	biserică	nu este monument
16	Biserica Catolică Ulcani	sat Ulani	biserică	nu este monument
COMUNA DITRĂU				
Biserica Romano-Catolică Din România				
16	Biserica „Sf. Ecaterina”	str. Libertății 27, sat Ditrău	biserică	HR-II-m-B-12816
16	Catedrala Catolică	str. Libertății 33, sat Ditrău	catedrală	nu este monument
16	Biserica Catolică Jolotca	nr. 87, sat Jolotca	biserică	nu este monument
Biserica Română Unită cu Roma, Greco-Catolică				
17	Fosta Biserică Greco-Catolică	sat Ditrău	biserică	nu este monument
COMUNA FELICENI				
Biserica Reformată Din România				
17	Parohia reformată Feliceni	nr. 18, sat Feliceni	biserică	HR-II-m-A-12817
17	Parohia reformată Feliceni-Tăureni	nr. 103, sat Tăureni	biserică	HR-II-m-B-12985
17	Parohia reformată Văleni-Feliceni	nr. 50, sat Văleni	biserică	HR-II-m-B-13006
17	Biserica Reformată Teleac	nr. 9, sat Teleac	biserică	nu este monument
17	Biserica Reformată Forțeni	nr. 130, sat Forțeni	biserică	HR-II-a-A-12822
17	Biserica Reformată Hoghia	nr. 43, sat Hoghia	biserică	nu este monument
17	Biserica Reformată Oțeni	nr. 57, sat Oțeni	biserică	nu este monument
17	Biserica Reformată Alexandrița	sat Alexandrița	biserică	nu este monument
Cultul Creștin Baptist – Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste Din România				
17	Biserică	DJ 137, sat Feliceni	biserică	nu este monument
18	Biserică	DJ 137C, sat Forțeni	biserică	nu este monument
COMUNA FRUMOASA				
Biserica Romano-Catolică Din România				
18	Biserica „Sf. Nicolae”	nr. 96, sat Nicolești	biserică	HR-II-m-A-12883
18	Biserica Catolică Frumoasa	str. Bisericii nr. 1, sat Frumoasa	biserică	HR-II-m-B-12823

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
18	Parohia Bârzava	romano-catolică nr. 234, sat Bârzava	biserică	nu este monument
18	Parohia Bârzava	romano-catolică nr. 229, sat Bârzava	biserică	nu este monument
18	Parohia Frumoasa	romano-catolică str. Ghimeș 6, sat Frumoasa	capelă	nu este monument
18	Parohia Frumoasa	romano-catolică str. Bisericii 145, sat Frumoasa	biserică	nu este monument
18	Parohia Frumoasa	romano-catolică str. Mihăileni, sat Frumoasa	capelă	nu este monument
18	Parohia Frumoasa	romano-catolică str. Bisericii 173, sat Frumoasa	biserică	nu este monument
Arhiepiscopia Bisericii Armene				
18	Biserica Armeană Frumoasa	sat Frumoasa	biserică	nu este monument
Biserica Ortodoxă Română				
19	Parohia Făgețel	DC 7, sat Făgețel	biserică	nu este monument
19	Biserica „Sf. Ilie”	DC 7, sat Făgețel	biserică	nu este monument
19	Mănăstirea „Sf. Treime” Făgețel	DN 12A, sat Făgețel	mănăstire	nu este monument
19	Biserica „Adormirea Maicii Domnului”	str. Templom utca, sat Frumoasa	biserică	nu este monument
COMUNA GĂLĂUȚAȘ				
Biserica Ortodoxă Română				
19	Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului”	DC 74, sat Gălăuțăș	biserică de lemn	HR-II-m-B-12824
Biserica Romano-Catolică Din România				
19	Biserica Catolică Gălăuțăș	sat Gălăuțăș	biserică	nu este monument
Biserica Reformată din România				
19	Biserica Reformată Gălăuțăș	sar Gălăuțăș	biserică	nu este monument
COMUNA JOSENI				
Biserica Romano-Catolică Din România				
19	Parohia Joseni	romano-catolică str. Ciumani, sat Joseni	biserică	HR-II-m-B-12849
19	Capela de cimitir	sat Joseni	capelă	nu este monument
Biserica Ortodoxă Română				
19	Biserica „Sf. Arhangheli”	str. Ciumani, sat Joseni	biserică	nu este monument
COMUNA LĂZAREA				

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
Biserica Romano-Catolică Din România				
20	Parohia Lăzarea	romano-catolică nr. 549, sat Lăzarea	clastru	HR-II-m-A-12853
20	Parohia Lăzarea	romano-catolică nr. 548, sat Lăzarea	biserică	HR-II-m-A-12852
20	Capela „Sf. Anton”	nr. 549, sat Lăzarea	capelă	HR-II-m-A-12851
Biserica Ortodoxă Română				
20	Parohia Lăzarea	nr. 549, sat Lăzarea	biserică	HR-II-m-A-12853
COMUNA LELICENI				
Biserica Romano-Catolică Din România				
20	Biserica Catolică Misentea	nr. 167, sat Misentea	biserică	HR-II-a-A-12880
20	Biserica „Sf. Spirit” Leliceni	nr. 22, sat Leliceni	biserică	HR-II-a-A-12857
20	Capela Catolică Hosasău	sat Hosasău	capelă	nu este monument
20	Capela Xantus	sar Hosasău	capelă	nu este monument
COMUNA LUETA				
Biserica Romano-Catolică Din România				
20	Biserica Catolică Lueta	nr. 430	biserică	nu este monument
COMUNA LUNCA DE JOS				
Biserica Romano-Catolică Din România				
20	Parohia Valea Rece	romano-catolică DJ 127A, sat Valea Rece	capelă	nu este monument
21	Parohia Valea Rece-Lunca de Jos	romano-catolică DJ 127A, sat Valea Rece	capelă	nu este monument
21	Parohia Valea Rece	romano-catolică DJ 127A, sat Valea Rece	capelă	nu este monument
21	Parohia Lunca de Jos	romano-catolică str. Principală 488, sat Lunca de Jos	capelă	nu este monument
21	Parohia Lunca de Jos	romano-catolică str. Principală 488, sat Lunca de Jos	biserică	nu este monument
COMUNA LUNCA DE SUS				
Biserica Romano-Catolică Din România				

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
21	Parohia romano-catolică Lunca de Sus	str. Ugra, sat Lunca de Sus	biserică	nu este monument
21	Parohia romano-catolică Lunca de Sus	str. Comiat, sat Lunca de Sus	capelă	nu este monument
21	Biserica „Sf. Andrei”	nr. 67 sat Lunca de Sus	biserică	nu este monument
Biserica Ortodoxă Română				
21	Parohia Păltiniș Ciuc	DN 12A, sat Pălnitiș Ciuc	capelă	nu este monument
COMUNA LUPENI				
Biserica Romano-Catolică Din România				
21	Parohia romano-catolică Bisericani	nr. 2, sat Bisericani	biserică	HR-II-m-A-12756
21	Biserica Catolică Lupeni	nr. 598, sat Lupeni	biserica	nu este monument
22	Biserica Catolica Morăreni	nr. 210, sat Morăreni	biserică	nu este monument
22	Biserica Catolică Păuleni	nr. 134, sat Păuleni	biserică	nu este monument
22	Biserica Catolică Păltiniș	sat Păltiniș	biserică	nu este monument
Biserica Reformată Din România				
22	Parohia reformată Satu Mic	nr. 31, sat Satu Mic	biserică	HR-II-m-B-12955.01
22	Parohia reformată Păltiniș	nr. 16, sat Păltiniș	biserică	HR-II-m-B-12921
Biserica Unitariană Maghiară				
22	Parohia Firtușu	DJ 136B, sat Firtușu	biserică	nu este monument
COMUNA MĂDĂRAȘ				
Biserica Romano-Catolică Din România				
22	Biserica Catolică Mădăraș	nr. 63, sat Mădăraș	biserică	nu este monument
COMUNA MĂRTINIȘ				
Biserica Unitariană Maghiară				
22	Parohia Sânpaul	DJ 133, sat Sânpaul	biserică	nu este monument
22	Parohia Ghipeș	DC 27, sat Ghipeș	biserică	nu este monument

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
22	Parohia Locodeni	DC 22, sat Locodeni	biserică	nu este monument
23	Parohia Mărtiniș	nr. 33, sat Mărtiniș	biserică	HR-II-m-B-12865
23	Parohia Orășeni	nr. 144A, sat Orășeni	biserică	HR-II-m-B-12920
23	Parohia Petreni	nr. 81, sat Petreni	biserică	HR-II-a-B-12923
23	Parohia Rareș	DJ 131, sat Rareș	biserică	nu este monument
23	Parohia Aldea	str. Kicsi, sat Aldea	biserică	nu este monument
23	Parohia Chinușu	DC 17, sat Chinușu	biserică	nu este monument
23	Parohia Comănești	DJ 131A, sat Comănești	biserică	nu este monument
Biserica Romano-Catolică Din România				
23	Biserica Catolică Sânpaul	sat Mărtiniș	biserică	nu este monument
COMUNA MEREȘTI				
Biserica Unitariană Maghiară				
23	Parohia Merești	str. Principală 553, sat Merești	biserică	HR-II-m-B-12874
Cultul Creștin Baptist – Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste Din România				
23	Biserică	DJ 132, sat Merești	biserică	nu este monument
COMUNA MIHĂILENI				
Biserica Romano-Catolică Din România				
24	Biserica „Sf. Mihai”	DJ 124, sat Mihăileni	biserică	HR-II-m-A-12875
24	Parohia romano-catolică Mihăileni-Ciuc	nr. 183, sat Mihăileni-Ciuc	biserică	nu este monument

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
24	Parohia Nădejdea	romano-catolică nr. 444, sat Nădejdea	capelă	nu este monument
24	Parohia Văcărești	romano-catolică DJ 124, sat Văcărești	capelă	nu este monument
Biserica Unitariană Maghiară				
24	Parohia Mihăileni	DJ 124, sat Mihăileni	biserică	nu este monument
Biserica Ortodoxă Română				
24	Biserica „Nașterea Domnului”	Maicii DJ 124, sat Livezi	biserică	nu este monument
COMUNA MUGENI				
Biserica Reformată Din România				
24	Parohia Mugeni	reformată Lutița- nr. 307, sat Lutița	biserică	HR-II-m-A-12863
24	Parohia Mugeni	reformată Mățișeni- nr. 3, sat Mățișeni	biserică	HR-II-m-B-12872
24	Parohia Mugeni	reformată nr. 232, sat Mugeni	biserică	HR-II-m-A-12881
24	Parohia Porumbenii Mari	reformată nr. 202-203, sat Porumbenii Mari	biserică	HR-II-m-A-12929
Biserica Ortodoxă Română				
25	Biserica „Sf. Nicolae”	nr. 412, sat Porumbenii Mari	biserică	HR-II-m-A-12931
Biserica Romano-Catolică Din România				
25	Biserica Catolică Tăietura	nr. 188, sat Tăietura	biserică	nu este monument
25	Biserica Catolică Mugeni	nr. 27, sat Mugeni	biserică	nu este monument
COMUNA OCLAND				
Biserica Unitariană Maghiară				
25	Parohia Ocland	nr. 49, sat Satu Nou	biserică	HR-II-m-B-12957
25	Parohia Ocland	nr. 58, sat Ocland	biserică	HR-II-m-B-12884

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
25	Parohia Crăciunel	nr. 49, sat Crăciunel	biserică	HR-II-m-A-12797
Biserica Romano-Catolică Din România				
25	Parohia romano-catolică Crăciunel	nr. 73, sat Crăciunel	biserică	HR-II-m-B-12798
Biserica Ortodoxă Română				
25	Parohia Crăciunel	DJ 132, sat Crăciunel	biserică	nu este monument
COMUNA PĂULENI-CIUC				
Biserica Romano-Catolică Din România				
25	Parohia Delnița	romano-catolică nr. 206A, sat Delnița	capelă	HR-II-m-A-12814
25	Biserica „Sf. Ioan”	nr. 206A, sat Delnița	biserică	HR-II-m-A-12814
26	Parohia Păuleni-Ciuc	romano-catolică DC 4, sat Păuleni-Ciuc	biserică	nu este monument
26	Biserica Catolică Șoimeni	sat Șoimeni	biserică	nu este monument
COMUNA PLĂIEȘII DE JOS				
Biserica Ortodoxă Română				
26	Biserica „Sf. Arhangheli”	str. Doboii 5, sat Imper	biserică	nu este monument
Biserica Romano-Catolică Din România				
26	Parohia Plăieșii de Jos	romano-catolică DJ 121G, sat Plăieșii de Jos	biserică	HR-II-m-A-12926
26	Biserica Catolică Casinu Nou	nr. 235, sat Casinu Nou	biserică	nu este monument
26	Biserica Catolică Imper	sat Imper	biserică	nu este monument
26	Biserica Catolică Iacobenii	nr. 251, sat Iacobenii	biserică	nu este monument
Cultul Creștin Baptist – Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste Din România				
26	Biserica	DJ 121G, sat Casinu Nou	biserică	nu este monument
COMUNA PORUMBENII				
Biserica Reformată Din România				
26	Biserica Porumbenii Mici	Reformată str. Principală 129, sat Porumbenii Mici	biserică	nu este monument

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
26	Biserica Reformată Porumbenii Mari	str. Templomszeg 180, sat Porumbenii Mari	biserică	HR-II-a-A-12929
Biserica Ortodoxă Română				
27	Biserica „Sf. Nicolae”	nr. 412, sat Porumbenii Mari	biserică	HR-II-a-A-12931
COMUNA PRAID				
Organizația Religioasă ”Martorii Lui Iehova”				
27	Biserică	nr. 172, sat Ocna de Sus	biserică	nu este monument
27	Sala Regatului a Martorilor lui Iehova	sat Praid	biserică	nu este monument
Biserica Reformată Din România				
27	Parohia reformată Ocna de Sus	nr. 261-262, sat Ocna de Sus	biserică	HR-II-m-A-12886
27	Parohia reformată Praid	nr. 1035-1036, sat Praid	biserică	HR-II-m-B-12934
27	Biserica Reformată Ocna de Jos	str. Bisericii 603, sat Ocna de Jos	biserică	nu este monument
Biserica Ortodoxă Română				
27	Parohia Praid	Str. Cimitirului, sat Praid	biserică	nu este monument
Biserica Romano-Catolică Din România				
27	Biserica Catolică Praid	str. Republicii 268, sat Praid	biserică	nu este monument
27	Biserica Catolică Veche	sat Praid	biserică	nu este monument
Biserica Creștină După Evanghelie din România				
27	Casa de rugăciune Evanghelică Praid	sat Praid	biserică	nu este monument
COMUNA RACU				
Biserica Romano-Catolică Din România				
28	Capela Catolică Racu	dealul Balogh, sat Racu	capelă	nu este monument
28	Biserica Catolică Racu	nr. 166, sat Racu	biserică fortificată	HR-II-a-A-12938
Biserica Reformată Din România				
28	Biserica Reformată Gârciu	sat Gârciu	biserică	HR-II-m-B-12956
COMUNA REMETEA				
Biserica Romano-Catolică Din România				
28	Biserica Catolică Remetea	str. Sfântul Lenard 25, sat Remetea	biserică	nu este monument

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
28	Capela Catolică Remetea	sat Remetea	capelă	nu este monument
28	Capela Catolică Ciutac	sar Remetea	capelă	nu este monument
COMUNA SĂCEL				
Biserica Ortodoxă Română				
28	Parohia Săcel	DC 44, sat Săcel	biserică	nu este monument
28	Biserica de lemn „Sf. Gheorghe”	nr. 28, sat Uilac	biserică de lemn	HR-II-m-B-12998
28	Biserica „Adormirea Maicii Domnului”	nr. 139, sat Vidăcuț	biserică	HR-II-m-B-13007
28	Biserica „Sf. Arhangheli” Săcel	nr. 38, sat Săcel	biserică	HR-II-m-B-12958
Biserica Reformată Din România				
29	Parohia reformată Șoimușu Mic	nr. 34, sat Șoimușu Mic	biserică	HR-II-m-B-12983
29	Biserica Reformată Șoimușu Mare	nr. 196, sat Șoimușu Mare	biserică	nu este monument
29	Biserica Reformată Vidăcuț	sat Vidăcuț	biserică	nu este monument
Biserica Romano-Catolică Din România				
29	Biserica Catolică Vidăcuț	sar Vidăcuț	biserică	nu este monument
Biserica Unitariană Maghiară				
29	Parohia Șoimușu Mare	DC 44, sat Șoimușu Mare	biserică	nu este monument
29	Parohia Șoimușu Mic	sat Șoimușu Mic	biserică	nu este monument
COMUNA SÂNCRĂIENI				
Biserica Ortodoxă Română				
29	Biserica „Sf. Împărați”	E 578, sat Sâncrăieni	biserică	nu este monument
Biserica Romano-Catolică Din România				
29	Biserica „Sf. Ștefan”	nr. 572, sat Sâncrăieni	biserică	HR-II-m-A-12960
29	Capela Domnului	nr. 515, sat Sâncrăieni	capelă	HR-II-a-A-12959
COMUNA SÂNDOMIC				
Biserica Romano-Catolică Din România				

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
29	Biserica „Sf. Dominic”	nr. 1647, sat Sândominic	biserică	HR-II-a-A-12963
30	Capela Catolică Sândominic	nr. 1072, sat Sândominic	capelă	nu este monument
Biserica Ortodoxă Română				
30	Biserica „Sf. Arhangheli”	str. Cimitirului 1267a, sat Sândominic	biserică	HR-II-m-B-12962
COMUNA SÂNMARTIN				
Biserica Reformată Din România				
30	Biserica Sânmartin Reformată	str. Principală 25, sat Sânmartin	biserică	nu este monument
Biserica Romano-Catolică Din România				
30	Parohia Sânmartin romano-catolică	nr. 33, sat Sânmartin	biserică	nu este monument
30	Biserica „Sf. Martin”	nr. 30-25, sat Sânmartin	biserică	HR-II-m-B-12964
COMUNA SÂNSIMION				
Biserica Romano-Catolică Din România				
30	Biserica „Sf. Simion și Iuda”	nr. 3, sat Cetățuia	biserică	HR-II-m-A-12775
30	Biserica Catolică Sânsimion	nr. 425, sat Sânsimion	biserică	nu este monument
COMUNA SÂNTIMBRU				
Biserica Romano-Catolică Din România				
30	Biserica „Sf. Emerich”	nr. 509, sat Sântimbru	biseircă	HR-II-a-A-12972
30	Biserica „Sf. Margareta”	sat Sântimbru	biserică	HR-II-m-A-12969
COMUNA SĂRMAȘ				
Biserica Ortodoxă Română				
30	Biserica „Nașterea Maicii Domnului”	E 578, sat Sărmaș	biserică	nu este monument
31	Biserica „Sf. Arhangheli”	sat Hodoșa	biserică	nu este monument
31	Parohia Platonești	sat Platonești	biserică	nu este monument
Cultul Creștin Baptist – Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste Din România				
31	Biserică	E 578, sat Sărmaș	biserică	nu este monument
COMUNA SATU MARE				

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
Biserica Romano-Catolică Din România				
31	Biserica Catolică Satu Mare	nr. 178, sat Satu Mare	biserică	nu este monument
COMUNA SECUIENI				
Biserica Unitariană Maghiară				
31	Parohia Secuieni	nr. 16, sat Secuieni	biserică	HR-II-m-B-12975
31	Parohia Bodogaia	sat Bodogaia	biserică	HR-II-m-B-12758
Biserica Ortodoxă Română				
31	Biserica de lemn „Sf. Apostoli Petru și Pavel”	DN 13C, sat Bodogaia	biserică de lemn	HR-II-m-B-12757
31	Biserica „Sf. Nicolae”	sat Eliseni	biserică	nu este monument
Biserica Reformată Din România				
31	Biserica Reformată Bodogaia	str. Principală 200, sat Bodogaia	biserică	nu este monument
31	Biserica Reformată Eliseni	str. Bisericii 206, sat Eliseni	biserică	nu este monument
32	Biserica Reformată Secuieni	sat Secuieni	biserică	nu este monument
Biserica Romano-Catolică Din România				
32	Capela Catolică Secuieni	sat Secuieni	capelă	nu este monument
COMUNA SICULENI				
Biserica Romano-Catolică Din România				
32	Parohia romano-catolică Gârvin	sat Gârvin	capelă	nu este monument
32	Parohia romano-catolică Gârvin	sat Gârvin	biserică	nu este monument
32	Parohia romano-catolică Siculeni	nr. 633, sat Siculeni	biserică	nu este monument
Biserica Reformată Din România				
32	Biserica Reformată Siculeni	str. Madefalva 742, sat Siculeni	biserică	nu este monument
32	Biserica Reformată Siculeni	sat Siculeni	biserică	nu este monument
COMUNA ȘIMONEȘTI				
Biserica Unitariană Maghiară				

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
32	Parohia Șimonești	nr. 246, sat Șimonești	biserică	HR-II-m-B-12982
32	Parohia Tărcești	sat Tărcești	biserică	nu este monument
32	Parohia Turdeni	nr. 58, sat Turdeni	biserică	HR-II-m-B-12996
33	Parohia Medișoru Mare	nr. 44-45, sat Medișoru Mare	biserică	HR-II-m-B-12873
33	Parohia Nicoleni	sat Nicoleni	biserică	nu este monument
33	Parohia Bențid de Jos	sat Bențid	biserică	nu este monument
33	Parohia Cădaci	sat Cădaci Mic	biserică	nu este monument
33	Parohia Cehețel	sat Cehețel	biserică	nu este monument
33	Parohia Chedia	sat Chedia Mare	biserică	nu este monument
33	Biserica Unitariană Tărcești	nr. 65, sat Tărcești	biserică	HR-II-m-B-12984
Biserica Reformată Din România				
33	Biserica reformată Rugănești	nr. 175, sat Rugănești	biserică	HR-II-a-A-12942
33	Biserica Reformată Șimonești	nr. 188, sat Șimonești	biserică	nu este monument
33	Biserica Reformată Cădaci Mic	sat Cădaci Mic	biserică	nu este monument
COMUNA SUBCETATE				
Biserica Ortodoxă Română				
34	Parohia Filpea	DC 68, sat Filpea	biserică	nu este monument
34	Biserica „Sf. Dumitru”	str. Protopop Elie Câmpeanu, sat Subcetate	biserică	nu este monument
COMUNA SUSENI				
Biserica Romano-Catolică Din România				

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
34	Biserica romano-catolică „Sf. Ioan”	nr. 202, sat Valea Strâmbă	biserică	HR-II-m-A-13005
34	Biserica Cvatolică Suseni	nr. 195, sat Suseni	biserică	nu este monument
34	Biserica Catolică Chileni	nr. 81, sat Chileni	biserică	nu este monument
34	Capela Catolică Valea Strâmbă	în cimitir, sat Valea Strâmbă	capelă	nu este monument
34	Biserica Catolică Liban	sat Liban	biserică	nu este monument
COMUNA TOMEȘTI				
Biserica Romano-Catolică Din România				
34	Biserica „Sf. Toma”	nr. 612, sat Tomești	biserică	nu este monument
COMUNA TULGHEȘ				
Cultul Creștin Baptist – Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste Din România				
34	Biserică	sat Tulgheș	biserică	nu este monument
34	Biserică	sat Recea	biserică	nu este monument
Biserica Ortodoxă Română				
35	Parohia Tulgheș	str. Principală, sat Tulgheș	biserică	nu este monument
35	Biserica „Adormirea Maicii Domnului”	str. Principală, sat Tulgheș	biserică	nu este monument
35	Biserica de lemn „Sf. Arhangheli”	str. Putna 239, sat Tulgheș	biserică de lemn	HR-II-m-A-12992
35	Parohia Poiana Veche	sat Poiana Veche	biserică	nu este monument
35	Biserica de Lemn Rezu Mare	str. Rezu Mare 97, sat Tulgheș	biserică de lemn	HR-II-m-B-12993
Biserica Romano-Catolică Din România				
35	Biserica Catolică Tulgheș	nr. 340, sat Tulgheș	biserică	nu este monument
COMUNA TUȘNAD				
Biserica Romano-Catolică Din România				
35	Biserica Catolică Tușnad	nr. 37, sat Tușnad	biserică	nu este monument
35	Biserica Catolică Tușnadul Nou	nr. 546, sat Tușnadul Nou	biserică	nu este monument
35	Biserica Catolică Vrabia	sat Vrabia	biserică	nu este monument
35	Capela „Îngerilor Ocrotitori”	sar Vrabia	capelă	nu este monument

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
COMUNA ULIEȘ				
Biserica Reformată Din România				
36	Ansamblul bisericii reformatate	nr. 12, sat Daia	biserică	HR-II-m-A-12811
36	Parohia reformată Ighiu	sat Ighiu	biserică	HR-II-m-B-12844
36	Parohia reformată Ulieș	str. Szoros, sat Ulieș	biserică	HR-II-m-B-12999
36	Biserica Reformată Nicoleşti	sat Nicoleşti	biserică	nu este monument
36	Biserica Reformată Vasileni	sat Vasileni	biserică	nu este monument
36	Biserica Reformată Petecu	nr. 18, sat Petecu	biserică	nu este monument
Biserica Ortodoxă Română				
36	Parohia Petecu	DJ 137, sat Petecu	biserică	nu este monument
COMUNA VOȘLĂBENI				
Biserica Ortodoxă Română				
36	Parohia Izvorul Mureșului	str. Principală, sat Izvoru Mureșului	paraclis	nu este monument
36	Parohia Izvorul Mureșului	str. Principală, sat Izvoru Mureșului	biserică	nu este monument
36	Biserica „Buna Vestire”	str. Principală, sat Izvoru Mureșului	biserică	nu este monument
37	Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului”	str. Fazekas II, sat Izvoru Mureșului	mănăstire	nu este monument
37	Parohia Voșlăbeni	str. Nicodim Rusu, sat Voșlăbeni	capelă mortuară	nu este monument
37	Biserica „Sf. Arhangheli”	nr. 98, sat Voșlăbeni	biserică	HR-II-m-B-13010
Biserica Romano-Catolică Din România				
37	Biserica Catolică Nouă	nr. 57, sat Izvoru Mureșului	biserică	nu este monument
37	Biserica Catolică Voșlăbeni	nr. 238a, sat Voșlăbeni	biserică	HR-II-m-B-13012
37	Biserica Catolică Izvoru Mureșului	sat Izvoru Mureșului	biserică	nu este monument

Nr. crt.	Nume	Adresă	Tipologie	Cod LMI
Biserica Reformată Din România				
371	Casă de rugăciune Reformată	sat Izvoru Mureșului	biserică	nu este monument
Cultul Creștin Baptist – Uniunea Bisericilor Creștine Baptiste Din România				
371	Biserică	str. Nicodim Rusu, sat Voșlăbeni	biserică	nu este monument
COMUNA ZETEA				
Biserica Romano-Catolică Din România				
371	Biserica Catolică Zetea	str. Principală 270, sat Zetea	biserică	nu este monument
371	Biserica Catolică Șicasău	sat Șicastău	biserică	nu este monument

Anexa 2 – Zone construite protejate și Zone valoroase propuse pentru protejare locală din UATB, delimitate în cadrul Planurilor Urbanistice Generale

Nr. crt.	UAT	Cod SIRUTA	Denumire	Tipologie
MEDIUL URBAN				
1.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	ZCP01: funcționarilor	Cartierul Zone construite protejate
2.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	ZCP02: Centru	Zone construite protejate
3.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	ZCP03: Cioboteni	Zone construite protejate
4.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	ZCP04: Harghita Băi	Zone construite protejate
5.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	ZCP05: Jigodin	Zone construite protejate
6.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	ZCP06: Șumuleu	Zone construite protejate
7.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	ZCP07: Toplița-Ciuc	Zone construite protejate
8.	Municipiul Odorheiu Secuiesc	83133	ZCP: zona construită protejată	Zone construite protejate
9.	Municipiul Odorheiu Secuiesc	83133	ZCA: zona centrală de acompaniere a nucleului istoric	Zone construite protejate
10.	Municipiul Odorheiu Secuiesc	83133	ISP2: zona de instituții și servicii publice existente	Zone construite protejate
11.	Municipiul Odorheiu Secuiesc	83133	LFCm2: zona de locuințe cu regim mic de înălțime	Zone construite protejate
12.	Municipiul Odorheiu Secuiesc	83133	AI4: aşezări informale în LFCm2, str. Ciorii	Zone construite protejate
13.	Municipiul Odorheiu Secuiesc	83133	SV1a: zona spațiilor verzi aflate în arii naturale protejate	Zone construite protejate
14.	Orașul Borsec	83491	SZCP01_1: Ansamblu pavilionar înverzit	Zone construite protejate
15.	Orașul Borsec	83491	SZCP01_2: Aleea 7 Izvoare	Zone construite protejate
16.	Orașul Borsec	83491	SZCP03_3: Subzonă construită cu servicii și comerț	Zone construite protejate

Nr. crt.	UAT	Cod SIRUTA	Denumire	Tipologie
17.	Orașul Borsec	83491	SZCP01_4: Subzonă cu locuințe	Zone construite protejate
18.	Orașul Borsec	83491	SZCP01_5: Subzonă verde agrement și sport	Zone construite protejate
19.	Orașul Borsec	83491	SZCP01_6: Ansamblu pavilionar mixt, locuințe și servicii turism	Zone construite protejate
20.	Orașul Borsec	83491	SZCP01_7: Subzonă mixtă servicii turistică	Zone construite protejate
21.	Orașul Borsec	83491	SZCP01_8: Subzonă mixtă de urbanizare	Zone construite protejate
22.	Orașul Borsec	83491	SZCP01_9: Ansamblul fostei uzine electrice	Zone construite protejate
23.	Orașul Borsec	83491	SZCP01_10: Subzonă mixtă servicii și locuire cu caracter rural	Zone construite protejate
24.	Orașul Borsec	83491	SZCP01_11: Subzonă servicii turistice tip camping	Zone construite protejate
25.	Orașul Borsec	83491	SZCP01_12: Subzonă aferentă lucrărilor edilitare	Zone construite protejate
26.	Orașul Borsec	83491	SZCP 13: Subzonă de pădure	Zone construite protejate
27.	Orașul Borsec	83491	SZCP 14: Subzonă centrul balnear nou	Zone construite protejate
28.	Orașul Borsec	83491	Peisaj caracteristic "fruntea" stațiunii Borsec	Zone de protecție a peisajului
MEDIUL RURAL				
29.	Comuna Corund	84175	Zona centrală	Zone construite protejate
30.	Comuna Lăzarea	84594	A7: Zona protejată monumente, ansambluri, situri (trup 1+trup 2)	Zone construite protejate
31.	Comuna Lăzarea	84594	A8: Zona protejată monumente, ansambluri, situri (trup 1+trup 2)	Zone construite protejate
32.	Comuna Lăzarea	84594	A9: Zona protejată monumente, ansambluri, situri (trup 4+trup 5)	Zone construite protejate
33.	Comuna Lăzarea	84594	A10: Zona protejată comună pentru monumente, ansambluri, situri	Zone construite protejate
34.	Comuna Ocland	85243	Zona centrală a străzii Principale	Zone valoroase propuse pentru protejare locală
35.	Comuna Ocland	85243	Strada Felszeg	Zone valoroase propuse pentru protejare locală

Nr. crt.	UAT	Cod SIRUTA	Denumire	Tipologie
36.	Comuna Ocland	85243	Capătul străzii Hosszumezo	Zone valoroase propuse pentru protejare locală
37.	Comuna Ocland	85243	Strada Templom	Zone valoroase propuse pentru protejare locală
38.	Comuna Ocland	85243	Zona Piac tér	Zone valoroase propuse pentru protejare locală
39.	Comuna Ocland	85243	Zona Poké patak tere	Zone valoroase propuse pentru protejare locală
40.	Comuna Păuleni-Ciuc	83375	Zona centrului istoric Praid	Zone construite protejate
41.	Comuna Păuleni-Ciuc	83375	Zona centrului istoric din Ocna de Sus	Zone construite protejate
42.	Comuna Păuleni-Ciuc	83375	Zona casei de lemn cu cuptor de ceramică smălțuită din Ocna de Sus	Zone construite protejate
43.	Comuna Racu	86495	Strada Principală	Zone valoroase propuse pentru protejare locală
44.	Comuna Racu	86495	Piațeta dintre str. Principală și str. Köves	Zone valoroase propuse pentru protejare locală
45.	Comuna Sânmartin	85788	Zone cu imagine tipică de sat	Zone valoroase propuse pentru protejare locală
46.	Comuna Sânmartin	85788	Zona centrului de comună	Zone valoroase propuse pentru protejare locală
47.	Comuna Secuieni	85582	Centru 1 - Locuire cu regim redus de înălțime cu caracter rural în zonă monument istoric	Zone construite protejate
48.	Comuna Secuieni	85582	Centru 2 - Locuire cu regim redus de înălțime cu caracter rural în zonă monument istoric	Zone construite protejate

Anexa 3 – Imobile propuse pentru înscrierea în Lista Monumentelor Istorice în cadrul Planurilor Urbanistice Generale ale UATB-urilor, din județul Harghita

Nr. crt.	UAT	Cod SIRUTA	Denumire	Tipologie
MEDIUL URBAN				
1.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Locul de pelerinaj	Clădiri de cult
2.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Conacul din sec. al XVIII-lea	Locuințe nobiliare
3.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Conacul Fodor Ignác	Locuințe nobiliare
4.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Vechea Școală primară, sec. XIX	Clădiri destinate instituțiilor publice și administrative
5.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Clădirea vechii primării (Casa comunală)	Clădiri destinate instituțiilor publice și administrative
6.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Casa avocatului	Clădiri destinate instituțiilor publice și administrative
7.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Conacul Kolonics-Borcsa	Locuințe nobiliare
8.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Parohia romano-catolică Șumuleu-Cioboteni	Clădiri de cult
9.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Dealul Șumuleu Mic	Arii naturale protejate
10.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Poarta secuiască	Monumente de for public
11.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Biserica romano calotică	Lăcașe de cult
12.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Școala generală	Clădiri destinate instituțiilor publice și administrative
13.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Parohia romano catolică	Lăcașe de cult
14.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Cimitirul vechi cu construcție votivă	Monumente funerare
15.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Conacul Lázár II cu parcul aferent	Locuințe nobiliare
16.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Casa doctorului Máthé	Locuințe urbane

Nr. crt.	UAT	Cod SIRUTA	Denumire	Tipologie
17.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Casa Lázár	Locuințe urbane
18.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Cimitirul vechi	Monumente funerare
19.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Băile Jigodin cu clădirile istorice – Restaurantul, Baia, Ștrandul	Clădiri balneare
20.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Clădiri datînd de la sf. sec. XIX – începutul sec. XX	Locuințe urbane
21.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Poartă secuiască	Monumente de for public
22.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Grădiniță	Clădiri destinate instituțiilor publice și administrative
23.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Cimitirul eroilor	Monumente funerare
24.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Cimitirul catolic vechi	Monumente funerare
25.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Casa Pál Gábor	Locuințe urbane
26.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Casa avocatului Bocskor Béla	Locuințe urbane
27.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Clădirea Redutei	Locuințe urbane
28.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Școala Petőfi Sándor	Clădiri destinate instituțiilor publice și administrative
29.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Clădirea parohiei reformate	Lăcașe de cult
30.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Vechiul spital	Clădiri destinate instituțiilor publice și administrative
31.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Clădirea vechiului Hotel Harghita	Clădiri destinate activităților socio-culturale
32.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Vechea clădire MÁV	Clădiri destinate activităților socio-culturale
33.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Casă de locuit	Locuințe urbane
34.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Casă de locuit	Locuințe urbane
35.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Casă de locuit	Locuințe urbane

Nr. crt.	UAT	Cod SIRUTA	Denumire	Tipologie
36.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Casă de locuit	Locuințe urbane
37.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Casă de locuit	Locuințe urbane
38.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Cabana Úz Bence	Clădiri destinate activităților socio-culturale
39.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Clădirile de odihnă ale ofițerilor armatei maghiare	Clădiri destinate instituțiilor publice și administrative
40.	Municipiul Miercurea Ciuc	83320	Capela romano catolică	Lăcașe de cult
41.	Municipiul Toplița	83632	Castelul Urmánczy	Locuințe nobiliare
42.	Municipiul Odorheiu Secuiesc	83133	Casă interbelică	Locuință urbană
43.	Municipiul Odorheiu Secuiesc	83133	Casă interbelică	Locuință urbană
44.	Municipiul Odorheiu Secuiesc	83133	Casă interbelică	Locuință urbană
45.	Municipiul Odorheiu Secuiesc	83133	Casă interbelică	Locuință urbană
46.	Municipiul Odorheiu Secuiesc	83133	3 clădiri de locuit	Locuință urbană
47.	Municipiul Odorheiu Secuiesc	83133	Vila Haberstrumf	Locuință urbană
48.	Municipiul Odorheiu Secuiesc	83133	Curtea Mihai	Locuințe nobiliare
49.	Municipiul Odorheiu Secuiesc	83133	Curtea Cojocarilor	Locuințe nobiliare
50.	Municipiul Odorheiu Secuiesc	83133	Curtea Cizmarilor	Locuințe nobiliare
51.	Orașul Borsec	83491	Vila Kamenetzky	Locuințe urbane
52.	Orașul Borsec	83491	Sala de popice- corp de clădire conex ansamblului fostei uzine electrice	Clădiri industriale

Nr. crt.	UAT	Cod SIRUTA	Denumire	Tipologie
53.	Orașul Borsec	83491	Clădire anexă – corp de clădire conex ansamblului fostei uzine electrice	Clădiri industriale
54.	Orașul Borsec	83491	Sinagoga	Lăcașe de cult
55.	Orașul Borsec	83491	Vila Szentpályi	Locuințe urbane
56.	Orașul Borsec	83491	Vila Borka	Locuințe urbane
57.	Orașul Borsec	83491	Fosta vila Török	Locuințe urbane
58.	Orașul Borsec	83491	Clădirea bibliotecii vechi, fosta vila Vaitsuk	Clădiri destinate activităților socio-culturale
59.	Orașul Borsec	83491	Biserica romano-catolică din stațiunea istorică	Lăcașe de cult
60.	Orașul Borsec	83491	spațiu tehnic al uzinei electrice	Clădiri industriale
61.	Orașul Borsec	83491	Ansamblu clădiri vechi ale fabricii de îmbuteliere a apei minerale din anii 40-50' – corp I	Clădiri industriale
62.	Orașul Borsec	83491	Ansamblu clădiri vechi ale fabricii de îmbuteliere a apei minerale din sec. XIX. – corp II	Clădiri industriale
63.	Orașul Borsec	83491	Vila nr.1	Locuințe urbane
64.	Orașul Borsec	83491	Viaduct	Arhitectură preindustrială
65.	Orașul Borsec	83491	Casa Eisig, clădirea actualei biblioteci și case de cultură a orașului	Clădiri destinate activităților socio-culturale
66.	Orașul Borsec	83491	Clopotnița romano-catolică din lemn	Lăcașe de cult
67.	Orașul Borsec	83491	Furnal fosta carieră de travertin	Arhitectură preindustrială
MEDIUL RURAL				
68	Comuna Șimonești	85984	Biserică - nr. 96	Lăcașe de cult

Anexa 4 – Construcții și amenajări cu valoare arhitecturală și urbanistică, propuse spre protejare la nivel local în cadrul Planurilor Urbanistice Generale ale UATB-urilor, din județul Harghita

Nr. crt.	UAT	Cod SIRUTA	Denumire	Tipologie
MEDIUL URBAN				
1.	Orașul Borsec	83491	Tezaurul roman „Valea Corbului”	Situri arhitecturale
2.	Orașul Borsec	83491	Tezaurul roman din epoca romană târzie	Situri arhitecturale
MEDIUL URBAN				
3.	Comuna Ciumani	84086	Ansamblul parohiei bisericii romano-catolice, împreună cu curtea bisericii și cu arborii	Lăcașuri de cult
4.	Comuna Ciumani	84086	Patinuarul și tribuna	Clădiri destinate activităților socio-culturale
5.	Comuna Ciumani	84086	Sediul Primăriei vechi	Clădiri destinate instituțiilor publice și administrative
6.	Comuna Ciumani	84086	Școala Marospati	Clădiri destinate instituțiilor publice și administrative
7.	Comuna Ciumani	84086	Parcelarul din Ciumani	Ansambluri rurale
8.	Comuna Ciumani	84086	Străzile numite ”dâmburi”	Ansambluri rurale
9.	Comuna Ciumani	84086	Desfășuratele de străzi cu aspect tradițional	Ansambluri rurale
10.	Comuna Ditrău	84344	Case secuiești	Locuințe rurale
11.	Comuna Ditrău	84344	Hambare și ansambluri de clădiri anexe din lemn	Ansambluri rurale
12.	Comuna Mărtiniș	84923	2x Clădire de locuit	Locuințe rurale
13.	Comuna Mărtiniș	84923	Clădire de locuit, șură	Ansambluri rurale
14.	Comuna Mărtiniș	84923	Amenajare clădire de locuit	Locuințe rurale
15.	Comuna Mărtiniș	84923	177x Șura gospodăriei	Locuințe rurale
16.	Comuna Mărtiniș	84923	180x Casă de locuit	Locuințe rurale
17.	Comuna Mărtiniș	84923	2x Șură	Locuințe rurale
18.	Comuna Mărtiniș	84923	Grajd	Locuințe rurale
19.	Comuna Mărtiniș	84923	Fațada cu poartă și gardul de piatră	Monumente de for public
20.	Comuna Mărtiniș	84923	Poartă și gard	Monumente de for public
21.	Comuna Mărtiniș	84923	22x Ansamblu șură și grajd	Ansambluri rurale
22.	Comuna Mărtiniș	84923	15x Ansamblu șură și bucătărie de vară	Ansambluri rurale
23.	Comuna Mărtiniș	84923	5x Grajdul gospodăriei	Locuințe rurale

Nr. crt.	UAT	Cod SIRUTA	Denumire	Tipologie
24.	Comuna Mărtiniș	84923	5x Bucătăria de vară a gospodăriei	Locuințe rurale
25.	Comuna Mărtiniș	84923	Casă de locuit și poartă	Ansambluri rurale
26.	Comuna Mărtiniș	84923	Capelă romano catolică	Lăcașe de cult
27.	Comuna Mărtiniș	84923	Șura veche a gospodăriei	Locuințe rurale
28.	Comuna Mărtiniș	84923	72x Ansamblul gospodăriei	Ansambluri rurale
29.	Comuna Mărtiniș	84923	22x Gospodărie	Ansambluri rurale
30.	Comuna Mărtiniș	84923	4x Ansamblul gospodăriei (exclusiv casa)	Ansambluri rurale
31.	Comuna Mărtiniș	84923	155x Fântâna gospodăriei	Monumente de for public
32.	Comuna Mărtiniș	84923	5x Colivie pentru porumb a gospodăriei	Locuințe rurale
33.	Comuna Mărtiniș	84923	15x Poarta gospodăriei	Locuințe rurale
34.	Comuna Mărtiniș	84923	Poarta bisericii	Monumente de for public
35.	Comuna Mărtiniș	84923	Fântâna gospodăriei	Locuințe rurale
36.	Comuna Mărtiniș	84923	2x Cuptorul gospodăriei	Locuințe rurale
37.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	31x Porțiuni de străzi	Ansambluri rurale
38.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	46x Gospodării și ansambluri de gospodării	Ansambluri rurale
39.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	124x Case de locuit	Locuințe rurale
40.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	Șură tradițională cu șindrila	Ansambluri rurale
41.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	2x Poartă mică de lemn	Monumente de for public
42.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	17x Gard din piatră	Monumente de for public
43.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	Poartă din cărămidă	Monumente de for public
44.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	Căsuță de stupuri	Monumente de for public
45.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	Clădire moară	Monumente de for public
46.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	Moară fierăstrău	Monumente de for public
47.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	Grajd din piatră	Locuințe rurale
48.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	Clădire din piatră	Locuințe rurale
49.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	Poartă din piatră	Monumente de for public

Nr. crt.	UAT	Cod SIRUTA	Denumire	Tipologie
50.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	Poartă din piatră și lemn	Monumente de for public
51.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	Școala Populară din Plăieșii de Jos	Clădiri destinate instituțiilor publice și administrative
52.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	conacul Balázsi	Locuințe nobiliare
53.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	Biserica centrală a Casinului	Lăcașe de cult
54.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	Capela din Imper	Lăcașe de cult
55.	Comuna Plăieșii de Jos	85289	ruinele Capelei Katalin	Lăcașe de cult
56.	Comuna Remetea	85412	Biserica Sf. Leonard	Lăcașe de cult
57.	Comuna Remetea	85412	Clădirea Sáska	Locuințe rurale
58.	Comuna Remetea	85412	Clădirea Puskás	Locuințe rurale
59.	Comuna Remetea	85412	Clădirea Mélik	Locuințe rurale
60.	Comuna Remetea	85412	Casa rustică	Locuințe rurale
61.	Comuna Mugeni	85127	7x Gospodării și ansambluri de gospodării	Ansambluri rurale
62.	Comuna Mugeni	85127	24x Casă de locuit	Locuințe rurale
63.	Comuna Mugeni	85127	12x Bucătăria de vară a gospodăriei	Locuințe rurale
64.	Comuna Mugeni	85127	Capelă	Lăcașe de cult
65.	Comuna Mugeni	85127	3x Șură	Locuințe rurale
66.	Comuna Mugeni	85127	Magazie fân	Locuințe rurale
67.	Comuna Mugeni	85127	14x Poartă	Monumente de for public
68.	Comuna Mugeni	85127	Gard	Monumente de for public
69.	Comuna Mugeni	85127	Fântână cu cumpănă	Monumente de for public
70.	Comuna Sânmartin	85788	Clădirea fostului gimnaziu	Clădiri destinate instituțiilor publice și administrative
71.	Comuna Sânmartin	85788	Clădirea Primăriei	Clădiri destinate instituțiilor publice și administrative
72.	Comuna Sânmartin	85788	Clădirea Casei de Cultură	Clădiri destinate activităților socio-culturale
73.	Comuna Sânmartin	85788	Poarta din zidărie a parohiei romano-catolice	Monumente de for public
74.	Comuna Sânmartin	85788	Poarta secuiască a parohiei romano-catolice	Monumente de for public
75.	Comuna Sânmartin	85788	Clădirea fostului magazin sătesc	Clădiri destinate comerțului/activităților meșteșugarești

Nr. crt.	UAT	Cod SIRUTA	Denumire	Tipologie
76.	Comuna Sânmartin	85788	Casa memorială „Mátyás József”	Locuințe rurale
77.	Comuna Sânmartin	85788	Crucea “Hármaskereszt”	Monumente de for public
78.	Comuna Sânmartin	85788	22x Casă de locuit	Locuințe rurale
79.	Comuna Sânmartin	85788	Bucătăria de vară a gospodăriei	Locuințe rurale
80.	Comuna Sânmartin	85788	2x Ansamblul gospodăriei	Ansambluri rurale
81.	Comuna Sânmartin	85788	8x Poartă secuiască	Monumente de for public
82.	Comuna Sânmartin	85788	Casă de locuit cu poartă din zidărie	Ansambluri rurale
83.	Comuna Sânmartin	85788	2x Poartă din zidărie	Monumente de for public
84.	Comuna Sânmartin	85788	2x Fântână	Monumente de for public
85.	Comuna Sânmartin	85788	2x Cruce de lemn	Monumente de for public
86.	Comuna Șimonești	85984	3x Împrejmuiri	Ansambluri rurale
87.	Comuna Șimonești	85984	2x Gospodărie și casă	Ansambluri rurale
88.	Comuna Șimonești	85984	57x Gospodărie	Ansambluri rurale
89.	Comuna Șimonești	85984	62x Casă	Locuințe rurale
90.	Comuna Șimonești	85984	24x Poartă	Monumente de for public
91.	Comuna Șimonești	85984	5x Fântână	Monumente de for public
92.	Comuna Șimonești	85984	8x Biserică	Lăcașe de cult
93.	Comuna Șimonești	85984	2x Fântână cu cumpănă	Monumente de for public
94.	Comuna Șimonești	85984	15x Șură	Locuințe rurale
95.	Comuna Șimonești	85984	4x Anexă bucătărie de vară	Locuințe rurale
96.	Comuna Șimonești	85984	2x Fragment de stradă	Ansambluri rurale
97.	Comuna Șimonești	85984	Porumbar	Locuințe rurale

Nr. crt.	UAT	Cod SIRUTA	Denumire	Tipologie
98.	Comuna Șimonești	85984	Cuptor	Ansambluri rurale

Anexa 5 – Monumente istorice din județul Harghita care se află în stare de colaps, anul 2020¹⁶⁵

Nr. crt.	Denumire	Cod LMI	Adresă	Regim de proprietate	Funcțiune	Descriere
ORAȘUL BORSEC						
1.	Ansamblul balnear „7 Izvoare”	HR-II-a-B-12759	Bld. 7 Izvoare nr. 15-23, Vila 71, Casa de Cultură, restaurantul "Fagul"	Proprietate privată	Nefuncțional	Aflat în stare precară
2.	Vila 14	HR-II-m-B-20313	Str. Jókai Mór	Proprietate privată	Neutilizat	Avizat proiectul de restaurare
ORAȘUL VLĂHIȚA						
3.	Forja Veche	HR-II-m-B-13009	Str. Spitalului nr. 9	Orașul Vlăhița/ Uzina Metalurgică	Neutilizat	Aflat într-o stare avansată de degradare, fără instalații și acoperiș
COMUNA CIUCSÂNGEORGIU						
4.	Casă	HR-II-m-B-12788.01	nr. 588	Proprietate privată	Neutilizat	Aflat în stare precară
5.	Casă de lemn și poartă	HR-II-m-B-12792	nr. 616	Proprietate privată	Ruină	-
COMUNA CÂRȚA						
6.	Gospodărie țărănească	HR-II-a-B-12847	Str. Oltmejéke 222	Proprietate privată	Neutilizat	Aflat în procedură de declasare
7.	Casă	HR-II-m-B-12847.01	Str. Oltmejéke 222	Proprietate privată	Neutilizat	Aflat în stare precară
COMUNA MĂRTINIȘ						
8.	Ruinele incintei fortificate și turnul de poartă	HR-II-m-B-12865.02	nr. 33	Culte	Zid de incintă	-
9.	Conacul Ugron	HR-II-m-A-12867	nr. 181	Proprietate privată	Neutilizat	Prezintă elemente arhitecturale unice

¹⁶⁵ În conformitate cu datele primite în cadrul Adresei nr. 1045/17.07.2023, referitoare la informații legate de Reactualizarea Planului de Amenajare a Teritoriului Județean Harghita, eliberată de către Direcția Județeană pentru Cultură Harghita. Este de menționat faptul că date privind starea monumentelor sunt din anul 2020.

Nr. crt.	Denumire	Cod LMI	Adresă	Regim de proprietate	Funcțiune	Descriere
COMUNA DÂRJU						
10.	Zid de incintă (fragmente)	HR-II-m-B-12882.03	nr. 54	Culte	Zid de incintă	Proiect avizat
COMUNA LUNCA DE JOS						
11.	Tocilărie	HR-II-m-B-13002.03	nr. 1124	Proprietate privată	Neutilizat	-
COMUNA ȘIMONEȘTI						
12.	Casa de lemn Nemes Ferenc	HR-II-m-B-12941	nr. 129	Proprietate privată	Neutilizat	Aflat în stare precară
COMUNA SATU MARE						
13.	Poartă de lemn	HR-II-m-B-12948	nr. 210	Proprietate privată	Poartă	Necesită reparații
COMUNA SÂNSIMION						
14.	Casă de lemn	HR-II-m-B-12967	nr. 37	Proprietate privată	Neutilizat	-
COMUNA SÂNTIMBRU						
15.	Ansamblul conacului Henter	HR-II-a-A-12973	nr. 545	Comuna Sântimbru	Neutilizat	Proiect în curs de avizare
16.	Conacul Henter	HR-II-m-A-12973.01	nr. 545	Comuna Sântimbru	Neutilizat	Proiect în curs de avizare
COMUNA ZETEA						
17.	Moară de apă	HR-II-m-B-12978	nr. 178	Comuna Zetea	Nefuncțional	Proiect de reabilitare propus

Anexa 6 – Monumente istorice din județul Harghita care se află în stare de precolaps, anul 2020¹⁶⁶

Nr. crt.	Denumire	Cod LMI	Adresă	Regim de proprietate	Funcțiune	Descriere
MUNICIPIUL MIERCUREA CIUC						
1.	Poartă secuiască	HR-II-m-B-12723	Str. Băilor, Szecheny	Culte	Poartă	Necesită reparații
2.	Parcul etnografic – secția în aer liber	HR-II-m-A-12726.04	Piața Cetății nr. 2	Municipiul Miercurea Ciuc	Parc	Aflat în stare precară
MUNICIPIUL ODORHEIU SECUIESC						
3.	Ansamblul urban de case „Str. Cetății”	HR-II-a-B-12889	Str. Cetății nr. 1-6	Proprietate privată	Spații comerciale, locuire	Parțial reconstruit
4.	Casă (Szabó István)	HR-II-m-B-12894	Str. Bethlen Gabor nr. 16	Proprietate privată	Neutilizat	-
5.	Atelierul fotografic Kovács	HR-II-m-B-12901	Str. Kossuth Lajos nr. 24	Proprietate privată	Atelier fotografic	Aflat în curs de avizare
6.	Casă de meșteșugar cu prăvălie la parter (Urogdi Anna)	HR-II-m-B-12913	Str. Szent Imre nr. 33	Proprietate privată	Casă de locuit	Aflat în stare precară
7.	Casă cu prăvălie atelier	HR-II-m-B-12914	Str. Szent Imre nr. 39	Proprietate privată	Casă de locuit	Aflat în stare precară
8.	Casă de meșteșugar, cu prăvălie la parter	HR-II-m-B-12915	Str. Szent Imre nr. 41	Proprietate privată	Casă de locuit	Aflat în stare precară
9.	Școală agricolă	HR-II-m-A-12917	Str. Tompa László nr. 12	Municipiul Odorheiu Secuiesc	Grup școlar	Necesită restaurare
10.	Ruinele cetății Székely Támadt	HR-II-m-A-12918	Str. Tompa László nr. 12	Municipiul Odorheiu Secuiesc	Zid de incintă	Necesită restaurare și consolidare
ORAȘUL BORSEC						
11.	Vechea uzină electrică	HR-II-m-B-12767	Aleea Primăverii	Orașul Borsec	Neutilizat	Acoperișul prezintă un

¹⁶⁶ În conformitate cu datele primite în cadrul Adresei nr. 1045/17.07.2023, referitoare la informații legate de Reactualizarea Planului de Amenajare a Teritoriului Județean Harghita, eliberată de către Direcția Județeană pentru Cultură Harghita. Este de menționat faptul că date privind starea monumentelor sunt din anul 2020.

Nr. crt.	Denumire	Cod LMI	Adresă	Regim de proprietate	Funcțiune	Descriere
						nivel avansat de degradare
ORAȘUL CRISTURU SECUIESC						
12.	Conacul Ugron	HR-II-m-A-12819	Str. Filiași nr. 100	Proprietate privată	Neutilizat	Proiect în curs de avizare
13.	Prima moară cu aburi	HR-II-m-B-12808	Str. Timafalvi nr. 24	Proprietate privată	Nefuncțional	Aflat în stare precară
COMUNA CÂRȚA						
14.	Grajd	HR-II-m-B-12847.03	Str. Oltmejéke nr. 222	Proprietate privată	Nefuncțional	Aflat în stare precară
COMUNA CIUCSÂNGEORGIU						
15.	Ansamblul conacului Emeric Adorjan	HR-II-a-B-12747	nr. 431	Alte instituții publice	Neutilizat	În curs de restaurare
16.	Conacul de lemn Emeric Adorjan	HR-II-m-B-12747.01	nr. 431	Alte instituții publice	Neutilizat	Acoperișul schimbat nu a fost avizat și nu este adecvat
17.	Gospodărie țărănească	HR-II-a-B-12780	nr. 69	Proprietate privată	Neutilizat	Aflat în stare precară
18.	Șură	HR-II-m-B-12780.02	nr. 69	Proprietate privată	Șură	-
19.	Poartă	HR-II-m-B-12780.03	nr. 69	Proprietate privată	Poartă	-
20.	Casa de lemn Albert József	HR-II-m-B-12784	nr. 257	Proprietate privată	Casă de locuit	Aflat în stare de degradare
21.	Casa natală a pictorului Márton Ferenc și poarta de lemn	HR-II-m-B-12786	nr. 394	Proprietate privată	Neutilizat	-
22.	Gospodăria Tamás Irma	HR-II-a-B-12788	nr. 588	Proprietate privată	Gospodărie	Aflat în stare de degradare
23.	Bucătăria de vară	HR-II-m-B-12788.02	nr. 588	Proprietate privată	Bucătărie de vară	Aflat în stare de degradare
24.	Șură	HR-II-m-B-12788.03	nr. 588	Proprietate privată	Șură	Aflat în stare de degradare
COMUNA DÂRJIU						
25.	Biserica reformată	HR-II-m-B-12882.01	nr. 54	Culte	Biserică	Proiect avizat
COMUNA LUETA						
26.	Casa Ladó	HR-II-m-B-12860	nr. 995	Proprietate privată	Neutilizat	-

Nr. crt.	Denumire	Cod LMI	Adresă	Regim de proprietate	Funcțiune	Descriere
COMUNA LUNCA DE JOS						
27.	Moară de apă	HR-II-m-B-12861	Str. Principală nr. 605	Proprietate privată	Neutilizat	-
28.	Capela de lemn romano-catolică "Schimbarea la Față"	HR-II-m-B-13000	Lângă casa 1181, pe pâraul Jávárdi, în cimitir	Culte	Capelă	-
29.	Șură	HR-II-m-B-13003.03	nr. 822	Proprietate privată	Neutilizat	-
COMUNA LUPENI						
30.	Ansamblul bisericii reformate	HR-II-a-B-12955	nr. 31	Culte	Biserică	Necesită reparații
31.	Biserica reformată	HR-II-a-B-12955.01	nr. 31	Culte	Biserică	Prezintă probleme structurale
32.	Clopotnița de lemn a bisericii reformate	HR-II-a-B-12955.02	nr. 31	Culte	Clopotniță	Afectat de intervențiile de modernizare ale sistemului rutier
COMUNA REMETEA						
33.	Joagăr	HR-II-m-B-12940	nr. 605, pe pâraul Eszenyő	Proprietate privată	Neutilizat	-
COMUNA SATU MARE						
34.	Poartă de lemn	HR-II-m-B-12947	nr. 193	Proprietate privată	Poartă	Necesită reparații
35.	Poartă de lemn	HR-II-m-B-12951	nr. 400	Proprietate privată	Poartă	Necesită reparații
36.	Poartă de lemn	HR-II-m-B-12952	nr. 401	Proprietate privată	Poartă	Necesită reparații
37.	Poartă de lemn	HR-II-m-B-12954	nr. 423	Proprietate privată	Poartă	Necesită reparații
COMUNA SĂCEL						
38.	Turnul - clopotniță al bisericii „Sf. Arhangheli”	HR-II-m-B-12958	nr. 38	Culte	Clopotniță	-
COMUNA SĂRMAȘ						
39.	Gospodărie țărăneasă	HR-II-a-B-12843	nr. 1542	Proprietate privată	Neutilizat	Nelocuit

Nr. crt.	Denumire	Cod LMI	Adresă	Regim de proprietate	Funcțiune	Descriere
40.	Casă	HR-II-m-B-12843.01	nr. 1542	Proprietate privată	Neutilizat	Nelocuit
41.	Bucătărie de vară	HR-II-m-B-12843.02	nr. 1542	Proprietate privată	Neutilizat	Nelocuit
42.	Celar	HR-II-m-B-12843.03	nr. 1542	Proprietate privată	Neutilizat	Nelocuit
43.	Șură	HR-II-m-B-12843.04	nr. 1542	Proprietate privată	Neutilizat	Nelocuit
COMUNA SÂNSIMION						
44.	Zid de incintă	HR-II-m-A-12775.02	nr. 3	Culte	Zid de incintă	Tencuiala a fost schimbată integral
COMUNA SÂNTIMBRU						
45.	Moară de apă și joagăr	HR-II-m-B-12971	nr. 276	Proprietate privată	Neutilizat	-
46.	Poartă de piatră	HR-II-m-A-12973.02	nr. 545	Culte	Poartă	-
COMUNA SECUIENI						
47.	Biserica unitariană	HR-II-m-B-12758	nr. 111	Culte	Biserică	Turnul prezintă probleme structurale
COMUNA ȘIMONEȘTI						
48.	Clopotnița de lemn a bisericii unitariene	HR-II-m-B-12984	nr. 65	Culte	Clopotniță	Aflat în stare precară
COMUNA TOMEȘTI						
49.	Casa Sándor	HR-II-m-B-12986	nr. 737	Proprietate privată	Neutilizat	-
COMUNA TULGHEȘ						
50.	Cuptor de var (Apostol Sabin)	HR-II-m-B-12995	Str. Valea Frumoasă, vis-a-vis de numărul 835 A	Proprietate privată	Neutilizat	-
51.	Moara de apă și joagărul Olar Gheorghe	HR-II-m-B-12991	Str. Putna nr. 50	Proprietate privată	Nefuncțional	-
52.	Gospodăria Viorel Hangan	HR-II-a-B-20315	Str. Rezu Mare nr. 100	Proprietate privată	Neutilizat	-
53.	Casă	HR-II-m-B-20315.01	Str. Rezu Mare nr. 100	Proprietate privată	Neutilizat	-
54.	Șură	HR-II-m-B-20315.02	Str. Rezu Mare nr. 100	Proprietate privată	Neutilizat	-

Nr. crt.	Denumire	Cod LMI	Adresă	Regim de proprietate	Funcțiune	Descriere
55.	Șopron	HR-II-m-B-20315.03	Str. Rezu Mare nr. 100	Proprietate privată	Neutilizat	-
56.	Casă de lemn (Aurel Crușitu)	HR-II-m-B-12994	Str. Valea Frumoasă nr. 760	Proprietate privată	Neutilizat	-
COMUNA ULIEȘ						
57.	Zid de incintă	HR-II-m-A-12811.02	nr. 12	Culte	Zid de incintă	Prezintă probleme structurale

Anexa 7 – Investiții realizate în cadrul programului de „Protecție a monumentelor istorice de pe teritoriul județului Harghita” în perioada 2005-2022

Nr. crt.	Cod SIRUTA	Denumire UATB	Număr total de monumente restaurate	Sume totale investite
1	83320	Miercurea Ciuc	38	372.200 lei
2	83561	Gheorgheni	31	1.251.049 lei
3	83133	Odorheiu Secuiesc	12	252.650 lei
4	83632	Toplița	2	75.000 lei
TOTAL MUNICIPII			83	1.950.899 lei
1	83428	Băile Tușnad	-	0
2	83464	Bălan	-	0
3	83491	Borsec	-	0
4	83525	Cristuru Secuiesc	4	41.615 lei
5	83749	Vlăhița	-	0
TOTAL ORAȘE			4	41.615 lei
TOTAL URBAN			87	1.992.514 lei
1	83785	Atid	5	118.631 lei
2	83847	Avrămești	4	70.456 lei
3	83936	Bilbor	-	0
4	83151	Brădești	-	0
5	83963	Căpâlnița	-	0
6	84102	Cârța	3	38.090 lei
7	86461	Ciceu	6	57.200 lei
8	83981	Ciucsângeorgiu	5	63.672 lei
9	84086	Ciumani	-	0
10	84148	Corbu	-	0
11	84175	Corund	6	128.152 lei
12	86446	Cozmeni	9	259.902 lei
13	84237	Dănești	-	0
14	84380	Dârjiu	9	299.923 lei
15	84264	Dealul	-	0
16	84344	Ditrău	-	0
17	83197	Felicești	12	457.282 lei
18	84415	Frumoasa	-	0
19	84460	Gălăuțăș	-	0
20	84558	Joseni	2	36.620 lei
21	84594	Lăzarea	7	318.630 lei
22	86479	Lelicești	16	246.500 lei
23	84629	Lueta	4	91.008 lei
24	84656	Lunca de Jos	-	0

Nr. crt.	Cod SIRUTA	Denumire UATB	Număr total de monumente restaurate	Sume totale investite
25	84754	Lunca de Sus	-	0
26	84825	Lupeni	3	37.300 lei
27	86438	Mădăraș	-	0
28	84923	Mărtiniș	12	355.217 lei
29	85056	Merești	-	0
30	85074	Mihăileni	3	101.700 lei
31	85127	Mugeni	15	314.048 lei
32	85243	Ocland	10	168.177 lei
33	83375	Păuleni-Ciuc	2	8.500 lei
34	85289	Plăieșii de Jos	1	29.000 lei
35	86487	Porumbeni	7	61.068 lei
36	85341	Praid	-	0
37	86495	Racu	5	325.000 lei
38	85412	Remetea	-	0
39	85467	Săcel	-	0
40	85680	Sâncrăieni	5	46.000 lei
41	85760	Sândominic	-	0
42	85788	Sânmartin	5	189.700 lei
43	85840	Sânsimion	12	191.011 lei
44	86519	Sântimbru	5	57.000 lei
45	85528	Sârmaș	-	0
46	86501	Satu Mare	1	3.500 lei
47	85582	Secuieni	3	71.500 lei
48	85626	Siculeni	-	0
49	85984	Șimonești	11	121.725 lei
50	85877	Subcetate	-	0
51	85920	Suseni	2	32.374 lei
52	86453	Tomești	2	16.000 lei
53	86133	Tulgheș	-	0
54	86188	Tușnad	-	0
55	86222	Ulieș	13	724.936 lei
56	86311	Vârșag	-	0
57	86339	Voșlăbeni	-	0
58	86366	Zetea	-	0
TOTAL COMUNE			205	5.039.822 lei
TOTAL JUDEȚ			292	7.032.336 lei